

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AB DİREKTİFİ İLE KARŞILAŞTIRMALI TÜRK HUKUKUNDA ÜRÜN SORUMLULUĞU

DOKTORA TEZİ

Mehmet Zahid YENER

ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI

Ankara, 2024

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AB DİREKTİFİ İLE KARŞILAŞTIRMALI TÜRK HUKUKUNDA ÜRÜN SORUMLULUĞU

DOKTORA TEZİ

Mehmet Zahid YENER

ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Akın ÜNAL

Ankara, 2024

ONAY SAYFASI

Mehmet Zahid Yener tarafından hazırlanan "AB Direktifi ile Karşılaştırmalı Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğu" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı'nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi	**Kabul / Red**	**Kurumu**	**İmza**
Doç. Dr. Akın ÜNAL	Kabul	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Prof. Dr. Dr. Mehmet KILIÇ	Kabul	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Prof. Dr. Süleyman YILMAZ	Kabul	Ankara Üniversitesi	
Prof. Dr. Oğuz Sadık AYDOS	Kabul	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	
Prof. Dr. Abdulkerim YILDIRIM	Kabul	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	

Tez Savunma Tarihi: 27.08.2024

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı'nda Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Doç. Dr. Muhammet Enes KALA
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü V.

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. 24.10.2024

Mehmet Zahid YENER

TEŞEKKÜR

Akademik hayatımın her aşamasında ve bu tezin hazırlanış sürecinde büyük bir sabır, anlayış, çaba ve özveriyle bana destek olan, kıymetli fikir ve görüşlerini benimle paylaşarak daha nitelikli bir çalışmanın ortaya çıkması adına beni teşvik eden, çalışmanın sonlandırılmasında büyük emekleri bulunan tez danışmanım ve kıymetli hocam, sayın Doç. Dr. Akın ÜNAL'a sonsuz saygı ve şükranlarımı sunuyorum.

Yoğun çalışma takvimlerine rağmen tez önerisinin verilmesinden tezin savunulmasına kadar tez izleme komitesi üyesi sıfatıyla çalışmamla titizlikle ilgilenen, çalışmanın yazımı ve planlanması sürecinde önemli katkıları bulunan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Oğuz Sadık AYDOS ve Dr. Öğr. Üyesi Ünsal DÖNMEZ'e şükran borçluyum. Yine tez savunma jürimde bulunmalarından onur duyduğum, kıymetli katkı ve eleştirileri ile tezin daha nitelikli hale gelmesini sağlayan saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Süleyman YILMAZ'a, Prof. Dr. Dr. Mehmet KILIÇ'a ve Prof. Dr. Abdulkerim YILDIRIM'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, teze ilişkin görüş ve katkıları sebebiyle Prof. Dr. Ersin ERDOĞAN'a da teşekkür ederim. Son olarak çalışmanın her aşamasında desteklerini esirgemeyen ve yol göstericiliği ile çalışmaya katkı sunan AYBÜ Rektörü Sayın Prof. Dr. Ali Cengiz KÖSEOĞLU'na müteşekkirim.

Hayatımın her alanında bana desteğini bir an olsun esirgemeyen, gerek hayatıma dair gerek akademik anlamda bana daima yol gösteren, hukukçu olmanın ne anlama geldiğini bizlere yaşayarak gösteren babam Ahmet YENER'e müteşekkirim. Ayrıca daima yanımda olan annem ve kardeşlerimin hakkını ödeyemem.

Bu tezin hazırlanması sürecinde Berlin Freie Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde araştırma yapabilmem, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından doktora öğrencilerine verilen 2214-A Yurt Dışı Doktora Sırası Araştırma Bursu ile mümkün olmuştur. Sağladıkları bu destek için TÜBİTAK'a teşekkür ederim. Ayrıca bu süre içerisinde kürsüsünde araştırma yapma imkânını sunan, fakültenin tüm imkânlarından yararlanmamı sağlayan ve fikirleri ile teze katkıda bulunan Sayın Prof. Dr. Andreas ENGERT'e teşekkür ederim.

Tezin yazım aşamasında çalışmaya desteklerini esirgemeyen kıymetli hocalarım ve dostlarım Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Burak GÜNDOĞDU'ya, Dr. Öğr. Üyesi Ensar BAKİ'ye, Dr. Abdullah Vefa KARATAŞ'a, Dr. Mustafa AKSOYAK'a, Arş. Gör. Burak KARAKOÇ'a, Arş. Gör. Eray ERTÜRK'e, Arş. Gör. Kemalettin Ahmet AKSOY'a, Hâkim

Oğuzhan UĞURLU'ya, Av. Yağız ŞENGÜLER'e, Av. Akif YÜCEL'e ve Av. Furkan ÇİÇEK'e, sundukları katkıları dolayısıyla teşekkür etmek isterim.

Teşekkürün en özeli de kıymetli eşim Beyza Nur YENER'edir. Bu süreçte hem Almanya'ya gitmem konusunda ve orada kaldığım zaman zarfında bana gösterdiği destek için hem de tezimi okuyarak tezin düzeltilmesi ve daha iyi hale gelmesi için göstermiş olduğu emek ve çaba için müteşekkirim.

ÖZET

AB DİREKTİFİ İLE KARŞILAŞTIRMALI TÜRK HUKUKUNDA ÜRÜN SORUMLULUĞU

Ürün sorumluluğu, kanunen ürün olarak nitelendirilen ve piyasaya sürülmüş bir ürünün, hatalı olması sebebiyle zarara sebebiyet vermesi halinde, meydana gelen zararın üretici ya da üretici gibi sorumlu tutulan kişilerce giderilmesini sağlayan kusursuz sorumluluktur. 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un yürürlükten kaldırılmasından sonra, Türk hukukunda ürün sorumluluğuna dair herhangi bir düzenleme mevcut değildi. 12 Mart 2020 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan ve bir yıl sonra yürürlüğe giren 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu (ÜGTDK) ile münhasıran ürün sorumluluğu düzenlenmiştir. Bu bağlamda çalışmada, ürün sorumluluğu, tarihi gelişimi içerisinde ele alınmıştır. Ayrıca 7223 sayılı Kanun'da yer alan düzenlemelerin daha iyi anlaşılması adına Türk hukukundaki düzenlemelerin yanında karşılaştırmalı hukukta yer alan düzenlemeler incelenmiştir. Bu kapsamda karşılaştırmalı hukukta yer alan farklılık ve benzerliklere değinilmiştir. Ayrıca, konu hakkında verilen yargı kararları da değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın amacı, ürün sorumluluğunun hukuki niteliğini ortaya koyarak eksiklerin tespit edilmesi ve buna uygun çözüm önerilerinin getirilmesidir.

Ürün sorumluluğunun münhasır bir kanunla düzenlenmesi, Türk hukuku bakımından pozitif bir gelişmedir. Ancak mevcut düzenleme, birçok yönden eleştiriye açıktır. Özel hukuk temelli sorumluluk ile kamu hukuku temelli teknik düzenlemeler aynı kanunda düzenlenmiştir. Birbirinden farklı iki disipline ilişkin hususların aynı kanunda düzenlenmesi, kavram karmaşasına neden olabilecek niteliktedir. Bu sebeple karşılaştırmalı hukukta olduğu gibi ürün sorumluluğuna ve ürün güvenliğine ilişkin meselelerin iki özel kanunda düzenlenmesi daha isabetli olacaktır. Kanun'un Gerekçesi'nde, 85/374 sayılı AB Direktifi'nin esas alınarak düzenlendiği belirtilmiştir. Ancak Kanun sorumluluğun tanımı, ürün kavramından ne anlaşılması gerektiği, sorumluluğu ortadan kaldıran durumlar gibi birçok noktada Direktif'in ortaya koyduğu esaslardan ve konuyu ele alma şeklinden farklılık göstermektedir. Dolayısıyla ÜGTDK'da yer alan düzenlemeleri değerlendirirken, öğreti ve uygulayıcılar tarafından 85/374 sayılı AB Direktifi'nde yer alan hükümler dikkate alınarak amaca uygun bir yorum yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Ürün Sorumluluğu, Kusursuz Sorumluluk, Ürün, Hatalı Ürün, Tazminat

ABSTRACT

PRODUCT LIABILITY IN TURKISH LAW IN COMPRASION WITH THE EU DIRECTIVE

Product liability is a strict liability that ensures the compensation for damages caused by a defective product, which is legally classified as a product and released into the market, by the manufacturer or those held liable as if they were the manufacturer. After the repeal of the Law on the Protection of Consumers No. 4077, there was no regulation regarding product liability in Turkish law. However, product liability was exclusively regulated with the Law on Product Safety and Technical Regulations No. 7223 (UGTDK), which was published in the Official Gazette on March 12, 2020, and came into effect a year later. In this context, the study addresses product liability within its historical development. Furthermore, to better understand the provisions of UGTDK, regulations in comparative law alongside Turkish legal provisions were examined. Differences and similarities in comparative law were also mentioned. In addition, judicial decisions on the subject have also been evaluated. The aim of this study is to determine the deficiencies by revealing the legal nature of product liability and to propose appropriate solutions.

The regulation of product liability through an exclusive law is a positive development for Turkish law. However, the current regulation is open to criticism in many respects. Private law-based liability and public law-based technical regulations are regulated in the same law. The regulation of matters related to two different disciplines within the same law is likely to cause conceptual confusion. Therefore, as in comparative law, it would be more appropriate for product liability and product safety issues to be regulated in two separate laws. The rationale of the Law states that it was prepared based on the EU Directive No. 85/374. However, in many aspects, such as the definition of liability, the understanding of the product concept, and the situations that eliminate liability, the Law differs from the principles and approach set forth by the Directive. Therefore, while evaluating the provisions of the UGTDK, the doctrine and practitioners should take into consideration the provisions of the EU Directive No. 85/374 and make an interpretation in accordance with the purpose.

Keywords: Product Liability, Strict Liability, Product, Defective Product, Compensation

KISALTMA CETVELİ

AB	: Avrupa Birliği
ABAD	: Avrupa Birliği Adalet Divanı
AJP	: Aktuelle Juristische Praxis
AMG	: Arzneimittelgesetz
Art.	: Artikel
ATK	: Adli Tıp Kurumu
ATM	: Asliye Ticaret Mahkemesi
Aufl.	: Auflage
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
BaslerK	: Basler Kommentar
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BeckOGK	: Beck-online Grosskommentar
BernerK	: Berner Kommentar
BGB	: Bürgerliches Gesetzbuch
BGH	: Deutscher Bundesgerichtshof
BGHZ	: Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Zivilsachen
bknz.	: Bakınız
C.	: Cilt
CC	: Code Civil des Français
CD	: Compact Disc
CJEU	: Court of Justice of the European Union
DDR	: Deutsche Demokratische Republik
e.t.	: Erişim tarihi
Edn.	: Edition
EPA	: Environmental Protection Agency

ERCL	: European Review of Contract Law
EuZ	: Zeitschrift für Europarecht
ff.	: und folgende
FIFRA	: Federal Insecticide, Fungicide and Rodenticide Act
GÜGY	: Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği
HD	: Hukuk Dairesi
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
Hrsg.	: Herausgebende
InTeR	: Zeitschrift zum Innovation und Technikrecht
Is.	: Issue
İBK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı
m.	: Madde
mTKHK	: 4077 sayılı Mülga Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
MüKo	: Münchener Kommentar
NJW	: Neue Juristische Wochenschrift
Nr.	: Nummer (Paragraf No)
OLG	: Oberlandesgericht
OLGE	: Entscheidungen des Oberlandesgericht
OR	: schweizerisches Obligationenrecht
Pr.	: Paragraf
PrHG	: Produktehaftpflichtgesetz
ProdHaftG	: Produkthaftungsgesetz
RG	: Resmî Gazete
RGZ	: Entscheidungen des Reichgerichts in Zivilsachen
RMK	: Rus Medeni Kanunu
s.	: Sayfa

S.	: Sayı
ss.	: Sayfa sayıları
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SZW	: Schweizerische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht
T.	: Tarih
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
THY	: Türk Hava Yolları
TKHK	: 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
TTL	: Tort Liability Law
USB	: Universal Serial Bus
USSR	: Union of Soviet Socialist Republics
ÜGTDK	: 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
VersR	: Versicherungsrecht (Fachzeitschrift)
Vol.	: Volume
Y.	: Yıl
ZR	: Zivilrecht
ZSR	: Zeitschrift für schweizerisches Recht

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI ..... İ
BEYAN ..... İİ
TEŞEKKÜR ..... İİİ
ÖZET V
ABSTRACT ..... Vİ
KISALTMA CETVELİ ..... Vİİ
İÇİNDEKİLER X
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

SORUMLULUK KAVRAMI VE ÜRÜN SORUMLULUĞUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ

1. SORUMLULUK KAVRAMI 4
1.1. SORUMLULUĞUN TANIMI 4
1.2. HUKUKİ SORUMLULUK 5
1.3. TÜRK HAKSIZ FİİL HUKUKU 8
1.3.1. Kusur Sorumluluğu (Haksız Fiil Sorumluluğu) 8
1.3.1.1. Kusur 12
1.3.1.1.1. Genel Olarak 12
1.3.1.1.2. Tanımı 12
1.3.1.1.3. Sorumlulukta Kusurun Rolü 14
1.3.1.1.2.3. Kusurun Çeşitleri 14
1.3.1.1.2.3.1. Kast 14
1.3.1.1.2.3.2. İhmal 15
1.3.2. Kusursuz Sorumluluk 16
1.3.2.1. Adam Çalıştıranın Sorumluluğu 18
1.3.2.1.1. Sorumluluğun Hukuki Niteliği 18
2.3.2.1.2. Sorumluluğun Şartları 20
2.3.2.1.2.1. Genel Şartlar 20
2.3.2.1.2.2. Özel Şartlar 20
1.3.2.2. Yapı Malikinin Sorumluluğu 22
1.3.2.2.1. Sorumluluğun Hukuki Niteliği 22
1.3.2.2.2. Sorumluluğun Şartları 24
1.3.2.2.2.1. Genel Şartlar 24
1.3.2.2.2.2. Özel Şartlar 24

1.3.2.3. Organizasyon Sorumluluğu 28
1.3.2.3.1. Sorumluluğun Hukuki Niteliği 28
1.3.2.3.2. Sorumluluğun Şartları 30
1.3.2.3.2.1. Genel Şartları 30
1.3.2.3.2.2. Özel Şartları 30
1.3.3. Tehlike Sorumluluğu 32
1.3.3.1. Genel Olarak 32
1.3.3.2. Hukuki Niteliği 32
1.3.3.3. Tehlike Sorumluluğunun Genel Bir Madde ile Düzenlenmesi Meselesi 35
1.3.3.3.1. Genel Kural ile Düzenlenme Gerektiği Görüşü 35
1.3.3.3.2. Münhasır Düzenleme Gerektiği Görüşü 36
1.3.3.3.3. Değerlendirmemiz 37
1.3.3.4. Sorumluluğun Şartları 40
1.3.3.4.1. Bir İşletme Faaliyetinin Mevcudiyeti 40
1.3.3.4.2. İşletme Faaliyetinin Önemli Ölçüde Tehlike Arz Etmesi 42
2. ÜRÜN SORUMLULUĞUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ 44
2.1. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA 45
2.1.1. Anglo-Sakson Hukukunda 46
2.1.1.1. Amerikan Hukukunda 46
2.1.1.2. İngiliz Hukukunda 53
2.1.2. Diğer Hukuk Sistemlerinde 58
2.1.2.1. Çin Hukukunda 58
2.1.2.2. Rus Hukukunda 60
2.1.2.3. İslam Hukukunda 62
2.1.3. Kara Avrupası Hukukunda 64
2.1.3.1. Roma Hukukunda 64
2.1.3.2. Alman Hukukunda 66
2.1.3.3. Fransız Hukukunda 71
2.1.3.4. AB Hukukunda 76
2.2. TÜRK HUKUKUNDA 81
2.2.1. Genel Olarak 81
2.2.2. Cumhuriyet Öncesi Dönem 82
2.2.3. Cumhuriyet Sonrası Dönem 84
2.2.3.1. 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a Kadar Olan Dönem 84

2.2.3.2. 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Sonrası Dönem.. 87
2.2.3.3. 4703 Sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun Sonrası Dönem.... 91
2.2.3.4 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Sonrası Dönem... 94
2.2.3.5. 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Sonrası Dönem 97

İKİNCİ BÖLÜM

ÜRÜN SORUMLULUĞUNUN TANIMI, HUKUKİ NİTELİĞİ, ŞARTLARI VE SÜJESİ

1. ÜRÜN SORUMLULUĞUNUN HUKUKİ NİTELİĞİ 101
1.1. TERMİNOLOJİ.... 101
1.2. TANIMI.... 105
1.3. HUKUKİ NİTELİĞİ 109
2. ÜRÜN SORUMLULUĞUNUN ŞARTLARI.... 114
2.1. ÜRÜNÜN ZARARA SEBEBİYET VERMESİ 114
2.1.1. Genel Olarak.... 114
2.1.2. Ürün Kavramının Tanımı 115
2.1.3. Ürün Kavramının Kapsamının Örneklendirilmesi 121
2.1.4. Ürünün Piyasaya Arz Edilmiş Olması.... 127
2.1.5. Hatalı Ürünün (Uygun Olmayan Ürün) Varlığı 128
2.1.5.1. Hata ve Ayıp Kavramları Arasındaki Fark.... 128
2.1.5.2. Hata Kavramının Tanımı 130
2.1.5.3. Hata Türleri.... 134
2.1.5.3.1. Tasarım Hatası.... 134
2.1.5.3.2. Bilgilendirme Hatası.... 135
2.1.5.3.3. Fabrikasyon Hatası 138
2.1.5.3.4. Gelişim Hatası 140
2.1.6. Özellik Arz Eden Bazı Güncel Ürünlerin Değerlendirilmesi.... 141
2.1.6.1. Otonom Araçlar 141
2.1.6.1.1. Ürün Kavramı Bakımından Otonom Araçlar 141
2.1.6.1.2. Ürün Sorumluluğu Bakımından Otonom Araçların Değerlendirilmesi 145
2.1.6.1.3. Hata Kavramı Bakımından Otonom Araçlar.... 146
2.1.6.1.3.1. Otonom Araçların Tasarım Hatası Bakımından Değerlendirilmesi 147
2.1.6.1.3.2. Otonom Araçların Fabrikasyon Hatası Bakımından Değerlendirilmesi 150

2.1.6.1.3.3. Otonom Araçların Bilgilendirme Hatası Bakımından Değerlendirilmesi 151
2.1.6.2. Aşıların Ürün Sorumluğu Bakımından Değerlendirilmesi 152
2.1.6.2.1. Ürün Kavramı Bakımından Aşılar 152
2.1.6.2.2. Ürün Sorumluluğu Bakımından Aşıların Değerlendirilmesi 155
2.1.6.2.3. Hata Kavramı Bakımından Aşılar 157
2.1.6.2.3.1. Tasarım Hatası Bakımından Aşılar 157
2.1.6.2.3.2. Fabrikasyon Hatası Bakımından Aşılar 158
2.1.6.2.3.3. Bilgilendirme Hatası Bakımından Aşılar 158
2.1.6.2.3. Covid-19 Salgınında Uygulanan Aşıların Ürün Sorumluluğu Bakımından Değerlendirilmesi 159
2.1.6.2.3.1. Genel Olarak 159
2.1.6.2.3.2. Covid-19 Salgınında Türkiye'de Uygulanan Aşıların Ürün Sorumluluğu Bakımından Değerlendirilmesi 159
2.2. ZARAR 161
2.2.1. Genel Olarak 161
2.2.2. Zarar Kavramının Tanımı 162
2.2.2.1. Maddi Zarar Kavramı 163
2.2.2.2. Manevi Zarar Kavramı 164
2.3. İLLİYET BAĞI 165
2.3.1. Genel Olarak 165
2.3.2. İlliyet Bağını Açıklayan Teori: Uygun İlliyet Bağı Teorisi 165
3. SORUMLULUĞUN SÜJESİ 166
3.1. GENEL OLARAK 166
3.2. ÜRETİCİ (İMALATÇI) 167
3.3. İTHALATÇI 169
3.4. DAĞITICI 171
3.5. YETKİLİ TEMSİLCİ 173

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜRÜN SORUMLULUĞUNUN HÜKÜM VE SONUÇLARI

1. TAZMİNAT SORUMLULUĞU 175
1.1. GENEL OLARAK 175
1.2. MADDİ TAZMİNAT 179
1.3. MANEVİ TAZMİNAT 181
2. MÜTESELSİL SORUMLULUK 184

2.1. Genel Olarak 184
2.2. Ürün Sorumluluğunda Müteselsil Sorumluluk 184
2.2.1. Müteselsil Sorumlular 184
2.2.2. Dış İlişkide Müteselsil Sorumluluk 185
2.2.3. İç İlişkide Müteselsil Sorumluluk 186
2. SORUMLULUKTAN KURUTULUŞ KANITLARI 187
2.1. ÜRETİCİNİN ÜRÜNÜ PİYASAYA ARZ ETMEMESİNİ İSPAT 189
2.2. UYGUNSUZLUĞUN DAĞITICININ VEYA ÜÇÜNCÜ BİR TARAFIN ÜRÜNE MÜDAHALESİNDEN VEYA KULLANICIDAN KAYNAKLANMASI 190
2.3. TEKNİK DÜZENLEMELERE VEYA DİĞER ZORUNLU TEKNİK KURALLARA UYGUN OLARAK ÜRETİLMESİNE RAĞMEN ÜRÜNDE HATANIN BULUNMASI 192
3. SORUMSUZLUK ANLAŞMALARI 194
4. ZAMANAŞIMI 197
5. ÜRÜN SORUMLULUĞUNA İLİŞKİN UYUŞMAZLIKLARDA MAHEKEMELERİN GÖREV VE YETKİSİ 204
5.1. GÖREVLİ MAHKEME 204
5.2. YETKİLİ MAHKEME 209
SONUÇ 212
KAYNAKÇA 220

GİRİŞ

İnsanoğlu, yeryüzünde var olduğu andan beri daimî bir gelişim sürecinin içinde varlığını sürdürmektedir. İnsanlık tarihi boyunca sürekli olarak kendini yenilemiştir. Bu kapsamda üretim faaliyetleri ve metotlarında da gelişmeler ve değişimler yaşanmıştır. Avcılık ve toplayıcılık ile hayatını sürdürme gayreti içerisinde olan toplumun fertleri, özellikle artan nüfus sonucunda bu faaliyetleri ile hayatını devam ettirmede yetersiz kalmıştır. Zaman içerisinde tarımın öğrenilmesi ve hayvanların evcilleştirilmesiyle beraber insanlık, yeni bir döneme girerek yerleşik hayata geçmeye başlamıştır.

Yerleşik hayata geçilmesi, insan ihtiyaçlarının karşılanması için önemli bir dönüm noktasıdır. Böylece toplumdaki bireyler hem daha konforlu bir hayat sürdürmeye hem de ihtiyaçlarını daha farklı yöntemlerle karşılamaya başlamıştır. İnsan, ürettiği ürünlerle başka ürünler arasında değiş tokuş yöntemini kullanarak modern anlamda ticaretin ilk adımını da bu şekilde atmıştır.

Dünyada yaşanan gelişmeler, insanların davranış ve faaliyetlerine de yön vermiştir. Tarımda insan emeği ve gücünün kullanılması zaman içerisinde terkedilmiş, teknolojinin ilerleme kaydetmesiyle birlikte tarımda makineleşme başlamıştır. Bunun sonucunda daha çok üretim yapılmış ve bu sayede ticari faaliyetler de tekâmül etmiştir.

Teknolojinin gelişmesiyle tarihi süreç içerisinde bir başka çağa adım atılmıştır. Modern anlamda makinelerin ilk örnekleri ortaya çıkmıştır. Tarım ve hayvancılığın yanında, küçük atölyelerde üretim faaliyetlerine başlanmıştır. Bu atölyelerde çeşitli tarımsal aletler, ev hayatını kolaylaştıracak basit makineler, kıyafetler gibi malların üretimi gerçekleştirilmiştir. Dünya nüfusunun artış göstermesiyle beraber mevcut üretim teknikleri ve kapasitesi, ihtiyaçların giderilmesi hususunda yetersiz kalmıştır.

Dünya nüfusunun artması, daha fazla kaynak ihtiyacını doğurmuştur. Bu nedenle teknolojik birikim kullanılarak üretimde yeni bir döneme geçilmiştir. Sanayi Devrimi olarak da isimlendirilen bu aşamadan sonra üretim, küçük atölyelerden çıkarak büyük tesislerde gerçekleşmeye başlamıştır. Binlerce kişinin çalıştığı fabrikalarda, teknolojinin kullanılmasıyla beraber üretim süreci değişerek gelişmiştir. Bir atölyede insan gücüyle ya da basit makinelerle günlerce süren emek ve uğraş sonucunda elde edilen ürün, Sanayi Devrimi sonrasında üretim bandından saatler içerisinde çıkarak kullanıcıya sunulmaya başlamıştır.

Sanayi Devrimi ile süreç içerisinde üretim faaliyetleri farklılaşmış ve karmaşıklaşmıştır. Günümüzdeki teknolojik ilerleme, seri üretim ile ortaya çıkan ürünlerin niceliğini ve niteliğini arttırmıştır. Bugün binek araçlardan cep telefonlarına, beyaz eşya ya da küçük ev aletlerinden diğer akıllı cihazlara, sağlık alanında kullanılan tıbbi cihazlardan ilaçlara kadar pek çok ürün hayatımızın bir parçası haline gelmiştir.

Bir yandan seri üretimde az zamanda çok ürün elde edilirken diğer yandan da hatalı ve kusurlu ürün oranında artış meydana gelmiştir. Hatalı ürün kullanımı neticesinde çeşitli zararlar ortaya çıkmıştır. Üründen kaynaklı zararın kimden ve nasıl tazmin edileceğinin tespiti de seri üretimin doğal bir sonucu olarak zorlaşmıştır.

Evde, işte, tatilde, nerede olunursa olunsun, seri üretimin mamulleri hayatın her alanında karşımıza çıkar. İnsan hayatını adeta sarıp sarmalayan ürünler, her zaman işlevini olması gerektiği gibi yerine getiremeyebilir. Böyle bir durumda, ürünün kullanıcısı çeşitli sebeplerle zarara uğrayabilir. Bu gerçeklik karşısında, hukukun büründüğü rol oldukça önemlidir. Hâl böyle iken meydana gelen zararların giderimi, sorumluluğun kime yükleneceği, hangi usul ve esaslar dairesinde ve hangi mahkemeden talepte bulunulabileceği gibi konular gündeme gelir. Hatalı ürünün sebebiyet verdiği zarardan mağdur olan bir kimsenin, zararını kimden ve hangi hükümlere dayanarak isteyeceği sorusuna cevap vermek için ürün sorumluluğu adı altında bir kurum ortaya atılmıştır.

Ürün sorumluluğu, hatalı ürünün zarara sebebiyet vermesi durumunda bu konudaki hak ve yükümlülükleri ortaya koyan bir sorumluluk türüdür. Özellikle seri üretimin ortaya çıkmasıyla beraber ürün sorumluluğun kendine has bir hukuk alanı olmasına yönelik çalışmalar başlamıştır. Ürünlerin sebep olduğu zararların tazmini için hangi usul ve esasların belirleneceği, yeni bir sorumluluk türü olarak ürün sorumluluğu içerisinde değerlendirilir. Bu ürünlerden kaynaklanan zararların ekonomik ve psikolojik sonuçları karşısında, ürün sorumluluğunun önemi gün geçtikçe artmaktadır.

Bu kapsamda Türk hukukunda ürün sorumluluğu konusunun seçiminde, 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu'nun (ÜGTDK) 2020'de kabul edilip 2021'de yürürlüğe girmesi etkili olmuştur. Bu çalışmayla münhasır bir kanunla düzenlenen ürün sorumluluğunun hukuki niteliğinin tespiti ve şartları, sorumluluğun süjesi, sorumluluktan kurtuluş kanıtları gibi hususlar açıklanarak Türk hukuk öğretisine katkı sağlanması amaçlanmıştır. Türk hukukunda ürün sorumluluğuna ilişkin çalışmalar yer almaktadır. Ancak bu çalışmalarda ürün sorumluluğu, 4077 sayılı mülga Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun hükümlerinden hareket edilerek değerlendirilmiştir. Bu sebeple

ürün sorumluluğunun 7223 sayılı Kanun'daki hükümlerin esas alınarak incelenmesi gaye edinilmiştir. Tezin yazım süreci içerisinde, ürün sorumluluğuna ilişkin yeni eserler de yayımlanmıştır. Bu eserler, özellikle modern anlamda ürün sorumluluğunun temellerinin atıldığı Amerikan hukuku esas alınarak hazırlanmıştır. Bu çalışmada ise Türk hukukundaki düzenlemeler, 85/374 sayılı AB Direktifi, Alman Ürün Sorumluluğu Kanunu (ProdHaftG) ve İsviçre Ürün Sorumluluğu Kanunu (PrHG) ile karşılaştırılarak ele alınmıştır. Çalışmada Türk hukukundaki düzenleme ile Direktif, ProdHaftG ve PrHG mukayese edilerek farklılıklar tespit edilecektir. Ayrıca varsa kanuni düzenlememizin eksikleri ve bu eksiklerin giderimi için çözüm önerileri sunulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SORUMLULUK KAVRAMI VE ÜRÜN SORUMLULUĞUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ

1. SORUMLULUK KAVRAMI

1.1. SORUMLULUĞUN TANIMI

Sorumluluk, kelime olarak çeşitli anlamlarda kullanılır. Sorumluluk bilinci, sorumluluk duygusu gibi ifadelerle günlük hayatta sıkça karşılaşırız. Bu ifadeler genellikle mesul olma, belirli söz ve davranışlarda bulunma anlamlarına gelmektedir.

Sorumluluk kelimesinin kısaca etimolojik kökenine bakıldığında ise Türkçe'de sormak fiilinden türetilen yeni bir kelime olduğu görülmektedir. Sorumluluk kelimesi yerine kullanılan bir diğer kelime olan mesuliyet ise Arapça kökenli bir kelimedir. Her iki kelimenin de karşılığı, günümüzde aynı anlamda kullanılmaktadır. Nitekim Türk Dil Kurumu'na (TDK) göre sorumluluk, *"kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet"* şeklinde ifade edilir[1].

Hukuken sorumluluk kavramı farklı anlamlarda kullanılır. Bu farklılık, bulunduğu hukuk disiplinine göre meydana gelir[2]. Örneğin ceza hukukunda sorumluluk, cezai sorumluluk olarak anlaşılırken idare hukukunda idari sorumluluk söz konusudur. Özel hukuk bağlamında ise sorumluluktan kasıt, mali sorumluluktur.

Sorumluluğun temelinde bir kişi ya da kişi topluluğunun iş ve eylemleri sebebiyle başka bir kişiye, kişi topluluğuna, devlete veya topluma karşı hesap verme yükümlülüğü altında olması yatar[3]. Ürün sorumluluğu açısından bizim değerlendireceğimiz sorumluluk türü, mali sorumluluk olarak da ifade edilen hukuki sorumluluktur.

---

1 sozluk.gov.tr; Mesuliyet kelimesi de TDK'da *"sorumluluk"* olarak tanımlanmıştır.

2 **Kıcalıoğlu, Mustafa** (2015) Haksız Fiillerden Doğan Tazminat Davaları, Ankara, Yetkin, s. 27; **Cansel, Erol/Özel, Çağlar** (2017) Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I, 2. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 83.

3 **Eren, Fikret/Dönmez, Ünsal** (2022) Eren Borçlar Hukuku Şerhi Cilt II, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 1046, Pr. 48 vd.; **Antalya,** Gökhan (2019) Marmara Hukuk Yorumu Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt: V/1,2, 2. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 47, Pr. 5.

1.2. HUKUKİ SORUMLULUK

Hukuki sorumluluk, özel hukukta ilk olarak borcun yaptırımı anlamına gelir[4]. Bir borç ilişkisinde borcun konusu, borçlunun alacaklıya borçlanmış olduğu edimdir[5]. Borç ilişkisi içerisinde borçlu, borçlanmış olduğu edimi yerine getirmekle mükelleftir. Borçlunun borcunu yerine getirmesini talep etme hakkı, alacaklı açısından alacak hakkının konusunu oluşturur. Bu hak, alacaklının borçludan edimini talep etme yetkisini içerir. Aynı zamanda alacak hakkı, edimini yerine getirmeyen borçlunun malvarlığına el koyma yetkisini de bünyesinde barındırır[6]. Bu bakımdan, borcun yerine getirilmemesi durumunda ise hukuk kuralları çerçevesinde borçlunun malvarlığına el koyulması, borcun yaptırımıdır. Bir diğer ifade ile bu yaptırım, borçtan sorumluluktur. Bu bağlamda sorumluluk, alacaklı tarafından borçlanmış olduğu edimini ifa etmeyen borçlunun malvarlığına hukuk kuralları çerçevesinde devlet organları ile el koymasıdır[7].

Hukuki sorumluluğun özel hukuktaki ikinci anlamı ise zararın giderimidir[8]. Bir kişinin gerçekleştirmiş olduğu bir eylem ya da davranış neticesinde bir başka kişi zarara uğrayabilir. Örneğin bir eylem sonucunda herhangi bir kimsenin vücut bütünlüğünde bir yaralanma meydana gelebileceği gibi kişinin malvarlığında da doğrudan eksilme meydana gelebilir. Aynı şekilde bu durumda da uğramış olunan zararın giderimi için hukuk düzeni,

---

4 **Antalya, Gökhan** (2015) Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I, 1. Baskı, İstanbul, Legal (Kısaltılmışı: Antalya, Cilt I), s. 66; **Deschenaux, Henri/Tercier, Pierre** (1983) Sorumluluk Hukuku (Çeviren: Özdemir, Salim), 1. Baskı, Ankara, Kadıoğlu Matbaası, s. 2; **Kaplan, İbrahim** (2021) Türk Borçlar Hukuku TBK. Madde 1-206 (Genel Hükümler), 7. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 46.

5 **Kılıç, Mehmet** (2013) Türk Hukukunda Borcun Üstlenilmesi, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 23; **Cansel/Özel,** s. 38; **Kaplan,** s. 4.

6 Alacak hakkı hakkında ayrıntılı bilgi için bknz. **Dural, Mustafa/Sarı, Suat** (2012) Türk Özel Hukuku Cilt I, 7. Baskı, İstanbul, Filiz, s. 162 vd.; **Antalya, Gökhan/Topuz, Murat** (2015) Medeni Hukuk, 1. Baskı, İstanbul, Legal, s. 91 vd.; **Hatemi, Hüseyin** (2011) Medeni Hukuka Giriş, 5. Baskı, İstanbul, Vedat, s. 130 vd.; **Baygın, Cem/Nar, Ahmet** (2021) Medeni Hukuk Dersleri-I, 2. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 139.

7 **İmre, Zahit** (1949) Doktrinde ve Türk Hukukunda Kusursuz Mesuliyet Halleri, 1. Baskı, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, s. 5; **Serozan, Rona** (2015) Medeni Hukuk, 6. Baskı, İstanbul, Vedat, s. 82; **Reisoğlu, Safa** (2014) Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 25. Baskı, İstanbul, Beta, s. 37; **Kıcalıoğlu,** s. 25; **Akıncı, Şahin** (2022) Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler, 13. Baskı, Konya, Sayram, s. 69; Hukuki sorumluluk, genel olarak sözleşmeye aykırı davranılması ya da hukukun koymuş olduğu davranış kaidelerine aykırı davranılması ile kanunda belirtilmiş bazı yükümlülüklerin yerine getirilmemesi sonucunda meydana gelen zararın tazmin edilmesi şeklinde de tanımlanabilir. Bknz. **Tekinay, Selahattin Sulhi/Akman, Sermet/Burcuoğlu, Haluk/Altop, Atillâ** (1993) Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, İstanbul, Filiz, s. 18 vd.; **Kaplan, İbrahim** (2022) Türk Sorumluluk Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Yetkin (Kısaltılmışı: Kaplan, Sorumluluk), s. 33

8 **Gökcan, Hasan Tahsin** (2016) Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Hukuku, 4. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 37; **Antalya,** Cilt I, s. 66.

çeşitli kurallar getirmiştir. Bu anlamda sorumluluk, bir eylem ya da davranış sonucunda zarara uğrayan kimsenin zararının karşılanması anlamına da gelmektedir[9].

Özel hukukta sorumluluğun açıklanmasında çeşitli tasnifler yapılmıştır. Bunlar ilki, kişinin neyden ve ne ile sorumlu tutulacağına göre yapılır. Bu durum … ile ve … den sorumluluk olarak adlandırılır.

Kişinin sorumluğunun hangi sorumluluk türüne göre olacağı, hangi sorumluluğa ilişkin kuralların işletileceği … den sorumluluk kavramı ile açıklanır. Sorumluluk, sözleşmeden ya da haksız fiilden doğabileceği gibi sebepsiz zenginleşme hükümlerinden de kaynaklanabilir[10].

Kişinin sorumluluğunun neyden, nereden karşılanacağı ise … ile sorumluluk olarak adlandırılır[11]. Kişinin, sorumluluğun sebebi ne olursa olsun meydana gelen zarar karşılığında tazminat borcunun ya da sözleşmeden kaynaklanan borcunun ne ile ifa edileceğinin cevabı, genel olarak şahısvarlığı ile sorumluluk ve malvarlığı ile sorumluluk olarak karşımıza çıkar[12].

Malvarlığı ile sorumluluk, kendi içerisinde kapsam bakımından sınırsız malvarlığı ile sorumluluk ve sınırlı malvarlığı ile sorumluluk olarak ikiye ayrılır. Sınırsız malvarlığı ile sorumlulukta borçlu, kaynağı ne olursa olsun borcunu ifa etmediği durumda bütün malvarlığı ile sorumludur[13]. Sınırlı malvarlığı ile sorumlulukta ise borçtan sorumluluk, miktar ya da konu itibariyle sınırlandırılmıştır. Miktar bakımından sınırlı sorumlulukta

---

9 **Deschenaux/Tercier,** s. 1; **Kılıçoğlu, Mustafa** (2002) Sorumluluk Hukuku Cilt I, 1. Baskı, Ankara, Turhan (Kısaltılmışı: Kılıçoğlu, M.), s. 1.

10 **Kılıçoğlu, Ahmet Mithat** (2022) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 26. Baskı, Ankara, Turhan, s. 48; **Cansel/Özel,** s. 87; **Tekil, Fahiman** (1980) Borçlar Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, Yelken Matbaası, s. 30; **Akkurt, Sinan Sami/Erdoğan, Kemal/Tokat, Hüseyin** (2024) Borçlar Hukuku, 7. Baskı, Ankara, Seçkin, Adalet, s. 36.

11 **Kocayusufpaşaoğlu, Necip** (2017) Borçlar Hukuku Genel Bölüm Cilt I, 7. Baskı, İstanbul, Filiz, s. 26; **Remzi, Mehmet/Aydın, Sezer** (2020) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara, Adalet, s. 26; **Eren/Dönmez,** s. 1026, Pr. 3; **Akıncı,** s. 69.

12 Eski hukuk düzenlerinde meydana gelen zararların tazmini için şahısvarlığı ile sorumluluk da söz konusu olmaktaydı. Borçlunun borca aykırı davranması halinde özgürlüğünün kısıtlanması, hapsedilmesi, zorla çalıştırılması gibi yaptırımlar uygulanmaktaydı. Bu yaptırımlar ifade edilirken, şahısvarlığı ile sorumluluk kavramı kullanılır. Ancak günümüzde bu anlayış terk edilmiş, bunun yerine borçlunun malvarlığı ile sorumluluğu kuralı kabul edilmiştir. Bknz. **Tekil,** s. 31; **Reisoğlu,** s. 37; **Antalya,** Cilt I, s. 67.

13 **Kaplan,** s 48; **Tercier, Pierre/Pichonnaz, Pascal/Develioğlu, H. Murat** (2016) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s. 363; **Kılıçoğlu,** s. 49, Pr. 247; 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu m. 82 ile hangi malların haczedilemeyeceği düzenlenmiştir. Bu hüküm, bütün malvarlığı ile sınırsız sorumluluğun istisnasını oluşturur.

borçlu, alacak bakımından alacağın miktarı oranında sorumludur[14]. Konu bakımından sınırlı sorumlulukta ise borçlunun sorumluluğu, malvarlığının miktarı yerine ilgili malvarlığında bulunan malın türü itibariyle sınırlandırılmıştır[15].

Sorumluluğun açıklanmasında, anlamına göre yapılan bir diğer tasnif ise dar anlamda sorumluluk ve geniş anlamda sorumluluktur. Özel hukukta geniş anlamda sorumluluk; akdi sorumluluk ve akit dışı sorumluluk olarak ikiye ayrılmaktadır[16]. Dar ve teknik anlamda sorumluluktan ise akit dışı sorumluluk anlaşılmaktadır[17].

Doğrudan kanundan kaynaklanan borç ilişkilerinin bir diğeri ise akit dışı sorumluluk, bir diğer ifade ile haksız fiilden doğan borç ilişkileridir[18].Sorumluluk hukuku ise haksız fiilden kaynaklanan borç ilişkilerini düzenler[19]. Haksız fiil sorumluluğu; taraflar arasında öncesinde hukuki bir ilişki olmaksızın, bir kimsenin hukuka aykırı bir biçimde başkasına vermiş olduğu zarardan sorumlu tutulmasıdır[20]. Bir diğer ifade ile haksız fiil, bireylerin uymakla mükellef olduğu hukuki bir görevin ihlali sebebiyle meydana gelen zararı tazmin edilmesi anlamına gelir[21].

Haksız fiil sorumluluğu, kusur sorumluluğu ve kusursuz sorumluluk olarak ikiye ayrılır. Öğretide dar anlamda haksız fiil, sadece kusur sorumluluğunu ifade etmek için kullanılırken geniş anlamda haksız fiil kavramı hem kusur hem de kusursuz sorumluluğu

---

14 **Kocayusufpaşaoğlu,** s. 31; **Cansel/Özel,** s. 86; **Kaplan,** s. 50

15 **Ataay, Aytekin** (1995) Borçlar Hukukunun Genel Teorisi, 5. Baskı, Der, İstanbul, s. 80; **Remzi/Aydın,** s. 27; **Akıncı,** s. 69.

16 **Gümüş,** s. 419; Antalya'ya göre sorumluluk geniş anlamda kusurlu, kusursuz ve akdi sorumluluk olarak, dar anlamda sorumluluk ise kusurlu ve kusursuz sorumluluk olarak ve son olarak en dar anlamda sorumluluk ise kusur sorumluluğu olarak üçlü bir ayrıma tabii tutulur: Bknz. **Antalya, Gökhan** (2015) Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt II, 1. Baskı, İstanbul, Legal (Kısaltılmışı: Antalya, Cilt II), s. 1.

17 **Gökcan,** s. 38; **Eren, Fikret** (2023) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 28. Baskı, Ankara, Legem, s. 544, Pr. 1517.

18 **Eren,** s. 543, Pr. 1516; **Uygur, Turgut** (1990) Borçlar Kanunu Genel Hükümler 1. Cilt, 1. Baskı, Ankara, s. 296.

19 **Eren/Dönmez,** s. 2015, Pr. 2; **Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin** (1976) Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I, 2. Baskı, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, s. 460; **Tunçomağ, Kenan** (1976) Türk Borçlar Hukuku Cilt I: Genel Hükümler, 6. Baskı, İstanbul, Sermet Matbaası, s. 427.

20 **Kılıçoğlu,** s. 362, Pr. 1917; **Antalya,** s. 47, Pr. 5; **Fürrer, Andreas/Müller-Chen, Markus/Çetiner, Bilgehan** (2021) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s. 304, Pr. 794.

21 **Remzi/Aydın,** s. 290; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop,** s. 475; **Reisoğlu,** s. 141.

ifade eder[22]. Aşağıda kusur sorumluluğu ve kusursuz sorumluluk detaylı olarak ele alınmıştır.

1.3. TÜRK HAKSIZ FİİL HUKUKU

1.3.1. Kusur Sorumluluğu (Haksız Fiil Sorumluluğu)

Kusur sorumluluğu, haksız fiil hukukunda sorumluluğun meydana gelmesine sebebiyet veren sorumluluk türlerinden biridir. Kusur sorumluluğu, en temel ifade ile bir kimsenin kusurlu bir davranışı ile hukuka aykırı bir eylem sonucunda bir başka kişiye vermiş olduğu zararın tazminini düzenleyen sorumluluktur[23]. Kusur sorumluluğunun meydana gelmesi için kurucu unsur, kusurun varlığıdır. Dolayısıyla öğretide bu tür sorumluluk kusur sorumluluğu olarak adlandırılırken aynı şekilde haksız fiil sorumluluğu (dar anlamda) veya sübjektif sorumluluk kavramları da kullanılmaktadır[24].

Haksız fiil sorumluluğu, TBK m. 49 ile düzenlenmiştir. İki fıkra halinde düzenlenen maddenin ilk fıkrasında *"Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür."* hükmü yer almaktadır. İkinci fıkrada ise *"Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de, bu zararı yükümlüdür."* hükmü yer alır. TBK m. 49'dan hareketle sorumluğun gündeme gelebilmesi için bazı şartların varlığı aranmıştır: Hukuka aykırı fiil, zarar, illiyet bağı ve kusur. Bir olayda söz konusu dört şartın tamamının gerçekleşmesi durumunda, kural olarak haksız fiil sorumluluğu gündeme gelir[25].

Haksız fiil sorumluluğunun meydana gelmesi için her şeyden önce eylemin varlığı gerekir. Eylem (fiil, davranış) kavramı, olumlu ya da olumsuz davranmaya ilişkin iradi

---

22 **Nomer, Haluk Nami** (2023) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 19. Baskı, İstanbul, Beta, s. 168, Pr. 98; **Gökcan,** s. 38; Oğuzman/Öz'e göre borca aykırı davranış dışında hukuka aykırı şekilde verilen zararlardan sorumluluğun hepsini kapsayacak şekilde haksız fiil sorumluluğu ifadesi kullanılmalıdır: Bknz. **Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut** (2016) Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt II, 12. Baskı, İstanbul, Vedat, s. 1 vd.

23 **von Tuhr, Andras** (1983) Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı Cilt: I-II (Çeviren: Edege, Cevat), 2. Baskı, Ankara, Yargıtay Yayınları, s. 362; **Eren,** s. 576, Pr. 1610; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop,** s. 475; **Nomer,** s. 168, Pr. 98; **Tercier/Pichonnaz/Develioğlu,** s. 569, Pr. 1863; **Kıcalıoğlu,** s. 26; **Aybay, Aydın** (2020) Borçlar Hukuku Dersleri Genel Bölüm, 15. Baskı, İstanbul, Filiz, s. 82; **Huguenin, Claire** (2012) Obligationenrecht Allgemeiner und Besonderer Teil, Zürih, Schulthess, s. 494, Pr. 1829.

24 **Eren/Dönmez,** s. 1059, Pr. 1; **Reisoğlu,** s. 162; **Gümüş,** s. 422.

25 **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 310, Pr. 814; **Eren,** s. 548, Pr. 1531.

olarak hareket etmeyi içeren ve hukuki sonuç doğuran bir davranış tarzıdır[26]. Bu bağlamda eylem, muhtevasında iki unsuru içerir. Bunla maddi unsur[27] ve psikolojik unsurdur. Haksız fiil teşkil eden davranışın iradi şekilde, olumlu (müspet) bir davranış tarzıyla dış dünyada meydana gelebilir[28]. Sorumluluğun gündeme gelebilmesi için eylemin hukuka aykırı olması gerekir. Hukuk düzeninin toplumda yaşayan diğer insanların zarar görmesini engellemek amacıyla koyduğu, belli bir şekilde davranılmasını emreden ya da bazı davranışlardan kaçınılmasını öngören kurallara aykırı bir eylemin gerçekleşmesi, hukuka aykırılık şeklinde ifade edilebilir[29]. Hukuka aykırılık, TBK m. 63 gereği bazı durumların varlığı halinde söz

---

26 **Oğuzman/Öz,** s. 13, Nr. 42; **Kıcalıoğlu,** s. 181; **Ayan, Mehmet** (2020) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara, Adalet, s. 288.

27 Eylemin maddi unsuru, olumlu ya da olumsuz davranışın dış dünyaya yansıdığı insan hareketleridir. Bknz. **Antalya,** Cilt II, s. 17; **Aydos, Oğuz Sadık** (2023) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 3. Baskı, Ankara, Seçkin (Kısaltılmışı: Aydos, Borçlar), s. 82; Psikolojik unsur ise, eylemin dış dünyaya yansıtılmasındaki insan iradesidir. Bknz. **Eren,** s. 576, Pr. 1614; **Doğan, Murat/Şahan, Gökhan/Atamulu, İsmail** (2023) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 3. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 184. Haksız fiil teşkil edebilecek eylemin iradi gerçekleşmesi dışında, insan tarafından gerçekleşmesi şart ve gereklidir. Bknz. **Eren/Dönmez,** s. 1062, Pr. 3; **Deutsch, Erwin/Ahrens, Hans-Jürgen** (2009) Deliktsrecht, 5. Aufl., Köln, Carl Heymanns Verlag, s. 14; **Gökcan,** s. 40.

28 **Akıncı,** s 231; **Nomer,** s. 169, Pr. 100; **Fikentscher, Wolfgang** (1992) Schuldrecht, 8. Aufl., Berlin, de Gruyter, § 49, Nr. 432; Olumsuz (menfi) davranışın haksız fiile sebebiyet verip vermediği hususu ise öğretide tartışmalıdır. Tartışmalar hakkında bknz. **Esser, Josef/Schmidt, Eike** (1984) Schuldrecht-Allgemeiner Teil, 6. Aufl., Heidelberg, C. F. Müller Verlag, s. 354; **Koziol, Helmut** (1975) Österreichisches Haftpflichrecht, 3. Aufl., Wien, Manz, s. 43; **Eren,** s. 578, Pr. 1619; **Oğuzman/Öz,** s. 13, Pr. 42; **Gümüş,** s. 423; **Ayan,** s. 288, **Deschenaux/Tercier,** s. 12; **Reisoğlu,** s. 165.

29 **Aybay,** s. 85; **Akıncı,** s. 236; **Kıcalıoğlu,** s. 181; **Gökcan,** s. 40; **Kılıçoğlu,** s. 367, Pr. 1946; **Nomer,** s. 170, Pr. 101; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop,** s. 476; **Çelebi, Funda** "Haksız Fiil Sorumluluğu (Unsurlar, Tazminat, Hukuka Aykırılığı Kaldıran Haller, Zamanaşımı, Yargılama": Belen, Herdem/Altay, İsmail (Editörler) (2014) Prof. Dr. İsmet Sungurbey'e Armağan Cilt II, 1. Baskı, İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları, s. 14; Hukuka aykırılığı açıklayan çeşitli teoriler öğretide ileri sürülmektedir. Türk-İsviçre hukukunda hâkim görüş olan objektif hukuka aykırılık teorisidir. Bknz. **Tercier/Pichonnaz/Develioğlu,** s. 574, Pr. 1892; **Oğuzman/Öz,** s. 14, Pr. 46; **Kılıçoğlu, M.,** s. 335; **Gümüş,** s. 434; **Ayan,** s. 289; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 343, Pr. 901; **Antalya,** Cilt II, s. 41; **Deschenaux/Tercier,** s. 41; **Reisoğlu,** s. 164. Sübjektif teori hakkında bknz. **BernerK/Becker, Hermann** (2006) Berner Kommentar Band VI-Obligationenrecht, 3. Aufl., Bern, Stämpfli, § 41, Nr. 37.

konusu olmamaktadır[30]. Kanunun verdiği yetkiyi kullanma[31], zarar görenin rızası[32], üstün nitelikte özel veya kamusal yarar[33], haklı savunma[34], kendi hakkını koruma[35] ve zorunluluk hali[36] durumlarından birinin mevcudiyetinde, hukuka aykırılık ortadan kalkar.

---

30 *"6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 49. maddesi uyarınca; kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür. Aynı Kanun'un 63. maddesi uyarınca; kanunun verdiği yetkiye dayanan ve bu yetkinin sınırları içinde kalan bir fiil, zarar yol açsa bile hukuka aykırı sayılmaz.":* Yargıtay 4. HD., 12.11.2015 T., 2014/15536 E., 2015/12868 K.

31 TBK m. 63'te sayılan hukuka aykırılığı ortadan kaldıran hallerden biri kanunun vermiş olduğu yetkinin kullanılmasıdır. Burada önemli olan nokta, gerçekleştirilen eylemin kanunun verdiği bir yetkiye dayanması ve bu eylemin yine kanunun tanıdığı yetki içerisinde kullanılmasıdır. Söz konusu yetki, özel hukuk ya da kamu hukuku temelli olabilir Bknz. **Kılıçoğlu,** s. 387, Pr. 2052; **Kılıçoğlu, M.,** s. 357; **Gökcan,** s. 42; **Nomer,** s. 178, Pr. 106 vd.; **Antalya,** s. 119, Pr. 369; **Reisoğlu,** s. 165; **Ayan,** s. 291; **Kaplan,** s. 182. Örneğin, işlemiş olduğu bir eylem sebebiyle hakkında gözaltı kararı verilen bir kimsenin kolluk kuvvetlerince özgürlüğünden mahkûm bırakılarak gözaltı kararının uygulanması olayında kişinin hürriyetinden yoksun bırakılması eylemi, ilk görünüşte hukuka aykırıdır. Ancak gözaltı uygulama eylemi bir kanunun verdiği yetkiye dayandığından ve bu yetkinin kullanımını teşkil ettiğinden, burada artık hukuka aykırı bir eylemin varlığından söz edilemez. Kanunun verdiği yetkinin kullanılmasının hukuka aykırılığı ortadan kaldırması için dikkat edilmesi gereken en önemli nokta, yetkinin sınırlarının aşılmaması ve amaca uygun güç kullanılmasıdır. Bknz. **Akıncı,** s. 244; **Oğuzman/Öz,** s. 26, Pr. 72; **Gümüş,** s. 442; **Ayan,** s. 292; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop,** s. 49; **von Tuhr,** s. 370; **Reisoğlu,** s. 165.

32 TBK m. 63 ile düzenlenen bir diğer hukuka uygunluk sebebi zarar görenin rızasıdır. Zarar görenin rızasının hukuka uygunluk sebebi teşkil edebilmesi için rızaya yönelik bazı şartların varlığı aranmaktadır. Aranan şartlardan ilki rızanın zamanına ilişkindir. Zarar görenin rızasının TBK m. 63 kapsamında hukuka uygunluk nedeni teşkil edebilmesi için; rızanın zarara sebep olan eylemden önce, en geç eylemin gerçekleştiği anda verilmesi gerekir Bknz. **Akıncı,** s. 238; **Gümüş,** s. 441; **Ayan,** s. 298; **Antalya,** Cilt II, s. 69; **Hatemi/Gökyayla,** s. 128, Pr. 32; **Reisoğlu,** s. 166; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop,** s. 490. Eylem gerçekleştikten sonra verilen rıza, TBK m. 63 anlamında hukuka uygunluk nedeni teşkil etmeyecektir ancak TBK m. 52/I'e göre tazminat talebinde zarar görenin tazminat talebine engel teşkil edebileceği gibi tazminattan indirim sebebi olabilecektir. Zarar görenin rızasına ilişkin aranan bir diğer şart ise rızanın geçerli olarak verilmesidir Bknz. **Oğuzman/Öz,** s. 23, Pr. 58; **Kılıçoğlu, M.,** s. 358; **Ayan,** s. 298; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 359, Pr. 946; **Kılıçoğlu,** s. 381 vd., Pr. 2023 vd.; **Deschenaux/Tercier,** s. 44; **von Tuhr,** s. 371.

33 Hukuk düzeni, bir kişinin şahıs varlığına ilişkin yapılan saldırıları yasaklamıştır. Bu durum, TBK m. 24'te hüküm altına alınmıştır. TMK 24 ile düzenlenen hukuka aykırılığı kaldıran düzenleme, benzer şekilde TBK m. 63'te yer almaktadır. Bir kimsenin şahıs varlığına yapılan eylemler, kural olarak hukuka aykırıdır. Ancak kanun hükümlerinde belirtildiği gibi üstün bir kamu yararı ya da özel yararın bulunması, bu durumda gerçekleştirilen eylemdeki hukuka aykırılığı ortadan kaldırır. Örneğin bir kimsenin fotoğrafını iznini almadan çekmek ve bunu paylaşmak hukuka aykırı bir eylem olarak nitelendirilir. Ancak söz konusu fotoğrafın, bir haber niteliği taşıması, toplumun bilgi edinme hakkını sağlanması durumunda üstün kamu yararı söz konusu olabileceğinden bu durum, hukuka aykırılığı ortadan kaldırabilir. Benzer şekilde bir kimseye tıbbi müdahalede bulunulabilmesi için ilgili kişinin ya da yasal temsilcisinin rızasına ihtiyaç vardır. Rıza olmadan gerçekleştirilen müdahale, hukuku uygun değildir. Ancak bazı hallerde kişinin rızasını açıklamasının mümkün olmadığı, bilincinin kapalı olması durumunda kişinin üstün özel yararının var olduğundan hareketle, tıbbi müdahalede bulunulabilir. İşte bu durumda esasında hukuka aykırı olan tıbbi müdahale, kişinin üstün yararı karşısında hukuka uygun kabul edilir. Ayrıntılı bilgi için bknz. **Gümüş,** s. 443; **Ayan,** s. 300 vd.; **Gökcan,** s. 43 vd.

34 Haklı savunma (meşru müdafaa), TBK m. 63 ve 64 ile getirilen bir diğer hukuka uygunluk sebebidir. Haklı savunmanın varlığından söz edebilmek için bir kimsenin, kendisinin ya da üçüncü bir kişinin malvarlığına ya da şahıs varlığına yönelik mevcut veya gerçekleşmesi muhtemel ve çok yakın olan bir saldırıyı bertaraf etmek için saldırıyı gerçekleştirene karşı kuvvet kullanmak suretiyle onun hukuki varlığını ihlal etmesi gerekir. Bknz. **Akıncı,** s. 239; **Oğuzman/Öz,** s. 28, Pr. 81; **Gümüş,** s. 443; **Gökcan,** s. 48; **Nomer,** s. 179, Pr. 108; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 357, Pr. 942; **Reisoğlu,** s.

Kusur sorumluluğunda, kusursuz sorumlulukta olduğu gibi zarar ve illiyet bağının varlığı da aranır. Zarar, en temel ifadesiyle haksız fiil teşkil eden eyleme maruz kalan kişinin malvarlığında herhangi bir iradesi olmadan meydana gelen azalma olarak tanımlanabilir[37]. İlliyet bağı ise en temel ifade ile haksız fiil teşkil eden davranış ya da olay ile meydana gelen zarar arasındaki sebep-sonuç ilişkisi olarak tanımlanabilir[38].

---

166. Haklı savunmanın hukuka uygunluk sebebi teşkil etmesi için birtakım şartların varlığı aranır. Bunlar bir kişinin hukuka aykırı bir eyleminin bulunması ve bu eylemin mevcut ya da gerçekleşmesinin muhtemel ve çok yakın olması, eylemin savunmada bulunana ya da bir üçüncü kişinin malvarlığına ya da şahıs varlığına yönelik olması, savunmanın eylemi gerçekleştirene yönelik olması, savunmada kullanılan eylem ve hareketlerin savunma amacını aşmaması gerekir. Gerçekleştirilen saldırıya karşı koyma eylemi, ancak bu şartların varlığı halinde hukuka uygunluk sebebi teşkil etmektedir Ayrıntılı bilgi için bknz. **Kılıçoğlu, M.,** s. 362 vd.; **Ayan,** s. 306 vd.; **Kaplan,** s. 182; **Kılıçoğlu,** s. 379 vd., Pr. 2012 vd.; **Antalya,** Cilt II, s. 74 vd.; **Deschenaux/Tercier,** s. 46; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 361 vd., Pr. 954 vd.; **Oğuzman, Kemal/Seliçi, Özer/Oktay-Özdemir, Saibe** (2020) Kişiler Hukuku, 19. Baskı, İstanbul, Filiz, s. 254, Pr. 724 vd.

35 Kendi hakkını koruma, hakkın devlet eliyle değil de bizzat hakkı tecavüze uğrayan tarafça gerçekleştirilir. Bknz. **Kılıçoğlu,** s. 379, Pr. 2013; **Reisoğlu,** s. 169; **Feyzioğlu,** s. 497; **Tandoğan,** Mesuliyet, s. 42; **Remzi/Aydın,** s. 296; **Antalya,** Cilt II, s. 72 vd. İlk bakışta bu durumun hukuk devleti ilkesine aykırı olduğu düşünülebilir. Ancak söz konusu hakkın, kanunlar tarafından ve istisnai olarak yine kanunda aranan şartlar çerçevesinde gerçekleştiği düşünüldüğünde, bu durumun hukuk devleti ilkesini zedelemeyeceği ifade edilebilir. Zira kişinin kendi hakkını koruması hem uygulanması hem de sıkı şartlara sahip olması bakımından, kanun koyucu tarafından ve istisnai hallerde geçerli olmak üzere düzenlenmiştir. Kendi hakkını kullanmanın hukuka uygunluk sebebi sayılabilmesi için aranan şartlar, TBK m. 64/III'te hüküm altına alınmıştır. İlgili kanun hükmünden hareketle kendi hakkını kullanmanın hukuka aykırılığı ortadan kaldırabilmesi için aranan şartları şu şekilde sıralayabiliriz: Kişinin kendi hakkının korumak için elverişli kuvvet kullanması, devletin yetkili organlarının zamanında müdahalesi mümkün olmamalı ve hakkın korunması için başka bir imkânın mevcut olmaması ve ihlâl edilen hukuki değer ile korunmak istenen hukuki değer arasında denge ve ölçünün mevcut bulunması. Ayrıntılı bilgi için bknz. **Antalya,** s. 124 vd., Pr. 394 vd.; **Remzi/Aydın,** s. 296 vd.; **Reisoğlu,** s. 166 vd.

36 TBK m. 63 ile düzenlenen son hukuka uygunluk sebebi ise zorunluluk (ıztırar) halidir. Zorunluluk hali, kişinin içinde bulunduğu durumdan kurtulabilmesi için bir başkasının malına zarar vermesi durumunda söz konusu olur. Bknz. **Feyzioğlu,** s. 492; **Kılıçoğlu,** s. 376, Pr. 1999; **Ayan,** s. 308; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 358, Pr. 943. Kanun'un ifadesinden yola çıkarak zorunluluk hali içinde kalan bir kişinin, normal şartlar altında hukuka aykırı sayılacak bir eyleminin hukuka uygun sayılabilmesi için bazı şartların varlığı aranır. Bu şartlar; bir kimsenin kendisine ya da üçüncü bir kişinin şahıs varlığına ya da malvarlığına yönelik zarara sebebiyet veren bir eylemin mevcut olması ya da eylemin derhal gerçekleşmesi tehlikesinin varlığı, bir üçüncü kişinin malvarlığına zarar verilmiş olması, tehlikeden kurtulabilmek amacıyla üçüncü kişinin malvarlığına zarar vermenin kaçınılmaz olması ve korunmak istenen hukuki yarar ile ihlal edilen hukuki yarar arasında ölçünün bulunmasıdır. Ayrıntılı bilgi için bknz. **Feyzioğlu,** s. 498 vd.; **Kaplan,** Sorumluluk, s. 40; **Oğuzman/Öz,** s. 31 vd., Pr. 85.

37 **Tercier, Pierre/Dreyer, D.,** (2004) **"**Torts": Dessemontet, François/Ansay, Tuğrul (Editörler)„ Introduction to Swiss Law**,** 3. Ed, Deventer, Kluwer Law International, s. 148; **Kılıçoğlu, Kumru** (2012) Yansıma Yoluyla Zarar, 1. Baskı, Ankara, Turhan (Kısaltılmışı: Kılıçoğlu, K.), s. 5; Bknz. İKİNCİ BÖLÜM, 2.2.

38 **Uygur,** s. 302, **Tunçomağ,** s. 448; **Baysal, Başak** (2019) Haksız Fiil Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s. 194, Pr. 2.267; **Bozer, Ali** (2007) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 94; **Kötz/Wagner,** s. 82, Nr. 186; **Fikentscher,** § 51, Nr. 475; Bknz. İKİNCİ BÖLÜM, 2.3.

Kusur sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için aranan en önemli şart ise kusurun varlığıdır. Bu bağlamda kusursuz sorumluluk ile kusur sorumluluğunun farkı ortaya çıkar. Bu bakımdan kusura ilişkin değerlendirmelerde bulunulacaktır.

1.3.1.1. Kusur

1.3.1.1.1. Genel Olarak

Haksız fiil sorumluluğunun gündeme gelebilmesi için hukuka aykırı eylem, eylemin hukuka aykırılığı kusur, zarar ve illiyet bağı gerekir. Bunlardan, kusur sorumluluğunu, kusursuz sorumluluktan ayırt eden yegâne şart, kusurdur. Bu çerçevede, kusur sorumluluğu içerisinde kusur ele alınacaktır.

1.3.1.1.2. Tanımı

Kusur, sorumluluk hukukunda TBK m. 49 ve diğer sorumluluk türlerinin ayrılmasındaki en önemli unsurdur. Zira diğer sorumluluk türlerinde, sorumluluğun gerçekleşmesi için kusur aranmazken TBK m. 49 bağlamındaki haksız fiil sorumluluğunda kusur, kurucu unsurdur. Kusurun tanımı, mevzuatta düzenlenmemiştir. Dolayısıyla kusur kavramından ne anlaşılması gerektiği, öğreti ve yargı kararlarına bırakılmıştır.

Kusur, bir kimsenin bir eylemi yerine getirirken, hukuka uygun davranma konusunda ortalama hareket tarzına uymaması, gerekli dikkat ve özeni göstermemesi şeklinde ifade edilir[39]. Bir diğer ifadeyle kusur, sonucunda meydana gelecek olan hukuka aykırı sonucu bilerek ve isteyerek bir eylemde bulunmaktır[40]. Öğretideki bir başka tanıma göre ise kusur, hukuk düzenince uygun görülmeyen ve kınanabilir davranıştır[41]. Kusur, hukuk düzenin

---

39 **Akıncı,** s. 247; **Gönül Koşar, Günhan** (2020) Haksız Fiil Sorumluluğunda Kusur ve Etkisi, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s. 8; **Kaplan,** Sorumluluk, s. 44; **Gökcan,** s. 51; Kusuru açıklayan teoriler hakkında ayrıntılı bilgi için bknz. **Koziol,** s. 98 vd.; **Kaneti, Selim** (1964) Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru, 1. Baskı, İstanbul, s. 28 vd.; **Fellmann, Walter** (1987) "Der Verschuldensbegriff im Deliktsrecht", ZSR 106, I. Hb., s. 351 vd.; **Wilburg, Walter** (1941) Die Elemente des Schadensrecht, 1. Aufl., Marburg, Elwert, s. 59 vd.; **Steininger, Barbara** (2007) Verschärfung der Verschuldenshaftung, 1. Aufl., Viyana, Verlag Österreich, s. 53; **Koçhisarlıoğlu,** s. 144 vd; **Antalya,** Cilt II, s. 26 vd.; **Gönül Koşar,** s. 78 vd; **İmre,** s. 25 vd.; **Schwarz, Andreas B.** (1948) Borçlar Hukuku Dersleri I. Cilt (Çeviren: Davran, Bülent), İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, s. 112 vd.; **Antalya,** Cilt II, s. 26 vd.

40 **Oğuzman/Öz,** s. 54, Pr. 153.

41 **Feyzioğlu,** s. 477; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop,** s. 492; **İnan, Ali Naim/Yücel, Özge** (2014) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, s. 393; **Reisoğlu,** s. 171; **Gümüş,** s. 448; **Nomer,** s. 187, Pr. 114; **Koçhisarlıoğlu, Cengiz** (2022) Haksız Eylem (Fiil) Kusuru, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 77; **Kılıçoğlu,** s. 407, Pr. 2148; **Eren/Dönmez,** s. 1157, Pr. 150; **Antalya,** Cilt II, s. 21.

belirlediği hak ve yükümlülüklere uyma konusundaki iradi eksiklik olarak da tanımlanmaktadır[42].

Öğretide kusurun kendi bünyesinde iki unsuru içerdiği ileri sürülmüştür[43]. Bunlar kusurun objektif yönü ve kusurun sübjektif yönü olarak nitelendirilmektedir[44]. Kusurun objektif yönü, esas olarak bir kişinin gerçekleştirmiş olduğu eylemin, kendisi ile aynı durum ve şartlarda bulunan diğer kişilerin ortalama davranış biçiminden ayrışması ve bu davranışa aykırı olmasını ifade eder[45]. Bir diğer ifade ile haksız fiil teşkil edecek eylemi yerine getiren kişinin, mensup olduğu toplumdaki örnek alınabilecek diğer kişilerden beklenen davranış biçimine uygun olmayan şekilde davranması, kusurun objektif yönünü oluşturur[46]. Kusurun objektif yönü, genel olarak toplumdaki dürüst, makul, orta zekâlı bir insanının davranış biçiminden hareket edilmesi anlamına gelmektedir. Kusur, bu çerçevedeki bir kişiden beklenen davranış şekline uygun olmayan eylemdir.

Kusurun sübjektif yönü ise zarar verici eylemi gerçekleştiren kişinin sorumluluk ehliyeti ile bağlantılıdır[47]. Haksız fiil teşkil eden eylemi gerçekleştiren kişinin, hukuki anlamda sorumlu tutulabilmesi için sorumluluk ehliyetini haiz olması gerekir. TMK m. 15'e göre *"Kanunda gösterilen ayrık durumlar saklı kalmak üzere, ayırt etme gücü bulunmayan kimsenin fiilleri hukuki sonuç doğurmaz."* Kusur sorumluluğunda, bir kişinin eyleminden sorumlu tutulabilmesi için ayırt etme gücüne sahip olması gerekir[48]. Ayırt etme gücü, TMK m. 13 ile düzenlenmiştir[49]. Buna göre *"Yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl*

---

42 **Tercier/Pichonnaz/Develioğlu,** s. 574, Pr. 1893; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 364, Pr. 961; **Deschenaux/Tercier,** s. 49; **Hatemi/Gökyayla,** s. 146, Pr. 9; **von Tuhr,** s. 378; **Remzi/Aydın,** s. 302.

43 **Gümüş,** s. 448; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 365, Pr. 963; **Ayan,** s. 313 vd.

44 *"Kusurun subjektif ve objektif olmak üzere iki unsuru vardır. Kusurun subjektif unsuru, kusur ehliyeti için gerekli olan ayırt etme gücünü ifade ederken; objektif unsuru, soyut ve ortalama tipin örnek davranışından sapma anlamına gelmektedir."*: Yargıtay HGK, 20.02.2024 T., 2023/4-1060 E., 2024/137 K.; Yargıtay HGK, 07.02.2024 T., 2022/5-1131 E., 2024/75 K.

45 **Gönül Koşar,** s. 156 vd.; **Gümüş,** s. 449; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 365, Pr. 966 vd.; **Eren,** s. 633, Pr. 1761.

46 **Eren/Dönmez,** s. 1162, Pr. 159.

47 **Gönül Koşar,** s. 147 vd.; **Akıncı,** s. 248; **Tercier/Pichonnaz/Develioğlu,** s. 574, Pr. 1894; **Kılıçoğlu, M.,** s. 371; **Gümüş,** s. 448.

48 **Gümüş,** s. 448; **Kılıçoğlu, M.,** s. 372; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 365, Pr. 963; **Reisoğlu,** s. 173; **Antalya,** Cilt II, s. 24; **Ayan,** s. 314.

49 Ayırt etme gücü hakkında ayrıntılı bilgi için bknz. **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir,** s. 54 vd.; **Erkan, Vehbi Umut/Yücer, İpek** (2011) "Ayırt Etme Gücü", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 60, S. 3, s. 485 vd.; **Yılmaz, Süleyman/Yıldırım, Abdulkerim** (2023) Medeni Hukuk I, 4. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 117 vd.; **Dural, Mustafa/Öğüz, Tufan** (2022) Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku, 23. Baskı, İstanbul, Filiz, s. 57 vd.;

zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, ayırt etme gücüne sahiptir." Ayırt etme gücü, kusurun sübjektif yönüdür[50].

1.3.1.1.3. Sorumlulukta Kusurun Rolü

Sorumlulukta kusurun esas alınması durumunda, doğrudan haksız fiil sorumluluğu gündeme gelir. Zira Türk hukukunda özel olarak düzenlenen diğer sorumluluk halleri, genel olarak kusursuz sorumluluk olarak ifade edilir. Bu sorumluluk türlerinde sorumluluğun meydana gelebilmesi için kusur şartı aranmaz. Bu bakımdan haksız fiil sorumluluğu ile diğer sorumluluk türlerini ayıran en önemli unsur, kusurdur[51].

Kusur kavramı, bir eylem sonucunda meydana gelen zarara kimin katlanacağını belirlemektedir. Eylemi gerçekleştiren kişinin, eylemi gerçekleştirmesinde kusurunun olup olmadığının tespiti yapılır. Kusurun varlığı tespit edilirse, artık TBK m. 49 bağlamında haksız fiil sorumluğu gerçekleşmiş olur. Zarara sebebiyet veren kişi, kusuru oranında zararı gidermekle mükelleftir. Bu bağlamda kusur, zarara sebebiyet veren kişinin sorumluluğunu, bir diğer ifade ile tazminat yükümlülüğünü sınırlayan bir unsurdur[52].

1.3.1.1.2.3. Kusurun Çeşitleri

1.3.1.1.2.3.1. Kast

Kusurun derecesine göre yapılan ayrım bakımından kusurun ilk çeşidi kasttır *(vorsatz)*. Kasttan ne anlaşılması gerektiğine ilişkin kanun koyucu, mevzuatta herhangi bir tanıma yer vermemiştir. Sözlük anlamı ile kast, *"bilerek, isteyerek yapılan"* anlamına gelmektedir[53]. Özel hukuk bağlamında ise kastı haksız fiil teşkil eden eylemi yerine getiren kişinin, hukuka aykırı sonucu bilerek ve isteyerek söz konusu eylemi gerçekleştirmesi olarak tanımlamak mümkündür[54].

---

50 Ayırt etme gücü bulunan kişinin sorumluluğunun gündeme gelmesi için, ergin olması ya da tam fiil ehliyetine sahip olması şart ve gerekli değildir. Bu durum, TMK m. 16/II'de *"Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar haksız fiillerinde sorumludurlar."* ifadeleri ile açıkça hüküm altına alınmıştır.

51 **Gönül Koşar,** s. 216; **Feyzioğlu,** s. 460; **Oğuzman/Öz,** s. 54, Pr. 151; **Kıcalıoğlu,** s. 28; **Erdoğan, İhsan** (2019) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 4. Baskı, Gazi, Ankara, s. 124.

52 **Eren/Dönmez,** s. 1161, Pr. 157; **Akıncı,** s. 249; **Kılıçoğlu,** s. 409, Pr. 2156.

53 sozluk.gov.tr

54 **von Tuhr,** s. 378; **Oğuzman/Öz,** s. 56, Pr. 158; **Remzi/Aydın,** s. 303; **Kılıçoğlu, M.,** s. 378.

Bir eylemin kasten yerine getirilmiş sayılabilmesi için aranan en önemli unsur, bilme ve istemedir[55]. Haksız fiil teşkil eden eylemin sebep olacağı sonucu öngörme, bilme unsurunu karşılamaktadır. Meydana gelecek sonucu bilerek eylemde bulunma ve eylemin neden olacağı sonucun gerçekleşmesine yönelik davranma, bunu arzu etme ise isteme unsurunu oluşturmaktadır. Kastta haksız fiil teşkil eden eylemi yerine getiren kişi hem eylemi hem de bu eylem sonucu meydana gelecek hukuka aykırı sonucu istemektedir[56].

Kast, kendi içerisinde doğrudan kast ve dolaylı kast olarak ikiye ayrılır. Doğrudan kast olarak adlandırılan kastta haksız eylem teşkil edecek fiili yerine getiren kişi, eylemin sonucunda meydana gelecek sonucu isteyerek eylemini gerçekleştirmektedir[57]. Örneğin bir kişiyi yaralamak için yumruk atılması olayında, doğrudan kastın varlığından söz etmek mümkündür. Kastın bir diğer türü ise dolaylı kast olarak ifade edilmektedir. Dolaylı kastta haksız eylemi işleyen kişi, eylemin sonucu doğrudan istememekle beraber, meydana gelebilecek sonuçları kabul etmektedir[58]. Örneğin doktorun alkollü bir şekilde ameliyata girmesi sonucunda hastaya hatalı müdahalede bulunarak hastanın ölmesinde, dolaylı kastın varlığından söz edilebilir. Özel hukukta sorumluluğun kasten meydana gelebilmesi için kastın doğrudan ya da dolaylı olması, herhangi bir önemi haiz değildir[59].

1.3.1.1.2.3.2. İhmal

Kusurun bir diğer çeşidi ise ihmaldir *(Fahrlässing keit)*. İhmal de tıpkı kastta olduğu gibi kanunda tanımlanmamıştır. İhmal, sözlük anlamı ile *"gereken ilgiyi göstermeme, boşlama, savsaklama, savsama, önem vermeme"* anlamına gelir[60]. Özel hukukta ise ihmal kavramı, ortaya çıkabilecek hukuka aykırı sonucu istememekle beraber, sonucun ortaya çıkmaması için hukuk düzeninin yüklemiş olduğu dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı

---

55 Öğretide Antalya, kast ile istemin karıştırıldığını savunmaktadır. Antalya'ya göre istem, kendi içerisinde kast, direkt istem ve muhtemel istem olarak üçe ayrılır. Türk hukuk öğretisinde Borçlar Kanunu ile İsviçre Medeni Kanunu'nun çeviri metninde yapılan yanlış sebebi ile istem ve kast kavramları ayırt edilmeksizin her iki terim de aynı anlamda kullanılmıştır. Halbuki BK m. 41/I (OR Art. 41/I) ile ifade edilen kast bu anlamıyla değil, istemin bir alt çeşidi olarak anlaşılması gerekmektedir. Bknz. **Antalya,** Cilt II, s. 27

56 **Eren/Dönmez,** s. 1168, Pr. 167; **Kaplan,** Sorumluluk, s. 44.

57 **Kılıçoğlu,** s. 409, Pr. 2158; **Hatemi/Gökyayla,** s. 146, Pr. 11; **Reisoğlu,** s. 172; **Gönül Koşar,** s. 178 vd.

58 **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop,** s. 493; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 365, Pr. 966; **Gökcan,** s. 52.

59 **Eren,** s. 638, Pr. 1777.

60 sozluk.gov.tr

hareket etmek olarak ifade edilebilir[61]. İhmalden söz edebilmek için haksız eylem teşkil edecek davranışı meydana getiren kişi, davranış sonucunda meydana gelebilecek zararlı sonucu istememektedir. Ancak bununla beraber ortaya çıkabilecek zararlı sonucun ortaya çıkmaması için gerekli davranışları yerine getirmemektedir.

İhmal, ağırlık derecesine göre ikiye ayrılmaktadır. Haksız eylem teşkil eden davranışı yerine getiren kişinin, o olayda göstermesi gereken en basit dikkat ve özen yükümlülüğünü yerine getirmemesi durumunda, ağır ihmalden söz edilir[62]. Örneğin frenlerinin bozuk olduğunun bilindiği arabayla trafiğe çıkılmasında ya da ameliyatta lazım olacak yeterli kanı hazırlanmadan ameliyata giren cerrahın durumunda ağır ihmalin varlığından söz etmek mümkündür. Hafif ihmal, kanunun aradığı dikkat ve özenin sınırına çok yaklaşılmış olmakla beraber, aranan sınırın gereğinin sağlanamamasıdır[63].

1.3.2. Kusursuz Sorumluluk

Türk sorumluluk hukukunda sorumluluğun dayanağına ilişkin genel kural, TBK m. 49 vd. ile hüküm altına alınan ve dar anlamda sorumluluk olarak adlandırılan kusura dayanan sorumluluktur[64]. Ancak bazı durumlarda, kusur olmadan da zararın meydana gelmesi söz konusu olabilmektedir. Özellikle sanayileşme ile seri üretimin artması, bazı işletme faaliyetlerinin kendi içerisinde birtakım riskleri barındırması, sorumluluğun kusura dayanmasına ilişkin genel sorumluluk ilkesinin yetersiz kalmasına sebep olmuştur[65]. Bu risklerin bertaraf edilerek, zarara uğrayan kişilerin zararlarının tazmin edilmesi amacıyla kusur sorumluluğu yanında kusursuz sorumluluk halleri de kabul edilmiştir.

Türk hukukunda kusursuz sorumluluk halleri, TBK'da ve çeşitli özel kanunlarda düzenlenmiştir[66]. Kusursuz sorumluluk, Türk hukukunda temel olarak hakkaniyet

---

61 **von Tuhr,** s. 380; **Kaplan,** Sorumluluk, s. 44; **Antalya,** Cilt II, s. 30; *"İhmali davranışta ise, zararlı sonuç istenmemekle birlikte, böyle bir sonucun meydana gelmemesi için şartların gerekli kıldığı dikkat ve özen sarf edilmemiştir. Eş söyleyişle; burada zararlı sonuç öngörülmemekte ancak fail, gerekli iradi çabayı sarf etmiş olsaydı, böyle bir sonucu öngörebilirdi.":* Yargıtay HGK, 07.02.2024 T., 2022/4-1131 E., 2024/75 K.; Yargıtay HGK, 28.02.2024 T., 2023/4-1060 E., 2024/137 K.

62 **Nomer,** s. 187, Pr. 114; **Feyzioğlu,** s. 480; **Remzi/Aydın,** s. 304; **Kötz/Wagner,** s. 54, Nr. 153.

63 **Oğuzman/Öz,** s. 57, Pr. 159; **Gümüş,** s. 451; **Akıncı,** s. 248.

64 **Reisoğlu,** s. 179; **Kılıçoğlu,** s. 415, Pr. 2191; **Kıcalıoğlu,** s. 28.

65 **Gökcan,** s. 341; **Gümüş,** s. 464.

66 Örneğin 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu m. 369 ve m. 730, 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu m. 50, 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu m. 134, 2872 sayılı Çevre Kanunu m. 28, 6326 sayılı Petrol Kanunu m. 86, 3634 sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu m. 62-63 hükümlerinde kusursuz sorumluluk düzenlenmiştir.

sorumluluğu[67], olağan sebep sorumluluğu (özen sorumluluğu)[68] ve tehlike sorumluluğu[69] olarak üçe ayrılmaktadır[70]. Sebep sorumluluğu da kendi içerisinde farklı sorumluluk türlerine ayrılmaktadır. Bunlar adam çalıştıranın sorumluluğu[71], hayvan bulunduranın sorumluluğu[72], ev başkanının sorumluluğu[73], yapı malikinin sorumluluğu[74], taşınmaz

---

67 Hakkaniyet sorumluluğu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Nart, Serdar** (2014) Ayırt Etme Gücünden Yoksun Kimselerin Hukuki Sorumluluğu (Hakkaniyet Sorumluluğu), 1. Baskı, Ankara, Adalet**; Kılıçoğlu,** s. 422, Pr. 2333 vd.; **Antalya,** s. 315, Pr. 1327 vd.; **Ayan,** s. 335 vd.; **Gümüş,** s. 525 vd.; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop,** s. 500; **İmre,** s. 85 vd.

68 Özen sorumluluğu hakkında ayrıntılı bilgi için bknz. **von Tuhr,** s. 391 vd.; **İmre,** s. 49 vd.; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop,** s. 50; **Eren,** s. 683, Pr. 1910 vd.; **Doğan/Şahan/Atamulu,** 222 vd.; **Huguenin,** s. 536 vd.

69 Tehlike sorumluluğu hakkında ayrıntılı bilgi için bknz. **Saraç, Senem** (2013) Türk Borçlar Kanunu'nda Tehlike Sorumluluğu, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha; **Yücel, Özge** (2014) Türk Borçlar Kanunu'na Göre Genel Tehlike Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Seçkin; **Ulusan, İlhan** (2021) Tehlike Sorumluluğu Üzerine, 1. Baskı, Ankara, Aristo; **Gümüş,** s. 514 vd.; **Tandoğan,** s. 26 vd.; **Erdoğan,** s. 155 vd.

70 *"Kusur aranmaksızın sorumluluğun düzenlendiği haller, kusursuz sorumluluk halleri olarak ifade edilmektedir. Doktrin kusursuz sorumluluk hallerini olağan sebep sorumluluğu ve tehlike sorumluluğu şeklinde ikili ayrıma tabi tutarken, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (6098 sayılı Kanun) tarafından; hakkaniyet sorumluluğu, özen (sebep) sorumluluğu ve tehlike sorumluluğu şeklinde ayrıma tabi tutulduğu görülmektedir. Denetleme ve gözetimde özen (cura in custodio) gereği, kusur unsur olarak aranmaz."*: Yargıtay 3. HD., 15.05.2023 T., 2022/8629 E., 2023/1445 K.

71 Bknz. BİRİNCİ BÖLÜM, 1.3.2.1.

72 Ayrıntılı bilgi için bknz. **Eren/Dönmez,** s. 1525, Pr. 1 vd.; **Antalya,** Cilt II, s. 290 vd.; **Tandoğan,** s. 124 vd.; **Remzi/Aydın,** s. 317 vd.; **Reisoğlu,** s. 189 vd.; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop,** s. 513 vd.; **Oğuzman/Öz,** s. 157, Pr. 473 vd.; **Kılıçoğlu,** s. 439, Pr. 2311 vd.; **Yüce, Tunay** (2017) "Roma ve Türk Hukuklarında Hayvanın Yol Açtığı Zararlardan Dolayı Hayvan Tutucusunun Sorumluluğu", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 2; **Takcı, Nesibe** (2021) "Hayvan Bulunduranın Sorumluluğu" (Yüksek Lisans), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; **Kaleli, Şakir** (1979) "Hayvan Tutucusunun Sorumluluğu", Yargıtay Dergisi, Cilt: 5, Sayı: ; **Keskin Orhan, Merve** (2019) "Türk Borçlar Hukukunda Hayvan Bulunduranın Sorumluluğu" (Yüksek Lisans), İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

73 Ayrıntılı bilgi için bknz. **Tandoğan,** s. 139 vd.; **Remzi/Aydın,** s. 319 vd.; **İmre,** s. 161 vd.; **Kılıçoğlu,** s. 447, Pr. 2366 vd. **Akıncı,** s. 260 vd.; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 388, Pr. 1023 vd.; **Kıcalıoğlu,** s. 62 vd.; **von Tuhr,** s. 397 vd.; **Feyzioğlu,** s. 639 vd.; **Gökcan,** s. 415 vd.; **Kılıçoğlu, M.,** s. 420 vd.; **Nomer,** s. 217, Pr. 120 vd.; **Ünal, Mehmet** (1979) Türk Medeni Hukukunda Aile Başkanının Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları; **İbiş, Funda** (2016) "Ev Başkanının Hukuki Sorumluluğu" (Yüksek Lisans), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; **Bal, Ayşe** (2015) "Türk Medeni Hukukunda Aile Başkanının Sorumluluğu" (Yüksek Lisans), Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi; **Kızılkaya, Delal** (2019) "Ev Başkanının Hukuki Sorumluluğu" (Yüksek Lisans), Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; **Koçano Rodoslu, Emine** (2014) "Ev Başkanının Sorumluluğu", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 64, Sayı: 4.

74 Bknz. BİRİNCİ BÖLÜM, 1.3.2.2.

malikinin sorumluluğu[75] ve organizasyon sorumluluğudur[76]. Çalışmada, ürün sorumluluğu açısından önem teşkil etmesi bakımından adam çalıştıranın sorumluluğu, yapı malikinin sorumluluğu, organizasyon sorumluluğu ve tehlike sorumluluğunun kısaca ele alınmıştır.

1.3.2.1. Adam Çalıştıranın Sorumluluğu

1.3.2.1.1. Sorumluluğun Hukuki Niteliği

Türk hukukunda olağan sebep sorumluluğu başlığı altında düzenlenen sorumluluk türlerinden ilki, adam çalıştıranın sorumluluğudur. Adam çalıştıranın sorumluluğu, TBK m. 66'da *"adam çalıştıran, çalışanın, kendisine verilen işin yapılması sırasında başkalarına verdiği zararı gidermekle yükümlüdür."* şeklinde düzenlenmiştir.

Sanayileşmeyle birlikte üretim faaliyetleri, küçük atölyelerden çıkmış ve büyük fabrikalara taşınmıştır. Bu değişim, üretim faaliyetlerinin yanında hizmet sektöründe de kendini göstermiştir. Bir hizmeti sağlayan kişiler ya da firmalar, işlerini kendi başlarına görememiş veya yürütememiştir. Bu bakımdan işlerin devamı için başka kişilerin de yardımına ihtiyaç duyulmuştur. Yardımcı kişilerin, yani çalışanların bir işi yerine getirirken bir zarara sebebiyet vermeleri durumunda, zararın tazmini için öngörülen sorumluluk, TBK m. 66 ile düzenlenen adam çalıştıranın sorumluluğudur[77].

Adam çalıştıranın sorumluluğunun gündeme gelebilmesi için, adam çalıştıranın kusurlu olması gerekmez. Kusursuz sorumluluk türü olarak adam çalıştıranın sorumluluğu hem düzenlendiği yer hem de niteliği itibariyle bir özen sorumluluğudur[78]. Adam çalıştıranın

---

75 Ayrıntılı bilgi için bknz. **Deschenaux/Tercier,** s. 101 vd.; Kılıçoğlu**,** s. 466 vd.; **Feyzioğlu,** s. 657 vd.; **Kıcalıoğlu,** s. 59 vd.; **Akıncı,** s. 258 vd.; **Remzi/Aydın,** s. 322 vd.; **Kaplan,** s. 196 vd.; **Kılıçoğlu, M.,** s. 413 vd.; **Karahan, Oğuzhan** (2021) "Taşınmaz Malikinin Sorumluluğu" (Yüksek Lisans), Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; **Yörük, Şeyda** (2022) "Taşınmaz Malikinin Hukuka Aykırı Taşkınlıklardan Sorumluluğu" (Yüksek Lisans), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü; **Abik, Yıldız** (2010) "Taşınmaz Malikinin Olumlu Müdahaleler Nedeniyle Komşulara Karşı Sorumluluğu", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt XIV, Sayı: 3-4; **Aydıncık Midyat, Şirin** (2017) "Taşınmaz Malikinin İnşaat Faaliyetleri Sebebiyle Komşu Taşınmaz Maliklerine Karşı Sorumluluğu", İstanbul Hukuk Mecmuası, Cilt: LXXV, Sayı: 2; **Kurt, Suheyl Rebi** (2022) "Taşınmaz Malikinin Kazı ve Yapı Yaparken Komşu Taşınmazlara Zarar Vermeme Yükümlülüğü", Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, Sayı: Prof. Dr. M. Fatih Uşan'a Dekanlıkta 10. Yıl Anısına Teşekkür Armağanı, s. 1420 vd.; **Yılmaz, Yasemin** (2018) "Taşınmaz Malikinin Sorumluluğu", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 2 (Kısaltılmışı: Yılmaz, Y.), s. 1146 vd.

76 Bknz. BİRİNCİ BÖLÜM, 1.3.2.3.

77 **Eren/Dönmez,** s. 1478, Pr. 4; **Antalya,** Cilt II, s. 253; **Kaplan,** Sorumluluk, s. 52.

78 **Eren/Dönmez,** s. 1479, Pr. 6; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop,** s. 503; **Deschenaux/Tercier,** s. 67; **Reisoğlu,** s. 182; **Kır, Hafize** "Hakkaniyet-Adam Çalıştıranın-Yapı Malikinin Sorumluluğu": Belen, Herdem/Altay, İsmail (Editörler) (2014) Prof. Dr. İsmet Sungurbey'e Armağan Cilt II, 1. Baskı, İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları, s. 129; **Tercier/Pichonnaz/Develioğlu,** s. 575, Pr. 1897;

çalışanlarını seçerken, işle alakalı gerekli talimatları verirken, gözetim ve denetim faaliyetlerini gerçekleştirirken gerekli dikkat ve özeni göstermesi aranır[79]. Ayrıca, adam çalıştıranın sorumluluğunun bir özen (kusursuz) sorumluluk olarak kabul edilmesinin ardında hakkaniyet ve adalet düşünceleri yer alır[80]. Zira bir hizmetin yerine getirilmesi için üçüncü bir kişiden yararlanan kimsenin, çalışanlarının o hizmet yerine getirilirken çalışanlarının başkalarına vermiş olduğu zararların tazminini yüklenmesi gerekir[81]. Adam çalıştıran ayırt etme gücünden yoksun olsa dahi çalışanın vermiş olduğu zararlardan sorumlu tutulabilecektir[82].

Kanun koyucu, adam çalıştıranın kusursuz sorumluluğunun bazı durumlarda ortadan kalkabileceğini düzenlemiş, adam çalıştırana kurtuluş kanıtı getirme imkânı sunmuştur[83]. TBK m. 66/II'ye göre *"adam çalıştıran, çalışanını seçerken, işiyle ilgili talimat verirken, gözetim ve denetimde bulunurken, zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat eserde, sorumlu olmaz."*

İmre, s. 144; **Özkan,** s. 59; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 381, Pr. 1004; **Remzi/Aydın,** s. 312; **Antalya,** s. 337, Pr. 1417; **Gümüş,** s. 468; **Akıncı,** s. 253; **Kıcalıoğlu,** s. 43; **Gökcan,** s. 352; **Nomer,** s. 201, Pr. 118; *"Adam çalıştıranın sorumluluğu bir kusur sorumluluğu olmayıp, olağan sebep sorumluluğudur. Burada yasa adam çalıştırana genel nitelikte objektif bir özen yükümlülüğü, bir gözetim ödevi yüklenmiştir. Adam çalıştıranın sorumluluğu kendisinin veya emrinde çalışan yardımcı kişinin kusurlu olup olmamasına bakılmaksızın, kusurdan bağımsız olarak doğmaktadır. Sorumluluğun doğması için objektif özen yükümlülüğünün ihlaliyle meydana gelen zarar arasında, uygun illiyet bağının bulunması yeterli kabul edilmiştir."*: Yargıtay 3. HD., 24.06.2016 T., 2016/10333 E., 2016/9982 K.; Yargıtay 3. HD., 17.09.2014 T., 2014/5132 E., 2014/11997 K.

79 *"Adam çalıştıran, görülecek işe uygun fikri, mesleki bilgi ve yeteneklere sahip bir kişi seçmekle yükümlüdür. Seçeceği yardımcı kişinin göreceği iş için vasıflı, yeterli eğitim görmüş, yeni bilgi, yöntem ve tekniği, özümsemiş ve izlemiş olmasını arayacaktır"*: Yargıtay 3. HD., 03.07.2018 T., 2018/3521 E., 2018/7474 K.

80 **Oğuzman/Öz,** s. 142, Pr. 438; **Kara Kılıçarslan, Seda** (2016) "Adam Çalıştıranın Sorumluluğu" (Doktora), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 16; **Çelik, Nazlı Hilal** (2015) "Adam Çalıştıranın Sorumluluğu" (Doktora), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Kısaltılmışı: Çelik, N.), s. 33.

81 **Deschenaux/Tercier,** s. 67; **Kılıçoğlu, M.** s. 385; **Gümüş,** s. 468; *"İstihdam edenlerin müstahdemlerinin eylemlerinden sorumlu tutulmaları ilkesi, kendi yararı için başkasını çalıştıran kimsenin, bu işin ifasından meydana gelecek zarar tehlikesini bazı şartlar altında üzerine alması esasına dayanır. İstihdam eden, müstahdem veya işçilerini seçerken, onları çalıştırırken, başkalarına zarar vermemelerini sağlamakla ve buna dikkat ve özen göstermekle yükümlüdür"*: Yargıtay 4. HD., 15.04.2013 T., 2012/7927 E., 2013/6969 K.

82 **Tandoğan, Haluk** (1981) Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Turhan, s. 54; **Reisoğlu,** s. 182.

83 **von Tuhr,** s. 394; **Remzi/Aydın,** s. 312; **Feyzioğlu,** s. 622; *"... adam çalıştıranın, çalışanını seçerken, işiyle ilgili talimat verirken, gözetim ve denetimde bulunurken, zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat ederse, sorumlu olmayacağı.."*: Yargıtay 10. HD., 24.10.2023 T., 2023/67 E., 2023/10168 K.

2.3.2.1.2. Sorumluluğun Şartları

2.3.2.1.2.1. Genel Şartlar

Adam çalıştıranın sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için aranan genel şartlar, bir eylemin mevcudiyeti, eylemin hukuka aykırı olması, eylem sonucunda bir zararın meydana gelmesi ve eylem ile meydana gelen zarar arasında illiyet bağının bulunmasıdır[84]. Ancak adam çalıştıranın sorumluluğunda, bu sorumluluğa özgü bazı özel şartların varlığı da aranır.

2.3.2.1.2.2. Özel Şartlar

Adam çalıştıranın sorumluluğundaki ilk özel şart bağımlılık ilişkisidir. Adam çalıştıran, işini gördürmek amacıyla bağımlılık ilişkisi çerçevesinde gözetim ve denetim yetkisi içerisinde üçüncü bir kişinin hizmetine başvuran, o kişinin hizmet ediminden faydalanan kişi olarak tanımlanabilir[85]. Adam çalıştıran, gerçek kişi olabileceği gibi özel hukuk ya da kamu hukuku tüzel kişisi de olabilir[86]. Bir başkasının emir ve talimatı altında ve onun gözetiminde, bir başkasının işlerini yerine getiren kişiye ise çalışan denir[87]. Bağımlılık ilişkisinden kasıt, çalışanın adam çalıştıranın emir ve talimatlarına uygun olarak

---

84 *"Adam çalıştıranın sorumlu tutulabilmesi için; zararın çalışanın hukuka aykırı eyleminden doğması ve zarar ile çalışanın eylemi arasında uygun illiyet bağının bulunması yeterlidir."*: Yargıtay 3. HD., 03.07.2018 T., 2018/3521 E., 2018/7474 K.

85 **Eren/Dönmez,** s. 1489, Pr. 21; **Antalya,** Cilt II, s. 254; **von Tuhr,** s. 392; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 382, Pr. 1007; TBK m. 66'daki adam çalıştıran kavramı, iş hukukundaki işveren kapsamından daha geniş tutulmuştur.; *"Adam çalıştıran, işlerinin görülmesi için üçüncü bir kişinin hizmetine başvuran, onun hizmetinden yararlanan, onun üzerinde denetim ve gözetim yetkisi olan kişidir."*: Yargıtay 4. HD., 13.12.2018 E., 2016/13650 E., 2018/7985 K.

86 **Kılıçoğlu,** s. 428, Pr. 2269; **Deschenaux/Tercier,** s. 70; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 381, Pr. 1006; **Tandoğan,** s. 74; **Yılmaz, Necla** (2014) "Adam Çalıştıranın Sorumluluğunun Şartları" (Yüksek Lisans), Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Kısaltılmışı: Yılmaz, N.), s. 50; Bir kamu hukuku tüzel kişisinin adam çalıştıran sıfatını haiz olabilmesi için çalışan ile arasında özel hukuk ilişkisi mevcut olmalıdır. Bknz. **Kara Kılıçarslan,** s. 37; *"Adam çalıştıran, işlerinin görülmesi için üçüncü bir kişinin hizmetine başvuran, onun hizmetinden yararlanan, onun üzerinde denetim ve gözetim yetkisi olan kişidir. İşveren kavramından daha geniş kapsamlıdır. Gördürülecek işin geçici veya sürekli ücret karşılığı yahut karşılıksız olması mümkündür. Adam çalıştıranın sorumlu tutulabilmesi için; zararın çalışanın hukuka aykırı eyleminden doğması ve zarar ile çalışanın eylemi arasında uygun illiyet bağının bulunması yeterlidir."*: Yargıtay 4. HD., 13.12.2018 T., 2016/13650 E., 2018/7985 K.

87 **Eren,** s. 690, Pr. 1929; **Antalya,** s. 340, Pr. 1432; **Erdoğan, Kübra** (2019) "Adam Çalıştıranın Sorumluluğunun Şartları" (Yüksek Lisans), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Kısaltılmışı: Erdoğan, K.), s 51; **Okyar Karaosmanoğlu, Dila** (2019) "Adam Çalıştıranın Sorumluluğu (TBK m. 66)" (Doktora), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 90; **Göksu, Güler** (2021) "Adam Çalıştıranın Sorumluluğu" (Yüksek Lisans), İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 48.

çalışmasıdır[88]. Bağımlılık ilişkisinin türü, niteliği, hukuki dayanağı, süreli ya da süresiz olması sorumluluğun söz konusu olması açısından herhangi bir önemi haiz değildir[89].

Adam çalıştıranın sorumluluğu için aranan bir diğer şart, zararın adam çalıştıran ile zarar gören arasında herhangi bir akdi ilişkinin mevcut olmadığı üçüncü kişi nezdinde, meydana gelmesidir[90]. Zarar gören ile adam çalıştıran arasında herhangi bir akdi ilişkinin mevcut olması durumunda, sorumluluğa ilişkin TBK m. 66 değil TBK m. 116 hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Benzer şekilde bir işin görülmesi sırasında çalışanın zarar görmesi durumunda da yine TBK m. 66 hükmü uygulanmaz. Burada sorumluluk, adam çalıştıran ve çalışan arasındaki iç ilişkiye göre tayin edilir[91].

Adam çalıştıranın sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için aranan son özel şart ise zararın işin görülmesi sırasında ve işle ilgili bir davranışla, eylemle verilmesidir[92]. Söz konusu şartı bir örnekle açıklamak gerekirse taşıma firmasının çalışanları, bir yük taşınması faaliyetini yürütürken oradan geçen bir üçüncü kişinin üzerine taşıdıkları eşyalardan bir kısmını düşürdüklerinde, meydana gelen zarar işin görülmesi sırasında ve işle ilgili bir eylem neticesinde meydana geldiğinden, TBK m. 66 bağlamında sorumluluk söz konusu olacaktır. Ancak taşıma firmasında çalışan kişi, mesaisi bittikten sonra yolda tartıştığı bir şahsa zarar vermesi durumunda, çalışanın sebep olduğu zarar bir işin görülmesi sırasında gerçekleşmediğinden, TBK m. 66 bağlamında herhangi bir sorumluluk gündeme gelmeyecektir.

---

88 **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop,** s. 503; **Reisoğlu,** s. 183; **Kır,** s. 130; **Tandoğan,** s. 58.

89 **Hatemi/Gökyayla,** s. 151, Pr. 8; **İmre,** s. 144; **Feyzioğlu,** s. 617; **Tandoğan, Haluk** (1961) Türk Mes'uliyet Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Ajans-Türk Matbaası, s. 109.

90 **Okyar Karaosmanoğlu,** s. 111; **İnce, Mert** (2023) "Adam Çalıştıranın Sorumluluğu" (Yüksek Lisans), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü s. 38; **Çelik, N.,** s. 117; Zarar gören üçüncü kişi, gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilir. Ayrıca zarar gören, adam çalıştıran ya da adam çalıştıran ile arasında hukuki bir ilişki olan kimselerin dışında bir kişi olmalıdır. Bu bağlamda işyeri ve benzeri yerlerdeki bir başka çalışan kişi, taraflarla herhangi bir bağlantısı bulunmayan, hatta tesadüfen oradan geçen bir üçüncü kişinin uğramış olduğu zararda diğer şartların varlığı halinde TBK m. 66 bağlamında sorumluluk gündeme gelir. **Kara Kılıçarslan,** s. 83.

91 **Göksu,** s. 36; **Erdoğan, K.,** s. 36.

92 **Kaplan,** s. 192; **Gökcan,** s. 355; **Oğuzman/Öz,** s. 148, Pr. 453; Çalışanın, çalıştıranın talimatı dışında davranması ya da talimatı yanlış yorumlaması ile iş sırasında kendi inisiyatifle hareket etmesi hallerinde de adam çalıştıranın sorumluluğu söz konusudur. Ayrıca zarara yapma eylemi sebep olabileceği gibi yapmama eylemi de sebep olabilir. **Antalya,** s. 344, Pr. 1447; **Kara Kılıçarslan,** s. 78; **Yılmaz, N.,** s. 61.

Çalışanın bir eylemi sonucunda meydana gelen zarar ile çalışanın eylemi arasında sadece tesadüfi nitelikte bir zaman ya da yer ilişkisinin mevcut bulunması yeterli değildir[93]. Örneğin bir kargo firmasında çalışan kimsenin, kargo teslimi için arabayla seyrettiği esnada bir kaza sonucunda zararın oluşması halinde sorumluluk, adam çalıştıranın sorumluluğu içerisinde değerlendirilir. Zira burada zarar ile çalışanın eylemi arasında zaman ve yer bakımından işlevsel bir bağ mevcuttur. Ancak kargo teslimine giderken çalışanın yolda hasmını görmesi sonucunda araçla hasmına zarar vermesi durumunda durum farklıdır. Burada zarar ile çalışanın eylemi arasında zaman ve yer bakımından herhangi bir bağ mevcut değildir. Çalışan, bilerek ve isteyerek bir başka kişiye zarar verme iradesini göstermiştir. Dolayısıyla burada TBK m. 66 hükümlerince zarar görenin zararının tazmini söz konusu olmayacaktır.

1.3.2.2. Yapı Malikinin Sorumluluğu

1.3.2.2.1. Sorumluluğun Hukuki Niteliği

İnsanların temel ihtiyaçlarından biri olan barınma, günümüz toplumlarında olmazsa olmaz bir ihtiyaçtır. İnsanların barınma ihtiyaçları, inşa edilen binalar ve benzeri yapılar ile giderilir. Ayrıca, insanların diğer temel ihtiyaçları da marketler, hastaneler, iş merkezleri gibi diğer yapılar içerisinde giderilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, günlük hayatın devam ettirilebilmesi için yapılar insan hayatında oldukça önemli bir rol oynar[94]. İnsan hayatında yapıların bu kadar önemli bir yere sahip olması karşısında hukuk düzenleri, yapılara ilişkin bazı düzenlemeler getirmiştir. Yapıların inşasından denetlenmesine kadar birçok hukuki düzenleme mevcuttur. Bu hukuki düzenlemeler, yapıların sadece inşa süreçlerine ilişkin düzenlemeleri içermez. Yapıların meydana gelmesinden sonra da zarara sebep olabileceği düşüncesiyle çeşitli hukuki kurumlar getirilmiştir. Türk hukukunda bir yapının inşa edilmesinden sonra bir zarara sebebiyet vermesi durumu, TBK m. 69 ile *"yapı malikinin sorumluluğu"* başlığı altında düzenlenmiştir. Buna göre *"Bir binanın veya diğer*

---

93 **Eren/Dönmez,** s. 1496, Pr. 32; **Gümüş,** s. 471; **Kılıçoğlu, M.,** s. 387; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 383, Pr. 1008; **Tandoğan,** s. 61.

94 Yapı malikinin sorumluluğu, özellikle deprem kuşağında bulunan ülkemiz için oldukça önemlidir. Yapıların depreme dayanaklı olarak ilgili mevzuat çerçevesinde inşa edilmesi ve sonrasında bu yapıların zarar görmemesi beklenir. Ancak, özellikle acı bir şekilde ülkemizin tecrübe ettiği 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen depremler, yapıların ilgili mevzuatlara uygun, sağlam bir şekilde inşa edilmesi gerekliliğini bir kez daha bizlere hatırlatmıştır. Bu bakımdan hem binaların inşa edilme sürecindeki hukuki düzenlemeler hem de inşasından sonra ortaya çıkabilecek zararlara ilişkin yapılan hukuki düzenlemeler, oldukça önemli bir yere sahiptir. Depremlerde yıkılan ya da hasar gören binalarda meydana gelen zararlar, özel hukuk bağlamında yapı malikinin sorumluluğu çerçevesinde değerlendirilecektir.

yapı eserlerinin maliki, bunların yapımındaki bozuklulardan veya bakımındaki eksikliklerden doğan zararı gidermekle yükümlüdür." Kanun koyucu, maddenin üst başlığında sorumluluğu yapı malikinin sorumluluğu olarak düzenlemiştir. Ancak madde metni incelendiğinde, bir binadan veya diğer bir yapı eserinden kaynaklanan zararların giderileceği ifade edilmiştir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, TBK m. 69 ile düzenlenen sorumluluk, her türlü yapı eserinden kaynaklanan zararların tazminini düzenlemektedir[95].

6098 sayılı Kanun m. 69 ile yapı malikinin sorumluluğu, Türk hukukunda bir kusursuz sorumluluk türü olarak düzenlenmiştir[96]. Sorumluluğun meydana gelebilmesi için yapı malikinin ya da yardımcısının kusurlu olması şart değildir. Dolayısıyla yapı malikinin ayırt etme gücüne sahip olmaması durumunda bile sorumluluk gündeme gelir. Ayrıca yapı maliki, eserin inşasında ve bakımında gösterdiği özensizlik, derece itibariyle kusur seviyesine ulaşmasa bile, yapı eserinde meydana gelen yapım bozukluklarından ve bakım eksikliklerinden meydana gelen zararı gidermekle yükümlüdür[97]. Yapı malikinin sorumluluğu, TBK'da sorumluluğun düzenlendiği yer de dikkate alınarak, kusursuz sorumluluk hallerinden özen sorumluluğu olarak değerlendirilebilir[98]. Ayrıca, kanun

---

95 **Gümüş,** s. 448; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 410, Pr. 1058; **Remzi/Aydın,** s. 321; **Kılıçoğlu,** s. 453, Pr. 2394; **Tandoğan,** Mesuliyet, s. 181.

96 Yapı malikinin sorumluluğunun hukuki niteliği, Türk hukukunda 818 sayılı Kanun ve 6098 sayılı Kanun dönemlerine göre ikili bir ayrım çerçevesinde incelenebilir. Yapı malikinin sorumluluğu, 818 sayılı Kanun m. 58 ile düzenlenmiştir. 818 sayılı Kanun döneminde sorumluluğun hukuki niteliği konusunda öğretide farklı görüşler mevcuttur. Bu dönemdeki bir görüşe göre yapı malikinin sorumluluğu, hukuki niteliği itibariyle özen yükümlülüğüne dayalı sebep sorumluluğudur: **Tandoğan,** s. 23; Öğretideki bir başka görüşe göre ise yapı malikinin sorumluğu, tehlike sorumluluğuna dayandırılmaktadır Bknz. **von Tuhr,** s. 403; **İmre,** s. 168; Yargıtay İBK, 1957/1 E., 1957/3 K., 27.03.1967 T.; Başka bir görüşe göre ise sorumluluğun temelinde tehlike sorumluluğunu yer almakla beraber sorumluluğun meydana gelebilmesi için bazı ilkelerin de varlığı aranmaktadır: Örneğin Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop'a göre yapı malikinin sorumluluğunun temelinde tehlike sorumluluğu yer almakla birlikte çıkar esasının da göz ardı edilmemesi gerekir. Bknz. **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop,** s. 517; Deschenaux/Tercier'e göre ise yapı malikinin sorumluluğunun temelinde tehlike sorumluluğu yer almakla birlikte hakkaniyet ilkesi ve özen yükümlülüğünün ihlalini de esas almak gerekir. Bknz. **Deschenaux/Tercier,** s. 92; Feyzioğlu'na göre sorumluluk tehlike ve menfaat fikrine ve sebebiyet teorisine dayanır. Bknz. **Feyzioğlu,** s. 657.

97 **Eren/Dönmez,** s. 1546, Pr. 1; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 399, Pr. 1053.

98 **Kılıçoğlu,** s. 453, Pr. 2392; **Koç, Nevzat** (1990) Bina ve Yapı Eseri Maliklerinin Hukuki Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımhanesi, s. 30; **Karaçay, Dolunay** (2021) Yapı Malikinin Tazminat Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 24; **Reisoğlu,** s. 192; **Kılıçoğlu, M.,** s. 400; **Gümüş,** s. 481; **Ayan,** s. 342; **Kaplan,** s. 194; **Gökcan,** s. 383; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 399, Pr. 1053; **Remzi/Aydın,** s. 320; **Akıncı,** s. 256; **Karanfil, Sinan** (2016) "Yapı Malikinin Sorumluluğu" (Yüksek Lisans), Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 43; **Öztaş, İlker** (2007) "Bina ve Diğer Yapıların Yapılışlarındaki Bozukluklardan veya Bakımındaki Eksiklerden Dolayı Paydaşların Sorumluluğu", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt XI, Sayı: 1-2, s. 352; Yapı malikine kurtuluş kanıtı getirme imkânı tanınmadığı için burada ağırlaştırılmış bir sebep sorumluluğu mevcuttur. Bknz. **Eren/Dönmez,** s. 1550, Pr. 3; Antalya'ya göre özen yükümlülüğü olarak yapı malikinin sorumluluğu, tehlike esası yanında, yapı sahibi eserin menfaatlerinden faydalandığı gibi, zararını da yüklenmesine gerektiğine ilişkin yarar esasına dayanır.

koyucu, yapı malikinin sorumluluğunda herhangi bir şekilde kurtuluş kanıtı getirilmesi imkânına yer vermemiştir[99].

1.3.2.2.2. Sorumluluğun Şartları

1.3.2.2.2.1. Genel Şartlar

Yapı malikinin sorumluluğu için, sorumluluğun genel şartlarının mevcut olması gerekmektedir. Aranan genel şartlar, bir eylemin mevcudiyeti, eylemin hukuka aykırı olması, eylem sonucunda bir zararın meydana gelmesi ve eylem ile meydana gelen zarar arasında illiyet bağının bulunmasıdır. Ancak yapı malikinin sorumluluğu için bu sorumluluğa özgü bazı özel şartların varlığı aranmaktadır[100].

1.3.2.2.2.2. Özel Şartlar

Yapı malikinin sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için aranan ilk şart, kanunda belirtildiği üzere ortada bir bina ya da diğer yapı eserinin mevcudiyetidir[101]. Bina (yapı), sözlük anlamı ile barınmak veya başka amaçlarla kullanılmak için yapılmış her türlü

Buna karşılık yapı malikinin sorumluluğu, tehlike sorumluluğu değildir. Sorumluluğun dayanağı temel olarak yarar ve tehlike esasına dayanan özen sorumluluğudur. Bknz. **Antalya,** Cilt II, s. 310 vd.; Oğuzman/Öz'e göre burada tehlike sorumluluğu bulunmasa da TBK m. 69 bakımından tehlike kavramı bir hususun inşaat bozukluğu veya bakım eksikliği sayılıp sayılamayacağının belirlenmesinde rol oynayabilir. Bknz. **Oğuzman/Öz,** s. 173, Pr. 520; Nomer'e göre yapı malikinin sorumluluğu objektif özen yükümünün ihlaline dayanmaz 6098 sayılı Kanun'un bu sorumluluğu özen sorumluluğu üst başlığı altında düzenlemesi isabetli olmamıştır. Yapı malikinin kurtuluş kanıtı getirmek suretiyle sorumluluktan kurutulması mümkün olmadığından ağırlaştırılmış sebep sorumluluğu olarak değerlendirilmesi gerekir. Bknz. **Nomer,** s. 218, Pr. 121; *"Yapı malikinin sorumluluğu, bir bina ya da diğer bir imal olunan eserinin bizatihi kendisinden kaynaklanan bir nedenle oluşan zarardan sorumluluğu kapsamakta olup, niteliği itibariyle kusursuz sorumluluk türlerinden olağan sebep sorumluluğudur. Burada malike kurtuluş kanıtı sunma olanağı tanınmamıştır. Malik, ancak illiyet bağını kesen sebeplerin (mücbir sebep, zarar görenin kendi kusuru, üçüncü kişinin ağır kusuru gibi) varlığı durumunda sorumluluktan kurtulabilir."*: Yargıtay 3. HD., 31.10.2023 T., 2022/6589 E., 2023/2988 K.; Yargıtay 3. HD., 19.10.2023 T., 2023/2028 E., 2023/2787 K.; Yargıtay 3. HD., 12.10.2023 T., 2023/2380 E., 2023/2701 K.; Yargıtay 4. HD., 08.06.2023 T., 2021/20431 E., 2023/7687 K.

99 **Kılıçoğlu,** s. 453, Pr. 2392; **Eren,** s. 722, Pr. 2036; **Antalya,** s. 324, Pr. 1367.

100 **Karaçay,** s. 49; *"Bina veya yapı eseri malikinin sorumlu tutulabilmesi için; yapım bozukluğu veya bakım eksikliğinden zararın doğması, yapım bozukluğu veya bakım eksikliği ile zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması yeterlidir. Bina veya yapı eseri malikinin sorumluluğu bakımından bulunması zorunlu unsur olan illiyet bağı yönünden ise, bu bağın kesilmesine yol açacak sebeplerin somut olayda gerçekleşmemiş olması gereklidir. İlliyet bağını kesen sebepler ise; mücbir sebep, zarar görenin ya da üçüncü kişinin ağır kusurudur. Zarar, aradaki illiyet bağını kesecek derecede bir mücbir sebepten, zarar görenin ya da üçüncü bir kişinin kusurundan doğmuş ise yapı malikinin sorumluluğu söz konusu olmaz."*: Yargıtay 17. HD., 02.03.2021 T., 2020/488 E., 2021/2101 K.; Yargıtay 17. HD., 27.02.2020 T., 2017/5734 E., 2020/2236 K.

101 **Koç,** s. 57; **Antalya,** Cilt II, s. 323; **Kılıçoğlu, M.,** s. 400; **Oğuzman/Öz,** s. 173, Pr. 521.

mimarlık eseri anlamına gelir[102]. Sözlük anlamından hareketle, barınma, ticaret, depolama vb. sebeplerle kullanılan, toprağa bağlı olarak inşa edilen, etrafı çevrili ve üstü genellikle kapalı olan yapı, bina olarak değerlendirilir. Bina olarak değerlendirilemeyecek yapılar ise diğer yapı eseri olarak adlandırılabilir. TBK m. 69 bağlamında sorumluluğun söz konusu olabilmesi için bina ya da yapı eserinin toprağa bağlı ve sabit olması aranır. Ayrıca, bir bina ya da yapı eserinin insan eliyle inşa edilmiş olması gerekir. Bu bağlamda, yapı eseri niteliğini haiz olabilecek mağara, dehliz, tepe, dağ vb. gibi doğal şekilde oluşmuş yapılar, TBK m. 69 bağlamındaki sorumluluğun kapsamına dahil değildir[103]. Bir yapı eserinden söz edebilmek için, öncelikle bu yapının toprağa bağlı bulunması gerekir[104]. Bir yapı eserinin toprakla bağlantısı doğrudan olabileceği gibi dolaylı yollarla da gerçekleşebilir[105]. Yapı eserinin varlığı için aranan ikinci kıstas, sabit olmasıdır. Sabit olmadan kasıt, yapı eserinin sürekli olarak sabit olması, bir daha yapıldığı yerden kaldırılamayacak ya da taşınamayacak şekilde inşa edilmiş olması değildir[106]. Bir yapının, belirli bir yerde geçici süre ile sabit kalması, TBK m. 69 çerçevesinde sorumluluğun meydana gelmesi için yeterlidir[107]. Buradan hareketle, bina dışında nelerin diğer yapı eseri içerisinde değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin şu örnekler verilebilir: Elektrik direkleri, telefon direkleri, doğalgaz boruları, elektrik üretiminde kullanılan rüzgar tribünleri ve güneş enerjisi panelleri, tren rayları, köprüler, sabit reklam panoları, yer altı ve yer üstü geçitleri, tüneller, teleferikler, istinat duvarları, bahçe duvarları, kanalizasyon sistemleri, sulama kanalları, iskeleler, limanlar, geçici bir süre sabit şekilde kurulan sirkler, açık hava fuar alanları[108]. Örneklerde sayıldığı gibi binalar ile bina dışında insan eliyle inşa edilmiş doğrudan ya da dolaylı olarak toprağa bağlı, sürekli ya da

---

102 sozluk.gov.tr

103 **Karaçay,** s. 58; Doğal yapıda olmayan, insan eliyle yapılmış kaya içi tünelleri, oluklar, akarsuların yön değiştirmesi ya da su toplanması için yapılmış oluklar, yapı eseri kavramı içerisine dahildir. Ayrıca, restore edilerek ziyarete ya da izlemeye açılan mağaralar ve yer altı şehirleri gibi yapılar da yapı eseri olarak nitelendirilir. Bknz. **Kılıçoğlu,** s. 456, Pr. 2408.

104 **Eren/Dönmez,** s. 1559, Pr. 18; **Antalya,** Cilt II, s. 324; **Hatemi/Gökyayla,** s. 155, Pr. 20.

105 **Deschenaux/Tercier,** s. 96; **Tandoğan,** s. 171.

106 **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop,** s. 519; **İmre,** s. 172.

107 **Koç,** s. 64; **Tandoğan,** s. 171; **Antalya,** Cilt II, s. 324; **Kılıçoğlu, M.** s. 401; **Oğuzman/Öz,** s. 175, Pr. 526.

108 Örneklerde yer alan diğer yapı eserleri, tahdidi olarak sayılmamıştır. Bina dışındaki bir yapı eserinin toprağa dolaylı ya da doğrudan belirli bir süre ile sabit bulunması durumunda, TBK m. 69 hükmünün uygulama alanına dahil olacaktır.; *"… Enerji nakil hatları da yapı eseri niteliğinde olup…"*: Yargıtay 20.04.2022 T., 2022/2235 E., 2022/3854 K.

geçici süreyle bir yerde sabit bulunan diğer yapı eserlerinden kaynaklanan zararlardan sorumlulukta, yapı malikinin kusursuz sorumluluğu hükümleri uygulanacaktır[109].

Yapı malikinin sorumluluğu için, aranan diğer şart ise TBK m. 69/I gereği ortada bir binanın ya da diğer yapı eserinin malikinin bulunmasıdır. Bina ve yapı eserinden sorumluluk, malike aittir[110]. Bununla beraber, TBK m. 69/II uyarınca intifa ve oturma hakkı sahipleri de malikle birlikte meydana gelen zararlardan müteselsilen sorumludur[111]. Ancak intifa ve oturma hakkı sahiplerinin müteselsil sorumluluğu, sınırlandırılmıştır[112]. Yapı maliki, bina ya da diğer yapı eserinin hem yapımındaki hem de bakımındaki eksiklerden kaynaklanan zararlardan sorumlu tutulmuşken; intifa ve oturma hakkı sahibi, sadece bakım eksikliği bakımından sorumlu tutulmuştur. Kanun koyucunun, intifa ve oturma hakkı sahiplerinin sorumluğunu sınırlamasının isabetli olduğu ifade edilebilir[113]. İntifa ve oturum

---

109 **Koç,** s. 64; **Kılıçoğlu,** s. 455 vd., Pr. 2405 vd.; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 401, Pr. 1058.

110 Bina ya da diğer yapı eserine zilyet olan kişilerin TBK m. 69 bağlamında herhangi bir sorumluluğu mevcut değildir. Bknz. **Gökcan,** s. 388; **Gümüş,** s. 487 vd.; **Akıncı,** s. 257; Antalya'ya göre *"bu konuda TBK. m. 69/II'de yer alan oturma hakkı sadece TMK. m. 823 anlamında değil de daha geniş yorumlanarak, oturma hakkının oturma hakkı veren veya içeriğinde bu hakkı sağlayan tüm ayni hakları kapsadığı kabul edilebilir. Aynı sonuca gerçek boşluğun doldurulması yoluyla da varılabilir. Hatta kira gibi nispi hak niteliğindeki kullanma hakkı veren sözleşmelerden kullanıcının sorumluluğuna gidilebilmesi hususunda ihtiyatlı davranılması gerekir. Kullanıcının sorumluluğu kullanımın uzun süreli olduğu hallerde, maddi ölçütlerin daha dar yorumlaması sonucunda kullanım hakkının kullanıma ilişkin ayni hakka yaklaşması durumunda kabul edilmelidir. Örneğin bir alışveriş merkezini uzun süreli kiralayan, alışveriş merkezinin yönetimini yapan ve alışveriş merkezindeki işyerlerini alt kiraya veren, alışveriş merkezinin bakım yükümlülüğünü üzerine almış, hatta alışveriş merkezinin inşaatını yapmış olan kişi, yapı eserinin bakım eksikliğinden malikle birlikte sorumludur."* Bknz. **Antalya,** s. 404 vd., Pr. 1712 vd; **Hatemi/Gökyayla,** s. 156, Pr. 22; *"... sorumlu olabilecek malik, gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olabileceği gibi, kamu hukuku tüzel kişisi de olabilir"*: Yargıtay 3. HD., 19.10.2022 T., 2022/7075 E., 2022/8005 K.; *"... Kiracıların sorumluluğu ise zarar görene karşı haksız fiil sorumluluğuna dayanmaktadır."*: Yargıtay 4. HD., 09.06.2022 T., 2021/22795 E., 2022/8553 K.

111 **Karaçay,** s. 114.

112 Yapı malikinin sorumluluğunda kanun koyucu, intifa ve oturma hakkının bulunması durumuna ilişkin düzenleme getirmiştir. Ancak bir başla irtifak hakkı olan üst hakkı konusunda TBK m. 69'da herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Üst hakkının olduğu bir yapı eseri, hakkın süresi boyunca arazi malikinin mülkiyetinde değildir. Bu sebeple üst hakkının mevcut olduğu bir bina ya da yapı eserinde malikin sorumluluğu söz konusu olmaz. Üst hakkı sahibi, yapı eseri ya da binadaki yapım bozukluğu ile bakım eksikliğinden tek başına malik gibi sorumlu olmalıdır. Zira üst hakkı, niteliği itibariyle tapu siciline tescil edilebilen sınırlı ayni haktır. Bu sebeple üst hakkı sahibinin malik gibi tek başına sorumlu olması gerekir. Bknz. **Karaçay,** s. 116 vd.; **Eren,** s. 725, Pr. 2045.

113 İntifa ve oturma hakkı, Türk hukukunda sınırlı ayni haklardandır. Bu hakların çoğunlukla uzun süreli olması ile bina veya diğer yapı eserlerinin sınırlı ayni hak sahiplerinin hakimiyetinde bulunması nedeniyle intifa ve oturma hakkı sahiplerini bakım eksikliğinden dolayı sorumlu tutulmuştur. Bknz. **Kılıçoğlu,** s. 404 vd., Pr. 457, Pr. 2422; **Nomer,** s. 221, Pr. 121.13; **Aydın/Remzi,** s. 346; **Oğuzman/Öz,** s. 181, Pr. 542.; **Kır,** s. 134; Sınırlı ayni haklar hakkında ayrıntılı bilgi için bknz. **Gürsoy, Kemal Tahir/Eren, Fikret/Cansel, Erol** (1978) Türk Eşya Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Anlara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 737 vd.; **Sirmen, Lale** (2017) Eşya Hukuku, 5. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 519 vd.; **Ünal, Mehmet** (2021) Sınırlı Ayni Haklar, 1. Baskı, Ankara, Savaş (Kısaltılmışı: Ünal, Ayni Hak), s. 1 vd.

hakkı sahibi, binanın ya da diğer yapı eserinin inşa edilmesi süreçlerine dahil değildir. Sınırlı ayni hak sahibi olan kişiler, bina ya da diğer yapı eserini kullanan kişilerdir. Dolayısıyla sorumluluğun inşa sürecine dayandırılmayıp sadece kullanım sürecinde gündeme gelebilecek bakım eksikliklerinden sorumlu tutulması yerindedir. TBK m. 69/III, *"Sorumluların, bu sebeplerle kendilerine karşı sorumlu olan diğer kişilere rücu hakkı saklıdır."* düzenlemesini de getirmiştir. Buna göre yapı maliki, bina ya da diğer yapı eserlerinin yapımından ya da bakımından kaynaklanan zararları, ilgililerine rücu edebilir[114]. Örneğin bir binanın yapımı sırasında meydana gelen yapım eksikliği sonucunda meydana gelen zarardan binanın maliki sorumludur. Ancak binanın yapımını bir inşaat firması yapmış ve meydana gelen zarar, bu inşaat firmasının yapımdaki hatasından kaynaklanmışsa, yapı maliki TBK m. 69/III gereği meydana gelen zararı binayı yapan inşaat firmasına rücu etme hakkına sahiptir.

Yapı malikinin sorumluluğu için aranan son şart ise zarara yapım bozukluğunun ya da bakım eksikliğinin yol açmasıdır[115]. En temel anlamıyla yapım bozukluğu, başlangıçtaki bozukluğu; yani bir binanın ya da yapı eserinin inşasındaki bozuklukları ifade ederken bakım eksikliği ise sonradan meydana gelen eksiklikleri ifade eder[116]. Bina ya da diğer yapı eserindeki yapım bozukluğu, proje aşamasında ya da inşa sırasında teknik kurallara aykırı bir şekilde malzemeden, personelden ve benzeri sebeplerle meydana gelen bozukluklardır[117]. Bu sebeplerle meydana gelen bozukluklardan kaynaklanan zararlardan, yapı maliki TBK m. 69 bağlamında sorumludur. Yapım bozukluğu, çeşitli şekillerde meydana gelebilir. Örneğin bir binanın inşasında, ilgili mevzuat gereği kullanılması gereken demir ya da betonun mevzuata uymayan şekilde kullanılmış olması, yapı eserinin inşası için gerekli izinlerin alınmadan ya da alınan izne aykırı olarak inşa edilmesi şeklinde de ortaya

---

114 **Karanfil,** s. 106 vd.; **Saraçoğlu,** s. 156 vd.; **Özkan, Hasan** (2015) Açıklamalı-İçtihatlı Asliye Hukuk Davaları ve Tatbikatı-Haksız Fiil Sorumluluğu, 1. Baskı, İstanbul, Legal, s. 133.

115 *"6098 Sayılı Borçlar Kanunu'nun 69.maddesinde düzenlenen bina ve yapı eseri malikinin sorumluluğu, kusursuz sorumluluk türü olan özen (olağan sebep) sorumluluğu olduğu, bina malikinin sorumlu olması için bakım eksikliği veya yapılıştaki bozukluktan herhangi birinin varlığının yeterli olduğu…"*: Yargıtay 4. HD., 09.06.2022 T., 2021/22795 E., 2022/8553 K.; *"Sorumluluğun doğmasında, yapılıştaki bozukluk-bakım eksikliği ayrımının bir önemi bulunmamaktadır."*: Yargıtay 17. HD., 02.03.2021 T., 2020/488 E., 2021/2101 K.

116 **Koç,** s. 70; **Eren/Dönmez,** s. 1563, Pr. 27; *"Bina veya yapı eserlerinden doğan sorumluluğu için; yapılıştaki bozukluk-bakım eksikliği ayrımının bir önemi bulunmamaktadır. Zira malikin sorumlu olması için bakım eksikliği veya yapılıştaki bozukluktan herhangi birinin varlığı yeterli görülmektedir."*: Yargıtay 3. HD., 19.10.2022 T., 2022/7075 E., 2022/8005 K.

117 **Antalya,** Cilt II, s. 332; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop,** s. 519; **Reisoğlu,** s. 194; **Tandoğan,** s. 175.

çıkabilir[118]. Bina ya da diğer yapı eserinin inşasının eksiksiz ve kusursuz yapılması, maliki sorumluluktan kurtarmaz. Bina ya da diğer yapı eserinin süreç içerisinde oluşabilecek diğer eksikliklerden doğan zararlardan da malik sorumlu tutulmuştur. Bu durum, kanunda bakım eksikliği olarak ifade edilmiştir. Bakım eksikliği; bina ya da diğer yapı eserinin amacına ve işlevine uygun olarak gerekli özenin gösterilmemesi sonucunda gerekli tedbirlerin alınmaması ve ilgili onarımların yapılmaması olarak ifade edilebilir[119]. Bakım eksikliği, bina ya da diğer yapı eserinin zaman içerisinde eskimesi ile ortaya çıkmaktadır. Malikin, gerekli özeni göstererek bina ya da diğer yapı eserinde zamanla meydana gelebilecek eskime ve deformasyonları tespit etmesi ve bunları onarması gerekir. Malik, bu dikkat ve özeni göstermemesi sonucunda meydana gelen zararı, TBK m. 69 kapsamında gidermekle yükümlüdür.

1.3.2.3. Organizasyon Sorumluluğu

1.3.2.3.1. Sorumluluğun Hukuki Niteliği

Organizasyon sorumluluğu[120] olarak ifade edilen kusursuz sorumluluk hâli, ayrı bir madde ile düzenlenmemiş, TBK m. 66/III'te yer almıştır[121]. TBK m. 66/III'e göre *"Bir işletmede adam çalıştıran, işletmenin çalışma düzeninin zararın doğmasını önlemeye*

---

118 Bir yapı eserinin mevzuata uygun şekilde izinleri alınarak yine mevzuata uygun şekilde inşa edilmesi, sorumluluğu ortadan kaldırmaz. Burada önemli olan nokta, bina ya da diğer yapı eserinin inşası sırasında ortada bir yapım bozukluğunun söz konusu olmasıdır.

119 **Ayan,** s. 334; **Gümüş,** s. 485; **Kılıçoğlu, M.,** s. 404; **Feyzioğlu,** s. 663.

120 Adam çalıştıranın işletme faaliyetlerinden doğan yükümlülüğünün yerine getirilmemesinden dolayı meydana gelecek sorumluluk için organizasyon sorumluluğu kavramı kullanılmaktadır. **Antalya,** Cilt II, s. 278; **Kılınç,** s. 38 vd.; **Ünlütepe,** s. 114; **Türkmen, Ahmet** (2012) "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Organizasyon Sorumluluğu (TBK m. 66/III)", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: LXX, Sayı: 2, s. 258; Organizasyon sorumluluğu, adam çalıştıranın sorumluluğunun bir görünümü değildir. Adam çalıştıranın sorumluluğu, organizasyon sorumluluğunun basit halini oluşturur. **Gümüş,** s. 476.

121 TBK m. 66/III ile düzenlenen organizasyon sorumluluğu, Türk hukukunda yeni bir kavramdır. 818 sayılı Kanun zamanında düzenlenmeyen sorumluluk hali, sanayileşmenin artması ile gelişen üretim faaliyetlerinin bir gerekliliği olarak ortaya çıkmış ve 6098 sayılı Kanun ile düzenlenmiştir. Gerçekten de özellikle 21. Yüzyıl'da teknolojinin gelişmesiyle beraber üretim faaliyetleri karmaşıklaşmıştır. Bunun bir sonucu olarak da kimi zaman salt üretim organizasyonundan kaynaklanan eksiklikler ya da hatalar sebebiyle zarar meydana gelebilmektedir. Kanun koyucu, organizasyon sorumluluğunu düzenlerken özellikle Widmer/Wessner tasarısı olarak adlandırılan İsviçre Sorumluluk Hukukunun Birleştirilmesi ve Revizyonu Ön Tasarısı (Vorentwurf des Bundesgesetzes Über die Revision und Vereinheitlichung des Haftpflichtrechts, Bern 2000) m. 49/a'dan yararlanmıştır. Ancak bu tasarı, İsviçre'de kanunlaşma imkânı bulmamıştır. Bknz. **Antalya,** s. 356, Pr. 1499; **Ünlütepe, Mustafa** (2016) Organizasyon Sorumluluğu (TBK m. 66/III), 1. Baskı, İstanbul, Legal, s. 40 vd.; **Kılınç, Ayşe Nur** (2018) Adam Çalıştıranın Organizasyon Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Adalet, s. 261 vd.

elverişli olduğunu ispat etmedikçe, o işletmenin faaliyetleri dolayısıyla sebep olunan zararı gidermekle yükümlüdür."

Adam çalıştıranın sorumluluğunda, yalnızca çalışanın vermiş olduğu zararlardan kusursuz sorumluluk düzenlenmiştir. Organizasyon sorumluluğunda ise buna ek olarak bir işletmenin ya da üretim faaliyetlerinin gerçekleştiği fabrika vb. yerlerdeki organizasyondan ve çalışma düzeninden kaynaklanan zararlardan, kusur olmasa bile sorumlu olacağı düzenlenmiştir[122]. Dolayısıyla TBK m. 66/I kapsamında düzenlenen adam çalıştıranın sorumluluğu, çalışanın üçüncü kişilere vermiş olduğu zararlara ilişkin sorumluluğu düzenlerken TBK m. 66/III ile hüküm altına alınan organizasyon sorumluluğu, adam çalıştıranın işletmesinden kaynaklanan sebeplerle meydana gelen zararların tazmini düzenlenmiştir.

Adam çalıştıran, işletmenin çalışma düzenini sağlamakla yükümlüdür. Bu yükümlülüğün ihlal edilmesi durumunda, TBK m. 66/III çerçevesinde sorumluluk gündeme gelecektir. Burada adam çalıştıranın, işletme faaliyetlerinin sağlanması bakımından gerekli dikkat ve özeni göstermesi gerekir. Dolayısıyla organizasyon sorumluluğu hem kanundaki düzenlenme yeri bakımından hem de niteliği gereği kusursuz sorumluluk hallerinden özen sorumluluğu olarak nitelendirilebilir[123].

Organizasyon sorumluluğu açısından kanun koyucu, adam çalıştırana sorumluluktan kurutulabilmesi için kurtuluş kanıtı getirme imkânı tanımıştır. Adam çalıştıran, işletmenin çalışma düzeninin zararın doğmasını önlemeye elverişli olduğunu ispat ederek sorumluluktan kurtulabilir[124].

---

122 **Eren/Dönmez,** s. 1504, Pr. 47.

123 **Türkmen,** s. 261; **Gökcan,** s. 358; **Gümüş,** s. 477; **Kılınç,** s. 92; **Ünlütepe,** s. 42 vd.

124 **Antalya,** Cilt II, s. 278; **Hatemi/Gökyayla,** s. 153, Pr. 15; **Kır,** s. 133; **Tercier/Pichonnaz/Develioğlu,** s. 576, Pr. 1902; **Ayan,** s. 340; Yargıtay HGK, 13.03.2013 T., 2012/1220 E., 2013/239 K.; Burada adam çalıştıran, işletme organizasyonunda gerekli dikkat ve özeni gösterdiğini ispat ederek sorumluluktan kurtulabilir. İşletmenin çalışma düzenindeki iş akışının ve organizasyonunun hem çalışma düzenine hem de ekonomik unsurlara dair iş bölümünün, çalışanların çalışma saatlerinin, üçüncü kişiler lehine koruma önlemlerinin, çalışma düzenini oluşturan insan, makine, gerekli araç gereç ve malzeme ile üretim faaliyetleri sonucunda meydana gelen ürün ve hizmetin, işletmenin amacına ulaşmasına uygun özellikte olması gerekir. Adam çalıştıran, işletme faaliyetleri içerisinde bu ve benzeri konularda işletmesinde zararın meydana gelmemesi için bu tür özen önlemlerini içeren faaliyetleri mahkemeye sunar ve bunu uyguladığını ispat ederse, sorumluluktan kurtulur. Bknz. **Eren/Dönmez,** s. 1509, Pr. 56; **Nomer,** s. 213, Pr. 118.13.; *"Mahkemece İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Kalp Damar Cerrahisi Anabilim Dalında görev yapan öğretim üyelerinden oluşan bilirkişi kurulundan alınan rapor hükme esas alınarak karar verilmiş ise de; raporda yalnıza davalı hastanede görev yapan ve davacıların vefat eden annesine müdahalede bulunan doktorların kusurları olup olmadığı konusunda incelemeler yapılmış, dosyamız davalısı hastanenin organizasyon eksikliğinden kaynaklı bir kusuru olup olmadığı konusunda ise*

1.3.2.3.2. Sorumluluğun Şartları

1.3.2.3.2.1. Genel Şartları

Organizasyon sorumluluğu için genel sorumluluk şartlarının mevcut olması gerekir. Aranan genel şartlar; bir eylemin mevcudiyeti, eylemin hukuka aykırı olması, eylem sonucunda bir zararın meydana gelmesi ve eylem ile meydana gelen zarar arasında illiyet bağının bulunmasıdır. Ancak bu sorumluluğun gündeme gelebilmesi için sorumluluğa özgü bazı özel şartların varlığı aranır.

1.3.2.3.2.2. Özel Şartları

Organizasyon sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için aranan ilk şart, bir işletmenin varlığıdır. İşletme kavramından kasıt, adam çalıştırana ait olan ve müşterilere mal ve hizmet sağlamaya yönelik ekonomik bir faaliyetin gerçekleştiği ya da belirli bir amaç doğrultusunda kurulmuş ve sürekli bir şekilde faaliyet gösteren bağımsız her türlü organizasyondur[125]. Burada kanun koyucu, işletme kavramını genel anlamıyla kullanmıştır. Dolayısıyla ticari olsun ya da olmasın her türlü işletme; örneğin mesleki işletme, esnaf işletmesi gibi büyük ya da küçük her organizasyon, işletme kavramına dahildir[126]. İşletme, gerçek kişiye ait olabileceği gibi tüzel kişiye de ait olabilir[127]. Organizasyon sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için işletmede adam çalıştırılması gerekir. Dolayısıyla bir yere idari makamlarca işletme ruhsatının verilmesi, o yere başlı başına işletme niteliğini kazandırmaz. Bir yerde çalışan olmadıkça, TBK m. 66/III'teki organizasyon sorumluluğu gündeme gelmez[128]. Çalışanlar ile çalıştıran arasında özel hukuk ilişkisiyle beraber bağımlılık unsurunun varlığı da aranmaktadır[129].

---

herhangi bir inceleme ve değerlendirme yapılmamıştır. Yine mahkemece gerekçeli kararda da bu hususa dair bir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda, gerekirse davalı hastanenin o dönemdeki mimari projeleri ve o dönemde bu konuda yürürlükte olan mevzuat hükümleri de dikkate alınmak suretiyle, anjiyo laboratuvarı ile ameliyathanenin konumları da dikkate alınarak bu tarz acil durumlar için alınması gereken önlemler ve davalı hastanenin organizasyon sorumluluğuna ilişkin bir kusuru olup olmadığına dair uzman kişilerden oluşan bir heyetten rapor alınarak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde eksik inceleme ile hüküm tesisi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir.": Yargıtay 3. HD., 17.11.2020 T., 2020/8047 E., 2020/6663 T.

125 **Kılınç,** s. 290 vd.; **Türkmen,** s. 267 vd.; **Ünlütepe,** s. 221 vd.; **Gökcan,** s. 358; **Gümüş,** s. 478.

126 **Kılıçoğlu,** s. 433, Pr. 2287; **Eren/Dönmez,** s. 1512, Pr. 62.

127 **Kılınç,** s. 19; **Türkmen,** s. 264; **Gümüş,** s. 478.

128 Antalya'ya göre fonksiyonel bir çalışma ilişkisi zorunlu görülmediğinde, tek kişilik bir işletmede dahi işleten organizasyon yükümlülüğü altında olduğundan, sorumluluk gündeme gelebilir. Bknz. **Antalya,** Cilt II, s. 282; **Kılınç,** s. 294; **Ünlütepe,** s. 242.

129 **Gökcan,** s. 358; **Eren/Dönmez,** s. 1513, Pr. 64; **Gümüş,** s. 479.

Organizasyon sorumluluğundan bahsedilebilmesi için aranan bir diğer şart ise zarara işletme faaliyetinin sebep olmasıdır. İşletme faaliyeti, bir organizasyonun işleyebilmesi, ürün ya da hizmet sunma faaliyetlerindeki her türlü iş ve eylemdir[130]. Sorumluluğun söz konusu olabilmesi için meydana gelen zararın işletme organizasyonu ile bağlantılı vakıalar sonucunda meydana gelmesi gerekir. İşletme faaliyeti içerisine dahil olan her bir olguda, adam çalıştıranın dikkat ve özen göstererek gerekli tedbirleri alması gerekmektedir[131]. Adam çalıştıranın gerekli örgütü kuramaması, uygun malzemeleri sağlayamaması ya da üçüncü kişilerin zarar görmemesi için gereken iş güvenliğinin temin edememesi, çalışanların dinlenmelerine olanak sağlanmadan yorgun çalıştırılmaları gibi sebepler işletme faaliyetinde özen görevinin ihlal edildiği örnekler arasındadır[132]. Bununla birlikte adam çalıştıran, işletme faaliyetini gerçekleştiren çalışanlarıyla beraber işletme faaliyetinin yürütülmesine destekte bulunan ya da işletme faaliyeti ile bir şekilde bağlantısı bulunan işler nedeniyle de ortaya çıkan zararların da işletme faaliyetinden kaynaklandığı kabul edilir[133].

---

130 **Ünlütepe,** s. 309 vd.; **Türkmen,** s. 269 vd.

131 Çalışanın seçiminde özen; işletenin yürüteceği işin niteliğine ve amacına uygun bir çalışan seçmesi anlamına gelir. Çalışan seçimi, işletmede yürütülen faaliyetin konusuna bağlıdır. Faaliyetin türü ve özellikleri de çalışanda bulunması gereken nitelikleri belirler. Dolayısıyla işletmenin faaliyet konusuna göre çalışanda aranması gereken nitelik ve gereklilikler farklılık arz eder. Ayrıca çalışana belirli zamanlarda işletme faaliyeti hakkında eğitim ve kurs imkânı sağlama, çalışanın iş ile ilgili kendisini geliştirme imkânını yaratmak da işletenin çalışanına özen ödevini kapsamaktadır. Bu bağlamda adam çalıştıran, çalışanın çalıştığı süre boyunca işletme faaliyeti kapsamında işe uygun nitelikte olup olmadığını, işe uygunluğunun devam edip etmediğini kontrol etmelidir. Adam çalıştıran tarafından çalışana emir ve talimat verme de organizasyon sorumluluğu içerisinde değerlendirilebilir. Bu emir ve talimatlar, niteliği itibariyle işletme faaliyeti sebebiyle üçüncü kişilerin zarara uğramaması bakımından önleyici tedbir niteliğindedir. Organizasyon sorumluluğunda adam çalıştıranın, işletme faaliyetiyle ilgili tehlikeleri olabildiğince önlemek üzere çalışanlarına gözetim ve denetimde özen göstermesi gerekmektedir. Çalışanların görevini yerine getirmemesi, talimatlara uyulmaması, çalışanların yanlış ya da eksik davranışları, çalışanlarının tecrübesizliği halinde işletenin gözetim ve denetim özeninde eksiklik söz konusudur. Çalışanlara ilişkin bahsedilen tedbirler organizasyonla düzenlenmesi gereken başlıca tedbirler olmakla birlikte organizasyona özen sadece çalışanlarla sınırlı olmamaktadır. İşletenin işletmedeki araç, malzeme, teçhizat, makine gibi taşınır ve taşınmaz maddi unsurlar bakımından da organizasyon yükümlülüğü bulunur. İşletmenin büyüklüğü, bünyesindeki eşyaların fazlalığı ve teknik unsurlar zarar riskini artırır. Bu sebeple çalışanlara ilişkin özen yükümlülükleri ile işletmenin idaresi ve güvenliğinin sağlanması da organizasyon sorumluluğu içerisinde yer alır.

132 TBK m. 66/I kapsamında adam çalıştıranın sorumluluğuna ilişkin belirtilen çalışanın seçimi ve talimatlandırılması, gözetim ve denetim yükümlülüğü açısından, adam çalıştıranın bu özen yükümünü yerine getirip getirilmediği değerlendirmeye tabi tutulurken; organizasyon sorumluluğu bakımından ise bu yükümlülüklerin yerine getirilip getirilmediğinin değerlendirilmesinde ayrıca söz konusu yükümlülüklerin organize edilişine bakılmaktadır. Bu sebeple adam çalıştıran çalışanın seçiminde özen, çalışana talimat vermede özen, çalışanı gözetim ve denetimde özen ile işletme faaliyetinin eşya organizasyonu gibi diğer unsurlarının düzenlenmesinden sorumludur.

133 **Ünlütepe,** s. 310; **Kılınç,** s. 294.

1.3.3. Tehlike Sorumluluğu

1.3.3.1. Genel Olarak

Bilim ve teknik alanındaki gelişmeler, insan hayatına birçok kolaylık sunarken aynı zamanda geçmişe göre daha fazla külfet de yüklemektedir. Özellikle 20. Yüzyıl ile meydana gelen teknolojik gelişmeler, hayatın tüm alanlarını etkilemiştir. İnsan hayatını kolaylaştıran buluşlar, şüphesiz toplumda oldukça önemli bir yer edinmeye başlamıştır. Ancak insan hayatına getirdiği kolaylıklar kadar insanın toplumsal hayatta tehlikeler ile karşılaşma riski de artmıştır. Toplumsal hayattaki gelişmelere kanun koyucu kayıtsız kalmamış ve bu bağlamda çeşitli düzenlemeleri ihdas etmiştir. Özellikle motorlu taşıtlar ve enerji alanındaki gelişmeler çeşitli riskleri bünyesinde barındırmaktadır. Bu risk karşısında hukuki çerçevenin oluşturulması yoluna gidilerek meydana gelebilecek tehlikelerin bertaraf edilmesi ya da bir şekilde ortaya çıkan zararların giderilmesine imkân tanınmıştır.

Tehlike sorumluluğu, Türk hukukunda kronolojik olarak değerlendirildiğinde, diğer kusursuz sorumluluk türlerine göre daha yeni bir kavramdır. Tehlike sorumluluğu kavramı, münhasır olarak ilk kez 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 71 ile düzenlenmiştir[134].

1.3.3.2. Hukuki Niteliği

Tehlike sorumluluğunu düzenleyen TBK m. 71/I'e göre *"(1) Önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin faaliyetinde zarar doğduğu takdirde, bu zarardan işletme sahibi ve varsa işleten müteselsilen sorumludur. (2) Bir işletmenin, mahiyeti veya faaliyette kullanılan*

---

134 Tehlike sorumluluğu, ilk kez TBK m. 71 ile genel bir madde ile düzenlenmiştir. Bu düzenlemeden önce, tehlike sorumluluğu esasına dayanan 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu m. 50 (2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu m. 85), 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu m. 134, 2872 sayılı Çevre Kanunu m. 28, 6326 sayılı Petrol Kanunu m. 86 (6491 sayılı Türk Petrol Kanunu m. 22/IV), 3634 sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu m. 62-63 hükümleri özel tehlike sorumluluğu olarak düzenlenmiştir. Ayrıca, Yargıtay kararları çerçevesinde bazı sorumluluk hallerinin tehlike sorumluluğu esasına dayandığı kabul edilmiştir. Yargıtay İBK T. 27.03.1957 T., 1957/1 E., 1957/3 K. sayılı ilamında objektif özen ödevine dayanan bütün sorumluluk hallerini tehlike sorumluluğu olarak nitelendirmiştir. *"... Kanunlara, sırf zarar tehlikesinin mevcut olması esasına dayanan bir takım mes'uliyet hükümleri konulmasına zaruret duyulmuştur ki, bunlara kusursuz mes'uliyet hükümleri yahut tehlike esasına dayanan mes'uliyet hükümleri denilmektedir. Nitekim Borçlar Kanununun 54. maddesinin birinci fıkrası, 56. maddenin birinci fıkrası, 58. maddenin birinci fıkrası hükümleriyle Medeni Kanunun 320. maddesi hükmü, kusursuz mes'uliyet hükümlerindendir. Borçlar Kanununun haksız fiili ait hükümlerinin yazılışına esas olan sıraya göre dahi kusursuz mes'uliyet hükümlerinin arasına konulmuş bulunan bu 55. madde hükmünü kusur sebebine dayanılarak değil ve fakat içtimaî tehlike dolayısiyle kabul edilmiş hükümlerden saymak içtimaî ihtiyaçlara uygun düşecektir."* Yargıtay'ın bu kararı, hakkaniyet sorumluluğu ve özen sorumluluğu olarak düzenlenen sorumluluk hallerinden hayvan bulunduranın sorumluluğu, yapı malikinin sorumluluğu ile ev başkanının sorumluluğunu tehlike sorumluluğu olarak değerlendirmiştir. Yargıtay'ın bu değerlendirmesi, hukuk metodolojisi açısından sorunlu görülmektedir. Bknz. **Çekin,** s. 69; **Tandoğan,** s. 24 vd.

malzeme, araçlar ya da güçler göz önünde tutulduğunda, bu işlerde uzman bir kişiden beklenen tüm özenin gösterilmesi durumunda bile sıkça veya ağır zararlar doğurmaya elverişli olduğu sonucuna varılırsa, bunun önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletme olduğu kabul edilir. Özellikle, herhangi bir kanunda benzeri tehlikeler arzeden işletmeler için özel bir tehlike sorumluluğu öngörülmüşse, bu işletme de önemli ölçüde tehlike arzeden işletme sayılır. (3) Belirli bir tehlike hâli için öngörülen özel sorumluluk hükümleri saklıdır. (4) Önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletmenin bu tür faaliyetine hukuk düzenince izin verilmiş olsa bile, zarar görenler, bu işletmenin faaliyetinin sebep olduğu zararlarının uygun bir bedelle denkleştirilmesini isteyebilirler."

Tehlike sorumluluğu[135], sorumluluk türleri açısından en ağır sorumluluk türü olarak kabul edilir[136]. Zira sorumluluğun gündeme gelebilmesi için TBK m. 71/I'de belirtildiği üzere sorumlu kişinin kusurlu olup olmamasının ya da özen yükümlülüğünü yerine getirip getirmemesinin herhangi bir önemi yoktur[137]. Bizatihi kişinin yürütmüş olduğu faaliyet ile meydana gelen zarar arasındaki uygun illiyet bağının varlığı, sorumluluğun meydana gelmesi için şart ve yeterlidir[138]. Tehlike sorumluluğunda, herhangi bir kurtuluş kanıtı getirme imkânı tanınmamıştır. Dolayısıyla tehlike sorumluluğunda sorumluluktan

---

135 Öğretide tehlike sorumluluğunun, dar anlamda haksız fiil sorumluluğu içerisinde değerlendirilmemesi gerektiği ileri sürülmüştür. Haksız fiil kavramında fiil kelimesi, genellikle bir insan davranışını, insanın yerine getirdiği bir eylemi ifade etmek için kullanılır. Dolayısıyla haksız fiil sorumluluğu, temelinde bir insan davranışını yaptırıma bağlamaktadır. TBK m.71 ile düzenlenen tehlike sorumluluğunda ise esasen bir insan davranışı mevcut değildir. Sorumluluğun kaynağı bir insan davranışı değil; bir işletme veya faaliyetin bizatihi kendisi ya da bu işletme veya faaliyette kullanılan malzeme, araç, gereç ya da enerjinin mahiyet veya türüdür. Tehlike sorumluluğunda bir kimsenin fiili söz konusu olsa dahi bu ancak tali niteliktedir. İnsan davranışının tali nitelikte olması sebebiyle kanun koyucu, TBK m. 71 düzenlemesinde bu durumu dikkate almamıştır. Ayrıca, haksız fiilde geçen haksız nitelemesi, tehlike sorumluluğunda bulunmamaktadır. Zira tehlike sorumluluğunda kendisine sorumluluk bağlanan işletme veya işletme faaliyetlerine yetkili makamlar tarafından gerekli izinler verilmiş, bu faaliyetlerin yürütülmesi bir bakıma tanınmıştır. Dolayısıyla burada bir haksızlık durumundan bahsetmek mümkün değildir. Bknz. **Yavuz, Cevdet** (2008) "Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na Göre 'Kusursuz Sorumluluk' Halleri ve İlkeleri", Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 4, s. 46 vd.; **Eren/Dönmez,** s. 1590, Pr. 15.

136 **Adal, Erhan** (2014) "Yeni Borçlar Kanununda Düzenlenen Tehlike Sorumluluğu Hükümlerinin Değerlendirilmesi", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 20, S. 1, s. 934; **Eren/Dönmez,** s. 1585, Pr. 1; **Erişgin, Nuri** "Tehlike Sorumluluğu": Belen, Herdem/Altay, İsmal (Editörler) (2014) Prof. Dr. İsmet Sungurbey'e Armağan Cilt II, 1. Baskı, İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları, s. 91; **Çekin, Mesut Serdar** (2016) 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Madde 71 Çerçevesinde Tehlike Sorumluluğu, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s. 170; **Durak, Yasemin** (2014) "Tehlike Sorumluluğu", Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. IX, S. 1, s. 24; **Akıncı,** s. 262; HGK, 12.2.2014 T., 2013/21-586 E., 2014/95, K.

137 **Tercier/Pichonnaz/Develioğlu,** s. 578, Pr. 1908.

138 **Eren/Dönmez,** s. 1585, Pr. 2; **Ayan,** s. 348; **Sarıhan, Banu Bilge** (2014) "Türk Borçlar Kanunu'nda Genel Bir Kural Olarak Tehlike Sorumluluğu", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 20, S. 1, s. 1178.

kurtulabilmenin tek yolu, işletme faaliyeti ile zarar arasındaki illiyet bağını kesen bir durumun varlığını ortaya koymaktır. Ancak zarar ile tehlike arz eden iş veya işletme arasında illiyet bağının kesilmesi durumunda sorumluluk ortadan kalkacaktır[139].

Tehlike esasına dayanan genel bir kusursuz sorumluluk hali olan tehlike sorumluluğu, kusurdan bağımsızdır[140]. Yani insan davranışının, objektif özen yükümlülüğünün yerine getirilmemesi ya da bir hakkın verdiği yetki ve sınırlarının aşılması ile bağlantılı değildir. Sorumluluğun temel sebebi, doğrudan yüksek zarar potansiyeline sahip bir tehlike kaynağı ile ya da yürütülen faaliyetin tehlikeyle olan yakın ilişkisine bağlıdır[141].

TBK m. 71/III ile tehlike esasına dayanan iş ve işletmelere yönelik düzenlenen münhasır kanun hükümlerinin de saklı olacağı hüküm altına alınmıştır. Bu bağlamda Türk hukukunda tehlike sorumluluğu, iki farklı şekilde tesis edilir. İlk olarak kanun koyucu, çeşitli iş ve işlerin niteliğinden ve sıklığından hareketle özel kanunlarla tehlike sorumluluğunu düzenleyebilir[142]. İkinci düzenleme şekli ise genel bir hükümle tehlike

---

139 **Reisoğlu,** s. 200; **Kılıçoğlu, M.,** s. 453; **Başoğlu, Başak** (2015) "Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku ve Özellikle Tehlike Sorumluluğuna İlişkin Değerlendirmeler", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 6, S. 2, s. 44.

140 **Kılıçoğlu,** s. 470, Pr. 2485; **Korkusuz, Refik** (2008) "Yeni Borçlar Kanunu Tasarısında Tehlike Sorumluluğunun Düzenlenmesi", Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12-13, S. 16-17-18-19, s. 29; **Akkayan Yıldırım, Ayça** (2012) "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Düzenlemeleri Çerçevesinde Kusursuz Sorumluluğun Özel Bir Türü Olarak Tehlike Sorumluluğu", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 70, S. 1, s. 206; **Uyaroğlu, Merve** (2022) "İşverenin Tehlike Sorumluğu (TBK m. 71)", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 13, S. 51, s. 485; Hatemi/Gökyayla'ya göre TBK m. 71, tehlike sorumluluğu başlığını taşımasına rağmen gerçek tehlike sorumlulukları için özel düzenlemelere atıf yapmakla yetinen ve tehlike sorumluluğu adı altında bu haller için yetersiz kalan bir hakkaniyet sorumluluğu getirmiştir. Bknz. **Hatemi/Gökyayla,** s. 154, Pr. 16; Gümüş'e göre TBK m. 71, önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin faaliyetinden doğan zarardan sorumluluğu düzenlemektedir. Bu nedenle öğretide TBK m. 71'in genel bir tehlike normu getirdiğine dair tespitler doğru değildir. Bknz. **Gümüş,** s. 518, aynı yönde bknz. **Oğuzman/Öz,** s. 194, Pr. 578.

141 **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 424, Pr. 1113; **Antalya,** Cilt II, s. 359; **İmre,** s. 63.

142 Türk hukukunda münhasır kanunlarla düzenlenen tehlike sorumluluğu halleri şu şekilde sıralanabilir: 6491 sayılı Türk Petrol Kanunu m. 22/IV uyarınca petrol hakkı sahibinin petrol arama faaliyetinden doğan sorumluluğu, 2920 Sivil Havacılık Kanunu m. 134 uyarınca sicil hava aracı işletenin sorumluluğu, 3634 sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu m. 17 uyarınca devletin askeri manevralar ve atışlardan doğan sorumluluğu, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu m. 85 uyarınca motorlu araç işletenin ve teşebbüs sahibinin sorumluluğu, 5977 sayılı Biyogüvenlik Kanunu m. 14 uyarınca genetik yapısı değiştirilmiş ürünlerle ilgili faaliyette bulunanların sorumluluğu, 5710 sayılı Nükleer Güç Santrallerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satımına İlişkin Kanun m. 5/V uyarında sivil amaçlı nükleer tesis işletenin ve nükleer madde taşıyanın sorumluluğu, 2872 sayılı Çevre Kanunu m. 28 uyarınca çevreyi kirletenler ve çevreye zarar verenlerin sorumluluğu.

sorumluluğunun düzenlenmesidir. Buna göre önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin faaliyetinden zarar doğduğu takdirde, tehlike sorumluluğu gündeme gelecektir.

1.3.3.3. Tehlike Sorumluluğunun Genel Bir Madde ile Düzenlenmesi Meselesi

Karşılaştırmalı hukukta tehlike sorumluluğu, farklı şekillerde düzenlenmiştir. Kimi hukuk sistemlerinde tehlike sorumluluğuna yol açabilecek her bir hal için ayrı kanuni düzenleme yapılırken bazı hukuk sistemlerinde bu yöntem tercih edilmemiş, onun yerine genel bir maddeyle tehlike sorumluluğu düzenlenmiştir[143].

Türk hukuku açısından tehlike sorumluluğunun özel bir kanunla mı yoksa genel bir madde ile mi düzenlenmesi gerektiğine ilişkin öğretide fikir birliği mevcut değildir. Bir görüşe göre genel bir düzenleme ile tehlike sorumluluğunun düzenlenmesinin yeterli olacağı savunulurken; diğer görüş ise tehlike sorumluluğunun her bir sorumluluk hali için münhasır kanuni düzenleme ile düzenlenmesi gerektiğini savunmaktadır.

1.3.3.3.1. Genel Kural ile Düzenlenme Gerektiği Görüşü

Öğretide tehlike sorumluluğunun genel bir madde ile düzenlenmesini savunan görüşe göre her bir tehlike sorumluluğu halinin ayrı ayrı düzenlenmesi, zaman içerisinde ortaya çıkan yeni sorumluluk hallerine ilişkin kanuni düzenleme yapılmasının zorluğuna dikkat çeker[144]. Teknoloji, günümüzde oldukça hızlı gelişmektedir. Her bir teknolojik gelişme sonucunda, insan hayatını kolaylaştıracak yeni buluşlar ya da yeni üretim teknikleri ortaya çıkabilmektedir. Bu gelişmeler sonucunda tehlike sorumluluğu içerisinde değerlendirilecek durumlara ilişkin kanuni düzenleme yapılması oldukça zordur. Kaldı ki, ilgili kanuni düzenleme yapılana kadar geçen süre içerisinde zarar meydana geldiği takdirde, bu zararın nasıl ve ne şekilde giderileceği sorunu da ortaya çıkar. Bu sorunu bertaraf etmenin de en önemli yolu, tehlike sorumluluğunun genel bir madde ile düzenlenmesidir[145]. Bu sayede ortaya çıkabilecek yeni tehlike sorumluluğu halleri, mevcut kanuni düzenlemeye tabii olacak

---

143 Tehlike sorumluluğunu özel bir hükümle düzenleyen ilk kanun, İtalya Medeni Kanunu *(Codice Civile)* m. 2050'dir. Mehaz İsviçre Borçlar Kanunu'nda *(Zivilgesetzbuch)* ise genel bir tehlike sorumluluğu ihtiva etmemektedir. Ancak genel bir tehlike sorumluluğuna ilişkin kodifikasyon çalışmaları İsviçre'de devam etmektedir. Alman hukukunda ise tehlike sorumluluğuna dair genel bir düzenleme mevcut olmamakla beraber tehlike sorumluluğuna ilişkin hususlar, özel kanunlarla düzenlenmektedir. Ayrıntılı bilgi için Bknz. **Çekin,** s. 69 vd.; **Eren/Dönmez,** s. 1588, Pr. 7 vd.; **Adal,** s. 928 vd.

144 **Korkusuz,** s. 28 vd.; **Sarıhan,** s. 1179 vd.; **Yılmaz,** s. 570 vd.; **Başoğlu,** s. 46 vd.; **İkizler, Metin** (2014) "Avrupa Haksız Fiil Hukuku İlkelerinde Tehlike Sorumluluğu ve Türk Hukuku ile Kısaca Karşılaştırılması", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan, s. 3250 vd.

145 **Sarıhan,** s. 1180; **Saraç,** s. 23.

ve olası zarar tehlikesi karşısında zarara uğrayanlar kanuni güvence altında haklarını arayabilecektir. Ayrıca, her bir yeni gelişme karşısında kanuni düzenleme yapılması, farklı zamanlarda ortaya çıkan kanunlar açısından nitelik ve özellikleri bakımından da farklılıklar yaşanacağından, bu durumda tehlike sorumluluğuna ilişkin hukuk düzeninde genel bir anlayış ve uyum bulunmayacaktır[146]. Tehlike sorumluluğunun genel bir kuralla düzenlenmesi halinde, sorumluluk genel bir düzenlemeye dayandığından mahkemelerde, uyuşmazlıklar bakımından farklı uygulamalar oluşmayacak ve aynı ya da benzer türde tehlike arz eden işletme veya faaliyetlerin sebebiyet vereceği zararlara ilişkin benzer kararlar ortaya çıkacaktır. Böylece adaletsiz şekilde sonuçlanabilecek uygulamaların da önüne geçilebilecektir. Genel bir düzenleme sayesinde kanun koyucunun her bir özel durum için ayrı bir düzenleme refleksini sergileyememesinin doğuracağı sakıncalar da bertaraf edilmiş olacaktır[147].

Tehlike sorumluluğunun genel bir kuralla düzenlenmesi sayesinde sorumluluğa ilişkin hem sabit bir ölçü getirilmiş hem de ortaya çıkabilecek yeni sorumluluk türlerine uygun bir çözüm bulunmasına imkân verecek bir esneklik sağlanmış olacaktır[148]. Tehlike sorumluluğunun genel bir kural ile düzenlenmesiyle ortaya yeni çıkan tehlike sorumluluğu hallerine de rahat uygulanabilen bir hukuki düzenleme hedef alınmaktadır. Bütün sorumluluk türlerinin tek tek kanunla düzenlenmeye kalkışılması isabetli olmadığı gibi bunu başarmanın da mümkün olmadığı ileri sürülmektedir.

1.3.3.3.2. Münhasır Düzenleme Gerektiği Görüşü

Öğretideki diğer görüş ise tehlike sorumluluğunun münhasır kanuni düzenleme ile getirilmesi gerektiğini savunmaktadır[149]. Bu görüşe göre hukuki güvenlik kavramı, önceden kişilerin hukuki açıdan ne yönde sorumlu olacaklarını ortaya koyar. Bu sayede kişiler, hak ve yükümlülüklerini önceden bilerek ne şekilde sorumlu olacaklarını öğrenir. Dolayısıyla sorumluluğa ilişkin davranışlarını ona göre şekillendirir. Tehlike sorumluluğu teşkil edebilecek hallerin genel kanunda özel bir hüküm olarak ya da münhasır bir kanun yolu ile düzenlenmesi, tehlike arz edebilecek iş ve işletme türlerinin ve faaliyetlerinin belirlenmesi

---

146 **Akünal, Teoman** (2000) "Yeni Tehlike Sorumlulukları Yaratılmasında Yargıcın Rolü", Prof. Dr. Turhan Esener'e Armağan, Ankara, s. 65 vd.; **Eren/Dönmez,** s. 1586, Pr 6.

147 **Yiğit, Birgül** (2022) Genel Tehlike Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 118; **Yücel,** s. 96.

148 **Başoğlu,** s. 51; **Yücel,** s. 94.

149 **Tiftik, Mustafa** (2005) Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 64 vd.; **İmre,** s. 210 vd.

hukuki güven açısından önem arz eder[150]. Sorumluluğun tespit ve tayinindeki öngörülebilirlik, tehlike arz eden işletme işletenlerin gerekli önlemleri alması açısından gereklidir. Tehlike sorumluluğu kapsamına giren iş, işletme ya da faaliyet sonucunda meydana gelen zararın giderilmesi, ekonomik açıdan kimi durumlarda çok ağır olabildiğinden sorumlu kişi, öncesindeki riskleri bilerek hareket eder. Özellikle tehlikeli iş ve işletmeler için getirilen sigorta türleri ile meydana gelebilecek zararların getirmiş olduğu mali külfet en aza indirebilir. Bu bakımdan tehlike sorumluluğunun ekonomik olarak taşınabilirliği, sorumluluk risklerinin sigortalanabilmesine ve sigorta primlerinin tespit edilebilirliğine bağlıdır. Tehlike taşıyan tesis, faaliyet ve işletmelerin malik ya da işletenleri bu yüzden tehlike sorumluluğu risklerinin sınırlandırılmasına ve şeffaflığına ihtiyaç duyarlar. Bu bağlamda sorumluluk türlerinin özel düzenlemeler ile belirlenmesi hem işletmeciler açısından hem de sigortacılık açısından önem arz eder[151].

Tehlike sorumluluğunun özel olarak düzenlenmesi ülke içerisindeki sanayinin gelişmesi açısından da gereklidir. Tehlike sorumluluğunun özel düzenlemeler ile önceden hüküm altına alınması, yatırımcılara arzu ettikleri hareket serbestisini sağlar. Böylelikle yatırımcılar, iş kurmadan önce işletme risklerini analiz ederken ileride gerçekleşebilecek sorumluluklara ilişkin sürpriz bir tazminat sorumluluğunun tehdidi altına girmezler. Bu yatırım serbestisinin korunması, tehlike sorumluluğunun şartlarının ve sınırlarının tam ve doğru tespit edilmesi halinde gelişir[152].

1.3.3.3.3. Değerlendirmemiz

Tehlike sorumluluğunun genel bir hükümle mi yoksa münhasıran mı düzenlenmesine dair her iki görüşün de şüphesiz olumlu ve olumsuz yanları mevcuttur. Tehlike sorumluluğunun münhasır bir düzenleme ile getirilmesi görüşüne bazı eleştiriler getirilmiştir[153]. İlk olarak tehlike sorumluluğunun özel düzenleme ile düzenlenmesinde kanun koyucu, her sorumluluk türünü ayrı ayrı tespit ederek sorumluluğun hukuki yönünü tanımlar. Tehlike sorumluluğuna konu olacak her bir sorumluluk türü, ortaya çıktığı zamanda düzenlenecektir. Kanun koyucunun yeni ortaya çıkan sorumluluk türüyle birlikte aynı zaman dilimi içerisinde düzenleme yapmak durumunda olması, tehlike sorumluluğunu

---

150 **Büyüksağış, Erdem** (2006) "Tehlike Esasına Dayanan Genel Sorumluluk Kuralı Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 1, s. 2.

151 **İmre,** s. 211.

152 **Tiftik,** s. 66.

153 **Akkayan Yıldırım,** s. 205; **Tandoğan,** s. 39 vd.; **Sarıhan,** s. 1179 vd.; **Akünal,** s. 60.

öngören kuralların farklı teknikte, farklı bir hukuk görüşüyle ve birbiriyle bağlantısı olmayan bir mahiyette ortaya çıkmasına sebebiyet verebilir. Ayrıca teknik gelişmelerin süratle ortaya çıkmasına karşılık, düzenlemenin gecikerek yapılması da bir başka sakınca olarak kendini gösterir. Bununla birlikte sorumluluğa konu olabilecek tesis, faaliyet ya da işletmeler hakkında, kanun koyucunun tehlike sorumluluğu düzenlemekteki bilinen tereddüt ve çekingenliği, kanunlaştırma süreci, söz konusu sorumluluk konusu açısından zarara uğrayan mağdurların hukuki korumadan yoksun kalmalarına yol açabilir. Ayrıca kanun koyucunun özel tehlike sorumluluğu hallerini ayrı ayrı özel hükümler ya da özel kanunlar ile düzenlemeye gitmesi bir süreç alacaktır. Bu süreç içerisinde uygulamada daima çözüme bağlanması gereken yeni tehlikeli olguların ortaya çıkması, kanunlaştırma sürecini olumsuz etkileyebilir. Tehlike sorumluluğuna konu olabilecek her özel ve tipik tehlike taşıyan durum için ayrı bir kanun çıkarmak isabetli değildir. Zira özel bir tehlike sorumluluğu için çıkarılan bir kanun, farklı bir duruma kıyasen uygulanamayacaktır. Bu durumun sonucunda hakkında özel kanun bulunan bir olay için tehlike sorumluluğu kuralının uygulanması karşısında aynı ölçüde tehlike arz eden bir başka duruma uygulanamayacaktır. Bu sayede, ilgili tehlikeli durumdan zarar görenlerin mağduriyeti giderilemeyecektir.

Tehlike sorumluluğunun genel bir hükümle düzenlenmesi hususunda da öğretide çeşitli eleştiriler ileri sürülmüştür[154]. Genel bir düzenlemedeki tehlikelilik ölçüsünün geniş, belirsiz ve sınırları konulmamış bir şekilde uygulanması, hukuk düzeninin istemediği sonuçlara sebebiyet verebilir. Kaldı ki Türk hukukunda kural, kusur sorumluluğu ilkesi olup kusursuz sorumluluk halleri istisnai özellik teşkil eder. Genel bir tehlike sorumluluğu düzenlemesi, kusursuz sorumluluğu istisnai nitelikten çıkararak genel bir sorumluluk niteliği kazandırabilir ki bu durum, hukuk istememizle bağdaşmaz. Ayrıca salt tehlike kavramına dayandırılmış genel tehlike sorumluluğu kuralı, uygulamada yeknesaklık teşkil etmeyerek hukuki güvensizliğe yol açma tehlikesine sebep olabilir. Genel kural ile düzenlenen tehlike sorumluluğu, hukuki öngörülebilirliği zedeleyebilir. Bu durumda ülkedeki yatırımcıların, karşılaşabilecekleri riskler karşısında öngörülerinin olmaması sebebiyle yatırım yapmaktan kaçınabilir. Böylece ülkemizde ekonomik gelişmeleri sekteye uğrama tehlikesi ile karşılaşabilir.

---

154 **Kılıçoğlu,** s. 471, Pr. 2495; **Tandoğan, Haluk** (1979) "Tehlike Sorumluluğu Kavramı ve Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Düzenlenmesi Sorunu", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. X, S. 2, s. 318 vd.;

Tehlike sorumluluğunun genel ya da münhasır şekilde düzenlenmesinin kendi has avantaj ve dezavantajları mevcuttur. Türk hukukunda kanun koyucu, bu avantaj ve dezavantajlar karşısında bir tercihte bulunmuş ve tehlike sorumluluğunu genel bir hükümle düzenleme yoluna gitmiştir. Tehlike sorumluluğunun genel bir hükümle düzenlenmesi isabetlidir. Öncelikle günümüzde teknoloji ve sanayi oldukça hızlı gelişmekte ve değişmektedir. Bu gelişim ve değişim karşısında yeni ürünler ve yeni üretim faaliyetleri kendini gösterir. Kanun koyucunun ortaya çıkan tüm haller için münhasır bir düzenlemeye gitmesi, belirli bir zaman alacaktır. Bu süreç içinde tehlike arz eden iş ya da faaliyet sebebiyle zarara uğrayanların zararının ne şekilde karşılanması gerektiği önemli bir sorun olarak karşımıza çıkar. Kusursuz sorumluluk hallerinde kıyas yolunun uygulanması, sorumluluk hukukunun genel kuralları ile bağdaşmaz. Kıyas yolu ile kusursuz sorumluluk tesisine gidilmesi, hukuki güvenliği bozacağı gibi keyfi uygulamaların gündeme gelmesine de yol açabilir. Bu bakımdan genel bir düzenlemeye dayanılarak sorumluluğun tespiti, hukuk sistematiği bakımından daha elverişlidir[155].

Tehlike sorumluluğunun genel bir düzenleme ile yapılmasında, tehlike ve tehlikeli faaliyet kavramının muğlak olması eleştirilmektedir. Hangi faaliyet ve işletmenin genel kurala tabi olacağının önceden bilinememesi ve bundan doğan belirsizlik sorununun, özel kanunla konulan tehlike sorumluluklarında da ortaya çıkabileceği ihtimal dahilindedir. Söz konusu risklerin mahkeme içtihatları ile giderilebileceği kanaatindeyiz.

Genel tehlike kuralına karşı hukuki güvenlik ilkesine dayanılarak, yatırım faaliyetlerinin olumsuz yönde etkileneceği ve ülkemizdeki ekonomik gelişmeleri sekteye uğratacağı eleştirisi de tam olarak isabetli sayılamaz. Genel düzenlemeyle beraber oluşan mahkeme içtihatları, yeni yatırımcılara yol gösterici nitelikte olacaktır. Hangi iş ve faaliyetlerin tehlike sorumluluğuna konu olabileceği, tarafların hak ve yükümlülükleri bu sayede önceden ortaya konulabilecek nitelikte olduğundan yatırımcılar, hangi risklerle karışılacağını önceden öngörme imkânına sahiptir.

Türk hukukunda tehlike sorumluluğu, 6098 sayılı Kanun ile genel bir hükümle düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemenin gerekçesinde ise bu durum şu şekilde açıklanmıştır: *"Borçlar Kanunumuzun kaynağını oluşturan İsviçre hukukunda, tehlike sorumluluğunun öngörüldüğü birçok özel kanun bulunduğu hâlde, Hukukumuzda bu konuya ilişkin yeterli sayılabilecek yasal düzenlemelerin olmaması karşısında, söz konusu maddede*

---

155 **Eren,** s. 557, Pr. 1559; **Yılmaz,** s. 571; **Tandoğan,** s. 41 vd.; **Akünal,** s. 69 vd.

tehlike sorumluluğunun genel ilkesinin ve koşullarının düzenlenmesi uygun görülmüştür. Yürürlükteki Kanunda, genel hükümler arasında böyle bir düzenleme yapılmamış olmakla birlikte, Tasarıda, kusursuz sorumluluk hâlleri ile ilgili sistematik bütünlüğün sağlanması ve özel kanunî düzenleme yapılması beklenmeksizin, gerektiğinde mahkeme kararlarıyla, tehlike sorumluluğunun kabulünün mümkün kılınması amaçlanmıştır."

6098 sayılı Kanun Tasarısı'nda da belirtildiği üzere, Türk hukukunda tehlike sorumluluğuna ilişkin özel düzenleme konusunda eksiklikler mevcuttur. Var olan eksikliklere ek olarak gelişen teknoloji karşısında, ortaya çıkabilecek yeni tehlike sorumluluklarına binaen kanun koyucu, zarara uğrayanların mağduriyet yaşamamaları adına tehlike sorumluluğunu genel bir hükümle düzenleme yoluna gitmiştir. Mehaz İsviçre hukukunda ve AB hukukunda da tehlike sorumluluğunun genel bir hükümle düzenlenmesine yönelik çalışmalar da mevcuttur[156]. Bu bakımdan değerlendirildiğinde, Türk hukukundaki TBK m. 71 düzenlemesinin yerinde olduğu ifade edilebilir.

1.3.3.4. Sorumluluğun Şartları

1.3.3.4.1. Bir İşletme Faaliyetinin Mevcudiyeti

TBK m. 71 çerçevesinde sorumluluğun gündeme gelmesi için aranan ilk özel şart işletme faaliyetinin bulunmasıdır. TBK, tehlike sorumluluğu için sorumluluğun kaynağını, tehlike arz eden faaliyet üzerine değil; tehlike arz eden işletme faaliyeti üzerine kurmuştur[157]. İşletme kavramından ne anlaşılması gerektiği ise TBK m. 71'de hüküm altına

---

156 İsviçre hukukunda tehlike sorumluluğunun genel bir hükümle düzenlemesi konusundaki ilk çalışma, Prof. Widmer/Wessner tarafından hazırlanan İsviçre Borçlar Kanunu Öntasarısı m.50/I'dir. TBK hazırlık çalışmalarında, tehlike sorumluluğuna ilişkin Widmer/Wessner Tasarısı'ndaki düzenleme esas alınmıştır. Widmer/Wessner Tasarısı, kanunlaşmamış olsa da tehlike sorumluğunun genel bir düzenleme ile ele alınması görüşü, İsviçre Borçlar Kanunu 2020'de de kendisine yer bulmuştur. İsviçre Borçlar Kanunu 2020 Tasarısı m. 60 da tehlike sorumluluğuna ilişkin genel bir düzenleme içermektedir. Avrupa Birliği hukuku açısından ise özellikle de Avrupa Medeni Kanunu çalışmaları kapsamında Prof. Helmut Koziol tarafından hazırlanan Avrupa Haksız Fiil Hukukunun İlkeleri (Principles of European Tort Law, PETL) Tasarısı m. 5.101'de de tehlike sorumluluğuna ilişkin genel bir düzenleme mevcuttur.

157 **Oğuzman/Öz,** s. 194, Pr. 578; **Özel, Çağlar/Keleş, Adem** (2016) "Tehlike Sorumluluğu ve Türk Borçlar Kanununun 71. Maddesi Üzerine Bazı Düşünceler", İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 2-2, s. 358; **Akkayan Yıldırım,** s. 208; **Sarıhan,** s. 1182; **Erişgin,** s. 96; **İkizler, Metin** (2014) "Avrupa Haksız Fiil Hukuku İlkelerinde Tehlike Sorumluluğu ve Türk Hukuku ile Kısaca Karşılaştırılması", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. VIX, S. Özel, s. 3253; **Kılıçoğlu,** s. 472, Pr. 2497; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 428, Pr. 1121; **Nomer,** s. 225, Pr. 123.1; **Remzi/Aydın,** s. 325; **Kıcalıoğlu,** s. 34; **Gökcan,** s. 402; **Çekin, Mesut Serdar** "TBK m. 71": Serozan, Rona/Öz, Turgut/Acar, Faruk/Gökyayla, Emre/Develioğlu, H. Murat (Editörler) (2018) İstanbul Şerhi Türk Borçlar Kanunu Cilt I, 2. Baskı, İstanbul, Vedat (Kısaltılmışı: Çekin, Şerh), s. 513, Pr. 25.

alınmamıştır[158]. İşletme kavramı, esas olarak ticaret hukukunun konusuna giren bir kavramdır. İşletme kavramı, ilke olarak ticari işletmeleri kapsamaktadır[159]. TTK m. 11/I uyarınca *"Ticari işletme, esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü işletmedir."* İşletme kavramı, ticaret hukuku bağlamında her ne kadar belirli bir ekonomik sınırı geçme şartına tabii tutulmuş olsa da tehlike sorumluluğu bakımından sınırın bu şekilde belirlenmesinin kanunun lafzına uygun olmadığı ileri sürülebilir. Dolayısıyla yürütülen işin mahiyeti gereği kullanılan araç, gereç, enerji ve teknik gereği işletme, sık sık ya da ağır zarar verme riskini bünyesinde barındırıyorsa, o işletmenin ticari işetme, ticari şirket, kamu hukuku tüzel kişisi, özel hukuk tüzel kişisi ya da gerçek kişi olup olmaması, sorumluluğun doğması açısından herhangi bir önemi haiz değildir. Tehlike kaynağı olabilecek her türlü işletme, ticari işletme olsun ya da olmasın, TBK m. 71'e göre tehlike sorumluluğun kapsamındadır[160].

Tehlike arz eden işletme faaliyetleri, genel olarak yetkili makamların iznine tabii tutulmuştur[161]. TBK m. 71 uyarınca tehlike sorumluluğunun gündeme gelebilmesi için yetkili makamlardan alınan iznin mahiyeti açısından kanunda herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Dolayısıyla tehlike sorumluluğundan söz edebilmek için bu tür tehlikeli faaliyetlere izin verilmiş olup olmaması, sorumluluğun doğması bakımından herhangi bir önemi haiz değildir. Zira TBK m. 71/IV'de yetkili makamlardan izin alınmış olmasına sorumsuzluk sebebi olarak yer verilmemiştir. Yürütülen işletme için yetkili makamlardan izin alınmış olsun ya da olmasın, tehlike sorumluluğunun şartlarının mevcut olması halinde sorumluluk gündeme gelecektir. Bununla birlikte yetkili makamlardan izin alınması, tehlike sorumluluğunun sonuçları bakımından farklılık teşkil eder. TBK m. 71/IV uyarınca yetkili makamlardan izin alınmış olunması durumunda meydana gelen zararın uygun bir bedelle

---

158 Gümüş'e göre işletme kavramı, TBK m. 202/I'deki işletme kavramı ile özdeş olup, maddi ve maddi olmayan unsurların ekonomik ya da ticari amaca yönelik faaliyette bulunmak amacıyla bir organizasyon çerçevesinde bir araya getirilmesiyle oluşan sürekli bir bütünü ifade eder. Bknz. **Gümüş,** s. 519.

159 **Kılıçoğlu,** s. 472, Pr. 2498; **Erişgin,** s. 97; **İkizler,** s. 3253; **Koyuncu Ateş, Nihan** (2020) "TBK md. 71 Hükmünde Düzenlenen Tehlike Sorumluluğu", Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 193-194, s. 1392.

160 **Eren/Dönmez,** s. 1593, Pr. 19; **Özel/Keleş,** s. 359; **Çekin,** s. 202; **Uyaroğlu,** s. 488; **Saraç,** s. 35; **Sarıhan,** s. 1181.

161 Örneğin bknz. 6491 sayılı Türk Petrol Kanun m. 5; 2872 sayılı Çevre Kanunu m. 11; 2920 sayılı Türk Sicil Havacılık Kanunu m. 18.

denkleştirilmesi düzenlenmiş iken, yetkili makamlardan izin alınmadığı durumlarda meydana gelen zararın tamamının tazmin edilmesine hükmedilecektir[162].

1.3.3.4.2. İşletme Faaliyetinin Önemli Ölçüde Tehlike Arz Etmesi

Tehlike sorumluluğunun gündeme gelebilmesi için aranan ikinci özel şart ise işletme faaliyetinin önemli ölçüde tehlike arz etmesidir[163]. Bu durum TBK m. 71/I'de *"önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin faaliyetten zarar doğduğu takdirde…"* şeklinde belirtilmiştir. Önemli ölçüde tehlike arz etme hususundan ne anlaşılması gerektiği yine TBK m. 71/II'de tanımlanmıştır.

---

[162] TBK m. 71'in başlığında ifade edilen *"Denkleştirme"* kavramından ve maddenin son fıkrasıyla ilgili olarak kanun gerekçesinde dile getirilen *"işletmenin faaliyetine izin verilmiş olsa bile, zarar görenlerin, bu işletmenin faaliyetinden doğan zararlarının uygun bir bedelle denkleştirilmesini isteyebilecekleri kabul edilmiştir"* açıklamasından hareketle, tehlike sorumluluğuna konu bir olayda meydana gelen zararın tazminine ilişkin olarak, sorumluluğun hukuki temelinin fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesi olup olmadığı hususu tartışmalıdır. Birinci görüşe madde kenar başlığında denkleştirme ifadesi olması dolayısıyla, TBK m. 71/IV'te fedakârlığın denkleştirilmesi söz konusudur. Ortada hukuka uygun bir faaliyet söz konusu olduğuna göre haksız fiil sorumluluğu aşılmış olacak ve fedakârlığın denkleştirilmesinde olduğu gibi zarar muhtemelen yarı yarıya paylaştırılacaktır. İkinci görüş ise TBK m. 71/IV'ün kanunlaştırma faaliyetleri içerisinde kanun koyucunun hatalı ifade kullanmasına rağmen, ortada haksız fiilinden kusursuz olarak sorumlu olan fail için özel bir indirim imkânı getirildiği savunulmaktadır. Bu halde fedakârlığın denkleştirilmesi durumundakinden daha az bir indirim yapılarak, zarar görene daha fazla ödeme yapılması mümkündür. İzinsiz bir tehlikeli faaliyetin varlığı durumunda ise zararın tamamının tazmin edilmesi gerekecektir. Kanaatimizce sorumluluk ilkeleri olarak bakıldığında tehlike sorumluluğunun düşünsel dayanağı olan tehlike ilkesi ile fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesi mahiyetleri gereği birbirinden farklı bir anlam ve niteliğe sahiptirler. Ayrıntılı bilgi için bknz. **Ulusan, İlhan** (2013) "Türk Borçlar Kanununda Yer Alan Genel Tehlike Sorumluluğu Kuralına İlişkin Birkaç Tespit ve Hukuk Düzeni Tarafından Faaliyetine İzin Verilmiş Önemli Ölçüde Tehlike Arzeden İşletmelerin Yol Açtığı Zararların Uygun Bir Bedelle Denkleştirilmesi Sorunu", Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, C. 8, S. Özel (Kısaltılmışı: Ulusan, Tehlike), s. 2901 vd.; **Nomer,** s. 226, Pr. 123.4; **Çekin,** Şerh, s. 523, Pr. 59 vd.; **Koyuncu Aktaş,** s. 1404 vd.; **Eren,** s. 563, Pr. 1583 vd.

[163] **Kılıçoğlu,** s. 473, Pr. 2504; **Gümüş,** s. 520; **Ayan,** s. 342; **Akıncı,** s. 263; **Arslan,** s. 102; **Gökcan,** s. 403; **Akkayan Yıldırım,** s. 209; **Büyüksağış,** s. 7; İşletmenin özelliği ya da işletme faaliyetinde kullanılan araç, gereç, enerji gibi unsurların dışındaki nesnelerden doğan zararlar, tehlike sorumluluğu kapsamında değerlendirilmez. Bknz. **Eren/Dönmez,** s. 1594, Pr. 22; **Çekin,** s. 182 vd.; Tehlike sorumluluğun kaynağı olarak TBK m. 71'de *"önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletmenin faaliyeti"* esas alınmış olup, sınırlandırılmış bir tehlike alanının benimsenmiştir. Söz konusu sınırlama TBK'nın ilk tasarı metninde yer almamış ve ilk Tasarı m. 66'da *"önemli ölçüde tehlike arzeden bir faaliyetten"* söz edilmiştir. İkinci kez düzenlenen Tasarı'da ise *"önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletme"* tehlike sorumluluğun kaynağı olarak benimsenmiş olup, bu haliyle yasa hükmü haline gelmiş bulunmaktadır. Getirilen sınırlamanın yerinde olmadığı, maddenin uygulama alanını daraltacağı, tehlikeye yol açan etkenlerin sadece işletme faaliyetleriyle sınırlı tutulamayacağı ve hâkimin böyle dar bir söylem karşısında ortaya çıkabilecek çok sayıda uyuşmazlığın çözümünde büyük güçlüklerle karşılaşılacağında kuşku duymamak gerekir. Bu nedenle tehlikeli işletmelerin yanı sıra *"tehlikeli kuruluş, tehlikeli araç ve diğer tehlike arzeden nesnelerin"* varlığı da tehlike sorumluluğun doğumuna yol açabilecek etkenler arasında değerlendirmek doğru olacaktır. Bknz. **Ulusan,** Tehlike, s. 2899; Bir faaliyetin tehlikeli olup olmadığı değerlendirilirken, niteliği gereği bireysel tehlike doğurabilecek tıbbi faaliyetler, mühendislik faaliyetleri gibi faaliyetler dikkate alınmaz. Tehlikeli faaliyetten söz etmek için tehlikenin kitlesel etki yaratabilecek ölçüde olması gerekir. Bknz. **Antalya,** Cilt II, s. 365; **Erişgin,** s. 97.

TBK m. 71/II uyarınca önemli ölçüde tehlike arz eden işletmenin varlığı için iki unsurun varlığı aranır. Bunlar objektif unsur ve sübjektif unsur olarak ifade edilebilir. Objektif unsur, işletmenin faaliyet alanı, kullanılan araç, gereç, güç, kullanılan ya da üretilen enerji gibi fiziksel işletim şartları dolayısıyla sıkça veya sık olmasa dahi ağır zararlara yol açabilecek bir özelliğinin bulunması, işletme faaliyetinin bünyesinde yoğun bir tehlikeyi barındırıyor olmasını ifade eder[164]. Sübjektif unsur, ilgili işletme faaliyetiyle ilgili olarak uzman bir kişinin gerekli özeni göstermiş olması durumunda dahi zarar tehlikesinden kaçınmanın mümkün olmadığını ifade eder[165].

TBK m. 71/II kapsamında tehlikeli işletmeden söz edebilmek için öncelikle işletmenin sıkça veya ağır zarar doğurmaya elverişli olması gerekir. Burada işletmenin mahiyeti göz önüne alınarak bir düzenleme yapıldığı ifade edilebilir. Zira bazı işletmeleri niteliği gereği sıkça zarar doğurmaya elverişli iken kimi işletmeler nitelikleri itibariyle sıkça zarar doğurmaya elverişli olmasalar bile zarar tehlikesi oldukça ağırdır. Örneğin[166] motorlu taşıtlar işletilmesinden kaynaklanan sorumluluk, tehlike sorumluluğudur. Niteliği itibariyle motorlu taşıtların işletilmesi sırasında meydana gelen zarar riski, sıkça karşılaşılabilecek niteliktedir. Ancak motorlu taşıt işletilmesi sebebiyle ortaya çıkan zarar, niteliği itibariyle ağır zarar doğurmaya elverişli değildir. Nükleer santral işletilmesinden kaynaklanan zararlar da niteliği itibariyle tehlike sorumluluğun konusunu oluşturur. Nükleer santral, niteliği itibariyle sık sık zarar doğurmaya elverişli değildir. Ancak nükleer santralden bir zarar doğması durumunda, işin niteliği itibariyle ortaya çıkacak zarar, ağır zarar olarak nitelendirilebilir.

Tehlikeli işletmeden söz edebilmek için işletmenin mahiyeti ya da faaliyette kullanılan malzeme, araç, gereç ve kullanılan ya da üretilen enerji dikkate alındığında, bu işlerde uzman kişilerin göstereceği tüm dikkat ve özen gösterilmiş olsa dahi zarar doğma ihtimalinin bulunması gerekir[167]. Bu durum, işletmenin bizatihi niteliğinden, karakteristik

---

164 **Korkusuz,** s. 34; **Erişgin,** s. 100; **Gökcan,** s. 404.

165 **Antalya,** s. 467, Pr. 1948; **Çekin,** Şerh, s. 512, Pr. 21 vd.; **Büyüksağış,** s. 5.

166 **Eren/Dönmez,** s. 1593, Pr. 21; **Akıncı,** s. 264.

167 *"Sorumlu kişi veya işletmenin, kusurlu olup olmaması, özen ödevini yerine getirip getirmemesi, işletme veya nesnede (şeyde) bir bozukluk veya noksanın bulunup bulunmaması, meydana gelen zararın tazmin borcu yönünden bir etkiye sahip değildir. Zira bunların sebep oldukları zararlarda, kusurun bulunup bulunmadığı ya da rolünün olup olmadığı çoğu zaman bilinemediği veya ispat edilemediği gibi, sorumlu kişi veya işletme, her türlü özeni gösterse, gözetim ve denetim ödevini yerine getirse, gerekli bütün tedbirleri alsa bile, gene çoğu zararın meydana gelmesini önlemek mümkün*

özelliğinden kaynaklanır[168]. Gerekli tüm dikkat ve özenin gösterilmiş olması, sorumluluğun doğması bakımından herhangi bir önemi haiz olmadığı gibi sorumluluktan kurtuluş kanıtı getirilmesi imkânı sağlamaz.

TBK m. 71/II'ye göre tehlikeli işletmeden söz edebilmek için özel bir kanunda benzer işletmelerin sorumluluğu tehlike sorumluluğu olarak düzenlenmişse, zarara yol açan işletmenin faaliyeti de tehlikeli faaliyet olarak değerlendirilir. Bu düzenlemeyle tehlike arz eden işletmeden sorumluluğa mahsus olarak kıyas yolu ile kusursuz sorumluluk halinin belirlenmesine imkân verilmiştir[169]. Örneğin 2918 sayılı Kanun çerçevesinde araç işletenin sorumluluğu, tehlike sorumluluğu olarak düzenlenmiştir. Ancak denizlerde kullanılan taşıtlara ilişkin herhangi bir düzenleme mevcut değildir. TBK m. 71/II'de yer alan hüküm çerçevesinde, örneğin denizde sürat motorunun bir kimseye zarar vermesi durumunda, 2918 sayılı Kanun hükümleri kıyasen uygulanarak denizde meydana gelen zarar doğurucu eylemin tehlike sorumluluğu çerçevesinde değerlendirilmesi gerekecektir[170]. Benzer şekilde 6491 sayılı Kanun'a göre petrol çıkarma faaliyeti bulunan işletme, çıkardığı veya civardaki taşınmazlara verilen zarardan dolayı kusuru olmasa da sorumludur. TBK m. 71/II hükmü gereğince petrol çıkarma faaliyeti ile benzer nitelik arz eden topraktan maden çıkarma faaliyetinin de önemli ölçüde tehlike arz ettiğinden hareketle maden çıkarma faaliyetleri de TBK m. 71 bağlamında tehlike sorumluluğu kapsamı içinde değerlendirilebilecektir[171].

2. ÜRÜN SORUMLULUĞUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ

Hukuki bir kavramın tarihsel gelişim sürecini değerlendirmek, konunun anlaşılması ve geçmiş ile gelecek arasında bir köprü kurulması bakımından önemlidir. Nitekim hukuki kavramın nasıl ortaya çıktığı, hangi değişimleri yaşadığı ve günümüzde ne şekilde tezahür ettiğinin ortaya konması hem konunun anlaşılması hem de hukuki kavramın geliştirilmesine katkıda bulunulması açısından oldukça önemlidir. Zira geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek arasındaki ilişkinin sağlıklı bir şekilde kurulması, hukukun gelişme göstermesi ve mevcut düzendeki eksiklerin giderilmesi açısından önemli bir argümandır.

---

değildir.": Yargıtay 3. HD., 10.12.2012 T., 2012/21092 E., 2012/25300 K.; Yargıtay 3. HD., 13.09.2018 T., 2016/22113 E., 2018/8524 T.

168 **Antalya,** Cilt II, s. 367; **Oğuzman/Öz,** s. 195, Pr. 579; **Gümüş,** s. 521; **Nomer,** s. 225, Pr. 123.1; **Gökcan,** s. 404; **Erişgin,** s. 102.

169 **Kılıçoğlu,** s. 475, Pr. 2517; **Gümüş,** s. 521; **Nomer,** s. 224, Pr. 123.

170 **Akıncı,** s. 264 vd.; **Özel/Keleş,** s. 361.

171 **Oğuzman/Öz,** s. 196, Pr. 581; **Gökcan,** s. 404.

Sanayi Devrimi sonrasında üretim, atölyelerden büyük fabrikalara taşınmış ve seri üretime geçilmiştir. Günümüze kadar geçen süreç içerisinde, teknolojik gelişmelerin etkisi ile üretim faaliyetleri gelişmiş ve gelişmeye devam etmektedir. Teknolojik gelişmeler, üretim faaliyetlerinin her geçen gün karmaşıklaşarak değişmesine ve gelişmesine sebep olmaktadır. Bu değişim ve gelişim içerisinde, özellikle üretilen mallardan kaynaklanan zararlardan kimin ya da kimlerin sorumlu tutulacağının tespiti de bir o kadar zorlaşmaktadır. Tüm bu gelişmeler ışığında ürün sorumluluğu müessesesi sosyal ve hukuk alanlarında vücut bulmaya başlamıştır.

Ürün sorumluluğunda sorumluluğun hukuki dayanağı, süreç içerisinde farklı değişim göstermiştir. Önceleri ürünü satan kişinin, zararın doğması bakımından üründeki eksiklik ya da hata sonucunda muhtemel bir zararın doğmasını bilme bakımından kasıtlı olması aranırken daha sonra ise sorumluluk için kusurlu olması aranmıştır. Akabinde ise üreticinin ve onun gibi sorumlu tutulan kimselerin sorumluluğu, kusursuz sorumluluk çerçevesinde değerlendirilmiştir[172].

2.1. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA

Ürün sorumluluğu, Avrupa hukuk sistemleri içinde farklı şekillerde tezahür eder. Anglo-Sakson hukuk sistemi ile Kara Avrupası hukuk sistemi arasında farklılık olması doğal karşılanabilir. Zira her ikisi de birbirinden ayrı hukuk sistemidir. Ancak Kara Avrupası hukuk sistemi içerisindeki uygulamalarda da farklılıklar mevcuttur. Bu farklılıklar, aynı kaynaktan beslense de her ülkenin kendi iç dinamiklerine göre hukukunu oluşturmasının doğal bir sonucudur.

Karşılaştırmalı hukuk bağlamında ürün sorumluluğu, tarihi gelişiminde ilk olarak Anglo-Sakson hukuk sistemi içerisinde irdelenmiştir. Akabinde Türk hukuk sisteminin de içinde bulunduğu Kara Avrupası hukuk sistemi içerisindeki ülkelerden bir kısmı incelenmiştir. Özellikle Alman ve Fransız hukuklarında ürün sorumluluğunun tarihi gelişimi açıklanmıştır. Ayrıca, Kara Avrupası hukuk sistemlerinin yeknesaklaştırılması için yapılan hukuki faaliyetler, AB hukuku içerisinde değerlendirilmiştir.

---

172 **Kırca, Çiğdem** (2007) Ürün Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 7; **Kara, İlhan** (2021) İmalatçının Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 30.

2.1.1. Anglo-Sakson Hukukunda

2.1.1.1. Amerikan Hukukunda

Modern hukuktaki ürün sorumluluğunun ortaya çıkışı ve gelişimi içerisinde, Amerikan hukuku oldukça önemlidir. Zira Amerikan hukukunun, ürün sorumluluğu bağlamında öncü olduğunu ve hatta Amerika'nın ürün sorumluluğunun ana ülkesi olduğunu söylemek mümkündür[173]. Ürün sorumluluğunun ilk kez Amerika'da gündeme gelmesinin altında yatan temel sebeplerden biri ise Amerika'nın Avrupa ülkelerine nazaran farklı bir sosyal sigorta sistemine sahip olmaması yatmaktadır[174].

Amerikan hukukunda ürün sorumluluğuna ilişkin maddi kurallar, öncelikle eyalet mahkemelerinin vermiş olduğu kararlar ile şekillenir. Sonrasında ise yasama organları da maddi kurallara ilişkin çeşitli yasal düzenlememler yapar. Amerikan hukukunun bağlı bulunduğu Anglo-Amerikan hukuk sistemi, örf ve âdet hukuku olarak adlandırılabilmektedir. Amerika da bu hukuk sistemine dahil olduğundan; eyalet mahkemeleri ürün sorumluluğuna ilişkin kurallarda ve daha genel olarak, haksız fiil alanındaki uygulamalarda önemli bir rol oynamıştır[175].

Büyük bir coğrafyada yer alan Amerika Birleşik Devletleri, federal devlet sistemini benimsemiştir. Bu özelliğin bir sonucu olarak Amerikan hukukunda, ürün sorumluluğu hukukunun 51 farklı uygulaması olduğunu ifade etmek mümkündür[176]. Bununla beraber

---

173 **Winkelmann, Thomas** (1991) Produkthaftung bei internationaler Unternehmenskooperation, 1. Aufl., Berlin, Duncker&Humbolt Verlag, s. 108.; **Kırca,** s. 27; Üreticilerin ürettikleri mallara ilişkin sorumlu tutulması, 1916 yılında New York Eyalet Temyiz Mahkemesi'nin vermiş olduğu karar ile ortaya çıkmaya başlamıştır. Mahkeme kararında, ürünün niteliği gereği herhangi bir tehlike arz etmemiş olsa ve zarara uğrayan kişi ile üretici arasında doğrudan bir hukuki ilişki olmadığı durumlarda bile, ihmal ya da gerekli dikkat ve özenin gösterilmemesi sonucu üretilen veya monte edilen bir üründen kaynaklanan zararlardan üreticiyi sorumlu tutmuştur: MacPherson v. Buick Motor Co., New York 1916, 111 N. E. 1050.

174 **Winkelmann,** s. 108; Kara Avrupası hukuk sisteminde bir zarar meydana geldiği durumda, tıbbi masraflar, kazanç kaybı gibi maddi tazminat taleplerinin ödenmesi için mahkemeler, genellikle tazminat talepleri ile bağımlıdır. Ancak Amerikan hukuk isteminde tazminat talepleri, Kara Avrupası hukuk sisteminde olduğu gibi net sınır ve taleplerden oluşmamaktadır. Ayrıca, Amerikan hukukunda üreticiler, *"product liablity insuarence"* adı verilen ürün sorumluluğu sigortasını yaptırmakla mükelleftirler. Ayrıntılı bilgi için bknz. **Peltzer, Martin/Schuecking, Christop/Schwarz, Carl W./Sabagh, Denyse** (1985) Produzentenhaftpflicht in den USA und in Deutschland, 3. Aufl., Bonn, Deutsch-Amerikanische Handelskammer, s. 18 vd.

175 **Feldthutsen, Bruce/Goldberg, John C. P./Green, Michael D./Sharkey, Catherine M.**, "Product Liablity in North America": Koziol, Helmut/Green, Michael/Lunney, Mark/Oliphant, Ken/Yang, Lixin (Editors) (2017) Product Liability, 1. Eds., Berlin, De Gruyter, s. 359.

176 **Green, Michael D./Cardi, Jonathan** "Product Liability in France": Machnikowski, Piotr (Editor) (2016) European Prdocut Liability, 1. Edn., Antwerp, Cambridge University Press, s. 577.

federal hukuk, federal düzenlemeye tabi belirli alanlarda eyalet ürün sorumluluğu hukuku üzerinde bazı önemli sınırlamalar getirmiştir[177]. Amerika Anayasası uyarınca, federal yasalar, kendisi ile çelişen eyalet yasalarının önüne geçtiğinden, güvenli ürün tasarımı veya ürün risklerine yönelik uyarılara ilişkin federal yasa düzenlemelerine tâbi olan ilaç, tıbbi cihaz ve otomobil üreticileri; eyalet haksız fiil düzenlemeleri kapsamında sorumlu tutulsalar dahi federal düzenlemeler uyarınca sorumluluktan muaf tutulabileceklerdir[178]. Buna karşılık, ABD Yüksek Mahkemesi'nin tazminatların ne zaman, nasıl ve ne miktarda

---

177 Ayrıntılı bilgi için bknz. **Smith, Scott A./Grage, Duana** (2000) "Federal Preemption of State Products Liability Actions", William Mitchell Law Review, Vol. 27, Is. 4, s. 393 vd.

178 **Green/Cardi,** s. 576; örneğin zirai tarım ilaçlarına dair usul ve esaslar, Federal Böcek İlacı, Mantar İlacı ve Kemirgen İlacı Kanunu'na (FIFRA) göre Çevre Koruma Ajansı (EPA) tarafından düzenlenmektedir. FIFRA, Amerika Birleşik Devletleri'nde satılan tüm tarım ilaçlarının EPA tarafından kullanım için tescil edilmesini, tüm ürün etiketlerinin ve eklerinin içeriğinin test verileriyle desteklenmesini ve ürünün satılabilmesi için EPA tarafından özel olarak onaylanmasını zorunlu kılmaktadır. FIFRA'da yer alan düzenleme ile eyaletlerin zirai tarım ilaçları üzerinde FIFRA'da belirtilen düzenlemeye ek veya farklı bir düzenleme getirmesini ve bu düzenlemeyi yürürlükte tutmasını yasaklamaktadır. Zirai tarım ilaçlarının içeriğine ve içeriklerinin testine ilişkin bu yükümlülüğe uyulması durumunda üreticiler, Birleşik Devletler Temyiz Mahkemesi kararlarına göre FIFRA'nın muafiyet maddesini uygulayarak açık garantinin ihlali, zımni garantinin ihlali veya yanlış beyana dayalı iddiaları, EPA onaylı etikete bir itiraz olduğundan bahisle engellemiştir. Ancak Eyalet Mahkemeleri, tasarım veya üretim kusuruna ya da bir zirai tarım ilacının tasarımı veya üretiminde ihmale ya da aksaklığa dayanan iddiaların, zirai tarım ilacının "etiketlenmesi veya paketlenmesine" ilişkin gereklilikleri içermediği sürece engellenmediğine karar vermiştir (Grenier v. Vermont Log Bldgs., Inc., 96 F.3d 559, 563, First Circuit, United States Court of Appeals, 1996; Welchert v. Am. Cyanamid, Inc., 59 F.3d 69, 71, Eight Circuit, United States Court of Appeals, 1995, MacDonald v. Monsanto Co., 27 F.3d 1021, 1025, Fifth Circuit, United States Court of Appeals, 1994). Bu durumda üretici, her ne kadar eyalet mahkemesi uyarınca sorumlu tutulmuş olsa da FIFRA'da yer alan düzenleme gereğince Federal Temyiz Mahkemesi, sorumluluğun mevcut olmadığına karar vermiştir (Etcheverry v. Tri-Ag Service, Inc., 993 P.2d 366, 366-67, California, 2000; Ackerman v. Am. Cyanamid Co., 586 N.W.2d 208, 215-16, Iowa, 1998; Ack- Lewis v. Am. Cyanamid Co.,715 A.2d 967, 972-75, New Jersey, 1998); 1984 yılında yürürlüğe giren Fedaral Motorlu Taşıtlar Güvenlik Standarttı 208, otomobil üreticilerinin 1986-1989 yılları arasında üretilen otomobillerin hepsine olmasa da bazılarına sürücü tarafı hava yastıkları veya otomatik emniyet kemerleri gibi pasif emniyet sistemleri takmalarını zorunlu kılmıştır. Bu tür araçlarda meydana gelen trafik kazaları sonucunda yaralanan sürücüler veya yolcular tarafından açılan davaların konusu, esas olarak hava yastığının işlevinin yerine tam olarak getiremediğinden bahisle bu durumun tasarım hatasında kaldığına iddialarına dayanmaktaydı. Bu davalarda ise üreticiler, Motorlu Taşıtlar Güvenlik Standarttı 208 çerçevesinde gerekliliklerin yerine getirildiği ve Standart'ın gereklikleri yerine getirilmesinin sorumluluktan muafiyet içerdiğini iler sürmüşlerdir. Eyalet Mahkemeleri, kendi yasal düzenlemeleri çerçevesinde meydana gelen kazalar sonucunda üreticilerin sorumluluklarına dair kararlar vermiştir (Munroe v. Galati, 938 P.2d 1114, Arizona, 1997); Tebbetts v. Ford Motor Co., 665 A.2d 345, New Hampshire, 1995). Federal Temyiz Mahkemesi, kararlarında üreticilerin iddialarını değerlendirmiş, Motorlu Taşıtlar Güvenlik Standarttı 208 uyarınca ilgili önlemlerin alınmasının yeterli olduğundan bahisle sorumluluğun meydana gelmesinin federal düzenleme çerçevesinde mümkin olmadığından bahisle, eyalet mahkemelerin sorumluluğa ilişkin düzenlemelerin geçersiz olduğuna dair karar vermiştir (Irving v. Mazda Motor Corp., 136 F.3d 764, 766, Eleventh Circuit, United States Court of Appeals, 1998; Harris v. Ford Motor Co., 110 F.3d 1410, 1415, Ninth Circuit, United States Court of Appeals 1997). Ancak daha sonra Amerika Temyiz Mahkemesi'nin vermiş olduğu karar ile tartışmalar son bulmuş ve üreticilerin bu durumda sorumlu tutulacağına karar verilmiştir (Geier v. Am. Honda Motor Co., Inc., 166 F.3d 1236, 1237 (District of Columbia Circut, The United States Court of Appeals, 1999).

verilebileceği konusunda federal anayasal sınırlar belirlemiş olmakla beraber, ürünle ilgili yaralanmalarda sorumluluğu düzenleyen birincil hukuk kaynağı eyalet hukukudur[179].

Ürün sorumluluğun tarihi süreç içerinde farklı hukuki sebeplere dayandırılmıştır[180]. Amerikan hukukunda, 1960'lı yıllardan önce, bir üründen kaynaklanan maddi zararın tazminine yönelik açılan davalar, genel olarak kusur *(negligence)* sorumluluğuna veya garanti yükümlülüğünün ihlaline *(breach of warranty)* dayandırılmaktadır[181]. Amerikan hukukunda ürün sorumluluğunun ilk uygulaması, sözleşme sorumluluğu çerçevesinde kendine yer bulmuş, sonrasında ise haksız fiil hukuku ve kusursuz sorumluluk çerçevesinde ele alınmıştır[182].

1960'lı yıllarda Amerikan doktrininde, ürün sorumluluğunun dayanağı olan kusur sorumluluğu *(negligence)* ve garanti yükümlüğünün ihlaline *(breach of warranty)* dayanan akdi sorumluluğun, meydana gelen zararların tazmininde yetersiz olduğu ileri sürülmüştür[183]. Ürün sorumluluğu konusunda 1970'li yıllarda Amerikan mahkemelerinde yapılan yargılamalarda, akdi sorumluluğun zararın giderimi konusunda yetersiz kaldığı kendini göstermeye başlamış ve bunun akabinde reform çalışmaları hız kazanmıştır[184]. Üretim faaliyetlerinin günbegün gelişmesi karşısında, zarara uğrayan kişilerin uğramış oldukları zararın giderilmesi konusunda salt akdi sorumluluğunun yeterli olmadığı

---

179 **Feldthusen/Goldberg/Green/Sharkey,** s. 360.

180 Amerikan hukukundaki süreç, üç evreye ayrılarak incelenmektedir: 1850 yılından 1. Dünya Savaşı sonuna kadar olan ve ispat yükünün zarar görene ait olduğu süreç, 1. Dünya Savaşı sonundan 1960'lı yılların sonuna kadar olan ve zararın üretici ve zarar gören arasında eşit olarak dağıtıldığı süreç ve son olarak 1960'lı yılların sonundan günümüze kadar gelen ve kusursuz sorumluluk ilkesinin esas olarak benimsendiği süreç. Bknz. **Epstein, Richard Allen** (1980) Modern Products Liablity Law, 1. Edn., Westport, Greenwood Press, s. 4 vd.; **Kaplan, Harvey L./Kuckelman, John F.** "United State": Goodden, Randall L. (Editors) (2009) Lawsuit! Reducing the Risk of Product Liablity for Manufactureres, 1. Eds., New Jersey, John Wiley & Sons, s. 36; Bu süreçlerde ürün sorumluluğunun hukuki dayanağı garanti yükümlülüğünün ihlali *(breach of warranty),* haksız fiil hukuku *(negligence)* ve sonrasında kusurusuz sorumluluk *(strict liablity)* oluşturur.

181 **Feldthusen/Goldberg/Green/Sharkey,** s. 362; **Kırca,** s. 28; Bu dayanak noktaları, temelinde sözleşme sorumluluğu ilkesine ya da haksız fiil hukukundaki kusur sorumluluğuna dayanmaktaydı. Bknz. **Adams, Fames R.**, "Products Liability Law in The United States: An Overvıew": Hulsenbek, Rudolph/Campbell, Dennis (Editors) (1989) Product Liability: Prevention, Practice and Process in Europe and The United States, 1. Eds., Boston, Kluwer Law, s. 3.

182 **Owles, Derrick** (1978) The Development of Product Liablity in the USA, 1. Eds., Londra, Lloyd's of London Press, s. 1.

183 **Legh-Jones, Nicholas P.** (1969) "Products Liablity: Consumer Protection in America", Cambridge Law Journal, Vol. 27, Is. 1., s. 54 vd.; Greenman v. Yua Power Products In., California 1962, 377 P. 2d 897.

184 **Wilson, Gary L./Moccio, Vincent/Fallon, Daniel O.** (2000) "The Future of Products Liablity in America", William Mitchell Law Review, Vol. 27, Is. 1, s. 88.

savunulmuştur. Zira hem ekonomik hem de sanayi bağlamında yaşanan gelişmeler neticesinde, bir ürünün satıcısı her zaman için o ürünün imalatçısı değildir. Dolayısı ile Amerikan hukuk öğretisinde üründen kaynaklanan zararların tazminini talep eden davaların nispeten daha katı olan kusursuz sorumluluk kurallarına *(strict tort liablity)* göre çözümlenmesi gerektiği savunulmuştur[185].

Ürün sorumluluğunun kusursuz sorumluluk bağlamında ele alınmasına yönelik ileri sürülen gerekçelerden ilki, doktrinel/pragmatik görüşlerden oluşur. Haksız fiil *(negligence law)* hukukunu uygulayan mahkemeler, zarar gören ile üretici arasında sözleşmeye dayalı bir ilişki olup olmadığına bakmaksızın, üreticilerin ürünlerinin kullanıcılar ve çevredekiler üzerinde öngörülebilir yaralanmalara ya da zararlara yol açmaması için makul özeni gösterme yükümlülüğü olduğuna karar vermiş ve bu uygulanagelmiştir. Ancak, zaman zaman haksız fiil öğretisinin kullanıcılara aşırı sorumluluk yükleyen bir şekilde uygulandığı da vurgulanmıştır. Örneğin, jüri üyelerinin üreticinin zararın ortaya çıkmasına engel olabilecek bir güvenlik tedbirini dikkatsizlik sonucu ya da ihmalen uygulamadığı için üreticinin sorumluluğuna dair görüşleri, mahkemece kabul görmemiştir. Zira mahkemenin görüşüne göre ürünün tehlikeleri yeterince açık olduğundan ve bu tehlikelerden korunma sorumluluğunu yalnızca ürün kullanıcılarının üstlenmekle yükümlü olduğundan bahisle ürünlerin olağan kullanım için güvenli olduklarına dair zımni bir garanti taşıdığı görüşlerine uygun kararlar ortaya çıkmıştır[186]. Söz konusu garantinin mevcut olduğu durumlarda garanti kavramı; üründen kaynaklanabilecek zararın meydana gelmesini engelleyecek şekilde ürün güvenliği sağlamak için gereken özeni gösterme yükümlülüğünden ziyade ürüne ilişkin verilmiş ayrı ve bağımsız bir garanti yükümlülüğü anlamına geldiği için bir tür kusursuz sorumluluk yaratmaktadır[187].

İleri sürülen ikinci gerekçenin çıkış noktası ise kanıta dayalı/sürece dayalı görüştür. Bu görüş, haksız fiil hukukunun ürünlerden zarar gören davacılara uygun olmayan bir ispat yükü getirdiğinden bahisle ortaya çıkmış ve bu nedenle ileri sürülmüştür[188]. Özellikle seri üretilen ürünler için, davacının zarar görmesine neden olan ürünün üretiminde tam olarak neyin yanlış gittiğine dair kanıt bulması ve bunu ispatlaması zor, hatta imkânsız olabilir.

---

185 **Feldthusen/Goldberg/Green/Sharkey,** s. 362; **Kırca,** s. 50.

186 **Green/Cardi,** s. 578.

187 **Owles,** s. 33.

188 **Peltzer/Schuecking/Schwarz/Sabagh,** s. 6.

Haksız fiil hukuku; "zarara sebebiyet verenin (davalı) tam olarak nasıl dikkatsiz davrandığına" ya da "gerekli özen yükümlüğünü yerine getirmediğine dair somut bir delil mevcut olmasa bile" mahkemenin bu durumu tespit etmesine izin veren *res ipsa loquitur (halin icabı)*[189] doktrinini içerdiğinden, mahkemeler davacıların kusurlu ürünlerin neden olduğu yaralanmalar için dava açarken *res ipsa loquitur*'dan yararlanmasına izin vermiştir[190]. Bununla birlikte bu kural yalnızca belirli koşullar altında kullanılabilir. Bu koşullar; meydana gelen zararın, birinin gerekli özeni göstermiş olsa bile gerçekleşme eğiliminde olan türden bir zarar olması ve zarara sebebiyet veren ürünün de davalının münhasır kontrolünde olması şeklinde sıralanır[191]. Ürün sorumluluğuna ilişkin bazı davalarda, *res ipsa loquitur*'un uygulanması için bu ön koşullar aranmamış, zarar görenin (davacı) davalının üretim süreçlerinde tam olarak hatanın hangi üretim aşamasında meydana geldiğini ortaya koyan kanıtlar sunması gerekmiştir. Kusursuz sorumluluğa geçişi savunanlar, davacıları ispat yükünü getirmekten kurtaracak ve böylece üreticilerin, davacının üretim sürecinde meydana gelen dikkatsizlik, ihmal vb. durumları kanıtlayamaması nedeniyle sorumluluktan kaçınmasını önleyecektir[192].

Üçüncü gerekçe ise politika temellidir. Mahkemeler, haksız fiilden kusursuz sorumluluğa geçilmesiyle elde edilebilecek çeşitli faydalar veya değerler tanımlamışlardır. Bunlar arasında hak/görev bilinci, caydırıcılık ve telafi edici mantık yer almaktadır[193]. Hak/görev mantığına göre kusursuz sorumluluk bağlamındaki ürün sorumluluğu, üreticilerin ürünlerin güvenli olmasını sağlamakla yükümlü olduğunu savunmaktadır[194]. Bu bakımdan haksız fiil *(negligence)* ve garanti yükümlüğünün ihlalinden *(breach of warranty)* ziyade, kusursuz sorumluluk rejimi tüketicilerin haklarının korunmasını ve üreticilerin görevlerinin yerine getirilmesini tartışmasız bir şekilde daha iyi sağlamaktadır. Caydırıcılığa göre ise kusursuz sorumluluk bakımından üreticilerin durumu, ürünlerin üretim sürecinde ürün

---

189 *Res ipsa loquitur*, Türkçe'ye halin icabından anlaşılacağı üzerine şeklinde tercüme edilebilir. Res ipsa loquitur, bir sorunun cevabının veya bir sonuca neden olan şeyin apaçık ortada olduğunu ifade eder. Bu düşünceye göre haksız fiile ilişkin bir davada, davalının (zarar veren) ne şekilde davrandığına ilişkin somut bir delilin mevcut olmadığı durumda bile somut olayın özelliklerinden hareketle davalının ihmalkarlığının çıkarılabileceğine yönelik düşünceyi ifade eder. Ayrıntılı bilgi için bknz. **Goldberg, John C. P./Zipursky, Benjamin C.** (2010) The Oxford Introductions to U.S. Law, 1. Ed., Oxford, Oxford University Press, s. 152 vd.

190 **Feldthusen/Goldberg/Green/Sharkey,** s. 362.

191 **Owles,** s. 34.

192 **Green/Cardi,** s. 579.

193 **Green/Cardi,** s. 579.

194 **Owles,** s. 30.

güvenliğinin sağlanması ve diğer hususlar bakımından gerekli önlemleri alma, gerekli dikkat ve özeni göstermesi açısından daha elverişlidir[195]. Bu bağlamda kusursuz sorumluluk ilkesi, firmaları ve bireyleri davranışlarını değiştirmeye ve üretim süreçlerinde daha dikkatle ve özenli davranmaya yöneltebilir. Tazminat mantığına göre bir ürün bir bedensel zarara yol açtığında, mağdur öncelikle bedensel zararla ilgili tüm maddi ve gayri maddi sonuçlara katlanmak zorundadır. Ancak kusursuz sorumluluk hâlinde, mağdurun bu zararlarının bir kısmının ya da tamamının üreticiye yükletilmesi sağlanabilir. Kusursuz sorumluluk, haksız fiil hukukuna kıyasla, üreticiler için zararın tazmininde daha fazla maliyete neden olur. Bununla beraber tazminat talebi, büyük veya iyi sigortalanmış üreticilere karşı olduğunda, sorumluluk sadece tazminat miktarını değiştirmekle kalmaz, aynı zamanda hem sigorta giderleri hem de gerekli önlemlerin alınması bakımından tüm üreticiler ve sigorta sistemine bu durumu yayabilir. Bu bakımdan kusursuz sorumluluğun benimsenmesi, zarar gören taraf açısından, haksız fiile göre zararın tazmininde daha elverişli bir durum ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca, medyana gelecek zararın karşılanacak olması ve bu bağlamda sigortalanmış üreticinin sigorta maliyetlerinin artmasına sebep olmasında bahisle üreticinin giderlerinin artması karşısında, üretim sürecinde gereken dikkat ve özenin gösterilmesi bakımından da teşvik edicidir[196].

İleri sürülen görüşler, bir bütün içerisinde değerlendirildiğinde, Amerikan hukukunda ürün sorumluluğunun hukuki temelinin kusursuz sorumluluk çerçevesinde ele alınmasına yol açmıştır. Bu sayede hem üreticilerin üretim sürecinde daha dikkatli olması sağlanmış hem de zarar gören kişilerin mağduriyetlerinin ve zararlarının karşılanması bakımından, üreticiye göre daha güçsüz konumda olan kullanıcıların özellikle ispat külfeti açısından daha elverişli konumda olması sağlanmıştır[197].

Tüm bu yaklaşımlar ve ileri sürülen görüşler ışığında günümüzde ürün sorumluluğu, Amerikan hukukunda kusursuz sorumluluk *(strict tort liablity)* olarak düzenlenmiştir. Bu sorumluluk, piyasada var olan ürünün, üreticinin belirlediği kullanma amacına uygun olarak kullanılması halinde, ürünü kullananın malvarlığına ya da vücut bütünlüğüne zarar vermesi halinde söz konusudur. Bu durumda üretici, ürünü kullananın uğramış olduğu zararları tazminle yükümlüdür. Ürün sorumluluğunun kusursuz sorumluluk türü olarak kabul

---

195 **Peltzer/Schuecking/Schwarz/Sabagh,** s. 6.

196 **Green/Cardi,** s. 580.

197 **Adams,** s. 4; **Owles,** s. 34 vd.

edilmesindeki amaç, üreticinin herhangi bir davranış yükümlülüğünü ihlal edip etmediğine bakılmaksızın, bir malın piyasada dolaşımda olduğu sürece, o maldan kaynaklanan zararların tazmin etmesi gerekliliğidir[198].

Bu çerçevede ürün sorumluluğu, kusursuz sorumluluk bağlamında 1964 yılında American Law Institute tarafından yayınlanan Second Restatement of Torts (İkinci Haksız Fiil Düzenlemelesi) ile düzenlenmiştir. Second Restatement of Torts Section 402 A'ya göre "*Herhangi bir ürünü, kullanıcı ya da tüketicilerin vücut bütünlüğü ya da malları için makul olmayan bir şekilde ve tehlikeli durumda satan kişi, kullanıcın ya da tüketicinin kişi varlığında ya da malvarlığında meydana gelen zararlarını gidermekle yükümlüdür. Ancak sorumluluğun meydana gelebilmesi için satıcının bu tür malların satımı işiyle uğraşılması ve ürünün kullanıcıya ya da tüketiciye önemli bir değişikliğe uğramadan ulaşması ya da ulaşmasının beklenir olması gerekir."* Maddenin ikinci fıkrasında ise *"1. Fıkrada belirtilen kural aşağıdakilere rağmen uygulanır: Satıcının ürünün hazırlanması ve satılması sürecinde gerekli olan tüm özeni göstermiş olması ve kullanıcı ya da tüketicinin ürünün satıcısı ile herhangi bir sözleşme ilişkisi içerisinde olmaması."*

Federal düzeyde yaklaşıl otuz yıl uygulanmış olan Second Restatement of Torts, bu süreç içerisinde uygulama baz alınarak şekillenmiştir. Özellikle Second Restatement of Torts Section 402 A kapsamında yapılan yargılamalar, ürün sorumluğunun yorumlanmasına önemli katkılar sağlamıştır. Bu çerçevede, özellikle yargı kararlarının ortaya çıkması ve bu bağlamda öğretide gelişen görüşler doğrultusunda, ürün sorumluluğuna ilişkin bir değişikliğin yapılması gündeme gelmiştir. 1998 yılında Third Restatement of Torts (Üçüncü Haksız Fiil Düzenlemesi) ile beraber Amerikan ürün sorumluluğunda değişiklik yapılmıştır. Second Restatement of Torts Section 402 A'da üreticinin her türlü dikkat ve özeni göstermesi karşısında yine de sorumlu olduğu kuralı, uygulamada çok katı bulunmuş, dolayısıyla bunun yumuşatılması gerekliliğine dair fikirler ileri sürülmüş ve bunun üzerine Third Restatement of Torts ile ürün sorumluluğu yumuşatılmıştır[199]. Özellikle üründeki hata

198 **Feldthusen/Goldberg/Green/Sharkey,** s. 366; **Green/Cardi,** s. 582.

199 **Castillo, Joel Gonzalez** (2012) "Products Liablity in Europe and The United States", Revista Chilena de Derecho, Vol. 39, Is. 2, s. 287; **Riley, Thomas E./Doyle, Conor** (2018) "Recent Developments in Products Liablity", Tort Trial & Insurance Practice Law Journal, Col. 53, Is. 2, s. 575 vd.; hata türleri üretim, tasarım ve bilgilendirme hatası olarak üçe ayrılmış, bunlar arasında ayrım yaparak ve aslında kusursuz sorumluluğu imalat kusurlarıyla sınırlandırarak ürün sorumluluğu sistemine bir düzen getirmeye çalışmıştır: **Howells, Geraint** "Product Liablity: A History of Harmonisation": Fairgrieve, Duncan (2005) Product Liabiliity in Comparative Perspective, 1. Edn., New York, Cambridge University Press, s. 207

kavramı, Second Restatement of Torts'dan farklı olarak ele alınmıştır. Tek bir hata kavramının uygulanması terk edilmiş, üretim *(manufacturing defect)*, tasarım *(design defect)* ve bilgilendirme *(inadequate instructions or warnings)* hatası olarak üç farklı hata türünden hareket edilmiştir[200]. Tüm bu gelişmeler ve uygulama göstermiştir ki Amerikan hukukunda uzun yıllar tartışılmış ve farklı yaklaşımlara konu olmuş bu sorumluluk türü, son olarak Third Restatement of Torts ile düzenlenerek uygulaması devam etmektedir.

2.1.1.2. İngiliz Hukukunda

Anglo-Sakson hukuk sisteminde yer alan İngiltere'nin, Kıta Avrupası Hukuk Sistemi'nin aksine klasik manada bir medeni kanunu bulunmamaktadır. Medeni hukuk, esas olarak mahkemelerin içtihatlarıyla gelişmiştir. Bu sistem *common law* (ortak hukuk, örf âdet hukuku) olarak adlandırılır ve tarihi 11. yüzyıla, özellikle de Normandiya Dükü William'ın 1066'daki ünlü Hastings Savaşı'nda İngiltere'yi fethetmesine kadar uzandığı kabul edilmektedir[201]. O zamandan beri İngiltere'de ortak hukuk, egemen bir kralın temsil ettiği bir gücün himayesi ve kontrolü altında üniter, ulusal bir hukuk sistemi getirmeyi amaçlamaktadır[202]. Mevcut İngiliz hukuk sisteminin tarihi kökeni, bugün bile asırlık içtihatların günümüz mahkeme uygulamaları için hala geçerli olabileceğini göstermektedir.

Örf ve âdet hukuku sistemi, yazılı kurallarla değil; emsal kararlarla yürütülür[203]. Bir örf ve âdet hukuku yargıcı bir dava hakkında karar vermeye çağrıldığında, uygulanabilir bir kuraldan ziyade önüne gelen somut olaya uygun emsal olabilecek, onunla karşılaştırılabilecek bir dava arayacaktır. Daha sonra, karşılaştırılabilir davada verilen karardan hareket ederek karşılaştırma yapacak ve mevcut uyuşmazlığa uygulamaya çalışacaktır. Örf ve âdet hukuku, çoğu Kara Avrupası sisteminde olduğu gibi soyut bir hukuk kuralının uygulanmasına değil, davanın daha önce meydana gelmiş ve karara bağlanmış

---

200 **Goodden, Randall L.** "Product Liablity": Goodden, Randall L. (Editors) (2009) Lawsuit! Reducing the Risk of Product Liablity for Manufactureres, 1. Eds., New Jersey, John Wiley & Sons, s. 94 vd.

201 **Herzog, Tamar** (2018) A Short History of European Law: The Last Two and A Half Millennia, 1. Edn., London, Cambridge, s. 94; **Williams, David V.,** "Radical Title of The Crown and Aboriginal Title: North America 1763, New South Wales 1788 and New Zealand 1840": Eves, William/Hudson, John/Ivarsen, Ingrid/ White, Sarah B. (Editors) (2021) Common Law, Civil Law and Colonial Law, 1. Edn., Cambridge, Cambridge University Press, s. 265; Common law sisteminin II. Henry tarafından yaratıldığı hakkında bknz. **Potter, Harry** (2015) Law, Liberty and The Constitution: A Brief History of The Common Law, 1. Edn., Woodbridge, The Boydell Press, s. 46 vd.

202 **Slapper, Gary/Kelly, David** (2001) English Legal System, 5. Edn., London, Cavendish, s. 3.

203 **Williams, Ian** "Early Modern Judges and The Practice of Precedent": Brand, Paul/Getzler, Joshua. (Editors) (2012) History of The Common Law and Civil Law: From Antiquity to Modern Times, 1. Edn., Cambridge, Cambridge University Press (Kısaltılmışı:Williams, I.), s. 51; **van Dam, Cees** (2007) European Tort Law, 1. Edn., Oxford, Oxford University Press, s. 80

somut uyuşmazlıklarla karşılaştırılması yöntemini kullanır[204]. Ancak İngiliz hukukunda, hiçbir yazılı hukuk kuralının mevcut olmadığını söylemek doğru değildir. Örf âdet hukukunun kullanılagelmesinden hareketle, temelini bu hukuk kurallarının oluşturduğu çeşitli yazılı yasal düzenlemeler de mevcuttur. Özellikle haksız fiil hukuku bağlamında çıkarılan kanunlar, örf ve âdet hukukunun düzeltilmesinde, uyarlanmasında veya tamamlanmasında her zaman rol oynamaktadır ve bu düzenlemelerin önemi artarak devam etmektedir[205].

Kara Avrupası sistemlerinin aksine, İngiliz haksız fiil hukuku genelleştirilmiş bir kusur sorumluluğu anlayışından yola çıkmamıştır. İngiliz haksız fiil hukuku hala oldukça parçalıdır ve her biri kendi uygulama alanlarına sahip münhasır birçok sorumluluk kuralından oluşmakla beraber, 20. Yüzyıl boyunca mahkemeler kusur sorumluluğu ilkesini genel bir sorumluluk kuralı haline getirmiştir[206].

Ürün sorumluluğundan kaynaklanan tazminat talepleri, Amerikan hukukunda olduğu gibi İngiliz hukukunda da akdi sorumluluk ve haksız fiil sorumluluğu temelli gelişim göstermiştir. Zarar gören kullanıcı ile üretici arasında akdi bir ilişki olması durumunda zarar görenin sözleşmeden kaynaklanan taleplere başvurması mümkün ve sınırlı tutulmuştur[207]. Öğretide ifade edilen görüşler ve uygulamada ölçeği genişleyen uyuşmazlıklar neticesinde ürün sorumluluğundaki akdi sorumluluk, İngiliz hukukunda yerini haksız fiil sorumluluğuna bırakmıştır.

İngiliz hukukunda ürün sorumluluğunun tarihi gelişimi içerisindeki en önemli nokta 1932 yılında karar verilen *Donoghue v Stevenseon* davasıdır[208]. Bu davada bir kadın, komşusu tarafından ikram edilen zencefilli birayı içtikten sonra hastalanmıştır. İddiaya göre şişenin içinde bir salyangozun çürümüş kalıntıları bulunmaktadır. Kadın, zehirlenmesi

---

204 **Dainow, Joseph** (1967) "The Civil Law and the Common Law: Some Points of Comparison", The American Journal of Comparative Law, Vol. 15, Is. 3, s. 422 vd.; **Hamilton, Peter J.** (1922) "The Civil Law and the Common Law", Harvard Law Review, Vol. 36, Is. 2, s. 181 vd.; **Edlin, Douglas E.** (2008) Judges and Unjust Law, 1. Edn., Michigan, The University of Michigan Press, s. 22;

205 **van Dam**, s. 81; İngiliz hukukunda haksız fiil ve ürün haksız fiil hukuku alanında 1957 ve 1984 tarihli Occupier's Liability Act (Yapı Malikinin Sorumluluğu Kanunu), 1980 tarihli Highways Act (Karayolları Kanunu), 1987 tarihli Consumer Protection Act (Tüketiciyi Koruma Kanunu), 1971 tarihli Animals Act (Hayvanlar Kanunu), 1998 Human Rights Act (İnsan Hakları Kanunu) ve 1977 Torts Act (Haksız Fiil Kanunu) akla gelebilir.

206 **van Dam,** s. 91.

207 **Oliphant, Ken/Wilcox, Vanessa** "Product Liability in England and Wales": Machnikowski, Piotr (Editor) (2016) European Prdocut Liability, 1. Edn., Antwerp, Cambridge University Press, s. 174.

208 *Donoghue v Stevenson*, 1932, AC 562, 580, 26.05.1932.

sonrasında zencefilli bira üreticisinin kusuruna dayanarak haksız fiil hükümleri çerçevesinde tazminat talep etmiştir. Mahkeme heyeti, üreticinin kullanıcıya karşı özen yükümlülüğünden bahisle kusursuz sorumluluğun varlığına hükmetmiştir. Burada özellikle üretici, beklenen nitelikteki ürünü piyasaya sürmemesi sebebiyle sorumluluğa mahkûm edilmiştir. Öte yandan belirtmek gerekir ki bu uyuşmazlıkta zarar gören kişinin üretici ile arasında herhangi bir bağ bulunmamaktadır. Zira birayı üreticiden bizzat zehirlenen kadın değil, komşusu almıştır. 1932 yılında benimsenen bu ilke, kusur sorumluluğu bağlamında uygulanan ürün sorumluluğuna ilişkin oldukça önemli bir yere sahiptir.

İngiltere'nin AB üyesi olduğu dönemde, ürün sorumluluğu hakkında AB Direktif'i yayınlanmıştır. Bu Direktif'in iç hukuka aktarılması çalışmaları diğer üye devletlerde olduğu gibi İngiltere'de de başlamıştır. 85/374 sayılı Hatalı Ürünlerden Dolayı Sorumluluğa İlişkin Üye Ülkelerin Hukuki ve İdari Düzenlemelerinin Uyumlaştırmasına Dair Avrupa Konseyi Direktifi, 1987 yılında Tüketicinin Korunması Kanunu'nun I. Bölümü aracılığıyla iç hukukta düzenleme altına alınmıştır[209]. Kanun'un I. Bölümü 1 Mart 1988 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 85/374 Hatalı Ürünlerden Dolayı Sorumluluğa İlişkin Üye Ülkelerin Hukuki ve İdari Düzenlemelerinin Uyumlaştırmasına Dair Avrupa Konseyi Direktifi daha sonra 1999/34 sayılı Direktif ile tadil edilmiş ve bunun gerektirdiği değişiklikler, 1987 tarihli Tüketicinin Korunması Kanunu'na (Consumer Protection Act), Ürün Sorumluluğu Değişiklik Emri ile 4 Aralık 2000'de yürürlüğe girmiştir[210]. Bu değişikliklerle beraber İngiliz hukukunda ürün sorumluluğu, kusursuz bir sorumluluk *(strict liablity of torts)* hali olarak uygulanmaktadır[211]. Ancak İngiltere'nin AB üyeliğinden çıkma süreci, AB Direktifi'ne uygun olarak düzenlenen ürün sorumluluğu ve diğer kanunların uygulanması bakımından önemli bir dönüm noktasıdır.

İngiltere, Brexit (British Exit) olarak adlandırılan bir süreç ile AB'den ayrılmaya karar vermiştir. İngiltere, 31 Ocak 2020 tarihinde Çekilme Anlaşması *(Withdrawal Agreement)* ile AB'den resmi olarak ayrılmıştır. Bu noktadan itibaren AB hukukunun İngiltere'de uygulanmasına da son verilmiştir. İngiltere'de ürün sorumluluğu rejimi, temel olarak AB Direktifleri çerçevesinde oluşturulmuştur. Bir diğer ifade ile ürün sorumluluğunun temel dayanağı, AB hukukudur. Brexit ile ürün sorumluluğuna ilişkin

209 **Oliphant/Wilcox,** s. 175.

210 **Oliphant/Wilcox,** s. 176.

211 **Howells,** s. 140 vd.

mevzuatın ve hükümlerin ne şekilde uygulanacağı önemli bir konu olarak karşımıza çıkar. İngiltere, Brexit geçiş döneminin sona ermesinin ardından, artık AB Direktifleri ile bağlı kalmayacak olmasından ötürü, öncekine benzer bir ürün güvenliği rejimine sahip olmaya devam etmektedir. Ancak hukuki rejim, farklı bir kanuni temele dayanmaktadır. 1 Ocak 2021'den önce, ürün sorumluluğu rejimi AB Direktifleri ve Yönergelerinden türetilmiştir. İngiltere'nin AB'den çekilmesinin ardından artık yalnızca İngiliz hukukuna göre yürürlüğünün sağlanacağı muhakkaktır. Bu yeni yasal temelin uygulanabilir olmasını sağlamak için, mevcut Brexit öncesi İngiliz ürün güvenliği mevzuatını değiştiren birkaç yasal araç uygulanmıştır. Bunlardan en önemlisi Ürün Güvenliği ve Metroloji Düzenlemesi'dir[212].

Ürün Güvenliği Düzenlemelerinin *(Product Safety Regulations)* 3. Bölümü, Aralık 2020'nin sonunda Tüketicinin Korunması Kanunu'nu değiştirmiştir. Kanun'un 4(1)(a) Bölümü değişiklikten önce, kusurun herhangi bir AB yasasına veya yükümlülüğüne uyumdan kaynaklandığını iddia edebilecek ürün üreticilerine bir savunma sağlamaktaydı. Ürün Güvenliği Düzenlemeleri, söz konusu kanun veya kanuni yükümlülüğün Aralık 2020'den sonra iç hukuk tarafından korunmaması durumunda bu savunma artık geçerli değildir. AB'den ürün ithal eden İngiliz distribütörler, İngiltere'de ürün 'ithalatçısı' olarak nitelendirilir ve İngiltere'ye ithal edilen ürünlerde adlarını, adreslerini ve ürün referansını göstermeleri zorunlu tutulmuştur. Ayrıca, Tüketicinin Korunması Kanunu'nda yapılan değişikliklerin bir sonucu olarak ithalatçılar, İngiltere'ye ithal ettikleri güvenli olmayan ürünlerden kaynaklanan yaralanma veya maddi hasarlardan üreticiler olarak sorumlu tutulacaktır.

Brexit sonrası dönemde, Genel Ürün Güvenliği Düzenlemesinin *(General Product Safety Regulation)* 9. Bölümü, değişikliğe uğramıştır. Bu değişikliklerde üretici tanımı, daha önce AB'nin herhangi bir yerinde yerleşik üreticileri kapsarken, bunun yerine artık İngiltere'deki ürün üreticilerini veya İngiltere'de yerleşik olup da İngiltere dışından bir ürünü piyasaya süren, ithal eden kişiyi de kapsayacak şekilde değiştirilmiştir. Bu yeni 'üretici' kategorisi, gerektiğinde isim ve adreslerinin ve ürün referansının ürünlerde görünmesini sağlamak için ürünleri etiketleme veya yeniden etiketleme uygulamasını

---

212 Product Safety and Metrology etc. Regulations 2019/696 (Product Safety SI); İngiliz hukukundaki yasal düzenlemler, temel olarak birincil hukuki düzenlemeler ve (primary legislation) ve ikincil hukuki düzenlemeler (secondary legislation) olarak ikiye ayrılır. İngiliz hukuk sisteminde ikincil hukuki düzenlemeleri içerisinde yer alan Regulations, Türkçe'ye tüzük olarak tercüme edilebilir. Bknz. https://www.legislation.gov.uk/understanding-legislation, e.t. 22.08.2022.

yürütmek zorunda kalacaktır. Ayrıca, sadece güvenli ürünlerin piyasaya sürülmesini ve diğer "üretici" yükümlülüklerine uyulmasını sağlamaktan da sorumlu olacaklardır. Bu yükümlülükler şöyle ifade edilebilir[213]: Tüketicilerin bir üründeki riskleri değerlendirebilmeleri için bilgi sağlamak, üreticinin ürünlerin oluşturabileceği riskler konusunda bilgilendirilmesini ve bu risklerden kaçınmak için harekete geçmesini sağlayacak önlemleri almak, makul olduğu durumlarda numune testi yapmak, ürünlerle ilgili şikayetlerin araştırılması ve distribütörlerin bir ürünün arz edebileceği riskler konusunda bilgilendirilme yapmak. Brexit öncesi dönemde sadece AB distribütörü olarak muamele gören İngiltere'deki ithalatçılar da ithalatçı yükümlülüklerine uymakla yükümlü hale gelmiştir.

Mevcut Genel Ürün Güvenliği Düzenlemesi kapsamında, bir ürün tüketiciler için güvenlik riski oluşturuyorsa, üreticilerin bu ürünün AB'de başka bir yerde pazarlandığı veya tedarik edildiğini tüm ilgili İngiliz makamlarına bildirme yükümlülüğü vardır. 31 Aralık 2020'den sonra bu yükümlülük İngiltere'deki üreticiler için artık geçerli olmayacaktır. Buna ek olarak, Aralık 2020'nin sonunda, AB ülkelerinin kusurlu ürünler hakkında hızlı bir şekilde bilgi paylaşmasına ve etkilenen herhangi bir üye ülkeden güvenli olmayan ürünleri geri çağırmasına olanak tanıyan Hızlı Uyarı Sistemi *(Rapex)* aracılığıyla İngiltere yetkililerinin AB yetkililerini veya tam tersini ürün güvenliği sorunları hakkında bilgilendirmesi gerekmeyecektir[214]. İngiliz hükümeti Rapex'in yerine Birleşik Krallık çapında bir yedek veri tabanı oluşturacaktır. Genel Ürün Güvenliği Düzenlemesi'nde yapılan değişiklikler, İngiltere'nin AB dışındaki kuruluşlar tarafından üretilen ve İngiliz pazarında satılan ürünlerin yol açtığı ciddi güvenlik risklerine ilişkin uyarılardan otomatik olarak yararlanamayacağı anlamına gelecektir. Rapex aracılığıyla iletilen mevcut bilgilerin eksikliği, İngiltere'deki tüketici güvenliği ile İngiltere ve AB pazarlarında satılan tehlikeli ürünlerin geri çağrılma hızını etkileme potansiyeline sahiptir. İngiltere'deki üreticilerin 31 Aralık 2020'den sonra AB pazarına tedarik edilen güvenli olmayan ürünleri Rapex aracılığıyla geri çağırmaları gerekmese de İngiltere'deki üreticiler, çeşitli saiklerle, örneğin itibar nedenleriyle, bunu yapmayı seçebilir.

---

213 Bknz. **Smith, Helen/Fotheringham** (2022) "Exploring Remedies for Defective Artificial Intelligence Aids in Clinical Decision-Making in Post-Brexit England and Wales", Medical Law International, Vol. 22, Is. 1, 38 vd.

214 **Peers, Steve** "Security and Cooperation on Crime": Kassim, Hussein/Ennis, Sean/Jordan, Adnrews (Editors) (2021) UK Regulation After Brexit, 1. Edn. East Angelia, s. 75.

2.1.2. Diğer Hukuk Sistemlerinde

2.1.2.1. Çin Hukukunda

Çin hukukunda ürün sorumluluğuna ilişkin hükümler, Temmuz 2010'dan itibaren yürürlükte olan Tort Liability Law (TTL) olarak adlandırılan Haksız Fiil Sorumluluğu Kanunu ile düzenlenmiştir[215]. Çin'de haksız fiile ilişkin ilk kanun çalışmaları 1980'lerde başlamış ve 1993'te yürürlüğe giren Ürün Kalitesi Kanunu ile Tüketici Hakları ve Menfaatlerinin Korunması Kanunu ile ürün sorumluluğu meselesi ele alınmıştır[216]. TTL'in yürürlüğe girmesiyle beraber Çin hukukunda ürün sorumluluğu münhasıran haksız fiil sorumluluğu içerisinde düzenlenmiştir. TTL'deki ürün sorumluluğuna ilişkin düzenlemelerde, 85/374 sayılı AB Direktifi'nden hareket edilmiştir[217].

Çin hukukunda ürün sorumluluğuna dair düzenlemeler, Tort Liability Law m. 41-44 arasında yer alır. İlgili düzenlemeler, Çin ürün sorumluluğuna dair temel ilkeleri belirler.

TTL m. 41[218], esas olarak bir üründen kaynaklı üreticinin sorumluluğunu düzenlemektedir. TTL m. 41'de yer alan sorumluluk, haksız fiil sorumluluğu içerisinde kusursuz sorumluluk olarak düzenlenmiştir[219]. Ürün ile zarar arasında illiyet bağının mevcut olması, sorumluluğun doğması için yeterlidir.

TTL m. 41/I ise hatalı üründe satıcının sorumluluğunu düzenlemiştir. Bu hükme göre ürünün hatalı olması durumunda, satıcının sorumluluğu kusur sorumluluğu içerisinde düzenlenmiştir. Satıcı, yalnızca üründeki hatanın kendi kusurundan kaynaklanması durumunda sorumlu olacaktır. Bununla birlikte TTL m. 41/II uyarınca satıcının hatalı ürünün üreticisi ya da tedarikçisini tespit edemediği durumda, satıcının kusur sorumluluğu söz konusu olmaz. Böyle bir durumda satıcı, üretici olarak kabul edilir ve sorumluluk, haksız fiil sorumluluğu içerisinde değerlendirilir.

---

215 **Lixin, Yang/Zhen, Yang,** "Product Liability in China": Koziol, Helmut/Green, Michael/Lunney, Mark/Oliphant, Ken/Yang, Lixin (Editors) (2017) Product Liability, 1. Eds., Berlin, De Gruyter, s. 29, Pr. 2/1.

216 **Thomas, Kriste** (2014) "The Product Liability System in China: Recent Changes and Prospects", The International and Comparative Law Quarterly, Vol. 63, No. 3, s. 755.

217 **Thomas,** s. 755.

218 Maddenin İngilizcesi şu şekildedir: *"If a product defect causes harm to another, the manufacturer shall be subject to tort liability."* Madde, şu şekilde Türkçe'ye çevrilebilir: *"Bir üründeki hatanın başkasına Zarar vermesi halinde, üretici haksız fiil sorumluluğuna tabidir."*

219 **Binding, Jörg/Eisenberg, Claudius** (2014) "Product Liablity in The People's Republic of China, Bussiness Law International, Vol. 15, Is. 1, s. 25.

TTL m. 42'ye göre, satıcının üründeki hatadan sorumluluğunun düzenler. Bu maddeye göre satıcının sorumluluğu, kusur (haksız fiil) sorumluluğudur. TTL m. 42/I'e göre satıcı, ancak üründeki hata kendi kusurundan kaynaklanıyorsa sorumludur. TTL m. 42/II ise ürünün üreticisinin ya da ithalatçısının belirlenemediği durumlara ilişkin sorumluluğu düzenler. Buna göre satıcı, hatalı ürünün üreticisini ya da ithalatçısını belirleyemiyorsa, hatalı ürün sebebiyle meydana gelen zarardan, haksız fiil sorumluluğu çerçevesinde satıcı sorumludur[220].

TTL m. 43, zarar görenin üreticiden ya da satıcıdan tazminat talep edebileceğini hüküm altına alır[221]. Ayrıca sorumluluğa ilişkin rücu ilişkisini de düzenlenmiştir. Üründeki hatanın zarara sebebiyet vermesi durumunda zarar gören, ürünün üreticisinden ya da satıcısından tazminat talep edebilir. Üründeki hatanın üretimden kaynaklanması durumunda satıcı, zarar görenin zararını tazmin ettikten sonra, bu zararı üreticiye rücu etme hakkına sahiptir. Benzer şekilde üründeki hataya satıcı sebebiyet verdiyse ve zarar gören üreticiye başvurmuşsa, üretici zarar görenin zararını tazmin ettikten sonra ödemiş olduğu tazminatı satıcıya rücu etme hakkına sahiptir.

Çin hukukundaki düzenlemelerden görülebileceği üzere, sorumluluğun dayanağı tazmin yükümlüsüne göre değişmektedir. Üretici tarafından üstlenilen hukuki sorumluluğun niteliği haksız fiil sorumluluğundan kaynaklanırken satıcının sorumluluğu, kusur sorumluluğudur[222].

TTL m. 44 ise üründeki hataya üçüncü kişinin sebebiyet vermesi durumunda sorumluluğun ne şekilde ele alınacağını düzenlemektedir[223]. Buna göre üründeki hataya nakliyeci, depocu ya da bir başka kişinin kusuru sebebiyet verirse, üretici ya da satıcı zarar görenin zararını giderdikten sonra kusuru olan kişiye ödemiş olduğu tazminatı rücu edebilir. Çin hukukunda bu düzenleme ile tazminat yükümlülüğü yine üretici ya da satıcının üzerine bırakılmıştır. Ancak zararın doğmasında üçüncü kişinin kusuru mevcutsa, bu durumda üretici ya da satıcıya rücu imkânı verilmiştir.

---

220 **Lixin/Zhen,** s. 30, Pr. 2/4.

221 **Thomas,** s. 765.

222 Öğretide bir görüşe göre hem üreticinin hem de satıcının sorumluluğunun, kusursuz sorumluluk türlerinden tehlike sorumluluğu olması gerektiği ileri sürülmektedir. Bknz. **Lixin/Zhen,** s. 31, Pr. 2/7 vd.

223 **Thomas,** s. 765.

Çin hukukunda, üründeki hata dört farklı sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Bunlar tasarım hatası, fabrikasyon hatası, bilgilendirme hatası ve TTL m. 46'dan hareketle hatalı ürüne karşı üreticinin uyarma ve geri çağırma yükümlülüklerine uymamasından kaynaklanan izleme hatasıdır[224].

2.1.2.2. Rus Hukukunda

Rus hukukunda, Sovyet döneminin sonuna kadar ürün sorumluluğuna dair özel hukuk bağlamında herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde (SSCB) ürünler, devlete ait işletmeler tarafından üretilmektedir. Dolayısıyla SSCB'de her ürünün üreticisi devlettir. Ürün sorumluluğuna dair SSCB'de hukuki düzenlemenin olmaması, ürünlerin kalitesinin devlet için önemsiz bir konu olduğu anlamına gelmez. Tam tersine, ürün kalitesi ve ürün güvenliğine büyük önem gösterilmektedir. Hatalı ürünlerin kontrolüne yönelik hukuki yaklaşım, hatalı ürünleri üreten işçilere yöneliktir. Bu bağlamda sorumluluk idare hukuku, iş hukuku ve ceza hukuku yoluyla ele alınmaktadır. Örneğin, 1 Ocak 1961 yürürlük tarihli Sovyet Rusya Ceza Kanunu m. 152. hatalı ürün üretiminin 3 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmasını düzenlemiştir. Ayrıca ürün sorumluluğuna ilişkin özel hukuk kurallarının mevcut olmaması karşısında, zarara uğrayan ve iş gücünün kaybeden mağdurlara ücretsiz ilaç ve emekli maaşı sağlayan sosyal güvenlik sistemi ile bu eksiklik dengelenmiştir[225].

Sovyet Rusya'da ürün sorumluluğuna yaklaşım zaman içerisinde kademeli olarak değişim göstermiştir. 1985 yılında AB Direktifi'nin yayınlanmasından önce, ürün sorumluluğuna ilişkin SSCB Yüksek Mahkemesi konuya ilişkin özel bir kararname yayınlamıştır[226]. Kararnameye göre, ürünlerin garanti süresi dolduktan sonra bile ortaya çıkan hatalardan üretici, zararın ürünlerin uygunsuz kullanımı veya depolanması nedeniyle meydana geldiğini kanıtlamadıkça, bireylerin kişiliklerine ve mirasçılarına geçebilecek malvarlığına verilen zararı tazmin edecektir. SSCB Yüksek Mahkemesi'nin bu kararnamesi ile Rusya'da ürün sorumluluğuna ilişkin kusursuz sorumluluk getiren yeni bir sorumluluk rejiminin getirildiği kabul edilmektedir[227].

---

224 **Lixin/Zhen,** s. 33, Pr. 2/17; **Thomas,** s. 763; **Binding/Eisenberg,** s. 26 vd.

225 **Yagelnitskiy, Alexander/Petrol, Oleysa,** "Product Liability in Russia": Koziol, Helmut/Green, Michael/Lunney, Mark/Oliphant, Ken/Yang, Lixin (Editors) (2017) Product Liability, 1. Eds., Berlin, De Gruyter, s. 150, Pr. 7/3.

226 USSR Supreme Court Decree 5.4.1985, No 1.

227 **Yagelnitskiy/Petrol,** s. 151, Pr. 7/15.

Rusya'da hatalı ürünlerin neden olduğu zarara ilişkin sorumluluk ilk olarak 7 Şubat 1991 tarihli ve 2300-1 sayılı Tüketici Haklarının Korunması Hakkında Federal Kanun kapsamında düzenlenmiştir. SSCB'nin dağılmasından sonra benzer normlar, Rus Medeni Kanunu'nun (RMK) Bölüm 59, § 3'te m. 1095-1098 arasında düzenlenmiştir[228].

RMK m. 1095'e göre üreticinin kusurlu olup olmadığına ve zarar gören ile üretici arasında sözleşme ilişkisi olup olmadığına bakılmaksızın, bir üründeki üretim, tasarım, bilgilendirme veya diğer hatalar sebebiyle bir kimsenin hayatına, sağlığına veya malına verilen zararı telafi etme yükümlülüğünü öngörmektedir[229]. Yine bu maddede, sorumluluğun ticari faaliyetlerde uygulanmayacağı düzenlenmiştir.

RMK m. 1096 ise sorumluluğun süjesini düzenlemiştir. Maddeye göre hatalı üründen kaynaklanan zarar, zarar görenin tercihine bağlı olarak, ürünün satıcısı veya üreticisi tarafından tazmin edilir. Bir ürün hakkında bilgilendirme hatalarından kaynaklanan zarar da aynı şekilde zarar görenin tercihine göre ürünün satıcısı ya da üreticisi tarafından tazmin edilir.

RMK m. 1097'ye göre meydana gelen zarar, ürünün garanti süresi veya hizmet ömrü içinde, böyle bir süre belirlenmemişse üretim tarihinden itibaren 10 yıl içinde meydana gelmiş olması koşuluyla tazmin edilir.

RMK m. 1098 ile sorumluluktan kurtuluş kanıtı getirilmiştir. Buna göre ürünün satıcısı veya üreticisi, zararın mücbir sebeplerden veya kullanıcıların ürünün kullanım veya depolama kurallarına uymamasından kaynaklandığını kanıtlarsa sorumluluktan kurtulur.

Ürün sorumluluğu kurallarının RMK Bölüm 59'de düzenlenmesi, Rus yasa koyucuya göre ürün sorumluluğunun kusursuz sorumluluğa yakın olduğunu göstermektedir[230]. Rusya'da kusurlu ürünlere ilişkin sorumluluğun yasal düzenlemesi,

---

228 Rus ürün sorumluluğu hukuku sadece ürünler için değil aynı zamanda iş ve hizmetler için de geçerlidir. Dolayısıyla, ürün kavramı etrafındaki tartışma Rus hukukunda mevcut değildir. Zira uygulamanın kapsamının çok geniş tutulması, ürün konusundaki tartışmaları gereksiz kılmaktadır. **Yagelnitskiy/Petrol,** s. 156, Pr. 7/33.

229 Hata kavramı Rus özel hukuk öğretisinde açıklanmamıştır. Mahkeme uygulamalarında ise ürün sorumluluğu davalarındaki hata şartının genellikle "üründeki yanlışlık, eksiklik" olarak anlaşıldığı görülmektedir. Rusya'da çeşitli makamlar farklı alanlarda (tıbbi hizmetler, ürünlerin güvenliği, mimari tasarım kuralları, araçların güvenliği, bina bakım kuralları vb.) çok sayıda teknik düzenleme kabul etmiştir. Ürün sorumluluğu davalarında hata, genellikle bu tür teknik kurallardan sapmanın tespit edildiği durumlarda bulunur. Hizmetin söz konusu olduğu durumda ise mahkeme, hizmetin sunulma sürecini inceler ve bu tür hizmetlerin kusurlu olup olmadığını belirlemek için yine bu konudaki mevzuatı esas alarak bir değerlendirmede bulunur. **Yagelnitskiy/Petrol,** s. 158, Pr. 7/30.

230 **Kratenko, Maxim** (2022) "Product Liability Rules in Russian Law: The Critical Analysis From The Perspective of Global Trends", Research Gate,

85/374 sayılı AB Direktifi'nden farklıdır. Özellikle, hatalı ürünün tanımı, sorumluğun süjesi ve sorumluluktan kurtuluş kanıtları konusunda farklılıklar bulunmaktadır[231]. Ayrıca Rus hukukundaki kanuni düzenlemeler, tazmin edilecek maddi zarar miktarı için herhangi bir asgari sınır belirlemediği gibi, ödenecek azami tazminat miktarını da belirlememiştir[232].

2.1.2.3. İslam Hukukunda

İslam hukukunda temel olarak sözleşme ve haksız fiil temelli ikili bir ayrım mevcuttur. Haksız fiil, İslam hukukunda şahsa yönelik olarak ceza hukuku içerisinde değerlendirilirken mala yönelik haksız fiiller, gasp ve itlaf olarak ikiye ayrılmıştır[233]. Gasp, başkasına ait bir malın rıza dışı alınıp zapt edilmesidir[234]. İtlaf ise başkasına ait bir malı kısmen ya da tamamen telef etmek, ortadan kaldırmak şeklinde oluşur[235]. Bu haliyle İslam hukukunda, bir ürünün zarar sebebiyet vermesi, haksız fiil içerisinde değerlendirilemez. Zira ürün sorumluluğunda, gasp ya da itlafta olduğu gibi bir kimsenin malının, rızası dışında alıkonması ya da sözlü ya da fiili bir davranışla başkasına ait bir malın kısmen ya da tamamen telef edilmesi söz konusu değildir. Sonuç olarak İslam hukukunda, modern anlamda kusursuz sorumluluk temelli bir ürün sorumluluğu mevcut olmadığı ileri sürülebilir.

İslam hukukunda bir üründen kaynaklanan zarar, sözleşme ilişkisi içerisinde temel olarak tüketici meselesi olarak ele alınmış ve bu minvalde çözümlenmiştir. İslam hukukunda tüketicinin korunması meselesi ise esas olarak 19. Yüzyıl'dan itibaren uygulanmaya başlamıştır[236]. İslam hukukunun kaynaklarından biri olan fıkıhta, özellikle akit ilişkisinden

---

<https://www.researchgate.net/publication/366557543_Product_liability_rules_in_Russian_law_The_critical_analysis_from_the_perspective_of_global_trends?enrichId=rgreq-ed22067690c4afdd986e319e86966bec-XXX&enrichSource=Y292ZXJQYWdlOzM2NjU1NzU0MztBUzoxMTQzMTI4MTEwOTMwNTQ3MkAxNjcxODU0OTM1OTUw&el=1_x_2&_esc=publicationCoverPdf> E.T. 14.09.2024, s. 2; **Yagelnitskiy/Petrol,** s. 159, Pr. 7/42.

231 **Kratenko,** s. 3.

232 **Kratenko,** s. 9.

233 **Aydın, M. Akif** (2018) Türk Hukuk Tarihi, 15. Baskı, İstanbul, Beta, s. 386; **Avcı, Mustafa** (2017) Türk Hukuk Tarihi, 6. Baskı, Konya, Atlas, s. 482;

234 **Aydın, M. Akif** (1995) "İslam Hukukunda Gasp", İslâm Tetkikleri Dergisi, C. IX, S. Prof. Dr. Nihad M. Çetin'e Hatıra (Kısaltılmışı: Aydın, Gasp), s. 164 vd.; **Avcı,** s. 485;

235 **Ekinci, Ekrem Buğra** (2024) Türk Hukuk Tarihi, 1. Baskı, İstanbul, Arı Sanat, s. 312; **Demir, Abdullah** (2019) Mufassal Türk Hukuk Tarihi, 1. Baskı, Ankara, Astana, s. 388.

236 **Kisbet, Mustafa** (2019) "İslam Hukukunda Ayıplı Mal Satışında Tüketicinin Korunması", İHYA Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi, C. 5, S. 1, s. 161.

yola çıkarak üründen kaynaklanan hatalarda kullanıcının/tüketicinin korunması yoluna gidilmiştir.

İslam hukukunda, üründen beklenilen özelliklerin mevcut olmaması durumunda, kullanıcıya çeşitli haklar tanınmıştır. Bu haklardan, hatalı bir ürünün mevcut olması durumunda gündeme gelen vasıf muhayyerliğidir. Buna göre satıcı, alıcı tarafından istenilen bir özelliğin o üründe bulunduğunu taahhüt eder. Ancak alınan üründe, taahhüt edilen özelliğin mevcut olmaması durumunda vasıf muhayyerliği, alıcıya akdi feshetmek ya da alıcıya sunduğu bedelle akdi devam ettirmek haklarını sağlar[237].

Hatalı ürün sebebiyle İslam hukukundaki bir diğer hak ise ayıp muhayyerliğidir[238]. Hanefi mezhebine göre ayıp muhayyerliğinin söz konusu olabilmesi için satıcının, ürünün ayıplı olmadığını bildirdiği bir satışın söz konusu olması gerekir.

Ayıp muhayyerliğinin gündeme gelebilmesi için bazı şartların varlığı aranır. Bunlardan ilki, ürünün ayıplı (hatalı) olmasıdır. Ayıbın, ürünün değerini düşürmesi ve üründen beklenen menfaati ortadan kaldırması gerekir. Bir diğer şart ise ayıbın ürünün tesliminden önce var olmasıdır. Ayıp için aranan şartlardan bir diğeri ise ayıbın, benzer ürünlerde nadiren ortaya çıkmasıdır. Bir başka ifade ile üründeki ayıptan söz edebilmek için, ortaya çıkan hatanın emsal ürünlerde nadiren kendini göstermesi gerekir. Aranan son şart ise ayıbın kolaylıkla giderilebilecek bir türden olmaması gerekir[239].

İslam hukukunda ayıp muhayyerliğinin işleye işleyebilmesi için alıcı/tüketicide de bazı şartların varlığı aranır. Bunlar tüketicinin satıcı ibra etmemesi ve tüketicinin ürünü alırken üründeki ayıbın varlığını bilmemesi gerekir[240]. Ayıp muhayyerliği için aranan şartların varlığı durumunda alıcı/tüketici, ayıp muhayyerliğinin kendisine tanıdığı haklardan faydalanabilecektir. Bu haklar akdin aynen kabul edilmesi, akdin feshedilerek malın iadesi ve bedelde indirim yapılmasıdır[241].

İslam hukukunda bir üründen kaynaklanan hata neticesinde uğranılan zarar, tüketici meselesi olarak ele alınmıştır. Bu kapsamda malın iadesi, akdin feshi, bedelde indirim gibi sonuçları içerir. İslam haksız fiil hukukunda, modern anlamda kusursuz sorumluluk rejimi

---

237 **Ekinci,** s. 371; **Kisbet,** s. 167.

238 **Ekinci,** s. 318.

239 **Kisbet,** s. 172 vd.

240 **Kisbet,** s. 178 vd.

241 **Kisbet,** s. 181 vd.

mevcut değildir. Bu bakımdan ürün sorumluluğu, İslam hukukunda sözleşme temelli tüketici hukuku meselesi olarak değerlendirilmiştir.

2.1.3. Kara Avrupası Hukukunda

2.1.3.1. Roma Hukukunda

Roma hukuk kurallarının çağın ihtiyaçlarına göre yorumlanması ve geliştirilmesi sonucunda günümüz Kara Avrupası hukukunun oluştuğunu, bir diğer ifade ile Kara Avrupası hukuk sisteminin temellerinin Roma hukukuna dayandığını söylemek mümkündür[242]. Kara Avrupası hukuk sistemi içerisinde bulunan her bir ülke hukukunu etkilemesi hasebiyle Roma hukuku, tarihi perspektifi açısından önem arz eder. Bu bakımdan bir konunun değerlendirilmesi sürecinde, Roma hukukunun etkisi ve katkısının ne olduğunun ortaya konması, konunun anlaşılması bakımından önemlidir. Ülkemiz hukuk siteminin de Kara Avrupası içerisinde yer alması ve dolayısıyla Roma hukukundan etkilenmesi, konunun önemini pekiştirmektedir[243].

Roma hukukunda günümüzdeki manada bir ürün sorumluluğu kavramı mevcut değildi. Ürünlere ilişkin çıkan sorunlar farklı esaslara tabi tutulmuştur. Satılan ürünlerin, belirtilen nitelikleri haiz olmaması durumunda, sözleşme sorumluluğuna gidilmekteydi. Önceleri satıcının sorumlu tutulabilmesi için kasıtlı olması aranırken, sonraki süreçte satıcının kusurlu olması yeterli görülmüştür. Alıcının aldığı ürünün ayıplı olması durumunda, ayıba karşı tekeffül hükümleri çerçevesinde satıcının sorumluluğu belirlenmiştir.

Roma hukukunda ürünlerden kaynaklanan sorumluluğu, satılan malın kusurlu olup olmamasına göre kendini göstermiştir. Bu bakımdan satılan malın kusurlu olması durumunda sorumluluk gündeme gelir. Esasen buradaki sorumluluk, bir tüketici meselesi gibi algılanmış ve buna göre çözümlenmeye çalışılmıştır. Satıcının satmış olduğu ürün,

---

242 **Honig, Richard** (1938) Roma Hukuku (Çeviren: Talip, Şemseddin), İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, s. 3; **Karadeniz, Özcan** (1969) "Hukuk Öğretimi Bakımından Roma Hukuku", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 25, S. 1-2, s. 332; **Cengiz/Söğütlü, Özlem** (2022) Roma Hukukundan Günümüz Hukukuna Işık Tutan İlkeler, Kavramlar ve Digesta Metinleri, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 25; **Karakocalı, Ahmet** (2016) "Roma Hukuku ve Uluslararası Hukuk", Terazi Hukuk Dergisi, C. 11, S. 115, s. 15; **Kütükçü, Doğan** (2017) Batı Hukuku Geleneğinin Oluşumu, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 21; **Ramage, C. J.** (1922) "Roman Law", Virgina Law Register, Vol. 7, Is. 12, s. 881; **LeMaster, J. Lloyd** (1933) "The Practice of law in Continental Europe", Oregon Law Review, Vol. 13, Is. 1, s. 9; Roma hukukunun İngiliz hukukuna etkileri için bknz. **Cooper, William Frierson** (1872) "Roman Law", Southern Law Review, Vol. 1, Is. 4, s. 617 vd.

243 **Oğuzoğlu, Cahit** (1959) Roma Hukuku, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, s. 8; **Berki, Şakir** (1949) Roma Hukuku, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, s. 11.

üründen beklenen nitelikleri karşılamıyorsa, bu durumda ayıbın varlığından bahsedilir. Ayıbın varlığı halinde satıcı, ilgili hukuk kurallarına göre alıcının zararını karşılamakla mükelleftir. Satılan malın ayıplı olması durumunda, alıcının sözleşmeden dönme ve bedelden indirim ve tazminat talebi gibi hakları kullanmasına imkân tanınmıştır. Justinianus dönemiyle beraber ayıplı mallara ilişkin hükümler, ayıba karşı tekeffül hükümlerine dahil edilmiştir[244]. Bu çerçevede ürün sorumluluğu, Roma hukukunda esasen günümüzde ayrı bir hukuk dalı olarak kendini gösteren tüketici hukuku meselesi olarak ele alınmış, ayıp ve sorumluluk eş değerde kabul edilmiştir.

Roma hukukunda ürün sorumluluğunun tarihi süreci, kendi içerisinde dönemlere göre farklılıklar arz etmektedir[245]. Bu devirleri 12 Levha Kanunları Dönemi, Klasik Dönem ve Justinianus Dönemi olarak üçe ayrılır.

On İki Levha Kanunları dönemi Roma hukukunda bir malda gözle görülebilecek kusurlardan sorumlulukta, satıcının durumuna göre bir değerlendirme yapılmıştır. Satım konusu malda bulunan gözle görülebilir kusurlardan satıcı sorumlu tutulurken satım konusu maldaki kusurlar satıcı tarafından hile ile gizlenmiş ise sorumluluk söz konusu olmaktadır[246]. Satılan malın belirli bazı özelliklere sahip olduğunu, malın kusursuz olduğunun garanti edildiği ya da satılan malda bulunan kusurları satıcının kasten alıcıya bildirmediği durumlarda, yani satıcının kusurlu olması durumunda alıcı, uğramış olduğu zararların tazminini ister[247].

Klasik Dönem Roma hukukunda, On İki Levha Kanunları ile oluşturulan düzenlemeler, *aedilis curulis*[248] tarafından oluşturulan kurallar neticesinde ağırlaştırılarak satıcının mallarda bulunan kusuru açıklamakla mükellef olduğu ve satıcının gizli ayıplardan

---

244 **Kırca,** s. 9; **Oğuzoğlu,** s. 237.

245 **Kırca,** s. 8.

246 **Berki,** s. 288; **Oğuzoğlu,** s. 237.

247 **Tahiroğlu, Bülent** (2021) Roma Borçlar Hukuku, 2. Baskı, İstanbul, Der, s. 209 vd.; **Erdoğmuş, Belgin** (2014) Roma Borçlar Hukuku Dersleri, İstanbul, Der, s. 85; s. 134 vd.; **Söğütlü Erişgin, Özlem** (2016) Roma Hukukunda Tarihsel Gelişimi İçerisinde Contractus (Sözleşme) Kavramı ve Sözleşmesel Sorumluluk Ölçütleri, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 534.

248 Aedilis curulis, Roma döneminde Pazar yerlerini denetlemekle görevlendirilmiştir. Aedilis curulis, *edictum* düzenleme yetkisini haizdi. Edictum, pazar yerlerinin denetlenmesi, alım satımdaki pazarlık, satım usulü ve satılan maldaki ayıplara ilişkin satıcının sorumluluğu meselelerine ilişkin kurallardan oluşan kurallardan oluşur. Ayrıntılı bilgi için bknz. **Sarıtaş, Duygu Özer** (2019) "Roma Cumhuriyet Döneminde Aedilis Makamı: Kuruluş Hukuki Statü ve Yetkiler" Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2, C. 16, s. 120 vd.; **Emiroğlu, Haluk** (2011) "Roma Hukukunda Alım-Satım Sözleşmesinde Maldaki Maddi Ayıplar Nedeniyle Satıcının Sorumluluğu", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2, C. 2., s. 114 vd.

da sorumlu olacağı şeklinde kendini göstermiştir[249]. Buradaki sorumluluk, ayıba karşı tekeffül hükümlerine dayanır[250]. Ayrıca, satılan malın ayıplı olması sebebiyle, alıcının malvarlığında bulunan diğer mallarından herhangi birinin zarara uğramasında da satıcının kusuru varsa sorumluluğu söz konusu olur[251].

Justinianus dönemine gelindiğinde ise satıcının sorumluluğunda önemli bir değişiklik getirilmiştir. Justinianus Dönemi ile beraber Roma hukukunda satıcı, satım konusu maldaki açık ya da gizli ayıplardan kusuru olsun ya da olmasın sorumlu tutulmaktadır[252].

2.1.3.2. Alman Hukukunda

Ürün sorumluluğu, günümüzde Almanya'da özellikle haksız fiil hukuku bağlamında üreticiler, üretilen ürünü kullananlar ve işletmeler açısından özel bir önem teşkil eden ayrı bir sorumluluk türü olarak kabul edilmektedir[253]. Alman hukukunda ürün sorumluluğu, tarihi süreçte içerisinde değişim geçirmiştir. Bu değişim, esas olarak sorumluluğun dayanak şekline göre farklılık gösterir. Alman hukukunda özellikle *Produkthaftungsgesetz*[254]

---

249 **Honsell, Heinrich** (2015) Römisches Recht, 8. Aufl., Zürih, Springer, s. 139 vd.; **Tahiroğlu,** s. 212; **Honig,** s. 262 vd.

250 **Söğütlü, Özlem** (2022) Roma Özel Hukuku, 3. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 534 vd.; **Kırca,**

251 **Edis, Seyfullah** (1963) Türk Borçlar Hukukuna Göre Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, s. 3; **Honsell, Heinrich** (2000) Schweizerisches Haftpflichtrecht, 3. Aufl., Zürih, Schulthess, s. 167.

252 **Berki,** s. 288; **Honig,** s. 263.s

253 **Lenz, Tobias** (2022) Produkthaftung, 2. Aufl., Münih, Beck, s. 118 vd.; **Kullmann, Hans Josef** (2004), Produkthaftungsgesetz, 4. Aufl., Berlin, Erich Schmidt Verlag, s. 25; **Lenze, Stefan** "German Product Liability Law: Between European Directives, American Restatements and Common Sense": Fairgrieve, Duncan (2005) Product Liabiliity in Comparative Perspective, 1. Edn., New York, Cambridge University Press, s. 100.

254 ProdHaftG, toplamda 19 maddeden oluşur. ProdHaftG § 1, sorumluluğa (*Haftung)* ilişkin düzenlemeleri ihtiva eder. Bu maddede, ProdHaftG'ye göre sorumluluğun hangi hallerde söz konusu olabileceği düzenlenmiştir. ProdHaftG § 2 ise ürün kavramını (*Produkt)* tanımlamıştır. ProdHaftG § 3 ise ürünlerdeki hataların *(Fehler)* hangi durumlarda söz konusu olabileceğine dair açıklamalar getirmiştir. ProdHaftG § 4 ise üretici *(Hersteller)* kavramından ne anlaşılması gerektiğine dair açıklamaları ihtiva eder. ProdHaftG § 5, meydana gelen zarardan birden fazla üreticinin sorumlu olması halinde *(Mehrere Ersatzpflichtige)* sorumluluğun ne şekilde tezahür edeceğini açıklar. ProdHaftG § 6'da sorumluluğun azaltılmasına *(Haftungsminderung)* ilişkin hükümler yer almaktadır. ProdHaftG § 7'de ise ölüm durumunda giderim yükümlülüğünün kapsamı *(Umfang der Ersatzpflicht bei Tötung)* hakkında hükümler yer alırken ProdHaftG § 8'de beden bütünlüğünün ihlali halinde giderim yükümlüğünün kapsamına *(Umfang der Ersatzpflicht bei Körperverletzung)* ilişkin hükümler mevcuttur. ProdHaftG § 9, irat biçiminde giderim *(Schadensersatz durch Geldrente)* hakkında usul ve esasları düzenler. ProdHaftG § 10 sorumluluğun azami miktarını *(Haftungshöchstbetrag)*, ProdHaftG § 11 ise eşyaya ilişkin zararlarda zarar görenin zarara katlanma yükümlülüğünü *(Selbstbeteiligung bei Sachbeschädigung)* düzenlemektedir. ProdHaftG § 12 *(Verjährung)* ve 13 *(Erlöschen von Ansprüchen)*, ürün sorumluluğundan kaynaklı taleplere ilişkin zamanaşımı süresine ve sorumluluğa ilişkin taleplerin ortadan kalkacağı zamana ilişkin düzenlemeleri ihtiva eder.

(ProdHaftG)'in yürürlüğe girdiği yıl olan 1.1.1990'a kadar ürün sorumluluğu, öğretide tartışılmış ve farklı yaklaşımlar ışığında özellikle dayanağı bakımından değişim göstermiştir.

Ürün sorumluluğu, Alman hukukunda ProdHaftG'nin yürürlüğe girdiği tarihe kadar *Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)*'un genel hükümleri çerçevesinde ele alınmıştır[255]. ProfHaftG'den önce ürün sorumluluğu, BGB çerçevesinde akdi sorumluluk, adam çalıştıranın sorumluluğu ve haksız fiil sorumluluğu çerçevesinde ele alınmıştır. Ürünlerden kaynaklı zararlarda, Alman hukukunda önceleri sözleşme sorumluluğu çerçevesinde meseleler çözüme kavuşturulmaya çalışılmıştır. Özellikle sanayinin günümüzde olduğu kadar gelişmediği dönemlerde, bir ürünün satıcısı ve üreticisini oluşturan taraflar genellikle aynı kişilerden oluşuyordu. Bu durumda ürün sorumluluğu, akde aykırılık olarak değerlendirilerek çözüm getirilmiştir[256]. Sanayinin gelişmesiyle beraber, akdi sorumluluk çerçevesinde meselelerin çözümü yetersiz kalmaya başlamıştır. Bu durumda üründen kaynaklanan zararların çözümünde, adam çalıştıranın sorumluluğuna dayanılarak ürün sorumluluğuna dair meseleler ele alınmıştır[257]. Akabinde ise ürün sorumluluğuna ilişkin meseleler, ProdHaftG'nin yürürlüğe girdiği tarihe kadar olan zaman diliminde BGB § 823 hükümleri kapsamında haksız fiil sorumluluğu olarak değerlendirilmiştir[258].

ProdHaftG § 14, ürün sorumluluğunun kaldırılmasına dair anlaşmaların akıbetini *(Unabdingbarkeit)* düzenlerken ProdHaftG § 15 İlaç Kanunu ve diğer kanunlardaki sorumluluk ile ürün sorumluluğunun yarışması *(Arzneimittelhaftung, Haftung nach anderen Rechtsvorschriften)* durumuna dair düzenleme getirmiştir. ProdHaftG § 16, kanunun yürürlüğe girmesinden önce piyasa sürülmüş ürünlerde bu kanunun uygulanmayacağına dair bir hükmü *(Übergangsvorschrift)* düzenlerken ProdHaftG § 17 kanuna uygun çıkarılacak tüzüğe ilişkin düzenleme *(Erlaß von Rechtsverordnungen)* getirmiştir. Son olarak, federal yapıda olan Almanya'da bu kanunun Berlin'de uygulanmasına ilişkin düzenleme ProdHaftG § 18 *(Berlin-Klausel)* ile düzenlenirken ProdHaftG § 19 kanunun yürürlüğe girdiği tarihe ilişkin *(Inkrafttreten)* bir hüküm ihtiva etmektedir.

255 **Koch, Detlef** (1995) Produkthaftung, Berlin, Duncker & Humbolt, s. 15; **Aydos, Oğuz Sadık** (2009) Ürün Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Adalet, s. 69.

256 Ürün sorumluluğun satım hukuku çerçevesinde ele alındığı dönemde, özellikle satım hukukunda üreticinin/satıcının kusuru meselesi, ürün sorumluluğuna ilişkin meselelerin çözümünde yetersiz kaldığı ileri sürülmüştür**:** Bknz. **Koch,** s. 26.

257 BGB § 831'da düzenlenen adam çalıştıranın sorumluluğunda, adam çalıştıranın kurtuluş kanıtı getirmesinin mümkün olması ve üretimin yaygınlaşması ve gelişmesi karşısında üretim neticesinde meydana gelen kusurlar sebebiyle büyük zararların meydana gelmesi karşısında, meselenin çözümü bakımından adam çalıştıranın sorumluluğuna dair hükümlerin yetersiz kaldığı ileri sürülmüştür. Bknz. **Aydos,** s. 70.

258 Ayrıntılı bilgi için bknz. **Koch,** s. 55 vd.; **Magnus, Ulrich** "Product Liability in Germany": Machnikowski, Piotr (Editor) (2016) European Prdocut Liability, 1. Edn., Antwerp, Cambridge University Press, s. 240 vd.; **Hägele, Joachim/Hägele, Rainer** (1978) Produkthaftung-eine Gefahr für jeden Betrieb, 1. Aufl., Stuttgart, Taylorix Fachverlag, s. 22 vd.; **Zoller, Michael** (1992) Die Produkthaftung des Importeurs, 1. Aufl, Baden-Baden, Nomos, s. 50 vd.

1907 yılında Stuttgart Yüksek Eyalet Mahkemesi tarafından verilen içtihat, ürün sorumluluğu açısından oldukça önemlidir. Bu içtihat, Alman hukukunda bir mahkemenin haksız fiil temelli ürün sorumluluğu sebebiyle ürün kusurundan dolayı üretici aleyhine karar verdiği ve üreticinin sorumlu tutulduğu ilk mahkeme içtihadı olarak değerlendirilir[259]. Söz konusu içtihada konu olan olayda üretici, bir marangoz ustasının siparişine aykırı olarak, ürettiği ahşap kesme makinesinde kesme işlemini yerine getiren bıçak kısmında koruyucu bölmeye yer vermemiştir. Marangozhanede çalışma sırasında işçilerden biri, koruma alanı bulunmayan makineyi kapatırken bıçak kısmına çok yaklaşmış ve bunun sonucunda yaralanmıştır. Bu kararda, üreticinin makul bir alternatif tasarım sağlamaması, zorunlu olan koruyucu tertibatın ihmal edilmesi ve bu sebeple içerdiği tehlike nedeniyle üreticinin gerekli özeni göstermediğinden hareketle üretici sorumlu tutulmuş ve marangozhanede yaralanan işçinin uğramış olduğu zararların tazminine karar verilmiştir[260].

1915 yılındaki içtihatta ise İmparatorluk Mahkemesi, olayı esas olarak haksız fiili düzenleyen § 823 ve ispat yükü bakımından BGB § 831'de düzenlenen adam çalıştıranın sorumluluğu çerçevesinde ele almış ve fabrikasyon hatasının ispatı için üreticinin ihmalde bulunmasının (gereken dikkat ve özen yükümlülüğümüm yerine getirilmemesi) yeterli görülmesi yönünde karar vermiştir[261]. Söz konusu davada (*Brunnensalz-Fall)* davacı, davalı tarafından üretilen kuyu tuzunu, tıbbi sebeplerle bir eczaneden satın almıştır. Orijinal ambalajında aldığı tuzu tüketirken zarara uğramış ve yaralanmıştır. Tuza ilişkin yaptığı araştırmada, zarara uğramasının nedeninin tuzun içerisinde bulunan ince cam kırıklarının olduğunu tespit etmiştir. Açılan davada İmparatorluk Mahkemesi, davacının zararının giderilmesi için üreticiye karşı sözleşmeye dayanan taleplerini, ürünün üreticisi ile zarara uğrayan alıcı arasında herhangi bir akdi ilişki bulunmadığından reddetmiştir. Ancak haksız fiil sorumluluğunu düzenleyen BGB § 823 ve adam çalıştıranın sorumluluğun düzenleyen § 831 gereği sorumluluğun mevcut olduğuna karar vermiştir. Davada, davacının zarar görmesinin davalının fabrikasındaki üretimden kaynaklandığı ortaya konmuştur. Ayrıca, üreticinin BGB § 831 gereğince güvenilir ve uygun işçileri istihdam ettiğini ve bunların uygun şekilde denetlendiğini ortaya koyamamasından da hareketle İmparatorluk Mahkemesi, davacının uğramış olduğu zararın üretici tarafından karşılanması gerektiğine hükmetmiştir. İmparatorluk Mahkemesi, ispat yükü açısından değerlendirmesinde BGB §

259 **Handbuch/Foerste,** § 18, Nr. 1.; **Lenz,** s. 100.

260 OLG Stuttgart OLGE 18, 69.

261 RGZ 87, 1.

831 bağlamında yapmış ve cam kırıklarının üretim safhasında ambalaj içine girdiği, bu durumda zararın meydana gelmesinde adam çalıştıranın gerekli dikkat ve özen yükümlüğüne uyulduğunu ispat etmesi gerektiğine (kurtuluş kanıtı getirilmesi) karar vermiş, üretici tarafından gerekli dikkat ve özenin gösterildiğinin ispatlanamaması üzerine zarara uğrayanın tazminat talebini BGB § 823'te düzenlenen haksız fiil hükümlerine dayandırmıştır. Alman hukukunda özellikle haksız fiil ve adam çalıştıranın sorumluluğu özelinde Stuttgart Yüksek Eyalet Mahkemesi ve İmparatorluk Mahkemesi'nin vermiş olduğu bu kararlar, ürün sorumluğunun gelişmesi açısından oldukça önemlidir[262].

Alman hukukunda münhasır ürün sorumluluğuna ilişkin hususların haksız fiil hükümleri çerçevesinde tartışıldığı en önemli içtihat, 1968 yılında gündeme gelen ve *Hühnerpest (Tavuk vebası)* olayı olarak adlandırılan olaydır[263]. Bu davada davacı kümes sahibi, kümesinde bulunan tavuklarının zarar görmemesi için bir veteriner ile anlaşmıştır. Veteriner, davalı ilaç şirketinin ürettiği ve bilinmeyen nedenlerle içerisinde aktif virüs içeren bir serumla hayvanları aşılama işlemini gerçekleştirmiştir. Aşılama sonrasında ise ortaya bir salgın çıkmış ve kümesteki tavuklar bu salgından etkilenmiştir. Bunun sonucunda davacıya ait dört binden fazla tavuk telef olmuştur. Tavuklarının telef olması üzerine kümes sahibi, zararlarının tazmini için ilaç şirketine karşı dava açmıştır. Davalı ile davacı arasında akdi bir ilişki mevcut değildir. Bununla beraber haksız fiil hukuku bakımından BGB § 823 uyarınca davacının, davalının ihmalinin zarara neden olduğunu kanıtlaması şarttır. Federal Yüksek Mahkeme (BGH), mevcut içtihat uygulamasının dışına çıkarak içtihadını değiştirmiş ve bu tür ürün sorumluluğu davalarında ispat yükünün tersine çevrilmesi gerektiğine karar vermiştir. Bir ürün kusurunun söz konusu olması durumunda, bundan zarar gören, artık üreticinin kusurlu olduğunu kanıtlamak zorunda değildir. Aksine, üretici artık kusurlu olmadığını kanıtlamakla mükelleftir. Bu içtihadın altında yatan temel düşünce, zarar gören için sadece bu koşulları düzenleyen ve kontrol eden üreticinin alanında meydana gelen ayrıntılı üretim koşullarını kanıtlamanın genellikle zor ve bazen de imkânsız olduğudur. Üretici bu koşullara daha yakındır ve bu nedenle kusurun bulunmadığını kanıtlama yükünü

---

262 **Eisenberg, Claudius/Gildeggen, Rainer/Reuter, Adnreas/Willburger, Andreas** (2014) Produkthaftung, 2. Aufl., Münih, De Gruyter Oldenbourg, s. 7; **Schmidt-Salzer, Joachim** (1975) Produkthaftung, 1. Aufl., Berlin, J. Schweitzer Verlag, s. 51; **Lorenz, Werner** (1970) "Beweisprobleme bei der Produzentenhaftung", Archiv Für Die Civilistische Praxis, Vol. 170, No. 5, s. 370; **Müller, Anne-Kathrin** (2019) Software asl "Gegenstand" der Produkthaftung, 1. Aufl., Baden-Baden, Deutscher Wissenschafts Verlag, s. 53; **Handbuch/Foerste,** § 18, Nr. 2; **Brüggemeier,** s. 153; **Peltzer/Schuecking/Schwarz/Sabagh,** s. 46.

263 BGHZ 51, 91.

taşımalıdır. Bu davada davalı üretici, ürün kusurunun kendi hatası olmadığını ve fabrikasında meydana gelmiş olamayacağını kanıtlayamadığı için davacı, davayı kazanmıştır.

Bu içtihatlarla beraber Alman hukukunda ürün sorumluluğuna ilişkin esaslarda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Federal Yüksek Mahkeme'nin ürün sorumluluğuna ilişkin davalarda ispat yükünü tersine çevirmesi, gerçekten de ürün sorumluluğu ve ürün sorumluğunun gelişimi açısından oldukça önemlidir. *Hühnerpest* davasından bu yana mahkemelerce verilen birçok karar, ürün sorumluluğu davaları için bu özel ispat yükü kuralını benimsemiş ve geliştirmiştir[264].

Tabi olarak *Hühnerpest* içtihadından önce de bir ürünün hatalı olması sonucunda zarar gören kişilerin tazminat davası açma hakkı mevcuttu. Özellikle sözleşme hukukuna dayanılarak taleplerin ileri sürülmesi yolu tercih edilmektedir. Zira üreticinin kusuru olması durumunda sorumluluk gündeme gelir. Ancak akdi ilişki çerçevesinde sorumluluğun doğması, sınırlı durumlarda kendini gösterir. Zira çoğu zaman sanayi ve ticarette üretim ve pazarlamanın bölünmüş olması, bir diğer ifade ile üreticinin her zaman ürettiği malı satan kişi olmaması, zarar gören kişi ile üretici arsında doğrudan bir sözleşme ilişkisinin mevcudiyetini içermez. Alman hukukunda sözleşmeden doğan korumanın kapsamı, sözleşmenin tarafları ile sınırlıdır[265]. Ancak çeşitli araçların vesilesi ile (örneğin, doğrudan üçüncü taraflar lehine veya onlara yönelik koruyucu etkileri olan sözleşmeler veya zımni bir özel garanti sözleşmesi vb.) sadece dolaylı olarak ilgili kişilere kadar genişletilebilir[266]. Bu durumlarda dahi kusurlu bir ürünün kullanıcısının veya bir üçüncü kişinin zarara uğraması durumu, bu korumayı her zaman için sağlamamaktadır. Mahkeme, *Hühnerpest* içtihadında tüm bu akdi ilişkileri kapsamlı bir şekilde incelemiştir. Sözleşmeye dayalı sorumluluk yalnızca davacı ve davalının sözleşme ilişkisi içerisinde olduğu durumlarda, maddi kusurların varlığı halinde, bir başka deyişle olağan bir mal satışının mevcut olduğu durumlarda gündeme gelir[267]. Üretici ve satıcının aynı olmadığı durumlarda, taraflar

---

264 **Magnus,** s. 239; **Handbuch/Foerste,** § 19, Nr. 14; BGHZ 104, 323; OLG Koblenz 169, 171; BGH VersR 1983, 375.

265 **Handbuch/von Westphalen,** § 1, Nr. 2 vd.; **Bauer, Carl-Otto/Hinsch, Christian/Eidam, Gerd/Otto, Gerhard** (1994) Produkthaftung, 1. Aufl., Berlin, Springer Verlag, s. 39.

266 **Koch,** s. 26; **Schmidt-Salzer,** s. 49; **Lenz,** s. 48; **Gilcher, Bernd** (1994) Produkthaftung für Dienstleistungen, 1. Aufl., Kehl am Rhein, N. P. Engel Verlag, s. 2.

267 **Lenz,** s. 46; **Katzenmeier, Christian** (1994) Vertragliche und deliktische Haftung in ihrem Zusammenspiel, 1. Aufl., Berlin, Duncker&Humbolt, s. 49.

arasında akdi bir ilişki mevcut olmadığından; sözleşmeye dayalı sorumluluk kapsamında zarar gören, kusurlu bir ürünün üreticisini dava edemez ve ona karşı herhangi bir hak ileri süremez[268].

Hühnerpest davasından sonraki süreçte ürün sorumluluğu, ProdHaftG'in yürürlüğe girdiği zamana kadar var olan genel haksız fiil hukukunun içerisinde, münhasır bir sorumluluk türü olarak yer almıştır.

Alman hukukunda kabul edilen ProdHaftG, temel olarak 25 Temmuz 1985 tarihli ve 85/374 sayılı Avrupa Konseyi Direktifi'nin iç hukuka aktarılmasıdır[269]. Direktif'in BGB'nin uyarlanması dışında münhasır bir kanun olarak düzenlenmesi, ürün sorumluluğuna ilişkin meselelerin hem Direktif'in iç hukuka daha kolay aktarılması hem de gelecekteki değişiklere münhasır bir kanunun uyarlanmasının daha kolay olması sebebiyle tercih edildiği kabul edilmiştir[270]. ProdHaftG, Alman hukukunda yürürlüğe girdikten sonra, 19.07.2002 tarihindeki değişikliğe kadar zarar spesifik olarak görene bir tazminat hakkı vermemesi sebebiyle başlangıçta ikincil bir rol oynamıştır[271]. Ancak yapılan değişiklikler sonrası, ürün sorumluluğuna ilişkin uyuşmazlıkla öncelikli olarak uygulanmaya başlamıştır.

2.1.3.3. Fransız Hukukunda

Fransa'da ürün sorumluluğunu, temel olarak 1985 öncesi ve sonrası dönem olmak üzere iki evrede incelemek gerekir. Zira AB'nin 25.07.1985 tarihli ve 85/374 sayılı Hatalı Ürünlerden Dolayı Sorumluluğa İlişkin Üye Ülkelerin Hukuki ve İdari Düzenlemelerinin Uyumlaştırmasına Dair Avrupa Konseyi Direktifi öncesinde Fransız hukukunda ürün sorumluluğuna dair münhasır bir düzenleme mevcut değildir. 1985 yılından önceki dönemde Fransız hukukunda ürün sorumluluğuna dair talepler, esas olarak akdi sorumluluk çerçevesinde değerlendirilmektedir[272]. Fransız hukukunda, meydana gelen bir olayda hem

---

268 **Lenze,** s. 101; **Magnus,** s. 239.

269 **Eisenberg/Gildeggen/Reuter/Willburger,** s. 108; s. **Handbuch/von Westphalen, Graf** (2012) Produkthaftungshandbuch, 3. Aufl., Münih, Beck, 795; **Lach, Sebastion/Polly, Sebastian** (2015) Produktsicherheitsgesetz, 2. Aufl., Wiesbaden, Springer, s 55; Doğu Almanya'daki ürün sorumluluğuna dair düzenlemeler hakkında bknz. **Brand, Gerhard/Woltz, Jürgen** (1990) Produkthaftung, 1. Aufl., Berlin, Rudolf Haufe Verlag, s. 24 vd.

270 **Magnus,** s. 241; **Kullmann,** s. 25.

271 **Kullmann,** s. 31; **Zoller,** s. 29; Zarar gören, bu tarihe kadar ancak genel hükümlere göre zararını tazmin etme hakkını haizdir.

272 **Winkelmann,** s. 100; **Fairgrieve, Duncan** "L'exception française? The French Law of Product Liability": Fairgrieve, Duncan (2005) Product Liabiliity in Comparative Perspective, 1. Edn., New York, Cambridge University Press, s. 86.

akdi sorumluluk hem de haksız fiil sorumluluğunun gündeme gelmesi halinde, yarışmama ilkesi (*non cumul*) gereği talepler arasında herhangi bir yarışma bulunmamakta, akdi sorumluluk önde gelmektedir[273]. Böylece aralarında sözleşme ilişkisi bulunan tarafların taleplerinde, akdi sorumluluk çerçevesinde, özellikle Code Civil (CC) m. 1641'de düzenlenen ayıba karşı tekeffül (*garantie contre les vices cachés*) hükmü uygulanmaktadır[274]. Kanun'un bu hükmüne göre üründe meydana gelen bir bozukluk ya da kusurun var olması durumunda alıcı, satım sözleşmesinin iptali ya da bedelde indirim isteme hakkına sahiptir. Ayrıca, CC m. 1645 hükmüne göre ancak satıcının üründeki kusuru bilmesi halinde satıcının tazminat sorumluluğu gündeme gelebilir. Zararın kapsamı ise, alıcının kusurlu mal sebebiyle uğramış olduğu her türlü zararı kapsamaktadır. Diğer bir ifade ile alıcının malvarlığında meydana gelen her türlü zararı, kazanç kaybını ve manevi tazminatı satıcının ya da üreticinin tazmin etmesi gerekmektedir[275]. Ancak Fransız Yargıtayı (*Cour de Cassation*), satıcının yaptığı işi dikkate alarak, sattığı üründeki her türlü durumdan haberdar olması gerektiğine hükmederek bir karine getirmiş ve üründeki hatanın, kullanıcının ölümüne, yaralanmasına veya zarar görmesine sebep olması halinde; satıcının kusuru, hatayı bilmesinin maddi olarak imkânsız olması durumunda dahi satıcının meydana gelen zararı tazmin etmekle yükümlü olduğuna dair karar vermiştir[276]. Üründen zarara uğrayan alıcının tazminat talebinde bulunabilmesi için mahkemede ürünün kusurundan kaynaklı zarara uğradıklarını ispatlamaları yeterli olarak görülmektedir[277].

Üründeki hatanın, ürünü bizzat satın alan kişide değil de bir üçüncü kişide zarara sebebiyet vermesi durumunda ise, bir diğer ifade ile zarar gören ile satıcı, dağıtıcı ya da

---

273 **Ruxandra Kraft, Ioana** (2004) Der Angleichungsstand der EG-Produkthaftung, 1. Aufl., Berlin, Tenea Verlag, s. 22; **Beaumart, Markus** (1999) Haftung in Absatzketten im französischen Recht und die europäischen Zuständigkeitsrecht, 1. Aufl., Berlin, Duncker&Humbolt, s. 23 vd.

274 **Winkelmann,** s. 100; **Borghetti, Jean Sébastaien**, "France": Koziol, Helmut/Green, Michael/Lunney, Mark/Oliphant, Ken/Yang, Lixin (Editors) (2017) Product Liability, 1. Eds., Berlin, De Gruyter, s. 272.

275 **Cannarsa, Michel/Moréteau, Olivier** "The French 'Action Directe': The Justification for Going beyond Privity": Ebers, Martin/Janssen, Adnré/Meyer, Olaf (Editors) (2009) European Perspectives on Producers' Liablity, 1. Edn., Münih, Sellier, s. 316; **Borghetti, Jean Sébastaien**, "Product Liability in France": Machnikowski, Piotr (Editor) (2016) European Prdocut Liability, 1. Edn., Antwerp, Cambridge University Press (Kısaltılmışı: Borghetti, European), s. 207.

276 Cass. civ. 1, 20 March 1989, Dalloz 1989.581, note Malaurie; Cass. civ. 1, 11 June 1991 JCP 1992.I.3572 obs Viney; Cass. civ., 22 July 1931, Gaz. Pal. 1931, 2, 683; Cass. req., 8 March 1937, S. 1937, 1, 241, rapp. Pilon, D. 1938, 1, 76, note R Savatier; Cass. req., 7 October 1940, DH 1940, jur. 180, Gaz. Pal. 1940, 2, 64 (Kararlar naklen: **Borghetti,** European, s. 208).

277 **Rouhette, Thomas/Gallage-Alwis, Sylvie** (2014) "French Product Liability Law: Towards a Pro-Plaintiff System", Defence Counsel Journal, Is. July, s. 251; **Borghetti,** European, s. 208.

üretici arasında sözleşme ilişkisi yoksa, CC m. 1641'deki ayıba karşı tekeffül (*garantie contre les vices cachés*) hükmünün uygulanması mümkün olmadığından bu durumda zarara uğrayan üçüncü kişinin başvurabileceği hukuki yol, CC m. 1382'de düzenlenen kusur sorumluluğu ilkesidir[278]. Zarara uğrayan üçüncü kişi, ürünün satıcısının ya da üreticisinin kusurunu ispat ettiği ölçüde sorumluluk gündeme gelmektedir.

1985 yılından önce Fransız hukukundaki ürün sorumluluğundaki önemli noktalardan biri de sorumluluğun kim tarafından giderileceğine yöneliktir. Avrupa'daki diğer ülkelerin hukuki düzenlemelerden farklı olarak Fransız hukukunda, hatalı üründen sorumlu tutulacaklar açısından herhangi bir ayrım mevcut değildir[279]. Bir diğer ifade ile ürünün üreticisi, satıcısı ya da ürünün tedarikçisi olan üçüncü kişiler, sorumluluk açısından eşit konumdadır. Bir ürünün satıcısı, üreticisi ya da tedarikçisi, profesyonel meslekleri gereği üründeki hatayı bilmeseler dahi bir nevi haksız fiil sorumluluğu yansıması olarak, alıcının zarara uğraması durumunda sorumlulukları mevcuttur[280]. Bu durumda ürünün alıcısı, akdi sorumluluk çerçevesinde satıcıya ya da tedarikçiye dava açabileceği gibi doğrudan üreticiye de dava açabilmektedir[281].

25 Temmuz 1985'te AB Direktifi'nin yayınlanması sonrasında Fransa'nın, bu direktife uygun düzenleme yapması yaklaşık on üç yıl sürmüştür. Fransa'da Direktif'in kabul edildiği süreye kadar ürün sorumluluğuna ilişkin uygulamada, yargı içtihatları öncü olmuştur. Fransız Yargıtayı'nın vermiş olduğu kararlarda, Direktif'ten esinlenerek içtihat hukuku bağlamında bir ürün sorumluluğu rejimi oluşturulduğu kabul edilmektedir[282]. Bu bağlamda karşımıza çıkan önemli esaslardan biri güvenlik kusuru (*défaut de sécurité*) olarak kendini gösterir. Buna göre mahkeme, üreticilerin veya satıcıların ürünleri herhangi bir kusur olmaksızın teslim etmesi gerektiğine karar vermiştir ve bu durum, satıcının ya da üreticinin, insanlara veya mallarına zarar verebilecek herhangi bir kusur içermeyen ürünleri teslim etme yükümlülüğü, eş deyişle güvenli ürün yükümlülüğü (*obligation de sécurité*) olarak ifade edilir[283]. Bir üründe kişinin beklemiş olduğu özelliklerin mevcut olmaması

---

278 **Schmidt-Salzer,** s. 26; **Cannarsa/Moréteau,** s. 312.

279 **Winkellman,** s. 103; **Fairgrieve,** s. 87.

280 **Schmidt-Salzer,** s. 13; **Borghetti,** European, s. 208; Avrupa'daki çoğu hukuk sisteminde, üründeki kusurun maddi olarak tespitinin imkânsız olması durumunda sorumluluğa ilişkin talepler üreticiye yöneltilmektedir.

281 **Schmidt-Salzer,** s. 16; **Fairgrieve,** s. 88.

282 **Borghetti,** s. 264.

283 **Fairgrieve,** s. 88 vd.

durumunda, bir diğer ifade ile kişinin üründen beklediği güvenliğin mevcut olmaması durumunda, ürünün üreticisi ya da satıcısı üründen kaynaklı zararları karşılamakla yükümlüdür. Esasen mahkemenin belirlemiş olduğu sorumluluk, sözleşmeye dayalı bir sorumluluk olsa da Fransız hukukundaki klasik CC m. 1641'deki ayıba karşı tekeffül sorumluluğundan farklıdır[284].

Fransız hukukunda gelişim riski kavramı, Direktif'ten önce uygulanmamaktaydı. Direktif m. 15 ile beraber ürünün dolaşıma girdiği anda bilinmeyen risklerinin ele alınmasına dair düzenleme, Fransız hukukunda ürün sorumluluğu rejiminde oldukça önemli bir dönüm noktası olmuştur[285]. Özellikle Direktif'e uygun düzenleme yapılmadığı dönemde Fransa'daki Kontamine Kan Vakası Davası[286] (*affaire du sang contaminé*), bu noktada önemli bir yere sahiptir. Söz konusu davada kan tedarikçilerinin sağlamış olduğu kanların bir kısmında HIV virüsü mevcuttur. Bu kanların ihtiyaç sahiplerine sağlanması sonucunda, kan alan kişiler virüs sebebiyle çeşitli enfeksiyonlara maruz kalmış ve hatta bazıları kan naklinden sonra hayatlarını kaybetmiştir. Kan tedarik firmalarının kandaki riskler karşısında bilgilerinin olmadığı, hatta bilgilerinin olmalarının mümkün olmadığını savunmalarına karşın Fransız Yargıtayı, virüsün kanda tespit edilemese dahi profesyonel olarak bu işi yapan kan tedarikçilerinin, dağıttıkları kanın sebep olduğu ölüm, yaralanma veya bıraktığı hasarlar için sorumlu olduklarına karar vermiştir. Bu karar, Fransız hukukunda ürün sorumluluğu açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur[287].

AB'nin 85/374 sayılı Direktifi, 19 Mayıs 1998 tarihli bir kanun ile yürürlüğe konularak ürün sorumluluğuna ilişkin hükümler CC'ye eklenmiştir[288]. Fransız hukuku, ilgili

---

284 **Borghetti,** European, s. 210 vd.; C. Civ. m. 1642'ye göre *"Le vendeur est tenu de la garantie à raison des défauts cachés de la chose vendue qui la rendent impropre à l'usage auquel on la destine, ou qui diminuent tellement cet usage que l'acheteur ne l'aurait pas acquise, ou n'en aurait donné qu'un moindre prix, s'il les avait connus."* Söz konusu düzenlemeyi "Satıcı, satılan malın gizli hataları nedeniyle, onu amaçlanan kullanıma uygun hale getirmeyen veya bu kullanımını o kadar azaltan hatalardan dolayı, alıcının malı satın almayacağı veya bu hataları bilseydi daha düşük bir fiyat vereceği garantisini sağlamakla yükümlüdür" şeklinde Türkçe'ye çevirmek mümkündür.

285 **Chambraud, Agnés/Foucher, Patricia/Morin, Anne** (1994) "The Importance of Community Law for French Consumer Protection Legislation", Journal of Consumer Policy, Vol. 17, s. 30 vd.; **Taylor, Simon** "Harmonisation or Divergence? A Comparison of French and English Product Liablity Rules": Fairgrieve, Duncan (2005) Product Liabiliity in Comparative Perspective, 1. Edn., New York, Cambridge University Press, s. 223.

286 Cour de Cassation, Chambre civile 1, du 12 avril 1995, 92-11.950 92-11.975.

287 **Borghetti,** s. 209.

288 Code Civil m. 1386'da 18 fıkra ile eklenmiştir. Bu hükümler, 1 Ekim 2016 tarihi itibariyle yapılan değişiklikler sonrası Code Civil m. 1245'te 17 fıkrada düzenlenmiştir.

iç hukuk düzenlemesinde AB Direktifi'nden bazı noktalarda ayrılmayı tercih etmiştir. Ancak bu durum, mezkûr düzenlemeye aykırılık sebebiyle kabul edilmemiştir. Bunun Üzerine 2002 yılında Fransa, AB komisyonu ile karşı karşıya gelmiş ve cezalandırılmıştır[289]. Bunun sonucunda CJEU'nun *(Court of Justice of the European Union-Avrupa Adalet Divanı)* kararına uygun olarak 9 Aralık 2004 yılında Code Civil'deki düzenlemeler değiştirilmiştir. Ancak bu değişiklikler de Avrupa Komisyonu tarafından yetersiz bulunmuştur ve Fransa, 2006 yılında CJEU'nun vermiş olduğu karar ile kınanmıştır[290]. Bunun üzerine tekrardan 5 Nisan 2006 yılında ürün sorumluluğuna ilişkin hükümlerde değişiklik yapılmıştır.

Direktif'in Fransa'da kabulü ile resmi olarak uygulanmaya başlamasından kısa bir süre sonra gündeme gelen en önemli tartışma, Fransız Yargıtayı tarafından oluşturulan ürün sorumluluğu rejiminin Direktif sonrası ne şekilde uygulanacağı hususudur. Fransız hukukunda, ürün sorumluluğuna ilişkin sorumluluk, CC m. 1386/VII'ye göre sorumluluk, profesyonel tedarikçinin üründeki kusurdan üretici ile aynı şartlarda sorumlu olduğunu öngörmektedir[291]. Ancak Direktif'e göre sorumluluk, kural olarak üreticiye yüklenmektedir[292]. CJEU'ın bir kararına göre üye devletlerin, Direktif'ten farklı bir ürün sorumluluğu rejimi sürdürmelerine izin verilmemektedir[293]. Bu nedenle, Fransız hukukuna göre ürün sorumluluğu rejimi, ürünün hatalı olması sebebiyle sorumluluğun hem üreticiye hem de satıcıya yüklenebilmesine olanak sağladığından, CJEU'nun kararı sonrasında bu görüşün sürdürülebilirliğinin mümkün olmadığı savunulmuştur[294]. Bununla birlikte, CJEU'nun 2006 yılındaki bir kararında 1985 tarihli 85/374 sayılı Direktif'in üye devletlerin iç hukukundaki düzenlemelere engel teşkil etmediğine dair kararı karşısında, Fransız Yargıtayı'nın içtihatları ile ortaya koyduğu ürün sorumluluğu rejiminin devam edebileceği de savunulmuştur[295]. Sorumluluğun yerel hukuka göre satıcıya ve üreticiye beraber mi yükletilebileceği ya da Direktif çerçevesinde sadece üreticiye mi yükletilebileceği hususu, CJEU'nun kararları karşısında netlik kazanmamıştır. Ancak Fransız hukukunda ürün sorumluluğu bakımından hangi hukuki rejimin uygulanması gerektiğine ilişkin tartışmalar,

---

289 CJEU, 25 April 2002, Case C-52/00, *Commission v France.*

290 CJEU, 14 March 2006, Case C-177/04, *Commission v France.*

291 **Simon,** s. 226.

292 **Borghetti,** European, s. 212.

293 CJEU, 25 April 2002, Case C-183/00, *Maria Victoria González Sánchez v Medicina Asturiana SA*.

294 **Borghetti,** European, s. 212.

295 **Fairgrieve,** s. 97 vd.; CJEU, 10 January 2006, Case C-402/03, *SkovÆg v Bilka Lavprisvarehus A/S and Bilka Lavprisvarehus A/S v Jette Mikkelsen, Michael Due Nielsen.*

Fransız Yargıtayı tarafından sonuca bağlanmıştır. Fransız Yargıtayı'nın 2007 yılında vermiş olduğu bir karar ile ürün sorumluluğu rejiminde Direktif'in ortaya koyduğu usul ve esaslara göre karar vererek tartışmaları sonlandırmıştır[296]. 2007 yılında verilen karardan sonra ürün sorumluluğuna ilişkin uyuşmazlıklarda Fransız Yargıtayı, Direktif'in ortaya koymuş olduğu esasları dikkate alarak karar vermiştir[297].

2.1.3.4. AB Hukukunda

Ürün sorumluluğuna ilişkin Amerika'da yaşanan gelişmeler, zaman içerisinde Avrupa'yı da etkilemiştir. Avrupa'da ürün sorumluluğunun kendine özgü bir hukuk alanı olarak gelişmesi 20. Yüzyıl'ın sonlarına doğru, Avrupa'da özellikle Thalidomide/Contargen Faciası[298] ve hatalı/kusurlu otomobil toplanması olayları[299] gibi kitlesel olayların meydana gelmesi ve hukukun geleneksel müdahalelerinin bu tür durumlarla başa çıkmada yetersiz kaldığının fark edilmesinin ardından mümkün olmuştur. Ortaya çıkan somut uyuşmazlıklar sonrasında ürün sorumluluğunun potansiyel olarak özel bir tazminat rejiminin gerekli kıldığına, farklı hukuki meseleleri gündeme getirdiğine yönelik bir hareket başlamıştır[300]. Bu hareket, her ülkenin iç hukukunda kendini göstermiştir. Ülkeler, ürünlerden kaynaklanan zararların tazmin edilebilmesi için yeni hukuki düzenlemeler getirme faaliyetlerine başlamışlardır.

Ulusal düzeydeki tartışmaların yanı sıra bu dönemde Avrupa örgütleri içinde de gelişmeler yaşanmaktadır. 1970 yılında Avrupa Konseyi, üye devletlerin ürün sorumluluğuna ilişkin kanunlarının uyumlaştırılmasını incelemekle görevli bir Uzmanlar Komitesi kurmuştur. Açıklayıcı bir raporla birlikte Sözleşme taslağı hazırlanmıştır. 27 Ocak 1976 tarihinde Strazburg'da imzalanan Kişisel Yaralanma ve Ölüme İlişkin Ürün

---

296 Cass. civ. 1, 15 May 2007, Bull. civ. I, no 186, JCP G 2007, I, 185, no 8, obs. Ph Stoffel-Munck (Kararlar naklen: **Borghetti,** European, s. 213).

297 Cour de cassation, civile, Chambre civile 1, 25 mai 2023, 21-23.174; Cour de cassation, civile, Chambre civile 1, 9 décembre 2020, 19-21.390; Cour de cassation, civile, Chambre civile 1, 15 juin 2016, 15-20.022.

298 1968 tarihli Thalidomide/Contagen Faciası olarak bilenen olayda, Almanya'da üretilen bir uyku ilacının hamileler tarafından alınması sonucunda cenin zarara uğramıştır. Dünyaya gelen çocukların çoğu sakat doğmuştur.

299 1967 yılında Ford marka 745.000 adet, 1968 yılında Volkswagen marka 160.000 adet araç teknik arızalar sebebiyle piyasadan geri toplanmıştır.

300 **Fairgrieve, Duncan**, "Product Liability Directive": Machnikowski, Piotr (2016) European Prdocut Liability, 1. Edn., Antwerp, Cambridge University Press (Directive), s. 19; **Oliphant, Ken,** "Product Liablity in Europe", Koziol, Helmut/Green, Michael/Lunney, Mark/Oliphant, Ken/Yang, Lixin (Editors) (2017) Product Liability, 1. Eds., Berlin, De Gruyter, s. 257; **Kırca,** s. 61 vd.

Sorumluluğu Hakkında Avrupa Sözleşmesi *(European Convention on Products Liability in regard to Personal Injury and Death)*, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilmiştir[301]. Ancak Kişisel Yaralanma ve Ölüme İlişkin Ürün Sorumluluğu Hakkında Avrupa Sözleşmesi, yürürlüğe girmemiştir[302]. Sözleşmenin ana unsuru, kusurlu ürün üreticilerine, sadece yaralanma ve ölümle ilgili olarak, kesin sorumluluk yükleyen ulusal yasaların yürürlüğe konması veya sürdürülmesidir[303].

Avrupa Ürün Sorumluluğu Direktifi, Strazburg Sözleşmesi'nin yürürlüğe girmemesi sebebiyle ortaya çıkmıştır. Direktifin hazırlanmasına 1970'lerin ortalarında başlanmış, ancak 1980'lerde son halini almadan önce uzun bir hazırlık dönemi geçirmiştir. Bu süreç içerisinde Topluluk'un genişleme faaliyetlerine ilişkin sürecin bir yandan devam etmesi sonucunda İngiltere, İrlanda ve Danimarka'nın katılması ile sona eren süreç, hazırlık çalışmalarının kesintiye uğramasına sebep olmuştur[304].

Direktifin ilk ön versiyonu 1975 yılında Hukuk Komisyonu Çalışma Belgesi'nin bir ekinde yer almaktadır[305]. Daha sonra çeşitli resmi taslaklar ortaya çıkmış ve ilk resmi teklifin yayınlanması 1976 yılında gerçekleşmiştir. Buna müteakiben 1979 yılında biri Avrupa

---

301 Ürün sorumluluğuna ilişkin AB hukukundaki ilk düzenleme, bir sözleşme ile gündeme gelmiştir. İlgili sözleşmenin kabul edilmemesinden sonraki süreçte ise ürün sorumluluğu, AB hukukunda bir direktif ile düzenlenmiştir. AB hukukunda sözleşme (convention), birincil hukuk kaynakları içerisinde yer alır. Uluslararası sözleşme niteliğinde olan AB sözleşmeleri (convention), üye devletlerin iç hukuklarındaki süreçler sonucunda onaylanması durumunda yürürlüğe girer. Direktif (directive) ise AB hukukunda ikincil hukuk kaynaklarındandır. Direktifler, AB hukukunun düzenlenmesinde kullanılır. Direktif, üye devletleri sonuçları açısından bağlar. Ancak direktifte belirtilen hukuki düzenlemelerin nasıl ve ne şekilde olacağı, ülkelerin iç hukukuna bırakılmıştır. AB hukukunda sözleşme, her üye devletler açısından aynı şekilde uygulanır. Dolayısıyla sözleşme ile getirilen bir hukuki düzenleme, tüm üye devletler açısından yeknesak bir biçimde uygulama alanı bulacaktır. Direktifte ise üye devletlerin yapacağı hukuki düzenlemelerin hangi usul ve esaslar çerçevesinde olacağına ilişkin hükümler içermektedir. Dolayısı ile ilgili düzenlemelerin hangi yöntem ve esaslarla yapılacağı, üye devletlerin iç hukuklarına bırakılmıştır.

302 Strazburg'da imzalanan Sözleşme'nin her bir üye devlet tarafından onaylanması gerekmektedir. Ayrıca, Sözleşme'nin yürürlüğe girebilmesi için sadece üç üye devlet tarafından onaylanması yeterli görülmüştür. Sözleşme sadece dört üye devlet (Avusturya, Belçika, Fransa ve Lüksemburg) tarafından imzalanmış ancak hiçbiri tarafından onaylanmadığı için yürürlüğe girmemiştir

303 Sözleşme, esas olarak ürün sorumluluğuna ilişkin üye devletlerin iç hukuklarındaki maddi hukuk kurallarının yeknesaklaştırılmasını amaçlamıştır. Ayrıca sözleşmede ürün, üretici, hata gibi kavramların tanımı yapılmış, ürünün sebep olduğu ölüm ya da kişisel yaralanmalardan doğan sorumluluğun tazmin edilmesi gerektiği, zarar görenin kusuru durumunda belirlenecek tazminatta indirim yapılması, üreticinin hangi durumlarda ilgili Sözleşme çerçevesinde sorumlu tutulamayacağı, zarara ilişkin taleplere ilişkin zamanaşımı süresi gibi durumlar Kişisel Yaralanma ve Ölüme İlişkin Ürün Sorumluluğu Hakkında Avrupa Sözleşmesi ile düzenlenmiştir.

304 **Aydos,** s. 72.

305 The Law Commission, June 1975 Liability for Defective Products: Working Paper No 64, Memorandum No 20, ss.153-172.

Parlamentosu diğeri de Ekonomik ve Sosyal Komite tarafından olmak üzere ilk teklife ilişkin iki görüş verilmiştir. Akabinde ise 1979 yılında Komisyon tarafından Bakanlar Konseyi'ne sunulan ikinci bir taslak yönerge ortaya çıkmış, ancak paydaşlar arasında uygun yaklaşım konusunda tartışmalar ortaya çıkınca reform yavaşlamıştır. Metin uzun bir gecikme sonrasında, birincil tarım ürünlerinin ve av hayvanlarının Direktif kapsamı dışında bırakılması (daha sonra bu kapsam dışı bırakma kaldırılmıştır), bilimsel ve teknik bilginin durumuna dayalı bir savunmanın mevcudiyeti ve aynı kusura sahip özdeş ürünlerin neden olduğu ölüm veya kişisel yaralanmalara ilişkin sorumluluğa bir tavan getirilmesi gibi tartışmalı alanlarda uzlaşmaya varılmasından sonra ancak 25 Temmuz 1985 tarihinde, 85/374/EEC sayılı Kusurlu Ürünlerin Sorumluluğuna İlişkin Üye Devletlerin Kanun, Yönetmelik ve İdari Hükümlerinin Yeknesaklaştırılması Hakkında 25 Temmuz 1985 Tarihli Avrupa Konseyi Direktifi adıyla *(Council Directive 85/374/EEC of 25 July 1985 on The Approximation of The Laws, Regulations and Administrative Provisions of The Member States Concerning Liability for Defective Products)* kabul edilmiştir[306]. Direktif'in amaçlarını ise temel olarak ortak pazar yapısını geliştirmek ve malların serbest dolaşımını sağlamak, rekabetin bozulmasını önlemek ve tüketicilerin korunmasını sağlamak olarak sıralamak mümkündür[307].

---

306 Direktif, 10 Mayıs 1999 tarihli, 1999/23 sayılı Direktif m.1/I ile değişikliğe uğramıştır. 1999 yılında değişikliğe uğrayan Direktif, toplamda 21 maddeden teşekkül etmektedir. Direktif m. 1, üreticinin neyden sorumlu olacağına dair düzenleme içermektedir. Direktif m. 2, uygulama alanına dair düzenlemeler getirmektedir. Direktif m. 3 ise kimlerin üretici veya üretici gibi nitelendirileceğini, Direktif m. 4 ispat yükü konusu ve Direktif m. 5, müteselsil sorumluluğu açıklamaktadır. Direktif m. 6 ise ürünlerin hangi durumlarda hatalı ürün olarak değerlendirileceği konusunu düzenlemektedir. Direktif m. 7, hangi durum ve şartların varlığı halinde üreticinin sorumluluğuna gidilemeyeceğini, Direktif m. 8 ise üreticinin sorumluluğunun üçüncü kişinin kusuru durumunda ne şekilde tezahür edeceği konusuna ilişkin hükümler içermektedir. Direktif m. 9, direktif kapsamında zarar ve bu zarardan ne anlaşılması gerektiğini düzenlenmiştir. Direktif m. 10 ve 11, zamanaşımı konusunu düzenlerken Direktif m. 12 sorumsuzluk anlaşmasının mümkün olmayacağını düzenler. Direktif m. 14 taleplerin yarışmasını hususunu, m. 15, 19 ve 20 ise üye devletlerin hak ve yükümlülüklerine ilişkin konuları düzenler. Direktif m. 16, üye devletlerin sorumluluğun üst sınırına ilişkin düzenleme yapabileceklerini düzenlerken m. 17, Direktif'in yürürlüğe girmesinden önce piyasaya sürülen ürünlere uygulanmayacağını hüküm altına almıştır. Direktif m. 18, Direktif'teki hesaplama birimlerinin ne şekilde anlaşılması gerektiğini açıklar. Son olarak m. 21 ise Direktif'in üye devletlere yönelik olduğunu belirtmektedir.

307 **Hodges, Christopher.** "Europe: Part 1": Goodden, Randall L. (Editors) (2009) Lawsuit! Reducing the Risk of Product Liablity for Manufactureres, 1. Eds., New Jersey, John Wiley & Sons, s. 71; **Oliphant,** s. 257; **Koch,** s. 338; **Greer, Thomas** (1992) "Product liablity in The European Community: The Legislative History", Journal of Consumer Affairs, Vol. 26, Is. 1, s. 161; **Wuyts, Daily** (2014) "The Product Liability Directive-More Than Two Decades of Defective Products in Europe", Journal of Education, Teaching and Learning, Vol. 5, Is. 1, s. 1 vd.; Avrupa Ürün Sorumluluğu Direktifi ile benzer yönü, sorumluluğun temelinin Sözleşme'de "ürünün sunumu da dahil olmak üzere tüm koşullar göz önünde bulundurulduğunda bir kişinin beklemeye hakkı olduğu güvenliği sağlamaması" olarak tanımlanan bir kusurdan kaynaklanan zarara dayanmasıdır. Bununla birlikte, diğer açılardan bakıldığında, savunmaların mevcudiyeti gibi araçlar arasında önemli

Ürün Sorumluluğu Direktifi, Roma Antlaşması m. 100'e dayanarak yayımlanmıştır[308]. Roma Antlaşması m. 100'de *"Konsey, Komisyon'un önerisi üzerine oybirliğiyle hareket ederek, Ortak Pazar'ın kuruluşu veya işleyişi üzerinde doğrudan etkisi olan Üye Devletlerin yasal ve idari hükümlerinin yakınlaştırılması için direktifler çıkarır. Bir veya daha fazla Üye Devlette uygulanması mevzuat hükümlerinde değişiklik yapılmasını gerektirecek direktifler konusunda Meclis ve Ekonomik ve Sosyal Komite'ye danışılır."* hükmü mevcuttur. Burada kanaatimizce, Roma Antlaşması m. 100 hükmü topluluk içerisinde yer alan hukuk kurallarını yeknesaklaştırmayı amaçlamamaktadır. Bunun yerine topluluk içerisindeki ülkelerin hukuk kurallarını yakınlaştırmayı hedeflemektedir[309].

Direktif'in genel etkisi, üye devletlerin hatalı ürün üreticilerine kesin sorumluluk yüklemelerini gerektirmektir. Direktif'in ortaya koyduğu sorumluluk, Strazburg'da imzalanan ancak yürürlüğe girmeyen Sözleşme'den içerik olarak farklılık arz eder[310]. Direktif, sadece ölüm veya yaralanma vakalarıyla sınırlı değildir. Direktif'e göre ölüm ya da yaralanmanın yanında zarar görenin malvarlığına dahil, normalde özel kullanım veya tüketim için tasarlanmış bir türde olan ve zarar gören kişi tarafından esas bu amaçla kullanılan malvarlığına dair sair her türlü mülke verilen zararı da kapsamaktadır.

Direktif' m. 21, Komisyon'un beş yılda bir Konsey'e Direktif'in uygulanmasına ilişkin bir rapor hazırlama yükümlülüğünü getirmektedir. 1990'ların başında, Direktif'in etkisine ilişkin resmi bir çalışma başlatılmıştır. Ancak 1995 yılında Direktif'in uygulanmasına ilişkin ilk Komisyon Raporu kısa bir belge olmuştur. Bu kısa incelemede Komisyon, birincil tarım ürünleri ve av hayvanları lehine muafiyetin etkisini izleyeceğini ve değerlendireceğini belirtmiştir. Bu değerlendirme ve izleme süreci, daha sonra 1999 yılında

---

farklılıklar bulunmaktadır. Whittaker, iki belgenin farklı bağlamı hakkında yorumda bulunarak, "Sözleşmenin esasen gönüllülük esasına dayalı olması, içeriğini kabul edenlerin, öngördüğü ürün sorumluluğunun uygun katılık derecesi veya daha fazla savunma veya istisna olasılığı konusundaki zıt pozisyonlar arasında uzlaşma sağlamak için aynı baskı altında olmadıkları anlamına geliyordu" demiştir: **Whittaker, Simon,** "Introduction to Fault in Product Liablity": Whittaker, Simon (2010) The Development of Product Liablity, 1. Edn., Cambridge, Cambridge University Press.

308 Günümüzdeki Avrupa topluluğu Sözleşmesi m. 94'e karşılık gelmektedir. Direktif'in yayınlandığı zamanda Avrupa Ekonomik Topluluğu Antlaşması yürürlüktedir.

309 **Eisenberg/Gildeggen/Reuter/Willburger,** s. 132.

310 **Fairgrieve,** Directive, s. 22.

Direktif'te bir değişiklik yapılmasıyla sonuçlanmıştır. Yapılan değişiklikle beraber birincil tarım ürünleri ve av hayvanları ile ilgili muafiyet kısmı Direktif'ten çıkartılmıştır[311].

Komisyon'un 1999 yılında hazırladığı Kusurlu Ürünlerden Sorumluluk Yeşil Kitabı[312] *(Green Paper Liablity for Defective Products)*, ispat yükümlülüğü, gelişim riskleri, mali limitler, on yıllık zamanaşımı sınırı, tedarikçinin sorumluluğu, kapsanan malların türü, kapsanan zararın türü gibi çeşitli konuları da incelemiştir[313]. Ancak Yeşil Kitap'a ile ilgili geri bildirimlerin arzu yetersiz olduğu düşünülmüştür. Bunun sonucunda 2000 yılında Komisyon, Direktif'e ilişkin İkinci Raporu'nda daha fazla araştırma çalışması yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bunun üzerine iki farklı uzman grubu oluşturulmuş ve Direktif'in AB genelinde pratikteki etkisi hakkında daha fazla veri elde etmek amacıyla iki çalışma yapılmıştır. Bu yenilenen araştırma çabası, Direktif'in uygulanmasına ilişkin 2003 tarihli Lovells Raporu ve gelişim riskleri savunmasına ilişkin 2004 tarihli Fondazione Rosselli Raporu ile sonuçlanmıştır[314].

Lovells çalışmasının yaklaşımı, Direktif'in pratikte nasıl uygulandığını analiz etmek ve AB genelinde tüketicinin korunması üzerindeki etkisini incelemektir[315]. Raporda, neredeyse tüm üye devletlerde Direktifle ilgili bazı deneyimlerin olduğu, ancak Direktif'in ürün sorumluluğu davalarının açılması ve bu davaların başarıya ulaşması ihtimalini sadece orta derecede artırdığı sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte, Lovells çalışmasında, Direktif'te büyük bir reform yapılması için muhatapların çok az istekli olduğu gözlemlemiştir[316]. Bu nedenle rapor, Direktif'e ürün güvenliği ve tüketiciyi koruma yasaları, adli uygulamalar ve prosedürler ile kültürel ve sosyal faktörleri içeren daha geniş bir sistemin bir parçası olarak bakmanın önemli olduğu sonucuna varmıştır[317].

---

311 85/374/EEC sayılı Direktif m. 2, 10 Mayıs 1999 tarihli, 1999/23 sayılı Direktif m.1/I ile değişikliğe uğramıştır.

312 Avrupa Birliği Komisyonu *(Commission of The European Communities)*, Brüksel 28.7.1999, COM (1999) 396.

313 **Aydos,** s. 74.

314 **Howells,** s. 209; **Meltzer, John** (2004) "Reform of Product Liability in the EU: New Report Finds General Satisfaction", Defense Counsel Journal, Vol. 71, Is. 1, s. 47 vd.

315 Product Liablity in The European Union- A Report for The European Commission, February 2003, MARKT/2001/D-Lovells.

316 **Hodges, Christopher** "Approaches to Product Liablity in the EU and Member States": Fairgrieve, Duncan (2005) Product Liabiliity in Comparative Perspective, 1. Edn., New York, Cambridge University Press (Kısaltılmışı: Hodges, Eu), s. 200.

317 **Fairgrieve,** Directive, s. 24.

Fondazione Rosselli Raporu ise Direktif'in 7(e) maddesinde yer alan gelişim riskleri savunması konusunu esas almıştır. Rosselli çalışması, gelişim riskleri savunmasının Direktif'in üreticiler ve tüketiciler arasındaki dengenin sağlanmasına yardımcı olan önemli bir özelliği olduğu ve kaldırılmasının inovasyonu engelleyebileceği sonucuna vararak mevcut durumu desteklemiştir[318]. Çalışma, ilgili hükmün uygulandığı somut olayların yeterli sayıda olmaması nedeniyle Direktif'in sadece sınırlı ampirik veriler bağlamında gerçekleştirilmiş olsa da yazarlar, yine de ilgili hükmün, üreticilerin ve tüketicilerin çıkarlarının dengelenmesine önemli bir katkı olarak sürdürülmesi gerektiği sonucuna varabilmişlerdir. İşte bu bağlamda Komisyon üçüncü gözden geçirmesini tamamlamış ve 2006 yılının sonlarında resmi görüşünü yayınlamıştır. Bu belgede büyük değişiklikler gerekli görülmese de Komisyon, kusur kavramı, gelişme riskleri savunması, ispat yükü, maddi zarar için asgari sınır ve mevzuata uygunluk savunması gibi bazı temel konuların izlenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Dördüncü Komisyon Raporu Eylül 2011'de yayınlanmıştır[319]. Rapor, 2006-2010 dönemini kapsamaktadır[320]. Rapor, hem ürün sorumluluğu temelinde açılan davaların sayısında bir artış olduğunu hem de Direktif ile belirlenen sorumluluk kriterlerine göre açılan davaların klasik hukuki veya akdi sorumluluk temelinde açılan davalara kıyasla daha fazla olduğunu belirtmiştir. İnceleme, üçüncü raporla ortak olarak, Direktif'te önemli bir değişiklik yapılmasına gerek olmadığı sonucuna varmıştır. Komisyon, tüketicinin korunması ile üreticilerin çıkarları arasındaki *"dengeyi etkileyebilecek her türlü gelişmeyi"* izlemeye devam etmeyi önermiştir.

2.2. TÜRK HUKUKUNDA

2.2.1. Genel Olarak

Türk hukukunda ürün sorumluluğunun ilk örneklerine Osmanlı Devleti zamanında çıkarılan kanunnamelerde rastlamak mümkündür. Bu kanunnamelerde modern anlamdaki

---

318 Analysis of the Economic Impact of The Development Risk Clause as Provided by Directive 85/374/EEC on Liablity for Defective Products, Final Report-Fondazione Rosselli, May 2004.

319 Report From The Commission To The European Parliament, The Council And The European Economic and Social Committee, Fourth report on the application of Council Directive 85/374/EEC of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products amended by Directive 1999/34/EC of the European Parliament and of the Council of 10 May 1999, COM/2011/0547 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52011DC0547, e.t. 24.03.2022.

320 "*This is the fourth report on the application of the Directive. It covers the period 2006-2010 and analyses the application of the Directive in the 27 Member States."* **Fourth Report**, s. 3.

ürün sorumluluğunun temelini teşkil edecek düzenlemelerle karşılaşılmaktadır. Bu kapsamda Türk hukuku bağlamında ürün sorumluluğu cumhuriyetten önceki ve sonraki dönem esas alınarak incelecektir. Cumhuriyet öncesi hukuk sistemimizde ürün sorumluluğuna dair ne gibi kuralların olduğu incelenecektir. Cumhuriyet sonrası dönem ise bu konuda çıkarılan mevzuat hükümlerine göre kronolojik olarak ele alınacaktır. Her bir kanuni düzenlemede ürün sorumluğuna ilişkin hükümlerin yer alıp almadığı değerlendirilecektir.

2.2.2. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Türk hukukunda, cumhuriyet öncesi dönemde modern anlamda bir sorumluluk veya tüketiciyi koruyucu hükümlerin düzenlendiği herhangi bir hukuki düzenleme mevcut değildir. Osmanlı Devleti'nin hüküm sürdüğü yıllarda genel olarak üretici ile ürünün kullanıcısı arasındaki ilişki, üçlü bir yapı içerisinde kendisine yer bulur. Bu üçlü yapının ilk ayağını kadılar ve ihtisap ağaları tarafından temsil edilen devlet oluşturmaktayken ikinci ayağını âhilik kurumu ve loncalar, üçüncü ayağını kullanıcı (tüketici) temsilcisi olarak kendilerine yer bulan şehrin ileri gelenleri oluşturmaktadır[321]. Âhilik kurumu içerisinde çözümlenemeyen meseleler ise yargıya taşınmış ve kadılar tarafından karar bağlanmıştır. Âhilik sonrasında süreçte ise uyuşmazlıklar, mahkeme yoluyla çözümlenmiştir.

13. Yüzyıl'da ortaya çıkan Âhilik sistemi, 19. Yüzyıl'a kadar varlığını sürdürmüştür[322]. Kurulduğunda Anadolu toprakları üzerinde faaliyet gösteren âhilik, zaman içerisinde Osmanlı Devleti'nin hüküm sürdüğü tüm topraklar üzerinde kendini göstermiştir[323]. Bu sistem içerisinde Osmanlı Devleti'nde bir yerden mal alan kişi, malda mevcut bulunan hata ya da malın kendisinden kaynaklı olarak zarara uğramışsa öncelikle

---

321 **Aydoğdu, Murat** (2015) Tüketici Hukuku Dersleri, 1. Baskı, Ankara, Adalet, s. 9; **Satan, Ayşe** (1997) Tüketicinin Ayıplı Mal Satımı Dolayısıyla Hakları" (Yüksek Lisans), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 6.

322 **Kızıler, Hamdi** (2015) "Osmanlı Toplumunun Sosyal Dinamiklerinden Ahilik Kurumu", İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, C. 4, S. 2, s. 409; âhilik ve lonca hakkında ayrıntılı bilgi için bknz. **Ülgen, Erol** (2021) "Esnaf ve Sanatkârların Pîri Ahi Evran ve Geçmişten Gününüze Ahilik", Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C. 61, S. 1, ss. 447-469; **Kart, Mehmet/Yeşil, Rüştü** (2019) "Müslüman Türk Medeniyeti İnşasında Bir Sivil Toplum Kuruluşu Olarak Ahilik", MANAS Sosyal Araştırımalar Dergisi, C. 8, S. 3., ss. 2462-2483; **İslamoğlu, Abdullah** (2017) "Osmanlı Devleti'nde Esnaf Loncaları", İstanbul Hukuk Mecmuası, C. 75, ss. 447-456; **Argunhan, Betül** (2022) "Osmanlı Payitahtında Esnaf Teşkilatı: Loncaların Hukuki Açıdan İncelenmesi", Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi (Prof. Dr. M. Fatih Uşan'a Dekanlıkta 10. Yıl Anısına Teşekkür Armağanı), Y. 7, S. 2., ss. 145-196.

323 **Aydemir, Muzaffer** (2019) "Osmanlı Küçük İşletme Grupları Olarak Ahilik: Tarihsel Bir Değerlendirme", Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C. 20, S. 2, s. 231;.

malı satana başvurur. Malı satan kimse, herhangi bir şekilde sorumluluğu üstlenmezse malı alan kişi, o bölgede bulunun âhilik kurumuna başvurur. Âhilik, kendi içerisinde bir değerlendirmede bulunarak eğer maldan kaynaklı bir zararın mevcudiyetini tespit ederse, bu durumda malı satana giderek uğranılan zararın giderilmesi ya da ürünün değiştirilmesini sağlamaktadır. Bununla beraber üretimin belirli bir standart halinde gerçekleşmesi, fiyat standartlarının belirlenmesi gibi çeşitli faaliyetler de sürdürülmüştür. Esasında bir meslek birliği olarak kabul edilen âhilik ve lonca sistemi, sistem içerisinde dolaylı olarak kullanıcıların korunmasında önemli bir rol oynamıştır[324].

Cumhuriyet öncesi dönemde, bir ürünü kullananların korunması amacıyla en önemli faaliyetlerden birisi de 1502 tarihli Kanunname-i İhtisabı Bursa'dır. II. Bâyezid tarafından çıkarılan bu Kanunname, ticari hayatı düzenleyen hükümler içermekle beraber, tüketicilerin korunması bağlamında da önemli düzenlemeler içerir. Aynı şekilde, Bursa'dan sonra Edirne ve İstanbul için çıkartılan kanunnameler, bu bölgelerdeki başta ticari hayat olmak üzere tüketici haklarını ve çevreyi koruyan, ticari hayatlara ilişkin standartlar belirleyen ve bu alanda dünyadaki ilk düzenleme örneklerini ihtiva eder[325].

Ürün sorumluluğu açısından, 1502 tarihli Kanunname-i İhtisabı Bursa'da yer alan bir düzenleme dikkat çekicidir. Buna göre *"Nalbantlar yirmi beş yıldan beri bir atı altı, katırı beş, merkebi de dört veya üç akçeye nallarmış. Araştırılınca kanunların bu şekilde olduğu görüldü. Bu kanuna göre hayvanların ayağı sakatlansa hayvan iyileşinceye kadar bakımını nalbant yapar, yemini hayvan sahibi vermiş. Bu hususlar yeni narh olarak da kabul edildi[326]."* 16. Yüzyıl'da, modern anlamda bir sanayileşme mevcut değildir. Dolayısıyla bu dönemde üretim, çağın ihtiyaçlarına göre küçük imalathanelerde gerçekleştirilmiştir. Dönemi içerisinde Kanunname-i İhtisabı Bursa'da yer alan hüküm, modern ürün sorumluluğu bakımından oldukça önem arz eder. Bir bütün olarak Türk hukukunda ürün sorumluluğuna ilişkin yazılı olarak tespit edebildiğimiz ilk düzenlemenin çağın durumu ve

---

324 **Karakocalı, Ahmet/Kurşun, Ali Suphi** (2015), Tüketici Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, Aristo, s. 4; **Bulut, Yakup** (2001) "Türk Hukukunda 4077 Sayılı Kanun Çerçevesinde Tüketicinin Korunması" (Yüksek Lisans), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 11; **Açıkgül, Hacı Ali** (2015) "Türk ve Amerikan Hukukunda Satılanın Ayıplı Olması Nedeniyle Tüketicinin Sözleşmeden Dönmesi" (Doktora), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 10.

325 **Aydoğdu,** s. 10; **Aslan, İ. Yılmaz** (2014) Tüketici Hukuku, 4. Baskı, Bursa, Ekin, s. 59; **Velioğlu Yılmaz, Gülçe** (2020) "6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Tüketici Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları" (Yüksek Lisans), Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 11.

326 **Türk Standartları Enstitüsü** (2013) Kanunname-i İhtisab-ı Bursa, Ankara, Türk Standartları Enstitüsü, Ankara, s. 18.

gerekleri göz önüne alındığında Kanunname-i İhtisabı Bursa'da yer aldığını söyleyebiliriz. Zira ilgili hüküm değerlendirildiğinde, esas olarak nalbant tarafından sağlanan bir ürün olan nalın, hayvana zarar vermesi durumunda bu zararın kim tarafından ve ne şekilde karşılanacağı açıkça düzenlenmiştir.

2.2.3. Cumhuriyet Sonrası Dönem

Cumhuriyet sonrası dönemde ürün sorumluluğu kavramı, ülkemizde sanayileşmenin kendisini göstermesi ile gündeme gelen hukuki bir kavram olarak karşımıza çıkar[327]. Ürün sorumluluğu, Türk hukukunda uzun süre hukuki bir düzenlemeye konu olmamıştır. Kanun koyucu, ürün sorumluluğuna ilişkin düzenlemeler getirse de yapılan kanun değişiklikleri sonrasında ürün sorumluluğu yasal mevzuattan çıkarılmıştır. Nihayetinde münhasır bir düzenleme ile ürün sorumluluğu yasal zemine kavuşmuştur.

2.2.3.1. 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a Kadar Olan Dönem

Sanayileşme faaliyetlerinin ülkemizde yaygınlaşması ve üretim faaliyetlerinin gelişmesi sonucunda ülkemizde ürün sorumluluğu üzerinde durulmuş olmasına rağmen 4077 sayılı mülga Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun[328] öncesi dönemde, Türk hukukunda herhangi bir pozitif düzenleme mevcut değildir[329]. Dolayısı ile ürün sorumluluğuna ilişkin Türk hukukunda bir kanun boşluğu ya da gerçek boşluğun varlığından bahisle uygulamada sorunlar, mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi[330] m. 1 ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu[331] m. 1 hükmünce hâkimin hukuk yaratması yolu ile

---

327 **Temel,** Erhan (2008) "Produkthaftung nach türkischem Recht im Vergleich zur EG-Produkthaftungsrichlinie und dem ProdHaftG", Versicherungsrecht, s. 1303.

328 RG T. 08.03.1995, S. 22221.

329 **Aydos,** s. 90; **Kara,** s. 113.

330 RG T. 04.04.1926, S. 339.

331 RG T. 22.11.2001, S. 24607.

çözümlenmiştir[332]. Bu süreçte ise daha önce verilmiş yargı kararları[333] ve öğretideki görüşlerden faydalanılmıştır[334].

---

332 **Özsunay, Ergun** (1981) "Produzentenhaftung im türkischen Recht (Probleme/Lösungen/Tendenzen)", Die Türkisch-Schweizerische Juristenwoche 1980 in Zurich und Bern, Die Verantwortlichkeit im Recht Band I, 1. Aufl., Zürih, Schulthess Polygraphischer, s. 65 vd.; **Tiryaki, Betül** (2006) "Avrupa Konseyi'nin 15.7.1985 Tarihli Direktifi'ne Göre Üreticinin Sorumluluğunun Şartları ve Tüketicinin Korunması Mevzuatı ile Mukayesesi", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2, C. 55, s. 232.; Öztan'a göre *"Türk hukukunda hâkim, imalatçının sorumluluğu meselesinde Alman hukukunda olduğu gibi tehlike sorumluluğuna başvurulamaz. Zira hâkim, kanunun düzenlediği bir hususu ihtiyaçlara cevap vermediği gerekçesi ile değiştiremez ve kendisi mevcut, fakat yetersiz bir hükmün varlığı halinde hukuk yaratamaz. Medenî Kanun'un l'inci maddesindeki düzenlemeye göre, hâkim sadece kanunda gerçek bir boşluk bulunduğu takdirde, somut durumun halli için bir çözüm yolu arar ve gerekirse hukuk yaratır. Bunun aksine, kanunda meselenin çözümü için bir hüküm bulunması halinde kanun koyucunun görevine müdahale edemez. Mevcut hüküm ihtiyaca cevap vermese de, hâkim, kanun koyucunun takip ettiği hukuk politikasına uygun bir karar vermek zorundadır. Hukuk hissiyatının değişmiş olması, hâkimin kanun maddelerinden ayrılıp, ihtiyaca uygun bir çözüm bulması imkânım kendisine vermez. Bu sebeple, imalâtçının sorumluluğu meselesinin halinde, hâkim, imalâtçının sorumluluğuna karar verirken, Borçlar Kanunu'nun 41'inci maddesinde düzenlenen şartların gerçekleşmiş olup olmadığını göz önünde bulundurmak, zorundadır. Hâkim, imalâtçının, Borçlar Kanunu'nun 41'inci maddesine göre bir sorumluluğu söz konusu ise, onun kusuru ile zarara sebebiyet verip vermediğini, Borçlar Kanunu'nun 55'inci maddesine göre, bir sorumluluğu bahse konu ise, gerekli ihtimam yükümlülüğünü yerine getirip getirmediğini araştırmak zorundadır."* **Öztan, Bilge** (1982) İmalatçının Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Turhan, s. 239.

333 Yargıtay'ın bu dönemde verdiği kararlardan tespit edebildiğimiz en eski karar, Yargıtay 11. HD., 06.05.1974 T., 1974/1603 E. ve 1974/1537 sayılı ilamıdır. Bu uyuşmazlıkta davacı, davalıların kendisine sattığı kamyonet ile ikametgâhına giderken kamyonetteki imalat ve montaj hataları sebebiyle kazaya uğradığından bahisle uğramış olduğu zararın giderilmesini talep ve dava etmiştir. Yargıtay, yaptığı değerlendirmede *"Tazminat sorumluluğunun kaynağı mukavele veya kanundur. Davalılardan Kollektif Şirket satıcı sıfatıyla davacıya karşı akten sorumludur. Diğer davalı Anonim Şirket ise imalatı sebebiyle kanundan doğan bir sorumluluğa maliktir. Bu fabrikanın doğrudan doğruya imal veya monte ettiği bir mamul sebebiyle fabrikasyon hatasına müsteniden o malı alan herkese karşı sorumluluğunu kabul etmek iktiza eder. Borçlar Kanunu'nun 41. maddesi gereğince gerek kasden gerekse ihmâl ve teseyyüb yahut tedbirsizlik ile haksız bir suretde diğer bir kimseye zarar ikâ eden şahıs o zararın tazminine mecburdur. Davalı A.Ş. umuma arz ettiği malın imalinde, ihmal ve teseyyübü sonucu hata sebebiyle haksız suretde zarara uğrayanın bu zararını tazmin etmelidir. Buradaki haksızlık, objektif bir haksızlıktır. Davacı malı satın alırken, hangi fabrikanın o malı imâl ettiğini bilmekte ve bu bakımdan fabrikaya ve o mala karşı bir güven duymaktadır. Şu halde davalı A.Ş de müteselsilen sorumlu tutulması gerekirken davanın husumet yönünden reddine karar verilmesi doğru olmadığı gibi…"* Yargıtay, vermiş olduğu kararda ürün sorumluluğuna ilişkin önemli tespitlerde bulunmuştur. Zira hata türünü, günümüzdeki hata ayrımlarına göre tespit etmiş ve fabrikasyon hatasından üreticinin sorumlu olduğunu hüküm altına almıştır. Sorumluluk, bu olayda haksız fiil sorumluluğuna dayandırılmıştır. Her ne kadar bugün bu görüşü benimsemesek de Yargıtay'ın bu konudaki ilk değerlendirmelerinin önemli olduğu sonucuna varılabilir. Yargıtay'ın bu zaman diliminde vermiş olduğu bir diğer karar ise tüp gaz patlamasına ilişkindir. Yargıtay HGK, 27.11.1996 T., 1996/4-588 E. ve 1996/831 sayılı ilamında tüp gazın patlamasında yerel mahkeme, patlayan tüpün üreticisinin bu olayda kusurunun bulunmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Bunun üzerine Yargıtay, şu değerlendirmelerde bulunmuştur: *"Dava, hukuki nedeni itibariyle imalatçının sorumluluğu esas alınarak açılmıştır. İmalatçı, bir malı imal eden ve piyasaya süren kimsedir. İmalatçının sorumluluğu, BK.'nun genel ilkesi uyarınca, bir kusur sorumluluğudur. Ne var ki sorumluluğun dayanakları belirlenirken BK.'nun 41. maddesindeki genel ilkenin katı biçimde uygulanmaması gerekmektedir. Şöyle ki; imalatçı faaliyeti dolayısıyla hukukun gerekli kıldığı ve alınmasını imalatçıdan beklenebilir bulduğu bütün özeni göstermekle yükümlüdür. Görüldüğü üzere BK.'nun 41. maddesini bu şekilde yorumlamak mümkün değildir. Bu da imalatçının yaptığı işin kapsamından kaynaklanmakta ve hukukun yazılı olmayan kurallarından biri olarak, tehlikeli bir durum yaratan veya onu sürdüren bir kimsenin önleyici tedbirleri almak zorunda olduğu ilkesinin bir sonucudur. Bu hususta hareketsiz kalmada hukuka aykırıdır. Hatta başkaları için tehlikeli durum*

Türk hukukunda ürün sorumluluğunun düzenlenmemesi, öğretide yoğun eleştirilere maruz kalmıştır[335]. Özellikle üretim faaliyetlerinin artması ve Türkiye'nin dünya

---

yaratan, üçüncü kişileri zarardan korumak için gerekli önlemleri almaya zorlayan genel bir özen kuralının da sonucudur. İşte sorun bu özenin gösterilip gösterilmediğinde toplanmaktadır. Özen objektif olarak belirlenir. Diğer bir anlatımla kişinin belli bir standartta olması kabul edilir. Ne var ki bu ölçünün mutlaka tüm insanlar için aynı olması ve katı biçimde uygulanması zorunlu değildir. Her somut olayın özelliğine göre özenin bunun sonucunda da kusurun varlığı saptanmalıdır. Bundan dolayıdır ki imalatçının sorumluluğu saptanırken, ondan beklenen özenin, bir kazı yapan işçiden beklenen özenle aynı olmamalıdır. İmalatçının daha yüksek bir özen yükümlülüğü vardır. Bunun nedeni de, imalatçının yaptığı işin özelliğine göre, büyük tehlike yaratmasıdır. İşte imalatçıdan yüksek özen beklemenin nedeni "tehlikeyi uzaklaştırması" ilkesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle de, imalatçı, tehlikeyi uzaklaştırmak için gerekli ve akla gelen ve gelebilecek olan her türlü önlemi almalıdır. Böylece imalatçı gerekli güvenlik ve denetim önlemlerini almalıdır. Bunun sonucu olarak imalatçı bilim ve tekniğin gerekli kıldığı son durumu gözetecektir. Üretilen malın özelliğine ve yarattığı tehlikeye göre önlemler daha da arttırılacaktır. O mamulü kullananın bilgisiz ve tecrübesiz olabileceği ihtimali varsa, imalatçının özen yükümlülüğü de buna göre artmış olacaktır. Açıklanan bu ilkeler gözetildiğinde, zarar görenin BK.'nun 41. maddesinde ifade edildiği üzere, zarar verenin kusurunu kanıtlamadaki yükümlülüğünün hafiflediği sonucuna varabiliriz. İmalat işinin çok komplike olması nedeniyle de, zaten zarar görenin bazı hususları kanıtlaması imkânsız olacaktır. Bundan dolayıdır ki, fiili karinenin ispat yerine geçmesi kabul edilmelidir. Zararın imal edilen şeyin kullanımından kaynaklanmadığını imalatçı kanıtlayacaktır. Bu husus Alman Mahkemelerince de kabul edilmiş bulunmaktadır"; 25.04.2008 tarihinde gerçekleşen olayda tüpgaz patlaması olayında yargıtay, ürün sorumluluğunun hukuki niteliğinin kusur sorumluluğu olduğuna belirterek şu şekilde karar vermiştir: *"Davacı, davalı ... Tüpgaz Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin imalatçı sıfatı ile sorumlu olduğunu ileri sürerek bu davalıya husumet yöneltmiştir. İmalatçının sorumluluğu 818 sayılı BK'nın 96'ıncı maddesi uyarınca bir kusur sorumluluğu olup, sorumluluğuna hükmedilebilmesi için yangına sebebiyet verdiği belirtilen tüpün imalat hatasına dayalı olarak zarara sebep olması gerekir. İmalatçının bunun dışında satışa sunduğu tüpün zaman zaman kontrolü yönünde bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Mahkemece davalı ... Tüpgaz Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin imalatçı sıfatıyla kusurunun varlığının kanıtlanamaması sebebiyle anılan davalı aleyhine açılan davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde kabulü doğru olmamış, kararın mümeyyiz davalı yararına bozulması gerekmiştir"*: Yargıtay 11. HD., 20.05.2013 T., 2012/11093 E., 2013/10373 K.; Sorumluluğun hukuki niteliğine yönelik benzer yönde kararlar için bknz. Yargıtay 4. HD., 26.01.2009 T., 2008/5580 E., 2009/1048 K.

334 **Çelt, Damla Özden** (2021) "Ürün Sorumluluğunda Yaşanan Güncel Gelişme: 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu," Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, C. 7, s. 76; **Temel,** s. 1303.

335 **Öztan,** s. 238 vd.; **Tarman, Zeynep Derya** (2007) "Türk Hukukunda İmalatçının Sorumluluğuna Genel Bir Bakış", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, S. 2, C. 65, s. 302; **Özsunay, Ergun** (1979) "Türk Hukukunda Gerçek Bir Boşluk: Yapımcının Sorumluluğu", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 10, S. 1 (Kısaltılmışı: Özsunay, Boşluk), s. 106 vd.; Ürün sorumluluğuna ilişkin Türk hukukunda mevcut bir düzenlemenin mevcut olmaması sonucunda hâkim, önüne gelen meseleyi hukuk yaratma yöntemi ile çözmek durumundadır. Türk borçlar hukukunda haksız fiil alanında ana kural, kusur sorumluluğu prensibi olmakla beraber bazı istisnai hallerde kusursuz sorumluluk türleri düzenlenmiştir. Ürün sorumluluğuna ilişkin meselelerde haksız fiil sorumluluğu, mevcut uyuşmazlıkların çözümünde yetersiz kalmaktadır. Başta Alman hukuku olmak üzere gelişmiş dünya ülkelerinde ürün sorumluluğu, bir kusursuz sorumluluk türü olarak düzenlenmiştir. Hâkim, kanunun düzenlediği bir konuyu ihtiyaçlara cevap vermediği gerekçesi ile değiştiremez. Benzer şekilde hâkim, mevcut bir hukuki düzenlemenin yetersiz bir hükmün olduğu gerekçesiyle de hukuk yaratma yoluna gidemez. Bu sebeple, ürün sorumluluğu meselesinin halinde hâkim, Türk hukukunda özel bir düzenleme mevcut olmadığından ürün sorumluluğuna ilişkin karar verirken, haksız fiil hükümlerinin şartların gerçekleşmiş olup olmadığını göz önünde bulundurmak, zorundadır. Türk hukukunda kusursuz sorumluluk, istisnai özellik taşımamaktadır. Dolayısıyla hâkimin hukuk yaratma yolu ile münhasır bir kusursuz sorumluluk hali yaratması mümkün değildir. Bu bakımdan Türk hukukunda ürün sorumluluğuna ilişkin mevcut bir düzenlemenin olmaması, eleştirilmektedir.

piyasalarına açılması ile ithal ürün sayısının artması karşısında, ürün sorumluluğunun mevzuatımızda düzenlenmemesi önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

2.2.3.2. 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Sonrası Dönem

Tüketicinin korunması düşüncesi, 19. Yüzyıl'da dünyadaki üretim faaliyetlerini kökten değiştiren Sanayi Devrimi ile gündeme gelmiştir[336]. Teknolojik gelişmelerin etkisiyle üretim faaliyetlerinin gelişmesi sonucunda tüketicilere sunulan mal ve hizmetlerin sayısında ve çeşitliliğinde büyük bir artış olmuştur. Bunun sonucunda üreteciler, tüketim talebini karşılayabilmenin yollarını aramış ve seri üretim hızla yaygınlaşmıştır. Seri üretim sonucunda tüketim de artmış ve ürünler, çok hızlı bir şekilde tüketicilere ulaşmaya başlamıştır.

Seri üretime geçiş ile üretim süreci karmaşık bir hale gelmiştir. Önceden bir ürünün üretiminde bir zanaatkâr rol oynarken, seri üretimin başlamasıyla hem insan faktörü hem de makine faktörü ile ürünün üretim sürecinde değişim yaşanmış, tüketiciye sunulan mal ve hizmetlerin hem türleri hem de kaliteleri bu değişimden etkilenmiştir[337]. Bir yanda üretimi sağlayan, para ve bilgi bakımından güçlü üreticiler; diğer yanda ise üreticilere göre para, bilgi ve güç yönünden daha zayıf konumda bulunan tüketiciler vardır[338]. Kaldı ki tüketiciler, ürüne ulaşma noktasında adeta üreticilere bağımlı hale gelmiştir[339]. Teknolojik gelişmelerin de etkisiyle üretici ve tüketici arasındaki dengesizlik artarak devam etmiştir[340]. Bu süreçte üretici ve tüketici arasındaki ihtilaflar, tarafların eşitliği prensibine dayanan hukuk normları ile çözülmektedir[341]. Özellikle taraflar arasındaki ilişkinin sözleşme ilişkisi olmasından

---

336 **Tiryaki, Betül** (2007) Tüketicinin Korunması Hukuku Açısından Ayıplı Hizmetten Doğan Sorumluluk, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 21; **Altıner Yolcu, Fatma Zeynep** (2018) "Tüketicinin Korunması Kavramının Tarhisel Gelişimi ve Bu Gelişimi Türk Hukukuna Yansıması", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırmaları Dergisi, C. 24, S. 2., s. 1111; **Aslan,** s. 37; **Kowollik, Eva-Maria** "Rechtsschutz/ III. Interlassungsklagen": Baumgartner, Tobias/Brunner, Alexander/Trüten, Drik (Editörler) (2017) Verbrauchervertragsrecht der Europäischen Union, Zürih, Schultness Juristische Medien, s. 438.

337 **Aydos,** s. 5; **Karakocalı/Kurşun,** s. 3.

338 Ayrıntılı bilgi için bknz. **Özel, Çağlar** (2021) Tüketicinin Korunması Hukuku, 7. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 34 vd.

339 **Aslan,** s. 2; **Duran, Dilara** (2021) "Tüketici Hukukunda Tüketici ile Sözleşme Kurma Zorunluluğu" (Yüksek Lisans), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 51; **Velioğlu Yılmaz,** s. 3.

340 Teknolojik gelişmelerin tüketiciler üzerindeki etkisi halen devam etmektedir. Bknz. Bknz. **Müller, Stefan** (2020) "Auf dem Weg in ein digitales Verbraucherprivatrecht", InTeR, s. 1 vd.; **Atamer, Yeşim/Hermidas, Semir** (2020) "Die Neue EU-Richtlinie zum Verbrauchsgüterkauf", AJP, s. 49; **Künzler, Adrian/Rauch, Gregor** (2020) "New Deal for Consumers: Neue Regelungen für den digitalen Binnenmarkt und für die Rechtsdurchsetzung im Verbraucherrecht, EuZ, s. 126.

341 **Altıner Yolcu,** s. 1114.

hareketle, uyuşmazlıkların taraf eşitliği ve sözleşme serbestisi gibi borçlar hukukuna hâkim olan temel ilkeler çerçevesinde borçlar hukuku bağlamında çözümlenmesi, üretici ve tüketici arasındaki ihtilafların çözümünde yetersiz kalmaktadır[342]. Üretici ve tüketici arasındaki uyuşmazlıkların, tarafların içerisinde bulunduğu durumu göz önüne alarak çözümleme ihtiyacı karşısında tüketici hukuku ya da tüketicinin korunması hukuku gündeme gelmiş, böylece zayıf durumda olan tüketicileri koruyucu hükümler çerçevesinde uyuşmazlıkların çözümlenmesi amaçlanmıştır[343].

Dünya'da tüketicinin korunması ile ilgili çalışmalar yapılmış, özellikle AB hukukunda, iç hukuk uygulamalarının yeknesaklaştırılması için çeşitli faaliyetler yapılmıştır[344]. Türkiye, tüketicinin korunması amacıyla iç hukukunda kanuni düzenleme getirmiştir ve 1995 yılında münhasır bir düzenleme ile Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'u yürürlüğe koymuştur[345].

4077 sayılı TKHK'nın yürürlüğe girdiği 1995 yılında, ürün sorumluluğu yine kanuni düzenlemeye konu edilmemiştir[346]. Türkiye, 2000 yıllarının başlarında, AB üyesi olma

---

342 **Aydoğdu,** s. 11; **Ozanoğlu, Hasan Seçkin** (2001) "Tüketici Sözleşmeleri Kavramı (Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Maddi Anlamda Uygulanma Alanı)", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 50, S. 1, s. 56 vd.

343 **Tiryaki,** Ayıp, s. 25; **Aslan,** s. 38; **Kaya, Ferman** (2014) "Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun", İstanbul Barosu Dergisi, C. 88, S.1, s. 81; **Kayar, İsmail** (2000) "Tüketici Kredilerinde Tüketicinin Korunması", Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, s. 16, s. 75.

344 Ayrıntılı bilgi için bknz. **Dönmez, Zeynep** (2016) "Avrupa Birliği'nde Tüketici Hukuku Alanında Kanunlaştırma Hareketleri ve Tüketicinin Korunması Modelleri", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırma Dergisi, C. 22, S. 3, ss. 953-968; **Kalkan, Arif** (2018) Tüketici Hukukunda Ayıplı Maldan Doğan Sorumluluk, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 27 vd.; **Heiderhoff, Bettina/Schulze, Reiner** (2016) Verbraucherrecht und Verbraucherverhalten, 1. Aufl., Baden-Baden, Nomos; **Schulze, Reiner/Janssen, Andre/Kadelbach, Stefan** (2020) Europarecht, 4. Aufl., Baden-Baden, Nomos, s. 1485 vd.

345 **Bulut,** s. 12; **Karakocalı/Kurşun,** s. 4; **Doğanay, İsmail** (1996) "Tüketicinin Korunması Hakkındaki 4077 Sayılı Kanun, Gerçekten, Tüketiciyi Koruyabiliyor Mu?", BATİDER, C. 28, S. 4, s. 144.

346 Yargıtay'ın 2003 yılında yapılan ve 4077 sayılı TKHK'da değişiklik getiren 4822 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'a kadar olan dönemde vermiş olduğu kararda ürün sorumluluğu, haksız fiil (kusur) sorumluluğu içerisinde değerlendirilmiştir. *"Gerçekten taraflar arasında bir sözleşme ilişkisi yoktur. Ancak öğreti ve uygulamada yapımcı ile zarar gören arasında böyle bir bağ olmasa bile yapımcının sözleşme dışı da sorumlu tutulabileceği benimsenmektedir. Türk Hukukunda yapımcının sorumluluğuna ilişkin özel bir sorumluluk düzenlenmemişse de bu konuda Borçlar Kanununun 41. maddesinin birinci fıkrası hükmünün uygulanması mümkündür. Sözü edilen fıkra hükmünde belirtildiği gibi kusuru ile diğer bir kimseye zarar ika eden kişi o zararın tazminine mecburdur buradaki kusur, hukuka uygun olmayan, hukuk düzeninin kınadığı bir irade veya irade noksanıdır. Bir imalat, normal şartlar altında ve normal kullanma halinde, zarar vermeye elverişli ise, kural olarak ortada kusurun (hatanın) varlığını kabul etmek gerekir. Böyle bir malı piyasaya süren yapımcı tehlike yaratmış demektir. Yapımcı bu tehlikenin gerçekleşmesini önlemek için gerekli önlemleri almamışsa, zararın gerçekleşmesi halinde bunu tazmin ile yükümlü olur. Federal Mahkeme de imalatta kullanılan malzemenin seçiminde ve kontrolünde, malın yapımında ve birleşiminde, bundan sonraki denetiminde, elemanın seçiminde*

yolunda, mevzuatını AB ile uyumlu hale getirme çalışmalarına başlamıştır. Bu bağlamda, AB mevzuatına uyum sürecinde 2003 yılında yapılan ve 4077 sayılı TKHK'da değişiklik getiren 4822 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun[347] ile ürün sorumluluğuna ilişkin düzenleme getirilmiştir[348]. Bu değişiklikle beraber ürün sorumluluğu, Türk hukukunda ilk kez yasal bir düzenlemeye konu olmuştur[349]. Bu düzenleme ile aynı maddede düzenlenen ayıplı mal ve ayıplı hizmetten sorumluluk kavramları birbirinden ayrılarak, ayıplı hizmetten sorumluluk 4077 sayılı TKHK m. 4/a'da düzenlenirken ayıplı maldan sorumluluğa ise tüketicinin lehine olacak şekilde kapsamı genişletilerek 4077 sayılı TKHK m. 4'te yer verilmiştir[350]. 4077 sayılı TKHK'da meydana gelen değişiklikle beraber, tüketicinin korunması ilkesi uyarınca ayıplı ürün sebebiyle uğranılan zararların giderimi düzenlenmekle kalmamış, aynı şekilde tüketicinin sadece satın aldığı ürünlerden değil; hizmet satın alma şeklinde gerçekleşen durumlar bakımından da uğramış olduğu zarar ürün sorumluluğu içerisinde düzenlenmiştir.

4077 sayılı TKHK ile düzenlenen ürün sorumluluğunun çerçevesi, tüketici hukuku bağlamında düzenlenmiştir. Ayrıca 4077 sayılı TKHK' da yer alan değişikliklere genel

---

gerekli özeni göstermeyen imalatçı, hatalı imalatı piyasaya sürmek suretiyle başkaları için tehlikeli bir durum yaratmış, göstermesi gerekli özeni yerine getirmemiş bulunduğundan BK.nun 41. madde uyarınca sorumlu olduğunu kabul etmiştir. Nitekim Türk öğreti ve uygulamasında da, İsviçre'de olduğu gibi yapımcıların sorumluluğunun yasadan doğan (BK. 41. vd.) kusur sorumluluğu olduğu benimsenmiştir. Yapımcının imal ettiği malda saptanan yapım bozukluğu, montaj hatası nedeni ile o malı alan, kullanan herkese karşı sorumlu olacağı üretim ve montaj hatası nedeniyle haksız biçimde zarara uğrayan kişilerin objektif nitelikte bu zararlarının yapımcı tarafından giderilmesi gerektiği kabul edilmektedir": Yargıtay HGK, 13.02.2002 T., 2002/4-114 E., 2002/84 K.

347 RG T. 14.03.2003, S. 25048.

348 **Tarman**, s. 302; **Kanışlı, Erhan** (2020) "Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu (ÜGTDK) Uyarınca Üreticinin Sorumluluğu", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, S. 3, C. 78, s. 1418; mTKHK m. 4'ün gerekçesinde tüketiciye seçimlik haklarıyla birlikte isteyebileceği, tazminat hakkının 85/374 sayılı Avrupa Birliği Direktifi esas alınarak düzenlendiği açıkça belirtilmiştir.

349 **Havutçu, Ayşe** (2005) Türk Hukukunda Örtülü bir Boşluk: Üreticinin Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 115İ; **Ünal, Akın/Kalkan, Arif** (2019) "Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğu Üzerine Olan ve Olması Gereken Hukuka Dair Düşünceler", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S. 29, Y. 11, s. 47; **Atamer, Yeşim M./Kurtalan Güner, Gökçe** (2021) "Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ile İmalatçının Sorumluluğu Konusu Türk Hukuku Açısından Çözülmüş Müdür?", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2, C. 70, s. 546.

350 **Çabri, Sezer** (2018) 6502 sayılı Kanuna Göre Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, 1. Baskı, Ankara, Adalet, s. 6; **İlhan, Cengiz** (2006) Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, 1. Baskı, Ankara, Türkiye Barolar Birliği, s. 42; **Kulaklı, Emrah** (2009) Ürün Sorumluluğu ve Ayıp Kavramı, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s. 11; **Sezer, İbrahim Ethem** (2018) "Tüketici Hukukunda Ayıplı Hizmetten Sorumluluk" (Yüksek Lisans), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 75 vd.

olarak baktığımızda; ürün sorumluluğunun kapsamı, sorumluluğun türü ya da hangi şartların varlığı halinde sorumluluğun söz konusu olacağına dair düzenlemelere yer verilmemiştir[351].

351 *"TKHK. m. 4'te, üretici için, belli türdeki zararlardan ötürü bir sorumluluk getirilmek istenilmiştir. Ancak, Kanunda, aynı maddede, birbirinden çok farklı amaçlara hizmet eden iki farklı müessese birlikte kaleme alındığından, üreticinin sorumluluğunun kusura bağlı olup olmadığı konusunda, 4'üncü madde metni yeterince açıklık taşımamakta, kusursuz sorumluluk yönünde, sağlam tutamak noktaları ortaya konulmamaktadır."* **Havutçu,** s. 131; 4077 sayılı Kanun dönemindeki ürün sorumluluğu düzenlemesinin hukuki niteliğine dair öğretide çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Aydos'a göre *"Kişinin ihmali bir davranışının söz konusu olmadığı ve bunu ispatlayabildiği hallerde sorumluluktan kurtulabilmesine olanak tanıyan olağan sebep sorumluluğu esasının, ihtiyaca tam olarak cevap veremediği kanısındayız. Bu bağlamda kurtuluş kanıtı getirilemeyen tehlike veya hakkaniyet sorumluluğunun kabul edilmesi gerekir."* Bknz. **Aydos,** s. 97; Kırca'ya göre *"ürün sorumluluğunun, bina-inşa eseri malikinin sorumluluğuna benzer şekilde, olağan sebep sorumluluğu olarak nitelendirilebileceği görüşündeyiz. Zira öncelikle ürün sorumluluğunun gerçekleşmesi için ürünün ayıplı olması gerekir. Dolayısıyla ürünün ayıplı olmasına sebep olan sorumlular, ürünün ayıpsız olarak üretilmesi için kendilerine düşen davranış yükümünü ihlal etmişlerdir. Her üreticinin ve onun gibi sorumlu tutulanların, kişilerin hukuki değerlerini zarara uğratmayacak şekilde ürünleri üretip piyasaya sürme ve bu konuda gerekli önlemleri alma konusunda bir davranış yükümü bulunur. Böyle bir yükümlülük objektif özen yükümü olarak ifade edilse de, bizim katıldığımız görüş uyarınca bu davranış yükümünün ihlali doğrudan doğruya kusur oluşturmaz."* Bknz. **Kırca,** s. 121; Yargıtay, vermiş olduğu bir kararda üreticinin sorumluluğunda, ispat yükü açısından bir değerlendirmede bulunmuştur. Olayda A. A., 19/12/2009 tarihinde … Marka tüp ile çalışan ve olaydan sonra sökülüp atılan … marka şofben ile banyo yaparken CO intoksikasyonu nedeniyle hayatını kaybetmiştir. Yerel Mahkeme, *"şofben üreticisi firmanın şofbenin insan hayatına etkisi olan ve öldürücü sonuçlar verebilen bir cihaz olduğunu bilerek gereken şekilde tüketiciyi uyarıcı ihtarlar yapmadığı ve şofbenin uygun ortama bağlanmasını, uygun ortamda kullanılmasını ve uygun bağlantılar yapılmasını sağlamadığı, ayrıca gereken zamanlarda ve belirli periyotlar ile bunun kontrolünü sağlaması gerekir iken sağlamadığı, firmanın satış yapar iken müşteriye belirli periyotlar ile kontrol yükümlülüğü getirebileceği ve tüketiciyi bakım yaptırmaya mecbur bırakabileceği, yetkili servisleri aracılığı ile satımını gerçekleştirdiği şofbenin uygun ortamlarda kullanılıp kullanılmadığını kontrol edebileceği, bu nedenle meydana gelen zarardan sorumlu olduğu"* gerekçesiyle üreticinin sorumluluğuna karar vermiştir. Yerel mahkeme değerlendirmesinde, bilgilendirme hatasından yola çıkarak üreticinin sorumluluğa hükmetmiştir. Ancak Yargıtay, *"Somut olayın özellikleri gereği, 15 yıl önce alınan şofbenin davalı şirketten satın alındığı, imalatçının sorumluluğunu gerektirecek bir sebebin gerçekleştiği hususlarının davacı tarafından kanıtlanması gerektiğinden ispat yükünün açıklanan nedenlerle davacıya ait olduğu hususu dikkate alınmak suretiyle değerlendirme yapılarak sonucuna göre karar vermek gerekirken yazılı gerekçeyle anılan davalı hakkında davanın kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiş, kararın bu nedenle davalı firma yararına bozulması"* yönünde karar vermiştir. Yargıtay 11. HD., 21.04.2014 T., 2013/17459 E., 2014/7744 K.; 4077 sayılı Kanun'un yürürlükte olduğu 2010 yılında gerçekleşen bir olaya ilişkin Yargıtay, yapmış olduğu değerlendirmede *"üretici ile alıcı arasında bir sözleşme ilişkisi yoktur. Ancak öğretide ve uygulamada üretici ile zarar gören arasında böyle bir bağ olmasa bile üreticinin sözleşme dışı sorumlu tutulabileceği, Türk Hukukunda üreticinin sorumluluğuna ilişkin özel bir sorumluluk düzenlenmemişse de bu konuda Borçlar Kanunu'nun 41. (6098 sayılı TBK'nın 49.) maddesinin 1. fıkrasındaki hükmün uygulanabileceği kabul edilmiştir. Bu madde hükmü uyarınca kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür. Üreticinin buradaki sorumluluğu kusur sorumluluğudur. Üretici bulunduğu faaliyet gereği hukuk düzenince gerekli olan ve kendisinden beklenebilen tüm özeni göstermesi, önleyici tedbirler alması gerekir. Üreticinin sorumlu tutulabilmesi için taraflar arasında akdi ilişki bulunması da zorunlu değildir. Üretici BK'nun 41. madde hükmü uyarınca meydana gelen haksız fiilden sorumludur. Ürün ile üretici (Üreticinin fiili ile üründeki ayıp nedeniyle meydana gelen zarar.) arasında uygun illiyet bağı bulunduğu takdirde üretici meydana gelen zararı tazminle yükümlüdür."* Yargıtay 11. HD., 30.06.2021 T., 2020/5083 E., 2021/5398 K.

4077 sayılı TKHK m. 4 değişikliği ile bu maddeye dayanılarak Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik[352] çıkartılmıştır. Yönetmelik, genel olarak ayıplı malın neden olduğu zararlardan o malın üreticisinin sorumluluğunun usul ve esaslarını düzenlemiştir. Ürün sorumluluğunda üreticinin sorumluluğu, sorumluluğunun hangi usul ve esaslar çerçevesinde gerçekleşeceği kanunla değil, yönetmelikle düzenlenmiştir. Bir sorumluluğun usul ve esaslarının ikincil nitelikte bir mevzuatla çözümlenmesi öğretide haklı olarak eleştirilmiştir[353]. Bununla beraber ürün sorumluluğunun tüketici kanunu ve onun alt mevzuatında düzenlenmesi, kanun koyucunun ürün sorumluluğunu münhasır bir sorumluluk olarak değil, bir tüketici sorunu olarak algıladığını göstermektedir[354].

2.2.3.3. 4703 Sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun Sonrası Dönem

Türk hukukunda ürünle alakalı yapılan bir diğer düzenleme ise 4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun[355]'dur. Söz konusu kanunun ürün sorumluluğuna dair düzenlemeler ihtiva edip etmediği öğretide tartışmalıdır.

7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ile mülga olan 4703 sayılı Kanun m. 1 ile Kanun'un amacı düzenlenmiştir. Buna göre *"Bu Kanunun amacı; ürünlerin piyasaya arzı, uygunluk değerlendirmesi, piyasa gözetimi ve denetimi ile bunlarla ilgili olarak yapılacak bildirimlere ilişkin usul ve esasları belirlemektir."* Mülga 4703 sayılı Kanun hükümleri, bir bütün içerisinde değerlendirildiğinde, esas olarak ürünlerin piyasaya ne şekilde sunulacağı, bunun usul ve esasları ile kanunda belirtilen usule aykırı davranışların nasıl ve ne şekilde müeyyideye tabii tutulacağına ilişkin hükümleri içerdiği söylenebilir. Mülga 4703 sayılı Kanun m. 5/IV, sorumluluğa ilişkin bir düzenleme getirmiştir. Buna göre *"Üretici, güvenli olmadığı tespit edilen ürünün kendisi tarafından piyasaya arz edilmediğini veya ürünün güvenli olmaması halinin ilgili teknik düzenlemeye uygunluktan kaynaklandığını ispatladığı takdirde sorumluluktan kurtulur."*

---

352 RG T. 14.06.2003, S. 25137.

353 **Gümüş, Mustafa Alper** (2021) Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 499; **Aydos,** s. 96; **Kara,** s. 132.

354 **Kara,** s. 133; **Havutçu,** s. 115; **Baş, Seda** (2022) "7223 Sayılı Kanun Kapsamında Ürün Sorumluluğu Kavramına Genel Bir Bakış", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 13, S. 52, s. 357.

355 RG T. 11.07.2001, S. 24459.

Mülga 4703 sayılı Kanun'un bu düzenlemesi, öğretide iki farklı görüşe sebep olmuştur. Öğretide bizim de katıldığımız görüşe göre, mülga 4703 sayılı Kanun'un, esas olarak kamu hukukuna ilişkin düzenlemeleri barındırdığı, üründen kaynaklı zararların hangi koşullar ve durumlarda giderileceğine dair herhangi bir düzenleme bulunmamasından hareketle özel hukuka dair herhangi bir düzenlemeyi ihtiva etmediğini, kamu hukuku kökenli düzenlemeler getirdiği söylenebilir[356]. Kaldı ki, mülga 4703 sayılı Kanun m. 5/IV

---

356 **Kırca,** s. 81; **Havutçu,** s. 115; **Tarman,** s. 309; **Aydos,** s. 161; **Ünal/Kalkan,** s. 56; **Canbolat, Önder** (2013) "Üretici ve Sorumluluğu", Ankara Barosu Dergisi, S. 2, s. 387; 4703 sayılı Kanun m. 5'in gerekçesinde *"Madde ile, mevcut uygulamaya paralel olarak, gerek yurt içinde üretilmiş gerek ithal edilmiş olsun, piyasaya arz edilecek tüm yeni ürünlerin teknik düzenlemesine uygun olması zorunlu tutulmuştur. Kullanılmış olmakla birlikte değişiklik yapılarak piyasaya tekrar arz edilmesi hedeflenen ürünler ile AB üyesi ülkeler dışındaki ülkelerden ithal edilen eski ve kullanılmış ürünlerin de piyasaya arz anlamında yeni ürün olarak kabul edilmesi gerektiğinden, bu ürünlerin de teknik düzenlemesine uygun olması koşulu aranmaktadır. Diğer bir ifade ile piyasaya (Türkiye ve AB üyesi ülkelerin piyasası) ilk defa arz edilecek tüm ürünlerin teknik düzenlemesine uygun olması gerekmektedir. Bu hüküm ile yerli üreticilerimizin haksız rekabetten, tüketicilerimizin de kalitesiz üründen korunması amaçlanmıştır. Ayrıca, ürünlerin teknik düzenlemeye uygun olmaları zorunluluğu bağlamında, iç piyasada ya da ithalatta ürünlerin yeni, eski veya kullanılmış olmaları ya da ülke/ülkeler bazında uygulamada yeni düzenlemeler yapmak, sınırlamalar veya istisnalar getirebilmek amacıyla Bakanlar Kuruluna yetki verilmektedir. Diğer taraftan, üreticinin piyasaya arz edeceği gerek yeni gerekse de kullanılmış veya ıslah edilmiş ve menşe farkı gözetilmeksizin, piyasaya arz edilmesi hedeflenen tüm ürünlerin güvenli olması zorunlu kılınmıştır. Bir ürünün güvenli olup olmadığına ise, şu şekilde karar verilmesi hükme bağlanmıştır. Bir ürünün teknik düzenlemesi var ise, teknik düzenlemesine uygun ürünlerin, aksi ispatlanana kadar, güvenli olduğu kabul edilir. Bu tür ürünlerin güvenliğine ilişkin gözetim ve denetimler ilgili teknik düzenlemenin hükümleri göz önüne alınarak gerçekleştirilir. Teknik düzenlemesi bulunmayan ürünlerin güvenli olup olmadığına; ulusal veya uluslararası standartlar, bunların olmaması halinde ise, iyi uygulama kodu veya bilim ve teknoloji düzeyi ya da tüketicinin güvenliğe ilişkin makul beklentisi dikkate alınarak karar verilir. Üretici, güvenli olmadığı tespit edilen ürünün kendisi tarafından piyasaya arz edilmediğini veya ürünün güvenli olmaması halinin ilgili teknik düzenlemeye uygunluktan kaynaklandığını ispatladığı takdirde sorumluluktan kurtulur. Bu hüküm, üreticilerin hangi koşullarda yükümlülük altında bulunmadığını belirlemektedir. Güvenli ürün; ürünün bileşimi, ambalajlanması, montaj ve bakımına ilişkin talimatlar da dahil olmak üzere ürünün özellikleri; başka ürünlerle birlikte kullanılması öngörülüyorsa bu ürünlere yapacağı etkileri; ürünün piyasaya arzı, etiketlenmesi, kullanımı ve bertaraf edilmesi ile ilgili talimatlar ve üretici tarafından sağlanacak diğer bilgiler ve ürünü kullanabilecek, özellikle çocuklar gibi, risk altındaki tüketici grupları açısından değerlendirildiğinde, temel gerekler bakımından azamî ölçüde koruma sağlayan üründür. Bir ürünün güvenli kabul edilebilmesi için, yukarıda belirtilen hususlar çerçevesinde asgarî kriterlere sahip olması yeterlidir. Asgarî kriterlerin üzerinde güvenlik sağlayacak bir ürünün üretilmesinin mümkün olması veya piyasada daha az risk taşıyan ürünlerin mevcut olması, ilgili teknik düzenlemede aksi belirtilmedikçe, asgarî kriterleri sağlayan ürünün güvenli olmadığı anlamına gelmez. Üreticilerin, ürünlerin piyasaya arzı konusundaki yükümlülükleri anlatılmakta; bu çerçevede üretici, tüketiciye güvenli ürün sunmak için gerekenleri yerine getirmekle yükümlü tutulmaktadır. Üreticinin, "bir ürünü üreten, imal eden, ıslah eden veya ürüne adını, ticarî markasını veya ayırt edici işaretini koymak suretiyle kendini üretici olarak tanıtan gerçek veya tüzel kişi; üreticinin Türkiye dışında olması halinde, üretici tarafından yetkilendirilen temsilci ve/veya ithalatçı; ayrıca, ürünün tedarik zincirinde yer alan ve faaliyetleri ürünün güvenliğine ilişkin özelliklerini etkileyen gerçek veya tüzel kişi" şeklinde tanımlanmasının nedeni, AB sisteminde olduğu gibi, ister iç piyasada üretilen isterse ithal edilen ürünler olsun, her halukârda piyasaya güvenli ürünün arz edilmesinden sorumlu olan birisinin bulunmasını temin etmektir. Ayrıca, gerekli tüm uygunluk değerlendirme işlemlerini yapma veya yaptırma yükümlülüğü üreticiye verilmektedir. Üretici, ürünle ilgili olarak ileride meydana gelebilecek soruşturma ve denetim gibi nedenler dikkate alınarak, ilgili teknik düzenlemede belirtilen tüm belgeleri; bu belgeler kapsamındaki son ürünün yurt içinde üretiliyor ise üretildiği, ithal ise ithal edildiği tarihten itibaren ilgili teknik düzenlemede belirtilen süre, bu sürenin belirtilmemesi halinde yetkili kuruluşça belirlenecek süre boyunca muhafaza etmek*

hükmü, özel hukuk bağlamında sorumluluktan kurtuluş kanıtı olarak değerlendirilemez. Kanaatimizce ilgili hüküm, kanunda yer alan ve üreticilerin kamu hukukundan kaynaklanan sorumluluklarına ilişkin bir kurtuluş kanıtıdır. Mülga 4703 sayılı Kanun, üreticinin piyasaya güvenli ürün arz etme yükümlülüğünü ihlal etmesinden dolayı bundan zarar görenin zararının üretici tarafından karşılanacağına dair herhangi bir düzenlemeyi ihtiva etmez[357]. Bir diğer ifade ile 4703 sayılı Kanun m. 5/IV, üreticilerin kanunda belirtilen ve kamu hukuku kökenli olan idari para cezalarına karşı kurtuluş kanıtı getirebilecekleri bir hüküm olarak değerlendirilmelidir[358].

Öğretideki bir diğer görüş ise mülga 4703 sayılı Kanun m. 5/IV düzenlemesinin, ürün sorumluluğuna ait bir düzenleme olduğunu ileri sürmektedir[359]. Bu görüş hem anılan kanun maddesinde bağımsız bir sorumluluk hem de mTKHK m. 4'te satıcının ayıba karşı tekeffül

---

ve istenilmesi halinde yetkili kuruluşlara ibraz etmekle yükümlü tutulmaktadır. Dağıtıcı, tüketiciye güvenli ürün sunma çerçevesinde, güvenli olmadığını bildiği ürünü arz etmemek ve ürünlerin taşıdığı riskler hakkında bu ürünleri kullanacak kişilere gerekli bilgileri vermekle yükümlü tutulmaktadır. Ayrıca, üreticinin tespit edilemediği durumlarda, üreticinin veya malı tedarik ettiği kişinin kimliğini yetkili kuruluşa, bu kuruluşça belirlenecek süre içinde bildirmeyen dağıtıcının üretici olarak kabul edileceği hükme bağlanmıştır. Bu çerçevede, AB mevzuatına paralel olarak, güvensiz ürünü piyasaya arz eden üreticiye ulaşılmasının; ulaşılamadığı takdirde bu konuda bir sorumlunun tespit edilmesinin ve dağıtıcıların da güvenli ürün arzı konusunda duyarlı olmasının temini amaçlanmıştır. Ürünlerle birlikte bulunması gereken uygunluk belgesi ile ürünlere iliştirilen uygunluk işaretinin usulüne uygun olarak kullanılması istenmektedir. Uygunluk belgesinin ve/veya işaretinin tahrif veya taklit edilmesi, usulüne uygun olmadan kullanılması, piyasaya güvenli olmayan ürünlerin arz edilmesini önlemek amacıyla yasaklanmaktadır." Gerekçeden de anlaşılabileceği üzere 4703 sayılı Kanun, ürün güvenliğine ilişkin düzenleme ihtiva etmektedir. Ürünün yol açtığı zararın üretici tarafından tazmin edileceği yönünde ürün sorumluluğuna dair bir düzenleme getirmemektedir.

357 **Havutçu,** s. 116.

358 **Al, Dursun** (2020) "7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Kapsamında Ürün Kavramı ve Üreticinin Sorumluluğu", Terazi Hukuk Dergisi, S. 169, C. 15, s. 1806; **Demirci, Serdar** (2019) "Ürün Sorumluluk Sigortasına Sorumluluk Hukuku ve Genel Şartlar Çerçevesinde Güncel Bir Bakış", Ankara Barosu Dergisi, S. 3, s. 126.

359 **Antalya,** s. 432, Pr. 1812; **Zevkliler, Aydın/Aydoğdu, Murat** (2004) Tüketicinin Korunması Hukuku, 3. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 89; **Öz, Turgut** (2007) "Üreticinin Sorumluluğu", İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 2, C. VI, Y. 6, s. 16 vd.; **Kara,** s. 145; Oğuzman/Öz, sorumluluğa ilişkin ayrım yaparak değerlendirmede bulunmuştur. *"Üreticinin sorumluluğunun bir kusursuz sorumluluk olduğu 4703 sayılı Kanun m. 5/f-IV hükmünün şu ifadesinden anlaşılmaktadır: Üretici, güvenli olmadığı tespit edilen ürünün kendisi tarafından piyasaya arz edilmediğini veya ürünün güvenli olmaması halinin ilgili teknik düzenlemeye uygunluktan kaynaklandığını ispatladığı takdirde sorumluluktan kurtulur. Görüldüğü üzere üretici, ürünün yol açtığı zarardan doğacak sorumluluğundan bu tehlikeyi öngörememekte kusursuz olduğunu ispat ederek kurtulamayacak; sadece, ürünün piyasaya arzı ile kendi davranışı arasında nedensellik bağı bulunmadığını veya teknik düzenlemeye uygun ürün arz etmesine rağmen bu düzenlemenin yetersizliğinden dolayı zararın doğduğunu ispat ederse sorumluluktan kurtulabilecektir. Durum TBK m. 66'daki adam çalıştıranın sorumluluğuna ilişkin düzenlemeye benzemektedir. Dağıtıcının sorumluluğu ise kural olarak kusur sorumluluğu niteliğinde görülmektedir. Ancak 4703 sayılı Kanun m. 5/f-IX son cümleye göre dağıtıcının üretici sayıldığı durumlarda kusursuz olarak sorumludur."* Bknz. **Oğuzman/Öz,** s. 242, Pr. 670 vd.

hükümlerine dayanan bir sorumluluk olarak ürün sorumluluğunun düzenlendiğini, ayrıca tüketicinin seçimlik hakkı olduğu ve iki sorumluluk türünden istediğine başvurulabileceğini savunulmaktadır[360].

7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu (ÜGTDK)[361] m. 25, 4703 sayılı Kanun'u mülga ederek yürürlüğe girmiştir. Bu iki kanunun halef-selef olmasının ardındaki en önemli gerekçe, her iki kanunun da teknik düzenlemelere ilişkin hususları düzenlemesidir. Her iki kanun da piyasada üretilen ürünlerin hangi kalite ve standartta üretileceği, üretimde kullanılacak güvenlik tedbirleri, kanunda belirtilen hususlara uyulmaması durumunda üreticilerin karşılaşacakları idari tedbir ve yaptırımlar gibi hususlar düzenlenmiştir. Bu sebeple her iki kanunun birbiriyle bağlantılı olduğu düşünebilir. Bu bakımdan, 4703 sayılı Kanun'da yer alan düzenlemenin doğrudan ürün sorumluluğuna ilişkin olduğu yönünde bir yorum ileri sürülebilir[362]. Her ne kadar kanun koyucu, ÜGTDK ile 4703 sayılı Kanun'u yürürlükten kaldırsa da sağlıklı bir değerlendirmede bulunmak için maddenin içeriğini irdelemek gerekir. İfade edildiği üzere, 4703 sayılı Kanun, kamu hukuku ağırlıklı düzenlemeleri ihtiva etmektedir. 4703 sayılı Kanun m. 5 ile düzenlenen sorumluluğa ilişkin hüküm, esas olarak kamu hukuku kökenli idari para cezalarından sorumluluğa ilişkindir. Dolayısı ile ÜGTDK ile 4703 sayılı Kanun'un halef selef olmasından hareketle, ürün sorumluluğun 4703 sayılı Kanun'da da düzenlendiği yorumunu yapmanın mümkün olmadığı kanaatindeyiz. 4703 sayılı Kanun'da yer alan düzenlemeler, kamu hukuku kökenli düzenlemeler olup üretim sürecinde uyulması gereken usul ve esaslara ilişkin hükümler içerir. Dolayısıyla 4703 sayılı Kanun, niteliği itibariyle kusursuz sorumluluk türü olarak bir ürün sorumluluğu düzenlemesini ihtiva etmemektedir

2.2.3.4 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Sonrası Dönem

4077 sayılı TKHK'nın uygulandığı süreçte, özellikle AB mevzuatında tüketici hukuku bağlamında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu değişimler, özellikle Türkiye'nin AB Üyelik Süreci bağlamında önem arz eder. Zira üyelik sürecinde Türk mevzuatının AB hukuku ile uyumlaştırma süreci önemli bir rol oynamaktadır[363]. Türk kanun koyucu, AB Üyelik Süreci

---

360 Ayrıntılı bilgi için bknz. **Zevkliler/Aydoğdu,** s. 91 vd.

361 RG T. 12.03.2020, S. 31066.

362 **Çelt,** s. 85.

363 6502 sayılı Kanun'un Genel Gerekçesi'nde bu husus "*23/2/1995 tarihli ve 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve ilgili mevzuat 1995 yılında yürürlüğe girdiğinden bu yana tüketicinin korunması hukuku Türkiye'de önemli bir gelişme kaydetmiş; 2003 yılında gerçekleştirilen kapsamlı değişiklikler de tüketici hareketine ek bir ivme kazandırmıştır. Ancak bu düzenlemelerin tümünün,*

kapsamında özellikle tüketici hukuku alanındaki güncel gelişmelerin iç hukukumuza aktarılması yönünde çalışma başlatmıştır. Kanun çalışmaları sırasında AB tarafından çıkarılan yönergelerle beraber diğer ülke uygulamaları ile Türk hukukunda kanunun uygulanma sürecinde ortaya çıkan sorunlar da dikkate alınmıştır[364]. Yapılan kanun çalışmaları sonucunda 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun[365] kabul edilmiştir.

TKHK, ürün sorumluluğuna ilişkin bir düzenleme getirmemiştir. Esasen 2012 yılında yayımlanan Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı, ürün sorumluluğuna ilişkin bir düzenleme içerir. Buna göre ürün sorumluluğu, Kanun'un ayıba karşı tekeffül hükümlerinin dışında ayrı bir bölümde[366] düzenlenmiş olmasına rağmen, kanun koyucu 6502 sayılı TKHK'da ürün sorumluluğu ile ilgili kısma yer vermemiştir[367]. Böylece, ürün

---

Avrupa Birliği (AB) mevzuatı ile tam uyumunun sağlanması için gözden geçirilmesi ve kısmen yeniden kaleme alınması ihtiyacı özellikle AB-Türkiye tarama toplantıları çerçevesinde kendisini göstermiştir. Kanun değişikliğine gidilmesinin en temel amaçlarından birisi, AB'nin son dönemde çıkardığı ve henüz mevzuatımıza aktarılmamış olan, 2002/65/AT sayılı Finansal Hizmetlerin Mesafeli Satışı, 2005/29/AT sayılı Haksız Ticari Uygulamalar, 2008/48/AT sayılı Tüketici Kredileri Sözleşmeleri, 2008/122/AT sayılı Devre Tatil, Uzun Süreli Tatil Ürünü, Yeniden Satım ve Değişim Sözleşmeleri, 2001/83/EU sayılı Tüketici Hakları Yönergelerinin iç hukukumuza aktarılması olmuştur. Diğer taraftan, bu Tasarı hazırlanırken tüketicinin korunması alanında AB tarafından çıkarılmış olan bütün Yönergeler incelenmiş ve iç hukukumuzdaki değişiklikler ona göre şekillendirilmiştir. Tasarı ile, aşağıdaki AB Yönergeleri ve AB Tavsiyeleri iç hukukumuza aktarılmıştır: …" şeklinde belirtilmiştir.

364 6502 sayılı Kanun'un Genel Gerekçesi'nde *"Her ne kadar tüketici mevzuatının elden geçirilmesinin arkasındaki itici güç AB yönergeleriyle uyumun sağlanması olmuşsa da Kanun değişikliğinde sadece AB mevzuatı dikkate alınmakla kalınmamış bir dizi üye ülkede bunların nasıl iç hukuka aktarıldıkları da incelenmiştir. Bunun yanı sıra İsviçre'deki tüketici mevzuatı da özellikle değerlendirilmiştir. Zira bir AB ülkesi olmasa da İsviçre yasa koyucusu uzun yıllardır özel hukuk alanındaki yasama faaliyetlerinde AB yönergelerini dikkate almaktadır."* şeklinde ifade edilmiştir.

365 RG T. 28.11.2013, S. 28835.

366 **Havutçu, Ayşe** (2011) "Tüketicinin Korunması Hakkında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağının Üreticinin Sorumluluğu Bakımından Değerlendirilmesi", Fasikül Hukuk Dergisi, C. 3, S. 16 (Kısaltılmışı: Havutçu, Taslak), s. 17 vd.; **Yıldırım, Abdulkerim** (2013), "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarı Taslağının Bazı Maddelerine İlişkin Değerlendirmeler", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1-2, C.17, s. 1032 vd.; **Akçaal, Mehmet/Uyumaz, Alper** (2013) "6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Bazı Hükümlerine (m. 1-16) İlişkin Bir İncelme", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2, C. 4, s. 265 vd.

367 **Ünal/Kalkan,** s. 47; Taslak metninde konuya ilişkin ayrıntılı düzenlemeler getirilmişken, kanunlaşma sürecinde metinden çıkarılmasına ilişkin eleştiriler için bknz. **Akipek, Şebnem** (2016) "Bedensel Zararların Tazmini Kapsamında Tüketici Hukuku Yönünden Ürün Sorumluluğu": Basa, Necdet/ Uçakhan Güleç, Sema (Editörler), Yeni Gelişmeler Işığında Bedensel Zararların Tazmini Uluslararası Kongre, TBB, C.2, Ankara; **Aydoğdu, Murat** (2013) "6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Getirdiği Yeniliklere Genel Bakış, Sözleşmeye Aykırılık, Ayıplı İfa Kavramlarına Getirdiği Farklı Yaklaşım ve Bu Konudaki Önerilerimiz", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 2 (Kısaltılmışı: Aydoğdu, Yenilik), s. 6.

sorumluluğuna ilişkin mTKHK'dan önceki döneme tekrar dönülmüş ve Türk hukukunda ürün sorumluluğuna ilişkin herhangi bir yasal düzenleme mevcut değildir[368].

TKHK, Geçici m. 1 hükmü ile bir geçiş süreci öngörmüştür. Buna göre *"Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önceki tüketici işlemlerine, bunların hukuken bağlayıcı olup olmadıklarına ve sonuçlarına bu işlemler hangi kanun yürürlükte iken gerçekleşmiş ise kural olarak o kanun hükümleri uygulanır."* Her ne kadar TKHK, ürün sorumluluğuna ilişkin bir düzenleme ihtiva etmese de 28.05.2014 tarihinden önce meydana gelen ürün sorumluluğuna dair tüketici işlemlerinde, 4077 sayılı TKHK hükümleri uygulanabilecektir.

4077 sayılı TKHK yürürlükte iken çıkarılan Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik, ürün sorumluluğuna ilişkin düzenlemeler içermektedir. 4077 sayılı TKHK'yı kaldırıp onun yerine yürürlüğe giren 6502 TKHK zamanında Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik'in uygulanıp uygulanmayacağı öğretide tartışılmaktadır. TKHK geçici m. 1/III *"Bu kanunda öngörülen yönetmelikler yürürlüğe girinceye kadar, bu Kanunla yürürlükten kaldırılan Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna dayanılarak çıkartılan yönetmelik ve diğer mevzuatın, bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır."* hükmünü ihtiva eder. Bu hükümden hareketle, kanun koyucunun Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik'i yürürlükten kaldırmadığı ve ürün sorumluluğuna ilişkin Yönetmelik hükümlerinin TKHK'nın uygulanmaya başlaması ile de uygulanabileceği savunulmaktadır[369]. Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik'in TKHK yürürlüğe girdikten sonra uygulanması mümkün değildir[370]. TKHK geçici m. 1/III hükmü, esasında TKHK kapsamında çıkarılacak yönetmeliklere yönelik bir düzenlemedir. Kanun koyucu, bu düzenleme ile TKHK'ya uygun çıkarılacak yönetmeliklerin yürürlüğe gireceği süreçte hukuki bir boşluğa mahal vermemek amacıyla ilgili düzenlemeyi getirmiştir. Zira TKHK m. 84/II hükmünde *"Bu Kanunda öngörülen yönetmelikler, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde Bakanlık tarafından çıkarılır."* ifadesine yer verilmiştir. TKHK geçici m. 1/III ve 84/II hükümleri beraber değerlendirildiğinde, TKHK'ya uygun yönetmelikler yürürlüğe girene kadar, mTKHK'ya göre çıkarılan ikincil mevzuatın bir süre daha uygulanacağı ve öngörülen altı

---

368 **Atamer/Kurtalan Güner,** s. 546; **Kanışlı,** s. 1418; **Çelt,** s. 83.

369 **Özel,** s. 120; **Gümüş, Mustafa Alper** (2014) 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi Cilt 1 (Madde: 1-46), 1. Baskı, İstanbul, Vedat (Kısaltılmışı: Gümüş, Tüketici), s. 109.

370 **Ünal/Kalkan,** s. 50.

aylık süre içerisinde herhangi bir boşluğa yer verilmek istenmediği anlaşılır[371]. TKHK'ya uygun yönetmelikler, kanun koyucunun öngördüğü gibi süresi içerisinde ihdas edilmiştir. Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik'in yerini alabilecek herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Yönetmelik'in dayanağı olan mTKHK m. 4 hükmünün mülga olduğu da değerlendirildiğinde, kanaatimizce Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik'in uygulanabilmesi için herhangi bir yasal düzenleme mevcut değildir[372].

2.2.3.5. 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Sonrası Dönem

Ürün sorumluluğu, Türk hukukunda münhasır bir kanuni düzenleme ile düzenlenmek istenmiş, bu sebeple TKHK ile ürün sorumluluğu düzenlenmemiştir. Bunun sonucu olarak ise ürün sorumluluğu konusunda, 4077 sayılı TKHK'da 2003 tarihinde yapılan değişiklik öncesi duruma geri gidilmiş, bir başka ifade ile geçmişe dönülmüştür. Sorumluluk hukuku bağlamında oldukça önemli bir yere sahip olan ürün sorumluluğunun kanuni herhangi bir dayanağının olmaması, bu konuda meydana gelen uyuşmazlıklar için büyük bir sorun teşkil eder.

Ürün sorumluluğunun münhasır bir kanunla düzenlenmesi gerekliliği karşısında 29.03.2018 tarihinde 1/934 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Tasarısı TBMM'ye sunulmuştur. Kanun Tasarısı, 26. Yasama Dönemi'nin sona ermesi nedeniyle kadük kalmıştır[373]. Bunun sonucunda ürün sorumluluğu, yine herhangi bir yasal düzenlemeye kavuşturulmamıştır.

Ürün sorumluluğunun yasal bir zemine kavuşması için 27. Yasama Dönemi'nde konu ile ilgili çalışmaları yeniden başlatılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilerek yasalaşmıştır. Bu sayede, ürün sorumluluğuna ilişkin Türk hukukunda ilk kez münhasır bir düzenleme yapılmıştır[374]. Ancak bu düzenleme, ÜGTDK m. 26 uyarınca

---

371 Bu durum, TKHK geçici m. 1'in gerekçesinde *"Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte uygulamada yaşanabilecek sorunların giderilmesi için ..."* ifadesi ile açıkça belirtilmiştir.

372 **Ünal/Kalkan,** s. 50; **Çelt,** s. 83

373 Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü m. 77 uyarınca *"Bir yasama döneminde sonuçlandırılamamış olan kanun tekliflerinin hükümsüz sayılır."*

374 **Atamer/ Kurtalan Güner,** s. 546; **Kanışlı,** s. 1419; **Baş,** s. 358; Kara'ya göre *"Bu kanun, Türk hukuk mevzuatının Avrupa Birliği ile uyumlu hale getirilmesi sürecindeki mülga 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'dan sonraki en önemli düzenlemedir."* **Kara,** s. 156; *"Yasa koyucu bu*

yayımlandığı tarih olan 12.03.2020 tarihinden bir yıl sonra yürürlüğe girmiştir. Ayrıca, ÜGTDK'nın yürürlüğe girmesinden bir gün önce Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği[375] yayınlanmıştır.

Ürün sorumluluğuna ilişkin kanun çalışmasının yürütülmesinde, AB Üyelik Süreci'nin etkisi yadsınamaz bir gerçektir. 2005 tarihli Türkiye için *Müzakere Çerçeve Belgesi* uyarınca AB'ye üyelik sürecinde yapılacak faaliyetlerin toplamda 35 fasılda yürütüleceği kararlaştırılmıştır. Bu fasıllardan biri de *"Tüketici ve Sağlığın Korunması'* başlıklı 28. Fasıl'dır. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı'nın 28. Fasıl ile alakalı yapmış olduğu açıklamada *"Teknik mevzuat uyumu çalışmaları kapsamında genel ürün güvenliğine ilişkin hususlar iç hukukumuzda yer almaktadır. AB mevzuatında kaydedilen gelişmelere uyum sağlanması amacıyla yeni Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Tasarı taslağına ilişkin çalışmalar devam etmektedir."* ifadeleri yer almaktadır[376]. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı tarafından yayımlanan bu ifadelerden hareketle, ÜGTDK'nın AB'ye üyelik süreci çerçevesinde yapılan mevzuat çalışmalarının bir parçası olduğunu söylemek mümkündür. ÜGTDK'nın Genel Gerekçesi'nde de belirtildiği üzere[377], kanunun hazırlanmasında Avrupa Birliği Konseyinin 85/374 sayılı Üye Devletlerin Hatalı Ürünlerden Doğan Sorumlulukla İlgili Hukuki ve İdari Düzenlemelerinin Uyumlaştırılmasına İlişkin Direktif'i dikkate alınmıştır. Ürün sorumluluğuna ilişkin bir diğer yasal düzenleme olan Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği'nde ise Avrupa Birliği Konseyi'nin 2001/95/EC sayılı Genel Ürün Güvenliği Yönergesi dikkate alınmıştır[378].

Piyasaya sürülen ürünlere ilişkin ÜGTDK, düzenlediği konular bakımından ikili bir ayrıma tabi tutularak incelenebilir[379]. İlk olarak ÜGTDK, bünyesinde oldukça çeşitli ve

---

konudaki yasa boşluğunu görerek 12.03.2021 tarihinde yürürlüğe giren 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ile üreticinin sorumluluğu hüküm altına alınmış ve bu konudaki yasa boşluğu giderilmiştir." Yargıtay 11. HD., 30.06.2021 T., 2020/5083 E., 2021/5398 K.

375 RG T. 11.03.2021, S. 31420.

376 https://www.ab.gov.tr/28-tuketicinin-ve-sagligin-korunmasi_93.html, e.t. 23.12.2022.

377 *"... Avrupa Birliği mevzuatındaki gelişmeler ve yetkili kuruluşlarımızca dile getirilen ihtiyaçlar neticesinde, nihai kullanıcıların elinde bulunan ürünlerin güvenli olmaması durumunda söz konusu ürünlerin geri çağrılması, uygun olmayan ürünlerin sorumlusunun bulunmasını teminen iktisadi işletmecilerin izlenebilirliği, e-ticarette piyasa gözetimi ve denetimi, ürün sorumluluğu tazminatı gibi hususların da düzenlenmesi gerekliliği doğmuştur."*

378 Bu durum, Yönetmelik m. 15'te *"Bu Yönetmelik Genel Ürün Güvenliğine İlişkin 2001/95/AT sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifi dikkate alınarak Avrupa Birliği mevzuatına uyum çerçevesinde hazırlanmıştır."* şeklinde açıkça belirtilmiştir.

379 ÜGTDK, 27 maddeden teşekkül eder. ÜGTDK m. 1, kanunun amacını ortaya koymuştur. Söz konusu maddede *"Bu Kanunun amacı, ürünlerin güvenli ve ilgili teknik düzenlemelere uygun olmasını*

detaylı teknik düzenlemeler barındırır. İkinci ayrımda ise genel hukuki düzenlemeler yer alır. Bu düzenlemeler içerisinde özellikle de yer almaktadır. ÜGTDK, ürünlere ilişkin teknik düzenlemelerin nasıl olacağına ve denetleneceğine, hangi teknik esasların esas alınmasına dair teknik düzenleme içeren hükümleri bünyesinde barındırır. Bunun yanında, belirtilen teknik düzenlemelere uymanın sonucunda karşılaşılacak hukuki yaptırımlar düzenlenmiştir. Bununla birlikte, ürünlerden kaynaklanan hukuki sorumluluk açısından ise, bir ürünün sebep olduğu zararların ne şekilde tazmin edileceği de ÜGTDK m. 6'da münhasıran düzenlenmiştir.

ÜGTDK m. 24 uyarınca 11.03.2021 tarihinde Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği yayınlanmıştır. Bu Yönetmelik ile kanunun uygulama esasları açıklanmıştır. Genel olarak Yönetmelik incelendiğinde, özellikle tanımlar kısmında *"güvenli ürün"* ve *"ürün"* kavramlarının kanuna nazaran daha detaylı açıklandığı söylenebilir. Ayrıca Yönetmelik, ÜGTDK'da yer verilmeyen *"tehlikeli ürün"* kavramına yer vermiştir. Yönetmelik m. 5 ürün güveliği ve genel ürün güvenliğine dair gereklilikleri, Yönetmelik m. 6 vd. ise üretici ve dağıtıcıların yükümlülükleri ile yetkili kuruluşların yetki ve sorumluluklarına ilişkin hususları detaylandırmıştır.

Yönetmelik, ürün sorumluluğuna ilişkin sorumluluk temelinde herhangi bir hüküm ihtiva etmez. *"Ürün Sorumluluğu Tazminatı"* başlıklı Yönetmelik m. 11 *"Bu Yönetmelik*

---

sağlamak; piyasa gözetimi ve denetiminin esasları ile yetkili kuruluşların görevlerini ve iktisadi işletmeciler ile uygunluk değerlendirme kuruluşlarının yükümlülüklerini belirlemektir." ifadesi ile Kanun'un amacı belirtilmiştir. ÜGTDK m. 2 ise kanunun kapsamı ortaya kayar. Bir başka ifade ile hangi durumlarda uygulanacağına dair düzenleme getirir. ÜGTDK m. 3 ise kanunun uygulanmasında hangi kavramın ne şekilde anlaşılması gerektiğine dair tanımları içermektedir. ÜGTDK m. 4 ürünlerin teknik düzenlemesine uygun olmasına dair düzenlemeleri, ÜGTDK m. 5 ise ürünün güvenli olmasına dair düzenlemeleri içerir. ÜGTDK m. 6 ile Türk hukukunda ilk kez münhasır bir kanun ile ürün sorumluluğu ve bundan kaynaklı tazminat talepleri hüküm altına alınmıştır. Bu madde ile zararın kim tarafından giderileceği, sorumluluk için gereken şartlar, sorumsuzluk anlaşmalarının hükmü, tazminat taleplerine hangi kuralların uygulanacağı ve zamanaşımına dair hususlar düzenlenmiştir. ÜGTDK m. 7 ile imalatçının yükümlülüklerini düzenlerken m. 8 ile yetkili temsilcinin yükümlülüklerini düzenlemiştir. ÜGTDK m. 9'da ise ithalatçının yükümlülükleri düzenlenmiş ve devamında m. 10 ile dağıtıcının yükümlülükleri düzenlenmiştir. ÜGTDK m. 11 ile imalatçı ya da yetkili temsilci dışındaki diğer iktisadi işletmelerin hangi durumlarda ürün sorumluluğundan sorumlu tutulabileceği hüküm altına alınırken bunların ne şekilde izlenebileceği, bir diğer ifade ile takip edilebileceği m. 12'de düzenlenmiştir. ÜGTDK m. 13 ile m. 14, uygunluk işaretleri ve belgeleri, uygunluk değerlendirme işlemleri ve bunların hangi kuruluşlarca yapılacağına ilişkin hükümleri ihtiva eder. ÜGTDK m. 15 vd. hükümleri ise ürünlerin denetimlerine ilişkin usul ve esasları, ürün denetiminde yetkili kuruluşların görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin düzenlemeleri getirmiştir. ÜGTDK m. 20 vd. hükümlerinde, bu kanunun idari yükümlülüklerine aykırı iş ve işlemlerden kaynaklı idari para cezaları ile idari yaptırımlarından hangi durumlarda sorumlu olunmayacağına ilişkin düzenlemeler getirilmiştir. Son olarak ise ÜGTDK m. 24 vd., bu kanunun uygulama mevzuatının dayanağı, 4703 sayılı Kanun'un bu kanunla yürürlükten kalkacağı ve ÜGTDK'nın yürürlük zamanına ilişkin hususlar hüküm altına alınmıştır.

hükümlerinin uygulanmasında, Kanunun 6'ncı maddesi gereğince ürün sorumluluğu tazminatı kapsamındaki haklar saklıdır" ifadesi ile ürün sorumluluğuna dair esasen ÜGTDK m. 6 hükmünün uygulanacağını belirtmiştir. Sorumluluğa dair hususların kanun nezdinde ele alınacağının belirtilmesi, şüphesiz kanun tekniği açısından sevindirici bir gelişmedir[380]

[380] Sorumluluğa ilişkin düzenlemelerin kanun ve yönetmelikle düzenlenmesi arasındaki ilişki, ürün sorumluluğunun hukuki niteliği açıklanırken detaylı olarak ele alınacaktır

İKİNCİ BÖLÜM

ÜRÜN SORUMLULUĞUNUN TANIMI, HUKUKİ NİTELİĞİ, ŞARTLARI VE SÜJESİ

1. ÜRÜN SORUMLULUĞUNUN HUKUKİ NİTELİĞİ

1.1. TERMİNOLOJİ

7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu çerçevesinde getirilen sorumluluğun ne şekilde adlandırılacağına dair Türk hukuk öğretisinde fikir birliği mevcut değildir. Öğretide bu sorumluluk; ürün sorumluluğu, imalatçının sorumluluğu, yapımcının sorumluluğu ya da üreticinin sorumluluğu olarak adlandırılmaktadır[381]. Sorumluluğa ilişkin incelemelere geçmeden, sorumluluğun öğretide ne şekilde adlandırıldığı ve akabinde ise bu çalışma bakımından hangi ifadenin kullanılacağı açıklanacaktır.

Sorumluluğun adlandırılması hususunda öğretideki bazı yazarlar, imalatçının sorumluluğu kavramını kullanmıştır[382]. Kaplan'a göre *"imalatçının sorumluluğu denilince kısaca, hatalı imalat mallarının kişilerin sağlık, can ve mal varlığında sebebiyet verdiği zararlardan onları imal edenlerin sorumlu tutulması anlaşılır[383]."* Tarman'a göre ise *"imalatçının sorumluluğu ile kastedilen, bir ürünü imal eden ve piyasaya süren kimsenin bu üründeki bir hata sebebiyle başkalarının hukuken korunan mal ve bedeni varlıklarına*

---

381 Öğretide kullanılan imalatçı, yapımcı ve üretici kavramlarından imalatçı, *"imalat yapan kimse"*; yapımcı ise *"bir şeyin yapılmasında, ortaya konulmasında, gerçekleştirilmesinde emeği geçen kimse veya kuruluş"* anlamına gelir. Üretici ise *"üretimle uğraşan kimse"* anlamındadır. İmalatçı, yapımcı ve üretici kelimeleri, esas olarak aynı manayı karşılamaktadır. Her üç kavram da bir mal/ürün üreten kimseyi ifade etmek için kullanılır.

Mülga 4077 sayılı TKHK m. 3, *"Tanımlar"* başlığı ile düzenlenmiştir. 4077 sayılı TKHK m. 3/ı, *"Kamu tüzel kişileri de dahil olmak üzere tüketiciye sunulmuş olan mal veya hizmetleri ya da bu mal veya hizmetlerin hammaddelerini yahut ara mallarını üretenler ile mal üzerine kendi ayırt edici işaretini, ticari markasını veya unvanını koyarak satışa sunanları"* imalatçı-üretici olarak tanımlamıştır. Mülga 4077 sayılı TKHK m. 4'te düzenlenen sorumlulukta ise kanun koyucu, sorumluluğun adlandırılmasına dair herhangi bir düzenleme getirmemiştir. Dolayısıyla sorumluluğun adlandırılması, o dönem için öğretiye bırakılmıştır.

382 **Öztan**; **Kaplan, İbrahim** (1985) "İmalatçının Sorumluluğu Üzerine Düşünceler", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. XIII, S. 1 (Kısaltılmışı:İmalatçı), ss. 137-140; **Atamer, Yeşim/Kurtulan Güner, Gökçe** (2021) "Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ile İmalatçının Sorumluluğu Konusu Türk Hukuku Açısından Çözülmüş Müdür?", Ankara Üniversitesi Hukuk fakültesi Dergisi, C. 70, S. 2, s. 543-588, **Tarman**; **Kılıçoğlu,** s. 421, Pr. 2227.

383 **Kaplan,** Ürün, s. 138; Yazar, sorumlu tutulan kişiden hareketle imal edilen mallardan kaynaklı zararların tazminine, imalatçının katlanması gerektiğinden bu sorumluluğu, imalatçının sorumluluğu olarak ifade etmiştir.

verdiği zararlardan sorumlu olması, doğan zararı tazmin etmesidir[384]*."* Atamer/Kurtalan Güner'e göre *"imalatçının sorumluluğu ya da ürün sorumluluğu, iş bölümüne dayalı günümüz ekonomilerinde satıcı ve satış konusu malın üreticisinin farklı kişiler olması, dolayısıyla kusursuz satıcının malın verdiği zararlardan sözleşme hukuku çerçevesinde sorumlu tutulmaması, imalatçının ise sık sık kusurunun ispat edilememesi sonucunda zarar görenlerin zararının tazmin edilememesi nedeniyle geliştirilmiş bir kavramdır*[385]*."* Öztan'a göre *"imalatçının sorumluluğuyla ilgili gelişmelerin ağırlık noktasını, satılan bir mamûlün ayıplı olması halinde, mamûlü satın alan, kullanan veya mamûlle hiçbir ilişkisi olmayan üçüncü şahısların bedeni varlıklarında veya mâmeleklerinde meydana gelen zararlardan dolayı imalatçının sorumlu tutulmak istenmesi teşkil etmektedir. Zarara bu şekilde imalatçının katlanmasının istenmesi, aslında mamûlün ayıplı olmasına hemen hemen her defasında imalatçının sebep olduğu düşüncesinin hâkim olmasındandır*[386]*."*

Sorumluluk için kullanılan bir diğer kavram ise yapımcının sorumluluğudur[387]. Özsunay'a göre *"bozuk mamullerin neden olduğu zararların giderimi için, dağıtıcı/satıcılara değil, fakat, doğrudan doğruya yapımcıya başvurulması gerekir. Böylece karşımıza yapımcının sorumluluğu adı verilen…*[388]*"* bir sorumluluktur. Serozan, *"yapımcının ürettiği üründen (ayıp sonucu refakat zararlarından) sorumluluğunun öngörülmesi"* ifadesi ile zararın üretilen ürünlerden kaynaklanması ve bu sebeple sorumlu kişinin yapımcı olmasından hareketle sorumluluğu, yapımcının sorumluluğu olarak

---

384 **Tarman,** s. 299; Yazar, sorumluluğu adlandırırken, bir üründen kaynaklanan zararı tazmin edecek olan kişiden, yani imalatçıdan hareket ederek sorumluluğu imalatçının sorumluluğu olarak ifade etmiştir.

385 **Atamer/Kurtalan Güner,** s. 544; Yazarlar, sorumluluğun hem imalatçının sorumluluğu hem de ürün sorumluluğu olarak adlandırılabileceğini ifade etmektedir. Ancak yazarlar, sorumluluğun süjesinden hareketle sorumluluğu imalatçının sorumluğu olarak adlandırmaktadır.

386 **Öztan,** s. 1; Sorunluluğu adlandırırken yazar, meydana gelen olası zararlardan kimin sorumlu tutulması gerektiğinden hareket etmiş ve imalatçının sorumluluğu kavramını kullanılmıştır.

387 **Serozan, Rona** (2003) "Tüketici Koruma Kanunu Değişikliğinin Artıları ve Eksileri", İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXI, S. 1-2 (Kısaltılmışı: Serozan, Tüketici), ss. 339-356; **Serozan, Rona** (1996) "Tüketiciyi Koruma Yasasının Sözleşme Hukuku Alanındaki Düzenlemesinin Eleştirisi", YASA Hukuk ve İçtihat Dergisi, C. XY, S. 173/4 (Kısaltılmışı: Serozan, Eleştiri), ss. 579-598; **Erlüle, Fulya** (2008), "Yapımcının Sorumluluğu", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 14, S. 4, ss. 310-330; **Özsunay,** Boşluk; **Çelik, Çelik Ahmet** (2004) "Yapımcının (İmalatçının) Sorumluluğu", Legal Hukuk Dergisi, Y. 2, S. 15 (Kısaltılmışı: Çelik, Yapımcı), ss. 673-688.

388 **Özsunay,** Boşluk, s. 107; Sorumluluğu adlandırırken yazar, üretim faaliyetleri sonucu meydana gelen mamûllerin sebep olduğu zararlardan kimin sorumlu tutulacağından hareket etmiştir. Bu sebeple sorumluluk, yapımcının sorumluluğu olarak nitelendirilmiştir.

adlandırmıştır[389]. Benzer şekilde Erlüle ve Çelik de meydana gelen zararlardan, ürünün üreticisinin sorumlu olduğu gerekçesiyle, sorumluluğu yapımcının sorumluluğu olarak adlandırmaktadırlar[390].

Öğretideki bir diğer adlandırma ise üreticinin sorumluluğudur[391]. Havutçu'ya göre *"85/374 sayılı Avrupa Direktifinde, hatalı ürün nedeniyle sorumluluktan söz edilirken, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da ve Kanun'a dayanılarak çıkarılan yönetmelikte 'ayıplı malın neden olduğu sorumluluk' ifadeleri kullanılmakta, sorumluluğun süjesi de üretici-imalatçı terimiyle ifade edilmektedir. Hukukumuz açısından, sorumluluğun objesini değil, süjesini ön plana çıkaran 'üreticinin sorumluluğu' teriminin Türk sorumluluk hukukuna daha uygun düşeceği kanaatindeyiz. Çünkü, gerek öğretide gerek kanunda pek çok sorumluluk alanında, sorumluluğun süjesini ön plana çıkaran terimler tercih edilmektedir[392]."* Öz de sorumluluğun süjesinden hareketle *"üreticinin üretimini gerçekleştirip piyasaya sürdüğü ürünlerin gerekli güvenlik normlarına uygun olmaması yüzünden zarara uğrayanlara karşı sorumluluğu, üreticinin sorumluluğu kavramı altında incelenir[393]."* şeklinde ifade etmiştir. Kanışlı'ya göre, *"üreticinin sorumluluğu kavramının teknik anlamda karşılığı, üreticinin piyasaya sürdüğü hatalı ürünler dolayısıyla zarar görenlere karşı tazminat sorumluluğudur[394]."* Benzer şekilde Canpolat, Günergök ve Paksoy/Arslan Demir de meydana gelen zararlardan üreticinin sorumlu tutulmasından hareketle, sorumluluğu üreticinin sorumluluğu olarak adlandırmaktadırlar[395].

ÜGTDK bağlamındaki sorumluluk için kullanılan bir diğer kavram ise ürün sorumluluğudur[396]. Kanaatimizce, bu sorumluluğun ürün sorumluluğu olarak

---

389 **Serozan,** Tüketici, s. 347; **Serozan,** Eleştiri, s. 592.

390 **Erlüle,** s. 304; **Çelik,** Yapımcı, s. 673.

391 **Havutçu**; **Öz**; **Kanışlı**; **Canpolat, Önder** (2013) "Üretici ve Sorumluluğu", Ankara Barosu Dergisi, Y. 71, S. 2013/2, ss. 371-398; **Günergök, Özcan** (2008) "Üreticinin Sorumluluğu Çerçevesinde Üreticinin Ürün Gözleme Yükümlülüğü", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XII, S. 3-4, ss. 313-345; **Paksoy, Meliha Sermin/ Arslan Demir, Gizem** (2013) "Üreticinin TBK 71 Kapsamında Sorumlu Tutulması", İstanbul Üniversitesi hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXXI, S. 2, ss. 299-316.

392 **Havutçu,** s. 22 vd.; Yazar, nitelendirme yaparken, meydana gelen zararlardan kimin sorumlu olacağı hususundan hareket ederek üreticinin sorumluluğu kavramını kullanmıştır.

393 **Öz,** s. 7.

394 **Kanışlı,** s. 1419; Yazar, üreticinin sorumluluğu nitelendirmesini, meydana gelen zarar karşısında kimin mesul olacağına dayandırır.

395 **Canpolat,** s. 381 vd.; **Günergök,** s. 314 vd.; **Paksoy/Arslan Demir,** s. 302 vd.

396 **Kırca,** s. 1; **Aydos,** s. 2; **Ünal/Kalkan,** s. 46; **Çelt**; **Baş**; **Polat, Cemre** (2021) "Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Ürün Sorumluluğu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 70, S. 4, ss. 973-

nitelendirilmesi isabetlidir. Zira sorumluluğun yasal dayanağını oluşturan ÜGTDK m. 6'nın başlığı, *"Ürün Sorumluluğu Tazminatı"* olarak düzenlenmiştir. Kanun koyucu, bu sorumluluğu nitelendirirken ürün sorumluluğu kavramını kullanmıştır. Hem öğretide hem de yargı kararlarında ürün sorumluluğu kavramının kullanılması, kanuni düzenleme ile ahenk sağlayacak ve böylece hukuk terminolojisinde birlik sağlanacaktır. Nitekim ÜGTDK çerçevesinde sorumluluk, ürünlerden kaynaklanmaktadır. Üreticinin, imalatçının ya da yapımcının sorumluluğu olarak sorumluluğu adlandırmak, mevcut kanuni düzenleme çerçevesinde sorumluluğu tam olarak ifade edememektedir. Zira sorumluluğu isimlendirirken, ürünün sebep olduğu zararlardan değil, mevcut zarara kimin katlanacağından hareket edilmiştir. Ancak ÜGTDK m. 6 bağlamında sorumluluk, sadece üreticilere yüklenmemiştir. Üreticilerin yanında ithalatçıların da sorumlu olacağı hükme bağlanmıştır. Bu bakımdan, sadece üreticinin, imalatçının ya da yapımcının sorumluluğu şeklinde sorumluluğu adlandırmak, mevcut hukuki düzenlemeler karşısında sorumluluğun süjesini tam olarak karşılayamamaktadır. Bu sebeple de sorumluluğun ürün sorumluluğu olarak adlandırılması gerekir. Zira ürün sorumluluğu, Almanya'da *produkthaftung* kavramı ile adlandırılmaktadır. Ürün sorumluluğunu düzenleyen kanun da *Produkthaftungsgesetz* olarak düzenlenmiştir. Almanca'da *haftung*, kelime manasıyla sorumluluk olarak Türkçe'ye çevrilebilir. Produkt kelimesinin Türkçe karşılığı ise üründür. Bu bağlamda *produkthaftung*'un kelime karşılığı Türkçe ürün sorumluluğu anlamına gelir. Anglo-Sakson hukukunda ise ürün sorumluluğu, *product liablity* olarak ifade edilir. İngilizce *liability* kavramı, Türkçe sorumluluk anlamına gelirken *product* kelimesinin Türkçe karşılığı ürün kelimesine karşılık gelir. Bu bağlamda *product liablity* kavram olarak Türkçe ürün sorumluluğu olarak tercüme edilebilir. Bu bağlamda ürün sorumluluğu kavramının kullanımı, karşılaştırmalı hukukta da Türkçe karşılığı olarak ürün sorumluluğu şeklinde kullanılmaktadır[397].

1041; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 418, Pr. 1094; **Antalya,** Cilt II, 236; Atamer/Kurtalan Güner, kavram olarak imalatçının sorumluluğu kavramını kullanmış olmakla beraber, imalatçının sorumluluğu kavramı yerine ürün sorumluluğu kavramının da kullanılabileceğini ifade etmiştir: **Atamer/Kurtalan Güner,** s. 544.

397 Almanca ve İngilizce kavramların anlamı hakkında bknz. **Sav, Atillâ/Özden, Yekta Güngör/Erzurumluoğlu, Erzan/Odyakmaz, Zehra/Küçük, Eşref/Sav, Özden/Yücel, Erkan/Büyüktanır, Tahir/Tansu, Aydın/Erdoğan/Meral/Ünel, Nehir (Çalışma Kurulu)** (2021) Türk Hukuk Lûgatı Cilt I, Ankara, Yetkin, s. 1158; **Ovacık, Mustafa** (2000) İngilizce-Türkçe Hukuk Sözlüğü, 3. Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 256; **von Westphalen,** s. 9, Nr. 1; **Lenz,** s. 3, Nr. 1.

1.2. TANIMI

ÜGTDK'da düzenlenen ürün sorumluluğuna ilişkin öğretide çeşitli tanımlamalar getirilmiştir. Öncelikle öğretide ürün sorumluluğuna ilişkin verilen tanımlara bu başlıkta yer verilecektir. Ardından ürün sorumluluğun tanımlamasına yer verilecektir.

Kırca'ya göre *"ürün sorumluluğu, ayıplı bir malın vermiş olduğu ölüm, vücut bütünlüğünün ihlali ve ayıplı mal dışında diğer mallara verilen zararlardan, üretici ve onun gibi sorumlu tutulanların sözleşme dışı, kusura dayanmayan sorumluluğunu ifade eder[398]."*

Aydos, ürün sorumluluğunu *"bir ürünün tasarımı, üretimi, dağıtımı, satışı ve kullanımından doğan kanuni bir sorumluluktur"* ifadeleri ile tanımlamıştır[399].

Kara'ya göre *"imalatçının/üreticinin sorumluluğu kavramı, üretici tarafından piyasaya sürülen ve haklı güvenlik beklentilerini karşılamayan hatalı ürünlerin sebep olduğu zarardan kaynaklanan sorumluluğu ifade eder[400]."*

Öztan'a göre *"imalâtçının sorumluluğu kavramından, bir malı imâl eden ve piyasaya süren kimsenin, bu maldaki bir ayıp sebebiyle başkalarının hukuken korunan mal ve bedeni varlıklarına verdiği zararlardan sorumlu olması, doğan zararı tazmin etmesi anlaşılır[401]."*

Gümüş'e göre ise *"ürün sorumluluğu, en genel anlamda üreticinin veya üretici gibi sorumlu sayılan kişilerin üretilen ve piyasaya sürülen hatalı (güvenli olmayan) ürünün üçüncü kişilere karşı vermiş olduğu zarardan doğan (geniş anlamda) haksız fiil sorumluluğudur ve modern hukuklarda üretici için getirilmiş bir kusursuz sorumluluk veya kusur karinesine dayalı (kusuru ispat külfeti tersine çevrilmiş) kusur sorumluluğu olarak yer bulmuştur[402]."*

---

398 **Kırca,** s. 1; Yazar, tanımlamasında üründen kaynaklanan ayıp sebebiyle meydana gelen zararlardan hangilerinin ve kim tarafından karşılanacağından hareket etmiştir. Ayrıca, tanımlamada sorumluluğun hukuki niteliği konusunda da bir değerlendirmede bulunulmuştur.

399 **Aydos, Oğuz Sadık** (2013) "Ürün Sorumluluğu Risk Kontrolü", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVII, S. 1-2 (Kısaltılmışı: Aydos, Risk), s. 1786; Yazar, ürün sorumluluğu tanımında, ürünün zarara hangi durumlarda sebebiyet vereceğine değinerek sorumluluğun kanundan kaynaklandığını ifade etmiştir.

400 **Kara,** s. 34; Ürün sorumluluğu tanımlamasını yaparken yazar, bir ürünün olması gereken şekilde olmaması sebebiyle meydana gelen zararların karşılanması hususunu vurgulamıştır.

401 **Öztan,** s. 21; Yazar, ürün sorumluluğu tanımlamasında öncelikle sorumluluğun süjesini vurgulamıştır. Bir ürünü üreten ya da piyasaya süren kimsenin, üründen kaynaklanan bir hata sebebiyle zarar görmesi neticesinde bu zararın giderilmesi gerektiğinden bahisle sorumluluğu tanımlamıştır.

402 **Gümüş,** s. 497; Tanımlamada öncelikle sorumluluğun süjesi olan üretici ya da kanunda üretici gibi sayılan kimseler vurgulanmıştır. Ayrıca, sorumluluğa sebebiyet veren ürünlerden bahsetmiş ve ürün

Ürün sorumluluğu, Fürrer/Müller-Chen/Çetiner'e göre *"imalatçı, piyasaya sürülen hatalı bir ürünün uygun nedensellik bağı içerisinde bir kişiye yahut bir mala verdiği zarardan, bir kurtuluş sebebi bulunduğunu ispatlamadıkça sorumludur*[403]*."* şeklinde tanımlamıştır.

Havutçu, ürün sorumluluğunu şu şekilde tanımlamaktadır: *"Genel olarak üreticinin sorumluluğu kavramı, üreticinin, piyasaya sürdüğü ürünün hatalı olmasından doğan zararlardan dolayı giderim yükümlülüğünü ifade eder*[404]*."*

Polat, ürün sorumluluğunu *"üreticinin, yeterince güvenli olmayan, yani ayıplı bir ürün nedeniyle bir kimsenin şahıs varlığı ya da mal varlığı değerlerinde meydana gelen zararı giderme yükümlülüğünü ifade eder*[405]*."* şeklinde tanımlamıştır.

Ünal/Kalkan'a göre ürün sorumluluğu, *"hatalı ürünlerin neden olduğu zararlardan dolayı tazminat isteme hakkı tanıyan bir kusursuz sorumluluk türüdür*[406]*."*

Çelt'e göre "*hatalı olarak piyasaya sürülen bir ürün, kendisinden beklenen haklı güvenliğin sağlanamamış olması sebebiyle bir kimsenin yaşamı, vücut bütünlüğü yahut ürünün kendisi dışındaki malvarlığında zarar doğmasına sebebiyet vermişse, bu zararın tazmininin üreticiden talep edilebilmesi, ürün sorumluluğu*[407]*"* olarak ifade edilmiştir.

Ürün sorumluluğuna ilişkin bir diğer tanımlama, öğretide Tiryaki tarafından yapılmıştır. *"Üreticinin sorumluluğu kavramından, bir malı üreten ve piyasaya süren kişinin, bu maldaki ayıp sebebiyle başkalarının hukuken korunan vücut bütünlüğüne veya malvarlığına verdiği zararlardan sorumlu olması, doğan zararı tazmin etmesi anlaşılır*[408]*."*

---

sorumluluğunun meydana gelmesi için gereken şartlara tanımlamada yer verilmiştir. Son olarak ise ürün sorumluluğunun hukuki niteliğine ilişkin değerlendirmede bulunulmuştur.

403 **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 418, Pr. 1094; Tanımda, ürün sorumluluğuna gidilebilmesi için gerekli şartlara vurgu yapılmıştır. Ayrıca tanımda, sorumluluğu imalatçının katlanacağı belirtilmiş ve sorumluluğun hukuki niteliği ilişkin yazarların görüşü vurgulanmıştır.

404 **Havutçu,** s. 21; Tanımlamasında yazar, sorumluluğunun kaynağından hareket etmiştir.

405 **Polat, Cemre** (2022) Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukukunda Otonom Sistemler, 1. Baskı, Ankara, Yetkin (Kısaltılmışı: Polat, Otonom), s. 77; Tanımlamada sorumluluğa sebep olan hatalı üründen hareket edilmiş ve bu sebeple meydana gelen zararların tazmin edilmesini, ürün sorumluluğunun tanımı için yeterli görülmüştür.

406 **Ünal/Kalkan,** s. 45; Yazarlar, ürün sorumluluğunu tanımlarken sorumluluğun sebebinden hareket etmişler ve sorumluluğun tanımında, ürün sorumluluğunun hukuki niteliğine de değinmişlerdir.

407 **Çelt,** s. 73; Yazar, sorumluluğunun objesinden hareket ederek üründen kaynaklanan zararların tazmin edilmesi gerekliliğinden bahisle sorumluluğu tanımlamıştır.

408 **Tiryaki,** s. 230 vd.; Tanımlamasında yazar, önceliği sorumluluğun süjesine vererek üründeki hata sebebiyle uğranılan zararın tazmin edilmesi çerçevesinde ürün sorumluluğunu tanımlamıştır.

Kaplan'a göre *"imalatçının sorumluluğu denilince kısaca, hatalı imalat mallarının kişilerin sağlık, can ve mal varlığında sebebiyet verdiği zararlardan onları imal edenlerin sorumlu tutulmasıdır[409]."*

Demirci, ürün sorumluluğunu *"ürünün alıcısı başta olmak üzere, ürünle temas halinde olan ve üründeki bozukluk nedeniyle zarara uğraması muhtemel bulunan üçüncü kişiler de kapsam altına alınarak, ürüne ilişkin risk tehdidi altında olan herkese karşı üreticinin sorumlu olması"* şeklinde tanımlamıştır[410].

Burucuoğlu ise ürün sorumluluğunu şu şekilde tanımlamıştır: *"Üreticinin sorumluluğu kavramı, hatalı ürünün neden olduğu ölüm, yaralanma veya eşyanın zarara uğramasında üreticinin kusuru aranmaksızın sorumlu tutulmasını ifade eder[411]."*

Baş'a göre ise *"ürün sorumluluğu kavramı, genel olarak, üreticinin piyasaya sunduğu ürünün güvenli olmamasından dolayı meydana gelen zararı tazmin yükümlülüğünü ifade eder[412]."*

Öz, ürün sorumluluğunu *"üreticinin üretimini gerçekleştirip piyasaya sürdüğü ürünlerin gerekli güvenlik normlarına uygun olmaması yüzünden zarara uğrayanlara karşı sorumluluğu"* olarak tanımlamıştır[413].

Ürün sorumluluğu, Tarman'a göre *"bir ürünü imal eden ve piyasaya süren kimsenin bir üründeki bir hata sebebiyle başkalarının hukuken korunan mal ve bedeni varlıklarına verdiği zararlardan sorumlu olması, doğan zararı tazmin etmesidir[414]."*

---

409 **Kaplan,** İmalatçı, s. 138; Yazar, ürün sorumluluğunu tanımlarken sorumluluğun kaynağı olan ürünün hatalı olması sonucunda bir zarara sebebiyet vermesinden hareket ederek sorumluluğa kimin katlanacağını belirtmiştir.

410 **Demirci,** s. 124; Ürün sorumluluğunu tanımlarken yazar, kimlerin sorumluluk çerçevesinde koruma altında olduğundan hareket ederek ürün kaynaklı zararların üretici tarafından giderileceğini belirtmiştir.

411 **Burucuoğlu, Göktuğ** (2020) "Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları Çerçevesinde Teminatın Kapsamı", Yaşar Hukuk Dergisi, C. 2, S.1, s. 5; Yazar, tanımlamasında zarara sebebiyet veren hatalı ürün kavramına öncelik vererek hatalı ürünün sebep olduğu zarar kalemlerini sayarak tanımlama yapma yoluna gitmiştir. Ayrıca, tanımlamasında sorumluluğun hukuki niteliğini de belirtmiştir.

412 **Baş,** s. 351; Yazar, tanımlamasında kanuni ifadeye uygun şekilde ürünün güvenli olmamasından hareket etmiş ve bu sebeple meydana gelen zararın kim tarafından giderileceğinden bahsetmiştir.

413 **Öz,** s. 7; Sorumluluğun tanımında yazar, sorumluluğun süjesini ön plana çıkararak sorumluluğa sebebiyet veren zararın neyden kaynaklandığına değinmiştir.

414 **Tarman,** s. 299; Yazar, ürün sorumluluğu tanımında öncelikle sorumluluğun süjesine yer vermiş, ardından da hatalı ürün sebebiyle ortaya çıkan zararların giderilmesi hususundan hareket etmiştir.

Günergök'e göre "*ürün sorumluluğu kavramı ile kastedilen ise, ürünün yeterince güvenli olmaması nedeniyle, sözleşmenin tarafı olan tüketicinin ya da sözleşmeye taraf olmayan bir üçüncü kişinin vücut bütünlüğünün ya da -zarara neden olan ürün dışında- bir malının zarara uğramasıdır*[415]*."*

Kanışlı, ürün sorumluluğunu şu şekilde tanımlamaktadır: *"Üreticinin sorumluluğu kavramının teknik anlamda karşılığı, üreticinin piyasaya sürdüğü hatalı ürünler dolayısıyla zarar görenlere karşı tazminat sorumluluğudur*[416]*."*

Keser, *"ürün sorumluluğu kavramı ile ifade edilmek istenen hatalı ürünün neden olduğu ve sorumluluk kapsamına giren zararlardan sorumluluktur*[417]*."* ifadesi ile ürün sorumluluğunu tanımlamıştır.

Sağlam'a göre ürün sorumluluğu, *"piyasaya sürülen ayıplı ürünün neden olduğu zararlardan kaynaklanan tazminat sorumluluğu olarak ifade edilebilir*[418]*."*

Ürün sorumluluğundan ne anlaşılması gerektiğine dair öğretideki tanımlamalara yukarıda yer verilmiştir. Bu tanımlamaların bir kısmı, sorumluluğa kimin katlanacağından hareket etmiştir. Bazı tanımlamalarda ise sorumluluğa neyin sebebiyet verdiğine öncelik verilmiştir. Kimi tanımlamalar ise, sorumluluğun hukuki nitelendirmesine de yer vermiştir. Ancak bu tanımlamaların, ürün sorumluluğundan tam olarak ne anlaşılması gerektiğini açıklamadığı ifade edilebilir. Bunun sebebi, tanımlanın yapıldığı zamandan ve o zaman dilimindeki hukuki nitelemeden kaynaklanmaktadır. Zira bilindiği üzere ürün sorumluluğu kavramı, Türk hukukunda ilk kez 7223 sayılı ÜGTDK ile münhasır bir düzenlemeye kavuşmuştur.

ÜGTDK ile ürün sorumluluğu, artık yasal bir zemine kavuşmuştur. Haliyle mevcut hukuki düzenlemeden yola çıkarak bir tanımlamada bulunulabilir. Bu çerçevede bize göre ürün sorumluluğu, kanunen ürün olarak nitelendirilen ve piyasaya sürülmüş bir ürünün, hatalı (güvenli ürün niteliğini haiz olmaması) olması sebebiyle zarara sebebiyet vermesi

---

415 **Günergök,** s. 315; Yazar, tanımlamasında öncelikle zarara neyin sebebiyet verdiğinden hareket etmiştir. Güvenli olmayan bir ürün sebebiyle, zarar görenin arada sözleşme ilişkisi olsun ya da olmasın, uğranılan zararın tazmin edilmesi gerekliliğinden hareketle sorumluluğu tanımlamıştır.

416 **Kanışlı,** s. 1419; Sorumluluğu tanımlarken yazar, öncelikle sorumluluğa kimin katlanacağını belirtmiştir. Sonrasında ise hatalı ürün sebebiyle zarara uğrayanların, uğradıkları zararların giderilmesini sağlayan bir tazminat sorumluluğu olarak ürün sorumluluğunu tanımlamıştır.

417 **Keser,** s. 4.

418 **Sağlam, İlyas** (2023) 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu'na Göre Üreticinin Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 33.

halinde, meydana gelen zararın üretici ya da üretici gibi sorumlu tutulan kişilerce giderilmesini sağlayan kusursuz sorumluluk olarak tanımlanabilir.

1.3. HUKUKİ NİTELİĞİ

Ürün sorumluluğunun hukuki niteliği, yukarıda incelediğimiz kanun dönemlerinde tartışmalara konu olmuştur[419]. ÜGTDK'dan sonra da sorumluluğun hukuki niteliğine ilişkin tartışmalar devam etmiştir. Sorumluluğun hukuki niteliğinin tespiti oldukça önemlidir. Zira bu tespit; sorumluluğun hangi sorumluluk alanı içerisinde değerlendirileceği, sorumluluk rejimi ve uygulanacak esaslar bakımından önem arz etmektedir.

ÜGTDK ile düzenlenen ürün sorumluluğunun hukuki niteliğine ilişkin öğretide farklı görüşler mevcuttur. Bunlardan ilki ürün sorumluluğunu, tehlike sorumluluğu olarak nitelendirir[420]. Özellikle ProdHaftG'de düzenlenen ürün sorumluluğunun hukuki niteliği, Alman hukukunda tehlike sorumluluğu *(Gefährdungshaftung)* olarak kabul edilmektedir. Tehlike sorumluluğu kapsamında değerlendirilen ürün sorumluluğunda ise tehlikenin kaynağı, üretim faaliyetlerinin bizatihi kendisine değil, üründeki hata sebebiyle meydana gelen tehlikeye dayanmaktadır[421]. Ürün sorumluluğunun, özen sorumluluğu olarak nitelendirilmesi gerektiği de ileri sürülmüştür[422]. Bir başka görüşe göre ise her ne kadar sorumluluğun temelinde özen sorumluluğundan söz edilse de özellikle fabrikasyon hatalarında hareketle ürün sorumluluğu, hukuki niteliği itibariyle sui generis veya karma bir sorumluluk hali olarak nitelendirilmelidir[423].

TBK m. 71 ile düzenlenen tehlike sorumluluğu, esas olarak önemli derecede tehlike arz eden işletmenin faaliyetlerinden doğan sorumluluğu düzenler[424]. Tehlike sorumluluğunda sorumluluğun kaynağı, bizatihi işletme faaliyetlerinden kaynaklanır.

---

419 Bknz. BİRİNCİ BÖLÜM, 1.2.3.

420 **Kılıçoğlu,** s. 421, Pr. 2227; **Antalya,** s. 312, Pr. 1318.

421 Ayrıntılı bilgi için bknz. **Bartl, Harald** (1989) Produkthaftung nach neuem EG-Recht, 1. Aufl., Lech, Verlag moderne Industrie, § 1, Nr. 3; **Kretschmer, Friedrich/Alleweldth, Helmuth/Buyten, Rüdiger/Scheller, Eva/Wagener, Martin** (1992) Produkthaftung in der Unternehmenspraxis, 1. Aufl., Stuttgart, Verlag W. Kohlhammer, s. 20, Pr. 51; **Eisenberg/Gildeggen/Reuter/Willburger,** s. 103; **Erman/Schiemann,** § 1, Nr. 2; **Heck, Hans Joachim** (1990) Produkthaftung, 1. Aufl., Stuttgart, Richard Boorberg Verlag, s. 43; **Hettich, Richard** (1990) Produkthaftung, 2. Aufl., Münih, Rehm, s. 65 vd.; Taschner/Frietsch'e göre ProdHaftG'de düzenlenen ürün sorumluluğu, klasik bir tehlike sorumluluğu değildir. Bknz. **Taschner, Hans Claudius/Frietsch, Edwin** (1990) Produkthaftungsgesetz und EG-Produkthaftungs Richtlinie, 2. Aufl., Münih, Beck, § 1, Nr. 19 vd.

422 Bknz. Dipnot 399.

423 **Gümüş,** s. 498.

424 Tehlike sorumluluğu hakkında bknz. BİRİNCİ BÖLÜM, 1.3.3.

Üretim faaliyetlerinin yürütüldüğü her işletme, TBK m. 71 bağlamında tehlike arz eden işletme olarak nitelendirilemez. Örneğin yanıcı ürünlerin üretildiği bir işletme, niteliği itibariyle tehlike arz eden işletme faaliyeti olarak değerlendirilebilirken kıyafet, gıda vb. ürünlerin üretildiği bir işletmedeki işletme faaliyeti, önemli ölçüde tehlike arz eden işletme kapsamına girmez. Dolayısıyla ürün sorumluluğu kapsamında üretilen ürünlerin tamamının, TBK m. 71 bağlamında tehlike arz ettiğinden söz etmek mümkün değildir. Ayrıca, AB'nin 85/374 sayılı Direktifi'nde ürün sorumluluğunun hukuki niteliği, tehlike sorumluluğu olarak görülmemiştir[425].

Ürün sorumluluğunun hukuki niteliği, AB'nin 85/374 sayılı Direktifi ile de uyumlu şekilde Türk hukukunda kanaatimizce kural olarak özen sorumluluğu olarak kabul edilmelidir[426]. Zira üretici, ÜGTDK m. 7 uyarınca piyasaya güvenli ürün sunmakla yükümlüdür[427]. Kanunun üreticiye yüklemiş olduğu bu yükümlülük, objektif özen yükümlülüğüdür. Üretici, bu yükümlülüğe uyarak ürünlerini piyasaya arz eder. Hatalı (güvenli olmayan) ürünlerin piyasaya sürülmesi, üreticinin objektif özen yükümlülüğüne aykırı davranışı oluşturur. Bunun sonucunda ise üreticinin kusursuz sorumluluk türü olan özen sorumluluğu doğar.

---

425 **Taschner/Frietsch,** s. 178, Nr. 2; **Hill-Arning/Hoffman,** s. 14 vd.; **Keser,** s. 94; **Akçura Karaman, Tuba** (2008) Üreticinin Ayıplı Ürünün Sebep Olduğu Zararlar Nedeniyle Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluğu, 1. Baskı, İstanbul, Vedat, s. 150; **Sağlam,** s. 64; Kırca'ya göre Direktif, sorumluluğun hukuki niteliğine dair bir nitelendirmede bulunmamış. Sorumluluğun hukuki niteliği, üye devletlerin iç hukukta yapacakları düzenlemelere göre belirlenecektir. Bknz. **Kırca,** s. 104; Aydos, üreticiye tanınan, sorumluluktan kurtulma imkanları bu sorumluluk türünün olağan sebep sorumluluğu olmadığını göstermektedir. Ayrıca Direktifin genel ruhu da incelendiğinde tüketicinin bu bağlamda üst düzey bir koruma altına alındığı gözlenmektedir. Bu sebeple Direktif doğrultusunda getirilen bu kusursuz sorumluluğun, tehlike esasının benimsendiğini ileri sürmektedir. Bknz. **Aydos,** s. 94.

426 **Keser,** s. 103; **Akçura Karaman,** s. 129; **Sağlam,** s. 258; **Ünal/Kalkan,** s. 53; **Baş,** s. 368; **Çelt,** s. 108; Ürün sorumluluğu temelinde, üreticinin piyasaya hatalı ürün arz etmeme prensibinden hareket eder. Üreticinin bu bakımdan sorumlu tutulması, esas olarak bu davranış yükümünü yerine getirmemesinden dayanır. Hal böyle iken sorumluluğun temelinin tehlike sorumluluğu olarak değil, özen yükümünün ihlali sebebiyle özen sorumluluğuna dayandırılmalıdır.

427 Ürün sorumluluğunun temeli, üreticinin piyasaya hatalı olmayan ürün arz etmemesi prensibine dayanır. Dolayısıyla kusursuz sorumluluk türü mevcut olacağından, ürünün kullanıcısı ile üretici arasında akdi bir ilişki mevcut olmasa bile sorumluluğun şartlarının varlığı halinde, sorumluluk gündeme gelir. Ürün sorumluluğu, bu bakımdan TBK'da düzenlenen ayıba karşı tekeffülden de farklıdır. Ayıba karşı tekeffülde, sözleşme konusu şeyin ayıplı olması ve ayıplı ürünün gerçek ya da tüzel bir kişiye teslim edilmiş olması gerekir. Ürün sorumluluğunda ise üreticinin piyasaya arz ettiği ürünün hatalı olması aranır. Ürünün hatalı olması, kullanıcıların haklı güvenlik beklentilerini karşılamamasını ifade eder. Ayrıca, ayıba karşı tekeffülde akdi sorumluluk gündeme gelirken ürün sorumluluğunda kusursuz sorumluluk söz konusudur. Bknz. **Gümüş,** s. 498; **Kırca,** s. 85 vd.; **Havutçu,** s. 24 vd.

Türk hukukunda özen sorumluluğu, öğretide kurtuluş kanıtı getirilen ve kurtuluş kanıtı getirilemeyen özen sorumluluğu olarak ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır[428]. Bu kapsamda ürün sorumluğunun, özen sorumluluğu içerisinde nerede yer aldığının da tespiti gerekmektedir. Temel olarak kurtuluş kanıtı getirilen özen sorumluluğunda sorumlu kişi, objektif özen yükümlülüğüne aykırı bir fiilinin olmadığını ispatlamakla sorumluluktan kurtulabilir[429]. Kurtuluş kanıtı getirilemeyen özen sorumluluğunda ise sorumlu tutulan kişiye böyle bir imkân tanınmamaktadır[430]. ÜGTDK, AB'nin 85/374 sayılı Direktif m. 7 ile uyumlu bir düzenleme getirmiştir. Direktif m. 7 ile uyumlu şekilde düzenlenen ÜGTDK m. 21/III, üreticilerin tahdidi olarak sayılan durumların ispatlanması halinde sorumlu tutulamayacağını düzenlemiştir[431]. Bu açıdan ürün sorumluluğu, Türk hukukunda kural olarak kurtuluş kanıtı getirilebilen özen sorumluluğu olarak düzenlenmiştir[432].

Ürün sorumluluğunun hukuki niteliği, genel olarak özen sorumluluğu olarak nitelendirilse de bazı durumlar açısından bu nitelendirme yetersiz kalabilir. Özellikle üretim kaçağı[433] olarak piyasaya sürülen ürünün ÜGTDK kapsamında hatalı (güvenli ürün) olarak nitelendirilememesi durumunda ya da gelişim hataları[434] nedeniyle meydana gelen zararlar karşısında özen sorumluluğunun, sorumluluğu karşılayıp karşılamayacağının tartışılması gerekmektedir.

Üretim kaçağı olarak adlandırılan husus, bir ürünün üretilmesi sürecinde gerekli tüm dikkat ve özenin gösterilmesine rağmen ortaya çıkabilen çeşitli sorunlar nedeniyle ürünün zarara sebebiyet vermesidir[435]. Üretim kaçağı, seri üretimin bir sonucudur. Bu hususun açıklanmasında seri üretim yapan bir tuğla fabrikası örneklendirilebilir. Çeşitli karışımlarla hazırlanan tuğla harcı, kalıplara dökülerek sağlamlaşması için fırınlanır. Kalıplara dökülmüş

---

428 Ayrıntılı bilgi için bknz. **Kılıçoğlu,** s. 417, Pr. 2201 vd.; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 379, Pr. 1000; **Eren,** s. 554, Pr. 1552; **Antalya,** Cilt II, s. 248;

429 **Kılıçoğlu,** s. 417, Pr. 2202; **Feyzioğlu,** s. 462; Kurtuluş kanıtı getirme imkânının tanındığı özen sorumluluğu, olağan özen/sebep sorumluluğu olarak da adlandırılır.

430 **Ayan,** s. 334; **Gümüş,** s. 467; **Antalya,** Cilt II, s. 250; Kurtuluş kanıtı getirme imkânının tanınmadığı özen sorumluluğu, ağırlaştırılmış özen/sebep sorumluluğu olarak da adlandırılır.

431 Ürün sorumluluğunda üreticinin, bazı durumların varlığını kanıtlaması halinde sorumlu olmayacağı düzenlenmiştir. Bu sayede üreticiye sorumluluktan kurtuluş kanıtı getirme imkânı getirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bknz. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM, 2.

432 Burada hemen belirtmek gerekir ki üretici, ancak ÜGTDK m. 21/III'te tahdidi olarak sayılan durumların varlığını ispatladığı ölçüde sorumluluktan kurtulabilecektir.

433 Ayrıntılı bilgi için bknz. İKİNCİ BÖLÜM, 2.1.5.2.3.

434 Ayrıntılı bilgi için bknz. İKİNCİ BÖLÜM, 2.1.5.2.4.

435 **Palandt/Sprau,** 2023, § 3, Pr. 9; **Handbuch/Foerste,** § 48, Nr. 6; **Kırca,** s. 150; **Öztan,** s. 181.

tuğlalar, fırına alındığında hepsinin eşit olarak sertleşmesi beklenir. Ancak seri üretimde, üretim sürecinde bütün tuğlaların aynı oranda sertleşmesi her zaman için mümkün olmayabilir. Fırının yapısı gereği fırının belirli bölgesinde kalan tuğlalar, gerekli ısıyı alamadığında fırının bir başka bölgesindeki tuğla gibi ısınamayabilir. Dolayısıyla üretilen her bir tuğla, üretim bandından aynı kalitede çıkmaz. Ya da seri üretime tabi olan bir televizyon, çeşitli üretim aşamalarından geçer. Aynı seferde yüzlerce televizyon, üretim bandında üretilebilir. Üretim bandında çeşitli faaliyetleri gerçekleştiren robot ya da insan, çeşitli sebeplerle her televizyonu aynı kalitede üretemeyebilir. Televizyonun üretim bandından milimetrik ölçülerde kayarak banda tam oturmaması, üretim robotunun aşırı ısınması ya da robotun yazılımındaki anlık gecikmeler vb. nedenlerle banttan çıkan her bir televizyon, aynı kalitede olmayabilir. Bu vaziyet, kaçınılmaz bir şekilde seri üretimin sonucudur.

Üretim kaçağı şeklinde piyasaya arz edilmiş bir üründen kaynaklı zarar, şüphesiz üretici tarafından karşılanmalıdır. Ancak buradaki ürün sorumluluğunun hukuki niteliği ne şekilde tespit edilmelidir? ProdHaftG, Alman hukukunda üretim kaçaklarına ilişkin herhangi bir düzenleme getirmemiştir. Kusursuz sorumluluğa ilişkin bir kuralın, açıkça kanunda yer alması ilkesi karşısında, üretim kaçaklarından dolayı üreticinin sorumluluğu, Alman hukukunda BGB §823 bağlamında haksız fiil hukuku içerisinde değerlendirilmektedir[436]. Bu yaklaşımın Türk hukuku açısından kabul edilmesi durumunda, üretim kaçaklarından kaynaklanan zarar, TBK m. 49'da düzenlenen haksız fiil hükümlerine çözümlenebilir. Üretim kaçaklarına haksız fiil hükümlerinin uygulanması, kanaatimizce Türk hukuku bağlamında mümkün değildir. Zira kusur sorumluluğunun en önemli unsuru, kusurdur. Üretim kaçağının asıl sebebi, seri üretimdir. Üretim faaliyetleri çerçevesinde üretim kaçağının meydana gelmesi, kaçınılmazdır. Dolayısıyla üretim kaçağı sebebiyle bir ürünün zarara sebebiyet vermesi durumunda, üreticinin herhangi bir kusurunun olduğunu söylemek her zaman için mümkün olmayabilir. Üretici, üretim faaliyetleri içerisinde fabrikasındaki üretim robotlarının tüm bakımlarını, yazılım güncellemelerini vb. iş ve işlemleri yerine getirmiş olsa ya da üretim faaliyetlerine katılan çalışanlarına gerekli eğitimleri vermiş olsa dahi üretim kaçağı söz konusu olabilir. Böyle bir durumda üreticinin, üretim kaçağının meydana gelmesinde herhangi bir kusurunun olduğundan bahsetmek pek de mümkün

436 **Handbuch/von Westphalen,** § 74, Nr. 5; **Hill-Arning, Susanne/Hoffman, William C.** (1995) Produkthaftung in Europa, 1. Aufl., Heidelberg, Verlag Recht und Wirtschaft GmbH, s. 59 vd.; **Bamberger/Roth/Hau/Poseck Kommentar/Förster,** § 1, Nr. 9; **Belz, August** (1991) Schadensersatz und Produkthaftung, 2. Aufl., Stuttgart, Richard Boorberg Verlag, s. 54 vd.

değildir. Ancak üretim faaliyeti içerisindeki tüm riskleri üzerine alan üreticinin, kusurunun olmaması sebebiyle sorumlu tutulamayacağı sonucuna gidilmesi, ürün sorumluluğu düzenlemesi ile bağdaşmaz.

Üretim kaçağı sebebiyle sorumluluğun belirlenmesinin özen sorumluluğu içerisinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceğinin incelenmesi de gerekmektedir. Sebep sorumluluğu olarak da ifade edilen özen sorumluluğu, bir kimsenin, hâkimiyeti altında olan kişi veya kişilerin ya da belirli bir şeyin zarara sebep olmaması için gerekli dikkat ve özeni göstermemesi durumunda sorumlu tutulmasıdır[437]. Daha önce de ifade edildiği üzere üretim kaçağı, seri üretim faaliyetinin bir sonucu olarak, kaçınılmaz bir şekilde ortaya çıkabilmektedir[438]. Üretim faaliyetlerinin yürütülmesi çerçevesinde üretici, gerekli tüm dikkat ve özeni göstermiş olsa dahi, işin doğası gereği üretim kaçağı söz konusu olabilmektedir[439]. Bu durumda, üretim kaçağı sebebiyle meydana gelen zararın özen sorumluluğu olarak nitelendirilmesi kanaatimizce mümkün görünmemektedir. Zira sorumluluğun temelinde, gerekli dikkat ve özenin gösterilmesi yer alır. Bu durumda üretici, gerekli tüm dikkat ve özeni gösterse dahi üretim kaçağı söz konusu olabileceğinden özen sorumluluğu çerçevesinde tazmini, özen sorumluluğunun özü itibariyle mümkün görünmemektedir. Üretim kaçağı olarak nitelendirilen bir ürünün sebebiyet verdiği zararlardan sorumluluğunun hukuki dayanağı, Türk hukuku bağlamında tehlike sorumluluğuna dayandırılabilir. Üretim kaçakları açısından, bizatihi üretim faaliyeti, TBK m. 71/II bağlamında tehlike sorumluluğu açısından istisnai olarak değerlendirilebilir. Gelişim hatalarından kaynaklanan zararlar bakımından da üretim kaçağına benzer şekilde tehlike sorumluluğu nitelendirilmesinin uygun olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bu bakımdan, ÜGTDK m. 6 kapsamında ürün sorumluluğu, hukuki niteliği itibariyle kural olarak kurtuluş kanıtı getirme imkânı tanınan bir özen sorumluluğu olmakla beraber üretim kaçakları ve gelişim hataları açısından tehlike sorumluluğu şeklinde nitelendirilebilir[440].

---

437 **Akıncı,** s. 250; **Antalya,** s. 322, Pr. 1364; **Eren,** s. 554, Pr. 1550.

438 **Koch,** s. 64; **Eisenberg/Gildeggen/Reuter/Willburger,** s. 77; **Hettich,** s. 82.

439 Gerekli dikkat ve özenin gösterilmesine makinelerin bakımını zamanında yaptırmış olması, makinelerin yazılım güncellemelerini yaptırmış olması, ömrünü tamamlayan makineleri değiştirmiş olması, makine operatörlerine gerekli eğitimi vermiş olması, üretim faaliyetlerine katılan çalışanlarına gerekli eğitimleri vermiş olması durumları örnek olarak gösterilebilir

440 Öğretide bazı yazarlar, ürün sorumluluğunu tehlike sorumluluğuna dair unsurları da içeren özen sorumluluğu olarak nitelendirmektedir: Bknz. **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 418, Pr. 1093. Ancak Türk hukuku bakımından kusursuz sorumluluk, esas olarak hakkaniyet sorumluluğu, özen sorumluluğu ve tehlike sorumluluğu olarak üç şekilde düzenlenmiştir. ÜGTDK m. 6, Türk hukukundaki sorumluluk rejiminden farklı ve yeni bir sorumluluk rejimi de getirmemiştir. Bu

Ürün sorumluluğu, hukuki niteliği itibariyle ayıplı ifadan (ayıba karşı tekeffül) farklı ve bağımsız bir sorumluluktur. Ürün sorumluluğu, Türk hukukunda ÜGTDK ile özel bir kusursuz sorumluluk türü olarak düzenlenmiştir. Bu çerçevede üretici ya da üretici gibi sorumlu olanlar, bir üründen kaynaklanan zararları tazmin etme yükümlülüğü altındadır. Ayıplı ifadan doğan sorumluluk ise akdi sorumluluk kaynaklıdır. Satıcının sözleşmeye göre teslim ettiği ürünün ayıplı olması sebebiyle sorumluluk gündeme gelir. Burada tüketici ya da kullanıcı, ayıplı üründeki ayıbın giderilmesine yönelik taleplerde bulunabilir. Bu bağlamda, ürün sorumluluğu ve ayıba karşı tekeffül, dayandığı hukuki ilişki ve sonuçları bakımından birbirinden farklı birer hukuki kurumdur[441].

2. ÜRÜN SORUMLULUĞUNUN ŞARTLARI

2.1. ÜRÜNÜN ZARARA SEBEBİYET VERMESİ

2.1.1. Genel Olarak

ÜGTDK çerçevesinde düzenlenen ürün sorumluluğunun gündeme gelebilmesi için aranan ilk şart, zarara bir ürünün sebebiyet vermesidir. Bir diğer ifade ile ürün sorumluluğunda sorumluluğunun objesi, üründür. Bu bakımdan ürün kavramından ne anlaşılması gerektiğinin ortaya konulması gerekir. Ürün kavramı açıklanırken, öncelikle AB Direktifi ve karşılaştırmalı hukuktaki ürün kavramının tanımlarına yer verilmektedir. Sonrasında ise Türk hukukundaki ürün kavramının ne şekilde tanımlandığı ele alınacaktır. Akabinde ise sorumluluğa sebebiyet veren güvenli olmayan ürün kavramına dair değerlendirmelerde bulunulmaktadır.

---

bakımdan, tehlike sorumluluğuna dair unsurları da içeren özen sorumluluğu nitelendirmesinin Türk hukuku bağlamında kabul edilmesinin mümkün olmadığını düşünmekteyiz. Benzer şekilde, üretim kaçağı (fabrikasyon hatası) sebebiyle meydana gelen zarardan hareketle, ürün sorumluluğunun sui generis veya karma bir sorumluluk hali olarak nitelendirilmesi gerektiği görüşü de ileri sürülmüştür: Bknz. **Gümüş,** s. 498. Ancak Türk hukukundaki sorumluluk rejimi, TBK ile düzenlenmiştir. Başka bir kusursuz sorumluluk hali, ancak kanuni bir düzenleme ile gündeme gelebilir. Bu bakımdan ürün sorumluluğunun sui generis-karma bir sorumluluk olduğu görüşüne katılmamakla beraber Gümüş'ün üretim kaçağının (fabrikasyon hataları) söz konusu olduğunda ürün sorumluluğu tehlike sorumluluğuna daha yakın bir duruş arz edeceği görüşüne katılarak, üretim kaçağı ve gelişim hataları bakımından tehlike sorumluluğunun uygulanması gerektiğini düşünmekteyiz.

441 Ayrıntılı bilgi için bknz. **Gümüş, Mustafa Alper** (2017) "Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğunun Yasal Temelleri": Akipek Öcal, Şebnem/Uzun Kazmacı, Özge/ Ayar, Ahmet/Sayın, Zeliha Gizem/Şen Özçelik, Nesli (Editörler), Medeni Kanun'un ve Borçlar Kanunu'nun 90. Yılı Sempozyumu: 1926'dan Günümüze Türk-İsviçre Medeni Hukuku II. Cilt, 1. Baskı, Ankara, Yetkin (Kısaltılmışı: Gümüş, Ürün), s. 1063 vd.

2.1.2. Ürün Kavramının Tanımı

Ürün *(produkt)*, sözlük anlamı ile *"türlü endüstri alanlarında ham maddelerin işlenmesiyle elde edilen şey"* manasındadır[442]. Bir ham maddenin, endüstriyel faaliyetler çerçevesinde çeşitli aşamalardan geçerek, işlenmesi sonucunda ortaya çıkan ürünün özünde, üretim faaliyetleri yatmaktadır.

7223 sayılı Kanun'un Genel Gerekçesi'nde, Kanun'un Avrupa Birliği'nin ilgili yatay mevzuatının temel alınarak hazırlandığı belirtilmiştir. Bu çerçevede 7223 sayılı Kanun'un, ürün sorumluluğuna ilişkin AB'nin yatay mevzuatında yer alan 85/374 sayılı AB Direktifi'nin temel alınarak hazırlandığı şeklinde bir yorum yapmak mümkündür. Bu sebeple ürün sorumluluğuna ilişkin değerlendirmelerde bulunmadan önce, ilgili AB Direktifi'nde yer alan düzenlemelerin incelenmesi isabetli olacaktır.

85/374 sayılı AB Direktifi m. 2, münhasır bir düzenleme ile ürün kavramını tanımlamıştır. Söz konusu tanıma göre *"Bu Direktif'in uygulanması açısından ürün, başka bir taşınır ya da taşınmazla birleştirilmiş olsa bile her türlü taşınır eşya anlamına gelir. Elektrik de ürün sayılır[443]."*

Direktif'e göre ürün, taşınır eşya olarak nitelendirilmiştir. Dolayısıyla niteliği itibariyle taşınır eşya olarak kabul edilen her şey, Direktif kapsamında ürün olarak değerlendirilebilir. Örneğin otomobil, birden fazla parçanın bir araya gelmesi sonucunda oluşmakla beraber başlı başına bir taşınır eşyadır. Bir otomobilin karıştığı zarar verici eylemde, otomobili oluşturan fren sisteminin zarara sebebiyet vermesi durumunda, Direktif çerçevesinde doğrudan o fren sisteminin üreticisinin sorumluluğu gündeme gelebilir.

Direktif, ürün kavramını tanımlarken her türlü taşınır eşya ifadesini kullanmakla beraber taşınır eşyadan ne anlaşılması gerektiğine dair herhangi bir açıklamaya yer vermemiştir. Bu sebeple, taşınır eşya kavramından ne anlaşılması gerektiği, kural olarak her ülkenin kendi iç hukukuna göre tespit edilir[444]. Ancak bu tespit yapılırken, iç hukuktaki eşya

---

442 tdk.gov.tr

443 İlgili Direktif maddesinin İngilizce metni şu şekildedir: "*For the purpose of this Directive, 'product' means all movables even if incorporated into another movable or into an immovable. 'Product' includes electricity."*

444 **Havutçu,** s. 67; **Baş,** s. 369.

tanımlamalarına sıkı sıkıya bağlı kalınması yerine ÜGTDK'nın kapsamına uygun bir değerlendirmede bulunulmalıdır[445].

Direktif, elektrik dahil her türlü taşınır eşyayı ürün kavramı içerisinde değerlendirmektedir[446]. Doğal olarak taşınmaz mallar, hizmet ve iş görme edimleri, maddi varlığı haiz olmayan fikir ve sanat eserleri ürün sorumluluğuna dahil edilmeyerek sorumluluğun kapsamı dışında bırakılmıştır. Direktif'te yer alan elektrik harici diğer enerji kaynaklarının ürün sorumluluğuna dahil edilip edilmeyeceği hususu tartışılabilir. Direktif, enerji kaynaklarından açıkça elektriği sorumluluğun kapsamı içerisinde değerlendirmiştir. Dolayısıyla diğer enerji kaynaklarından meydana gelen zararlar, ürün sorumluluğu içerisinde değerlendirilemez. Ancak Direktif'te hangi sebeple elektriğin sorumluluk kapsamı içerisinde değerlendirildiği konusunda herhangi bir açıklamada bulunulmadığından neden sadece elektriği sorumluluk kapsamına dahil ettiğine dair bir yorumda bulunmak oldukça güçtür. Bu hususta Direktif'in kabul edildiği zaman dilimi değerlendirilerek bir çıkarımda bulunulabilir. Elektrik kesintileri ya da voltaj değişikliklerine ilişkin sorunlar, Avrupa'da son yıllarda oldukça azalmıştır. Ancak Direktif'in ortaya çıktığı zaman diliminde, elektrikte özellikle voltaj değişikliklerine sıkça rastlanmaktadır. Voltaj değişiklikleri sebebiyle ürünlerde bozulmalar meydana geldiği gibi bu değişiklikler, kimi zaman yangınlara da sebebiyet vermiştir. Bu sebeple Direktif, bu sorunlardan ötürü elektriği ürün

---

445 **Jaeger, Till/Metzger, Axel** (2020) Open Source Software, 5. Aufl., Münih, Beck, § 3, Nr. 303 vd.; **Havutçu,** s. 67; Erlüle'ye göre ürün, ürün sorumluluğuna özgü bir kavramdır. Dolayısı ile ürün kavramı, eşya hukukundaki eşya kavramı ile aynı anlama gelmemektedir. Bknz. **Erlüle,** s. 312; Direktif, her türlü eşyayı ürün olarak kabul etmiştir. Bunun yanında başka bir taşınır ya da taşınmaz eşyanın bir parçası olsa bile, her türlü eşya ürün kapsamı içerisinde düzenlenmiştir. Ayrıca, ürün kavramına elektriğin de dahil olduğu açıkça ifade edilmiştir. Bununla birlikte hem Türk hukuku hem de karşılaştırmalı hukuk özelinde, elektriğin eşya olup olmadığına ilişkin çeşitli tartışmalar mevcuttur. Bknz. **Gürsoy/Eren/Cansel,** s. 397; **Eren,** Mülkiyet, s. 53; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir,** Eşya, s. 740 vd. Direktif'in, elektriğin sorumluluk kapsamına dahil olduğunu belirtmesinden hareketle, esasen iç hukuktaki tartışmaların bir nevi önüne geçerek ürün kavramının kapsamının belirlenmesinde kapsayıcı bir değerlendirmede bulunulması gerektiğine dair yorum yapılabilir. Burada, ürün sorumluluğuna ilişkin taşınır eşya değerlendirmesi yaparken, iç hukuktaki taşınır eşya tanımlamasına dair sorumluluk hukukunun ilkelerine uygun şekilde yorum yaparak ürün kavramının tespit edilmesi gerekir. Zira örneğin Almanya'da ProdHaftG, İsviçre'deki PrHG, ürün kavramının tanımlamasında Direktif'te yer alan düzenlemeye benzer bir düzenleme getirmektedir. Bu şekilde bir düzenleme ile, iç hukuktaki taşınır eşya kavramına sıkı sıkıya bağlı kalınmamasının, ürün sorumluluğuna ilişkin yeknesak bir uygulamanın oluşması bakımından isabetli olduğu kanaatindeyiz.

446 Elektrik, bazı iç hukuk düzenlemelerinde, örneğin Alman hukukunda taşınır eşya olarak kabul edilmemektedir. Bu sebeple Direktif'in elektriğin ürün kavramına dahil olduğunu açıkça belirttiği ileri sürülmektedir. Bknz. **Pott, Werner/Frieling, Günter** (1992) Gesetz über die Haftung für fehlerhafta Produkte, 1. Aufl., Essen, Verlag für Wirtschaft und Verwaltung Hubert Wingen s. 100, Pr. 7; **Kullmann,** s. 78

sorumluluğu içerisine dahil ederek meydana gelen zararların ürün sorumluluğu içerisinde tazmin edilmesi gibi bir tercihte bulunmuştur[447].

Alman hukukunda ise ürün kavramı, ProdHaftG § 2'de tanımlanmıştır. Söz konusu maddeye göre *"Bu Kanun kapsamında, başka bir taşınır ya da taşınmaz eşyanın bir parçası olsa bile, her türlü taşınır mal ve elektrik ürün sayılır."* Bu bağlamda ProdHaftG'nin, ilgili AB Direktifi ile benzer bir düzenleme ihtiva ettiği söylenebilir.

ProdHaftG'ye göre ürün sorumluluğu bağlamındaki ürünün endüstriyel olup olmaması ya da seri üretimle üretilip üretilmemesi, sorumluluğun meydana gelmesi bakımından herhangi bir önemi haiz değildir[448]. Kullanılmış ya da işlenmiş eşyalar da ProdHaftG kapsamında ürün olarak kabul edilir[449]. Ayrıca ürün, bir başka taşınır ya da taşınmaz eşyanın parçası olabilir. Bu çerçevede bir başka taşınır ya da taşınmaz üzerinde yer alan ürünün, üzerinde bunduğu eşyadan bağımsız olarak mülkiyetini sürdüğü kabul edilmiştir. Bu sayede taşınır ya da taşınmaz eşya üzerinde yer alan bir ürünün sebebiyet verdiği zararlardan, münhasıran o ürünün üreticisinin sorumluluğu gündeme gelir[450]. Sonuç olarak Alman hukukunda, modern sanayileşmiş bir toplumda üretilen ve satılan tüm taşınabilir nesnelerin, ürün sorumluluğu kapsamında ürün olarak değerlendirildiği ifade edilebilir[451].

---

447 **Wuyts,** s. 4.

448 **Pott/Frieling,** s. 27, Pr. 12; **Koch,** s. 92; **Kretschmer/Alleweldth/Buyten /Scheller/Wagener,** s. 44, Pr. 170; **Bauer/Hinsch/Eidam/Otto,** s. 15; **Landscheidt, Christoph** (1992) Das neue Produkthaftungsrecht, 2. Aufl., Berlin, Verlag Neue Wirtschafts-Briefe Herne, s. 63, Pr. 30; **Rolland, Walter** (1990) Produkthaftungsrecht: Kommentar, 1. Aufl., Köln, Bundesanzeiger, § 2, Nr. 3.

449 **Handbuch/von Westphalen,** § 47, Nr. 8; **BeckOGK/Spindler,** BGB, § 823 Nr. 634; **Wagener, Martin/Geissl, Karin E.** (2010) Produkthaftung Deutschland-USA von A-Z, 2. Aufl., Münih, Deutscher Taschenbuch Verlag, s. 104.

450 **Kullman,** s. 77; **Lenz,** s. 210, Pr. 295; **Katzenmeier,** s. 276; **Nettelbeck, Beate Ilona** (1995) Produktsicherheit-Produkthaftung, 1. Aufl., Berlin, Springer, s. 16; AB Direktifi ve Alman hukukundaki bu yaklaşımın Türk hukukunda da benimsenmesi gerekir. Özellikle ülkemizde meydana gelen depremlerin yıkıcı etkileri olmaktadır. Taşınmazlar, Alman hukuku özelinde ürün kavramı içerisinde değerlendirilmemektedir. Ancak taşınmazı oluşturan taşınır eşyalar, ürün olarak değerlendirilerek ürün sorumluluğu kapsamında değerlendirilir. Örneğin bir binayı oluşturan tuğlaların hatalı olması sebebiyle binanın çökmesi sonucunda, o tuğlanın üreticine sorumluluk yüklenebilir. 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen ve yıkıcı etkileri olan Kahramanmaraş merkezli depremlerde, binaların üretiminde kullanılan malzemelerden kaynaklı yıkımların gerçekleştiği iddialarına yönelik yargılamalar devam etmektedir. Alman hukukuna benzer şekilde bir ürün kavramının Türk hukuku bağlamında da kabul edilmesi, sorumluluk hukuku açısından oldukça önem arz eder. Zira sadece binayı inşa edenlerin değil; o binanın inşasında kullanılan malzemeleri üretenlerin de sorumlu tutulması gündeme gelebilir. Bu sayede, üreticilerin daha dikkatli ve özenli davranması söz konusu olur. Bu durum da ülkemizde bir daha böyle acıların yaşanmaması adına önemli bir gelişmeye vesile olur.

451 **Eisenberg/Gildeggen/Reuter/Willburger,** s. 108.

İsviçre hukukunda ürün kavramı, PrHG § 3 ile tanımlanmıştır. Buna göre *"Bu Kanun kapsamındaki ürünler şunlardır: a. Başka bir taşınır eşyanın ya da taşınmaz bir eşyanın parçasını oluştursa bile herhangi bir taşınır eşya ve, b. Elektrik*[452]*."*

PrHG'ye göre ürünün seri üretime tabi olup olmaması ya da üretiminin makineyle ya da el işçiliği ile yapılıp yapılmaması herhangi bir önemi haiz değildir[453]. Ayrıca, Alman hukukunda olduğu gibi İsviçre hukukunda da kullanılmış ya da işlenmiş eşyalar da ürün sorumluluğunun kapsamına dahildir[454]. PrHG'de bir ürünün bir başka taşınır ya da taşınmaz eşyanın parçası olabileceği de kabul edilmiştir. Bu sayede taşınır ya da taşınmaz eşya üzerinde yer alan bir ürünün sebebiyet verdiği zararlardan, münhasıran o ürünün üreticisinin sorumluluğu gündeme gelebilecektir.

Türk hukukunda ise ürün kavramı, ÜGTDK m. 3/I-s'de *"her türlü madde, müstahzar veya eşyayı"* ifade edecek şekilde düzenlenmiştir[455]. ÜGTDK, ürün kavramını düzenlerken

---

452 *Als Produkte im Sinne dieses Gesetzes gelten: a. jede bewegliche Sache, auch wenn sie einen Teil einer anderen beweglichen Sache oder einer unbeweglichen Sache bildet, und b. Elektrizität."* Bu düzenleme, Türkçe'ye şu şekilde tercüme edilebilir:

453 **BaslerK/Fellmann,** PrHG § 3, Nr. 3; **Fellmann, Walter/Kottmann, Andrea** (2012) Schweizerisches Haftpflichtrecht, 1. Aufl., Bern, Stämpfli Verlag, s. 375, Nr. 1126.

454 **Fellmann/Kottmann,** s. 376, Nr. 1128; **BaslerK/Fellmann,** PrHG § 3, Nr. 3.

455 Kanun'da geçen müstahzar, *"kullanıma hazır duruma getirilmiş, hazırlanmış"* anlamına gelmektedir. Bknz. sozluk.gov.tr; Müstahzar kavramının ürün sorumluluğu bakımından değerlendirilmesinde bknz. İKİNCİ BÖLÜM, 2.1.6.2.1.; Ürün kavramı, özellikle 4077 sayılı Kanun döneminde farklı tanımlanmıştır. 4077 sayılı Kanun m. 3/c, ürün kavramını *"alışverişe konu olan taşınır eşya, konut ve tatil amaçlı taşınmaz ürünler ve elektronik ortamda kullanılmak üzere hazırlanan yazılım, ses, görüntü ve benzeri gayri maddi ürünler"* olarak tanımlamıştır. Görüldüğü üzere 4077 sayılı Kanun döneminde, taşınmazlar ürün sorumluluğu kavramı içeresinde değerlendirilmiştir. Kanun koyucunun bu yaklaşımı, ilgili AB Direktifi ve karşılaştırmalı hukuka göre farklılaşmaktadır. Kanaatimizce 4077 sayılı Kanun dönemindeki bu yaklaşım, yerinde değildir. Zira kullanım ya da üretim amacı ne olursa olsun, taşınmazların ürün sorumluluğuna dahil edilmesi, ürün sorumluluğunun düzenlenmesi amacına ters düşmektedir. Ayrıca ürün sorumluluğunun kapsamının bu şekilde genişletilmesi, sorumluluk hukukundaki yapı malikinin sorumluluğu ile taşınmaz malikinin sorumluğunun kapsamını daraltacak, hatta uygulanmaz hale getirecektir. Aynı yönde bknz. **Kırca,** s. 192; **Havutçu,** s. 121; **Tarman,** s. 314; **Erlüle,** s. 315. Ancak Aydos'a göre arazi gibi her türlü taşınmazın değil de konut ve tatil amaçlı taşınmazların ürün olarak değerlendirilmesi isabetlidir. Zira konut ve tatil amaçlı taşınmazlar bir üretim faaliyeti sonucunda ortaya çıkar. Bknz. **Aydos,** s. 129 vd. 4077 sayılı TKHK m. 4/A hükmü hizmetleri düzenlemiştir. TKHK m. 4/A, *"Tüketici, bu seçimlik haklarından biri ile birlikte 4 üncü maddede belirtilen şartlar çerçevesinde tazminat da isteyebilir."* düzenlemesini içermekteydi. İlgili düzenlemenin, ürün sorumluluğun düzenleyen TKHK m. 4'e atıf yapması, hizmetlerin de ürün sorumluluğu içerisinde kabul edildiğini göstermektedir. Hizmetlerin ürün sorumluluğunun kapsamı içerisinde değerlendirilmesi de ilgili AB Direktifi ile uyumlu değildir. Kaldı ki ürün sorumluluğu, kusursuz sorumluluk hallerinden biridir. Hizmetten kaynaklanan zararların giderilmesinde, ürün sorumluluğunun gündeme gelmesi, haksız fiil hukuku politikası açısından yerinde değildir. Tüm zararların ürün sorumluluğu kapsamı içerisinde değerlendirilmesi, diğer sorumluluk türlerini adeta ortadan kaldıracak, kullanılmaz hale getirecektir. Bu durumda istisnai bir özellik taşıyan kusursuz sorumluluk, sorumluluk hukuku bağlamında istisnai özelliğini terk ederek kural haline gelecektir. Biz, bu yaklaşımı Türk sorumluluk hukuku bakımından doğru bulmuyoruz. Bu bakımdan 4077 sayılı Kanun dönemindeki ürün kavramının tanımının, kapsamının çok geniş bir şekilde ele alınması

detaya yer vermeden, geniş bir şekilde tanımlamıştır. Ürün kavramından ne anlaşılması gerektiğini düzenleyen AB'nin ilgili Direktifi, ProdHaftG, PrHG vb. düzenlemeler, esas olarak tanışır ve taşınmaz eşya ile bütünleyici parça kavramlarından hareket etmiştir[456]. İlgili kavramların kullanılması, medeni hukukta yer alan eşya sınıflandırmalarına uygundur. Ancak ÜGTDK m. 3/I-s'de yer alan düzenleme, Türk hukuk terminolojisine uygun bir tanımlama getirmemiştir. Zira *'her türlü madde' ile 'müstahzar'* kavramlarının Türk medeni hukukunda herhangi bir karşılığının mevcut olmadığı gibi *'eşya'* kavramı da hem taşınır hem de taşınmaz eşyaları kapsayan geniş bir kavramdır[457]. Bu sebeple ÜGTDK ile getirilen ürün kavramı, Türk hukuk terminolojisinden uzak ve belirsiz bir tanımlama olarak değerlendirilebilir. Kaldı ki Kanun'un ilgili Avrupa Birliği düzenlemeleri göz önüne alınarak yapıldığı Genel Gerekçe'de belirtilmiştir. Ancak ÜGTDK m. 3/I-s'den hareketle, ilgili AB mevzuatları yeteri kadar dikkate alınmamış, anlaşılması güç ve özensiz ifadeleri içeren AB Direktifi ile uyumlu bir düzenleme getirilmemiştir[458].

Ürün kavramı, ÜGTDK yanında GÜGY ile de düzenlenmiştir. *'Tanımlar'* başlıklı GÜGY m. 4/1-h'ye göre ürün "*tüketicilerin kullanımı için amaçlanan veya tüketicilerin kullanımı için amaçlanmamış olsa dahi makul ölçüde öngörülebilir koşullarda tüketiciler tarafından kullanılması muhtemel olan, gerek ticari faaliyetler sonucunda gerekse başka yollarla tedarik edilen veya kullanıma sunulan, yeni, kullanılmış veya ıslah edilmiş her türlü madde, müstahzar veya eşyayı"* ifade eder.

---

sebebiyle ürün sorumluluğuna uygun olmadığını düşünmekteyiz. Aynı yönde bknz. **Havutçu,** s. 123, **Tarman,** s. 314 vd. Karşı görüş için bknz. **Kırca,** s. 202. Ayrıca, 4077 sayılı TKHK, *"alışverişe konu olan"* taşınır eşyadan söz etmiştir. Dolayısıyla bir taşınır ya da taşınmaz eşyanın parçasını oluşturan taşınır eşya, ayrıca alışverişe konu olmaz. Dolayısıyla 4077 sayılı TKHK, Direktif'ten farklı olarak bir taşınır ya da taşınmaz eşyanın parçası haline gelmiş taşınır eşyaları ürün sorumluluğunun kapsamından çıkarmıştır. Bknz. **Havutçu,** s. 120.

456 AB'nin 85/374 sayılı Direktifi'ne göre piyasaya sürülen bir mal, Türk hukukuna göre başka bir taşınır ya da taşınmazın bütünleyici parçası haline gelmesi durumunda dahi, ürün niteliğini haizdir. Dolayısıyla ürün sorumluluğu bakımından eşya kavramı ile eşya hukuku bakımından eşya kavramı aynı şeye karşılık gelmez. Eşya hukuku bakımından taşınır bir eşya, başka bir taşınır ya da taşınmazın bütünleyici parçası haline gelmesi durumunda, fiziki varlığını korumakla beraber bağımsız eşya niteliği ortadan kalkar. Dolayısıyla Türk Hukuku'nda ürün sorumluluğu ile ilgili yapılacak düzenlemede de ürün, taşınır ya da taşınmaza dâhil edilmiş olsalar dahi, bir üretim süreci sonucunda üretilen her türlü taşınır eşya olarak AB'nin ilgili Direktifi'ne uygun şekilde tanımlanması gerekirdi.

457 **Atamer/Kurtalan Güner,** s. 553; **Sirmen,** s. 4 vd., **Ünal, Mehmet/Başpınar, Veysel** (2020) Şekli Eşya Hukuku, 11. Baskı, Ankara, Savaş, 15 vd.; **Hatemi, Hüseyin** (2020) Eşya Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha (Kısaltılmışı: Hatemi, Eşya), s. 2 vd.

458 **Ünal/Kalkan,** s. 66; Kanışlı, ilgili düzenlemenin ürün kavramını son derece geniş tutarak Direktif'e göre ürün sorumluluğunun alanını genişlettiğini savunmaktadır. Bknz. **Kanışlı,** s. 1431.

GÜGY, ÜGTDK'ya göre daha geniş bir tanım getirmiştir. Ancak getirilen tanım birçok noktada eleştiriye açıktır. Özellikle ürün sorumluluğu gibi kusursuz bir sorumluluk getiren ÜGTDK'nın, sorumluluğun objesini yönetmelik yerine kanunda detaylandırması daha isabetli olurdu. GÜGY, ürünü daha geniş tanımlamış olmakla beraber getirilen hüküm, 85/374 sayılı AB Direktifi m. 2'de yer alan ifadelerle ile uyumlu değildir. GÜGY, ÜGTDK'dan farklı olarak ürünün esas olarak ne şekilde piyasaya sürüldüğüne dair ifadelere yer vermiştir. GÜGY'nin bu şekilde bir tanımlama yapması şüphesiz önemli bir gelişmedir. Ancak esas olarak sadece bu ifadelerin eklenmesi, üründen ne anlaşılması gerektiği konusunda gerekli aydınlatıcı hükümler getirememiştir[459]. Ayrıca, GÜGY *'tüketici'* kavramını kullanmıştır. Bu şekilde bir kullanım da yerinde olmadığı ifade edilebilir. Zira bu kullanım, meselenin sorumluluk hukuku bağlamı yerine bir tüketici hukuku meselesi gibi algılanmasına sebebiyet verebilir[460]. Ancak ÜGTDK ile ürün sorumluluğu, Türk hukukunda artık özel bir kusursuz sorumluluk türü olarak düzenlenmiştir. Bu bağlamda, GÜGY'de değişiklik yapılarak tüketici kavramı yerine kullanıcı kavramı tercih edilebilir.

Türk hukuku açısından kanaatimizce ilgili AB Direktifi ve karşılaştırmalı hukuktaki düzenlemeler de dikkate alındığında, bir başka taşınır ya da taşınmaz eşyanın bir parçası haline gelmiş olsa bile, her türlü taşınır eşyaya ek olarak elektrik ve yazılım, ürün sorumluluğu bakımından ürün kavramının kapsamına dahildir[461].

---

459 Türk hukukunda ÜGTDK'da ve GÜGY'de *Tanımlar* kısmında bir bent olarak düzenlenen ürün kavramı, Alman hukukunda ve İsviçre hukukunda 85/374 sayılı AB Direktifi'ne uygun şekilde münhasır bir madde olarak düzenlenmiştir. Sorumluluğunun objesi olan ürün kavramının, Türk hukukunda sadece bir bent olarak düzenlemesi kanaatimizce yerinde olmamıştır. Ürün kavramının, Alman hukukunda ya da İsviçre hukukunda olduğu gibi Türk hukukunda da daha detaylı şekilde, ilgili AB Direktifi'ne uygun, münhasır bir madde olarak düzenlenmesi daha isabetli olurdu.

460 **Sağlam,** s. 108; **Atamer/Kurtulan Güner,** s. 553; Keser, GÜGY'de yer alan ürün tanımının ÜGTDK'daki ürün tanımının sınırlandırdığını, yönetmelik hükmüyle kanunun sınırlandırılamayacağını ileri sürmüştür. **Keser,** s. 57; Ürün sorumluluğunda tüketici yerine kullanıcı kelimesinin kullanılması daha isabetli olabilir. Zira Alman hukukunda da kullanıcı kelimesi *Benutzer* kullanılmaktadır. Bknz. **ErmanK/Schiemann,** § 1, Nr. 7; **Koch,** s. 57.

461 Ürün sorumluluğunun tanımında madde, müstahzar ve eşya kavramları kullanılmıştır. Madde ve eşya ifadelerinin birlikte kullanılması, ürün kavramının kapsamını genişletmiştir. Bir şeyin eşya olarak kabul edilebilmesi için her şeyden önce maddi bir varlığa sahip olması gerekir. Madde ifadesinin kullanılması, maddi varlığa sahip olmayan şeylerin de ürün sorumluluğunun kapsamı içerisinde değerlendirilmesi gerektiğine dair bir yoruma sebebiyet verir. Ancak maddi varlığa sahip olmayan yazılım gibi şeylerin madde kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceğinin kanunda ya da gerekçesinde yer alması gerekir. Direktif ve karşılaştırmalı hukuktaki yer alan hükümler değerlendirildiğinde, ürün kavramının bu kadar geniş bir biçimde yorumlanmasına yer açacak bir tanımın kullanılmasının yerinde olmadığı kanaatindeyiz. Bknz. **Sağlam,** s. 109; **Keser,** s. 62. Müstahzar ifadesinin kullanılmasının ise bilinçli bir tercih olduğu ifade edilebilir. Bu konudaki açıklamalar için bknz. İKİNCİ BÖLÜM, 2.1.6.2.1.

2.1.3. Ürün Kavramının Kapsamının Örneklendirilmesi

Ürün sorumluluğunun kapsamına hangi ürünlerin dahil olduğu hususunun da değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu değerlendirmelerde ÜGTDK ve GÜGY'de yer alan düzenlemeler, 85/374 sayılı AB Direktifi'ne uygun şekilde yorumlanarak ele alınacaktır.

ÜGTDK kapsamındaki ürün sorumluluğu içerisine, Kanun'un tanım kısmında yer alan *"her türlü madde, müstahzar veya eşya"* ifadesinin taşınır eşyayı kapsadığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır[462]. Bu yaklaşım, ürün sorumluluğuna ilişkin AB Direktifi ve karşılaştırmalı hukuka uygun olur. Taşınır eşya kavramı ise oldukça geniş bir kavramdır. Dolayısıyla taşınır eşya kavramı içerisine hangi eşyaların dahil olacağının tespiti önem arz eder.

Öncelikle enerji kaynaklarının ürün sorumluluğunun içerisinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususunun tartışılması gerekir. Bu konuya ilişkin ÜGTDK ve GÜGY açık bir düzenleme getirmemiştir. Ancak 85/374 sayılı AB Direktifi, elektriğin açıkça ürün sorumluluğu içerisinde değerlendirileceğini hüküm altına almıştır. Bununla birlikte Direktif, enerji kaynakları açısından sadece elektriği saymıştır. İlgili hükmün lafzından hareketle, diğer enerji kaynaklarının sorumluluğun kapsamına içerisinde değerlendirilemeyeceği ifade edilebilir. Türk hukuku açısından ise buna benzer bir yorumun yapılması gerekir[463]. Zira ÜGTDK Genel Gerekçesi'nde, kanunun AB'nin ilgili direktiflerinin göz önüne alınarak hazırlandığı belirtilmiştir.

Ürün kavramı içerisinde insan organlarının ve kanın, ne şekilde değerlendirileceği de tartışılması gereken bir konudur. Zira insan bedeninden ayrıldıktan sonra kan ve organlar, taşınır eşya niteliğindedir. Ancak 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılanması ve Nakli Hakkında Kanun m 3'e göre *"Bir bedel veya başkaca çıkar karşılığı, organ ve doku alınması ve satılması yasaktır."* düzenlemesi getirilmiştir. Bu hükme göre

---

462 **Ünal/Kalkan,** s. 66; **Atamer/Kurtulan Güner,** s. 553 vd.; **Al,** s. 1808; **Çelt,** s. 89; **Kara,** s. 300; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 421; Pr. 1104; ÜGTDK'nın madde metninde eşya kavramının yer alması ve eşya kavramına taşınır ve taşınmaz eşyaların dahil olması, kanun koyucunun aksi yönde bir sınırlama getirmediğinden hareketle taşınmazların ürün kavramı içerisinde değerlendirilmesi görüşü öğretide ileri sürülmektedir. Bknz. **Sağlam,** s. 144 vd.; **Polat,** Otonom, s. 177 vd.; **Okur,** s. 289; **Keser,** s. 61; **Kanışlı,** s. 1432.

463 **Sağlam,** s. 121; Aydos, Medeni Kanun ile eşya sayılan enerji kaynaklarının ürün kavramı içerisinde değerlendirileceğini savunmaktadır. Elektrikle aynı kategoride yer alan benzin, su, buhar ve gaz gibi enerji kaynakları, ürün kavramı içerisinde değerlendirilmelidir. Bknz. **Aydos,** s. 132 vd.; Kırca ise ısı enerjisi kaynaklarının ürün sorumluluğu içerisinde değerlendirilebileceğini savunmaktadır. Bknz. **Kırca,** s. 187; **Bauer/Hinsch/Eidam/Otto,** s. 15; **Kullmann,** s. 79.

doku ve organ, ancak bağışlama yöntemi ile başkalarına nakledilebilir. Dolayısıyla organ ve doku nakli, bağış dışında herhangi bir şekilde tesis edilemediğinden, doku ve organların ürün sorumluluğu kapsamına girmediğini düşünmekteyiz[464]. 5624 sayılı Kan ve Kan Ürünleri Kanunu m. 3/I-b'ye göre, "*Kan, kan bileşenleri ve ürünlerinin temininde karşılıksız ve gönüllü bağış esastır. Ancak malî karşılık anlamına gelmeyecek şekilde kan bağışçısını teşvik edici uygulamalar müstesnadır."* Kanun, kan naklinin esas olarak bağış şeklinde yapılacağını düzenlemiştir. Ayrıca, kanın doğrudan satışının yapılamayacağını, sadece çeşitli maddi edimlerle kan vermeye teşvik etmenin mümkün olabileceğini düzenlemiştir. Prensip olarak, bir kimsenin bir başka kimseye kan vermesi durumunda, kandan kaynaklanan hastalıklara ilişkin ürün sorumluluğu hükümlerinin uygulanmayacağı kanaatindeyiz. Zira kanın bir insandan başka bir insana, arada bir aracı olmadan aktarılması durumunda ortada ürün sayılabilecek nitelikte bir taşınır eşya söz konusu değildir[465]. Kaldı ki bu durumda kan, herhangi bir üretim faaliyeti sonucunda meydana gelmemiştir. Kan bankalarından kan temin edilmesi durumunda ise kan bankaları, ürün sorumluluğu çerçevesinde sorumlu tutulabilir[466]. Zira kan bankaları, aldıkları kanı çeşitli işlemlere tabi tutar. Bu işlemler sonucunda kan, bir başkasına nakledilecek duruma gelir. Kan, çeşitli işlemlere tabi tutulduktan sonra artık insandan ilk başta alınan kandan farklı bir duruma gelmiştir. Bir diğer ifade ile artık ortada yeni bir ürün söz konusudur. Dolayısıyla burada ürün sorumluluğunun kapsamına giren bir ürün mevcuttur. Sonuç olarak bir kişiden alınan kan ve doku, herhangi bir işleme tabi tutulmadığından ürün olarak kabul edilmezken işleme tabi tutulduğu noktada artık ürün olarak nitelendirilir.

Kullanılmış ya da onarılıp yenilenmiş bir ürün de ürün sorumluluğu kapsamına dahildir[467]. ÜGTDK ve AB Direktifi, bu konuda sarih bir düzenleme ihtiva etmemektedir. Ancak sorumluluğun sadece ilk kullanıcıda gerçekleşeceğine dair bir düzenleme de mevcut değildir. Kaldı ki hayatın olağan akışı içerisinde bir ürün, birden fazla kez el değiştirebilir. Bunu engelleyici herhangi bir kanun hükmü mevcut değildir. Bir ürünün üreticisi, o ürün

---

464 **Dural, Mustafa** (1990) Mangel und Produkthaftung in der Türkei, 1. Aufl., Freiburg, Rudolf Haufe Verlag**,** s. 18; **Kırca,** s. 188; **Keser,** s. 84.

465 **Lenz,** s. 211, Pr. 295.

466 **Pott/Frieling,** s. 112, Pr. 38; **Kullmann,** s. 80; **Dural,** s. 18; Kan, doğrudan bir kişiden alındığında doğrudan bir ürün niteliğini haiz değildir. Ancak kan bankalarının, almış oldukları kanı belirli bir işleme tabi tutması sonucunda mahiyeti itibariyle ürün olarak kabul edilir.

467 **Pott/Frieling,** s. 122, Pr. 63; **BaslerK/Fellmann,** PrHG § 3, Nr. 3; **Sağlam,** s. 150

piyasada olduğu sürece ürününden sorumludur. Dolayısıyla kullanılmış ya da onarılmış ürünler de ürün sorumluluğu kapsamında ürün olarak nitelendirilebilir[468].

Atıklar, niteliği itibariyle taşınır eşya olarak nitelendirilebilir. Ancak taşınır eşya olarak nitelendirilen atıkların, ürün sorumluluğuna dahil olup olmayacağının belirlenmesi gerekir. Atık, kelime manasıyla *"hastane, ev, fabrika vb. yerlerde kullanılmış, artık işlenmez veya çevre için zarar oluşturan her türlü madde; üretimden tüketime kadar olan tüm aşamalarda ortaya çıkan ve kullanıcının artık işine yaramayan maddelerin tamamı"* şeklinde tanımlanmıştır. Atık, kelime manasından anlaşılacağı gibi çeşitli şekillerde kullanıldıktan sonra işlevini kaybetmiş maddelerdir. Atık, ürünün kullanıldıktan sonra artık ekonomik ömrünü tamamlamasıdır. Dolayısıyla atık haline gelmiş bir eşya, prensip olarak artık ürün sorumluluğu kapsamında ürün olarak değerlendirilmez[469]. Kaldı ki ürün sorumluluğunun meydana gelmesi için aranan piyasaya arz edilmiş olma şartı da bir eşyanın atık haline gelmesiyle son bulur[470]. Atıkların çeşitli işlemlere tabi tutularak tekrar hammadde olarak kullanılması durumunda ise artık ortada atık bir eşyadan söz etmek mümkün olmayacaktır. Zira çeşitli teknik işlemler gerçekleşmiş ve ortaya yeni bir eşya çıkmıştır. Bu durumda ise, atıkların hammaddeye dönüştüğü anda yeni bir ürünün varlığı söz konusu olur ve ürün sorumluluğu gündeme gelir[471].

Doğal tarım ürünleri ve ev hayvanları, 85/374 sayılı AB Direktifi'nin ilk halinde açıkça düzenlenmişti. Bu düzenleme üye devletlere, tarımsal ürünleri ve av hayvanlarını ürün sorumluluğunun kapsamı dışında bırakma imkânı tanımaktaydı. Ancak teknolojinin gelişmesiyle, tarımda özellikle gen teknolojisinin kullanılmaya başlaması ile bu imkân,

---

468 **Handbuch/von Westphalen,** § 47, Nr. 9; Aydos'a göre genel olarak elden geçirme, onarıp yenileme veya modernize etme, ürünün yeni veya yenilenmiş ürün olarak işlem görmesine neden olur. Bu nedenle eski üretici yeni ürün nedeniyle ortaya çıkan zararlardan sorumlu olmaz. Onarıp yenileyen kişi, onu sadece tamir eden kişinin aksine ürünün üreticisi olarak nitelendirilebilir. Bknz. **Aydos,** s. 133. Kanaatimizce yenilenen ya da onarılan ürünün ne şekilde yapıldığı önemlidir. Yenileme ya da onarma işlemi, üreticinin yetkilendirdiği kişilerce yapıldıysa bu durumda ürünün ilk üreticinin ürün sorumluluğu devam eder. Yenileme ve onarma işlemini üreticinin yetkilendirmediği kişilerce yapılması durumunda ise üreticinin artık ürün sorumluluğu söz konusu değildir. Yenilenen ya da onarılan ürünü bu durumda yeni bir ürün gibi değerlendirerek ürünün yenileyen ya da onarına karşı ürün sorumluluğu ileri sürülebilir. Bknz. **Kullmann,** s. 80.

469 **Nomos/Taeger,** § 2, Nr. 47; **Pott/Frieling,** s. 103, Pr. 14; **Kırca,** s. 190; Niteliği itibariyle atık haline gelmiş bir ürün, kural olarak ürün sorumluluğu kapsamında değerlendirilemez. Ancak 85/374 sayılı Direktif m. 6 uyarınca, bir ürünün tüm hal ve şartlarda, bir kimsenin ondan beklemeye haklı olduğu güvenliği sağlaması gerekir. Dolayısıyla atık haline gelmiş bir ürün, bertaraf edilene kadar ürün niteliğini koruduğu kabul edilir ve ürün sorumluluğunun konusu olur. Bknz. **Aydos,** s. 135.

470 **Handbuch/von Westphalen,** § 47, Nr. 11; **BaslerK/Fellmann,** PrHG § 3, Nr. 5.

471 **Bamberger/Roth/Hau/Poseck Kommentar/Förster,** § 2, Nr. 12; **Erman/Wilhelmi,** § 2, Nr. 2.

1999/34 ayılı AB Değişiklik Direktifi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Değişiklik öncesi 85/374 sayılı Direktif, doğal tarım ürününden ne anlaşılması gerektiğini tanımlamıştır. Buna göre *"doğal tarım ürünleri kavramına, topraktan elde edilen ürünlerle hayvancılık ürünleri ve balıkçılık ürünleri girmektedir."* Direktif'in ülkelere tanımlamış olduğu, doğal tarım ürünleri ve av hayvanlarının ürün sorumluğunun kapsamı dışında bırakılmasına imkân sağlayan düzenlemeyi kaldırması sonucunda, doğal tarım ürünleri ve av hayvanlarının ürün sorumluluğuna dahil olduğunu söylemek mümkündür[472]. Bir tarım ürünün, ürün sorumluluğu kapsamına dahil olabilmesi için, üreticisinin çiftçi ya da tarımsal işletme olması herhangi bir önemi haiz değildir. Dolayısıyla kim üretirse üretsin, toprakta yetişen her türlü tarımsal ürün, genetiği değiştirilmiş ürün olsun ya da olmasın, bir bütün olarak ürün sorumluluğunun kapsamına dahildir[473]. Benzer yorumlar, hayvancılık işi ile uğraşan kimseler hakkında da yapılabilir. Bireysel besi işi yapan ya da bir işletme çerçevesinde besicilik faaliyeti gösteren kişiler, ürün sorumluluğu bağlamında sorumluluğun gündeme gelmesi açısından bir farklılık arz etmez. Ürün sorumluluğuna hayvanın hem kendisi hem de o hayvandan elde edilen et, süt, yumurta, gübre, deri vb. tüm ürünler dahildir[474].

Değerlendirilmesi gereken bir diğer husus ise yazılımların ürün sorumluluğuna konu olup olmayacağıdır[475]. Bilgisayar yazılımları, nitelikleri itibariyle fikir eseridir. Yazılımlar, kendi başlarına cismani bir varlığı haiz değildir. Ancak yazılımlar, çeşitli şekillerde cismani bir varlık kazabilir. Bir yazılım, CD, USB bellek, disket, çip vb. şekillerde çeşitli araçlara kaydedilmesi sonucunda maddi bir varlığa sahip olabilir. CD, USB bellek, disket, çip gibi

---

472 **Bamberger/Roth/Hau/Poseck Kommentar/Förster,** § 2, Nr. 6; Doğal halde üretilmiş bir üründen kaynaklı sorumluluk, o doğal ürünü üreten üreticiye yüklenir. Ancak o doğal ürünün alınıp işlenerek yeni bir ürün ortaya çıkarılması durumunda, asıl üreticinin sorumluluğu ortadan kalkar. Örneğin bir havuç üreticisi, havucun doğrudan kullanımı sonucu meydana gelebilecek zararlardan sorumludur. Ancak bu havucun bir meyve suyu üreticine satılıp, bu havuçtan meyve suyu yapılıp piyasaya sürülmesi durumunda sorumluluk, meyve suyu üreticisindedir. Bknz. **Kullmann,** s. 90 vd.; Keser ise ürün sorumluluğu düzenlenirken kanun koyucu, sorumluluğun öznesini üretici olarak değil, imalatçı olarak düzenlemiştir. İmalatçının sorumluluğu, imal edilen ürünlerle sınırlıdır. Bu nedenle de işlenmiş tarım ürünleri ürün sorumluluğun kapsamına girmez. **Keser,** s. 81

473 **BaslerK/Fellmann,** PrHG § 3, Nr. 13; **MüKo/Wagner,** ProdHaftG § 2, Nr. 4; **Nomos/Taeger,** § 2, Nr. 17; **Kırca,** s. 189; Genetiği değiştirilmiş tarımsal ürünlere ilişkin sorumluluğa ilişkin Alman hukukunda, üreticilerin genetiği değiştirilmiş ürünlerden meydana gelecek zararlar hakkındaki muhtemel sonuçları tahmin edemeyeceğinden hareketle, genetik teknisyenlerinin bu konuda sorumlu olacağını düzenlemiştir. Bknz. **Kullmann,** s. 93 vd.; **Nomos/Taeger,** § 2, Nr. 17.

474 **Aydos,** s. 144; **Lenz,** s. 218, Nr. 301; Keser'e göre tüketim maddesi olarak kesilmiş ve piyasaya arz edilmiş hayvanlar gıda maddesi olduğundan, Kanun kapsamında üründür. **Keser,** s. 83.

475 Bu değerlendirme, 85/374 sayılı AB Direktifi'nin mevcut metnine göre yapılmaktadır. 18.01.2024 tarihinde Ürün Sorumluluğu Direktifi Taslağı yayımlanmıştır. Söz konusu Direktif'in kabul edilerek yayımlanması halinde, burada yer alan tartışmalar ortadan kalkacaktır. Zira Taslak'ta dijital üretim dosyaları ve yazılımların ürün kavramı içerisine dahil olacağı düzenlenmiştir.

ürünler, niteliği itibariyle taşınır eşyadır. Yazılımın, taşınır eşya olarak nitelendirilemeyeceğinden ürün kavramı içerisinde değerlendirilemeyeceği ileri sürülmüştür[476]. Ancak çeşitli araçlarla yazılım, somutlaşarak içerisinde bulunduğu veri taşıma aracı ile somutlaşabilir. Bu durumda yazılımın, ürün sorumluluğu içerisinde değerlendirilebileceği savunulmaktadır[477]. Bu görüşe göre bilgisayar yazılımlarının ürün sorumluluğuna konu olabilmesi için, her şeyden önce bir veri taşıma aracı üzerine kaydedilmiş olması gerekir[478]. Veri taşıma aracı üzerindeki yazılım, herhangi bir zarara sebebiyet vermesi durumunda ürün sorumluluğunun kapsamına girer. Yazılımın ürün olarak kabul edilebilmesi için bir donanım üzerinde bulunmasının şart olmadığını düşünmekteyiz. Zira yazılım, niteliği itibariyle çeşitli kodların yazılmasıyla ortaya çıkan bir insan ürünüdür. Bu yazılımın, ürün olarak sayılması için bir donanım üzerinde bulunup bulunmamasına göre bir yarımda bulunmanın doğru olmadığı ileri sürülebilir. Bu bakımdan yazılım, başlı başına ürün olarak değerlendirilmelidir[479].

Özel olarak üretilen bir yazılım ile seri üretime tabi bir yazılım arasında ürün sorumluluğu açısından sorumluluğa ilişkin bir farkın mevcut olduğu da tartışılmaktadır. Belirli bir amaca özgülenen ve sadece o amaç için ortaya çıkan bir yazılımın, ürün sorumluluğu kapsamında olmadığı ileri sürülmektedir[480]. Örneğin bir üretim bandındaki robotların kullanılması için üretilen yazılım, başka bir üretim bandındaki robotlara uygun değilse, bu durumda söz konusu yazılım, ürün sorumluluğu içerisinde değerlendirilemez. Bu görüşe göre burada artık, bir eser sözleşmesinin varlığından söz edilir ve sorumluluk bu esaslar çerçevesinde belirlenebilir. Bundan doğan zararlar ise Türk hukuku bağlamında, TBK m. 49'da düzenlenen haksız fiil sorumluluğu çerçevesinde tazmin edilir. Şayet bir yazılım, tüm veri taşıma araçlarında kullanılabilen bir niteliği haizse; bu durumda meydana gelen zararların ürün sorumluluğu kapsamı içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini savunan

---

476 Yapay zekâ, gayri maddi niteliktedir. Dolayısıyla salt bir yapay zekâ ürünü, doğrudan ürün olarak kabul edilemez. Bknz. **Sağlam,** s. 137; **Keser,** s. 84.

477 **Koch, Frank A./Schnupp, Peter** (1991) Software-Recht, 1. Aufl., Berlin, Springer, s. 162; **Kapoor, Arun** (2023) Produkthaftungsgesetz Kommentar, 1. Aufl., Münih, Beck, § 2, Nr. 47.

478 Koch/Schnupp, yazılımın veri aktarıcı üzerinde bulunup bulunmasının ürün sorumluluğu açısından bir önemi olmadığını, herhangi bir şekilde veri aktarıcı üzerinde yer almasa dahi yazılımın ürün sorumluluğunun kapsamına dahil olduğunu savunmaktadır. Bknz. **Koch/Schnupp,** s. 164.

479 **Şahan, Gökhan** (2016) Bilgisayar Programı İmal Sözleşmesi, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 70; **Oral,** s. 180; **Morscher, Lukas** (1999) Gewaehrleistung und Haftung bei der Software- Überlassung, SZW, Is. 2, s. 76; **Haftenberger, Anna** (2023) Die Produkthaftung für künstlich intelligente Medizinprodukte, 1. Aufl., Baden-Baden, Nomos, s. 71 vd.

480 **Soergel/Krause,** ProdHaftG § 2, Nr. 4; **Erman/Wilhelmi,** ProdHaftG § 2, Nr. 2.

görüşler de mevcuttur[481]. Ancak günümüzde, standart yazılımlarla birlikte özelleştirilmiş yazılımların ürün sorumluluğunun kapsamına dahil olduğu ileri sürülmektedir[482].

Bilgisayar programlarının bir veri aktarıcısı olmadan, direkt ağ üzerinden iletilebildiği online işlemlerde ise durum tartışmalıdır. Öğretideki bir görüş, online veri aktarımını elektrik aktarımına benzetip, ürün olarak kabul etmekte ve ürün sorumluluğu içerisinde değerlendirmektedir[483]. Bir diğer görüş ise online veri transferinde, cismani bir varlık bulunmadığını, ayrıca online işlemde kullanılan elektriğin bilgisayar programının temelinde yer almadığını ve online veri aktarımlarının elektrik ile aynı tutulamayacağı düşüncelerinden hareketle, ürün sorumluluğun kapsamına girmeyeceğini savunmaktadır[484]. Öğretide ileri sürülen bir başka görüşe gire ise bir yazılımın online olarak transfer edildiği durumda; yazılım transfer edildikten sonra bilgisayarın sabit diskinde (hard disc) yer alarak artık taşınır eşya durumuna gelir. Dolasıyla verinin online olarak transfer edildiği durumda da yazılım somutlaşmıştır[485]. Bu yolla aktarılan yazılımlar da ürün sorumluluğunun kapsamına dahil edilebilir[486].

Yazılımların ürün sorumluluğu içerisinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceğine ilişkin çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Yazılım, günümüzün yadsınamaz bir gerçeğidir. Çeşitli kodların bir araya gelmesiyle oluşan yazılım, başlı başına ürün olarak değerlendirilmelidir. Zira ister bir donanım üzerinde yer alsın ister almasın, oluşumu itibariyle yazılım, başlı başına bir ürün olarak kabul edilmelidir[487]. Kaldı ki Ürün Sorumluluğu Direktifi Tasarısı 2024, yazılımların açıkça ürün sorumluluğunun kapsamında olduğuna dair hüküm ihtiva eder[488]. Tasarı'nın kabul edilerek yürürlüğe girmesinden sonra yazılımın donanım üzerinde bulunup bulunmamasına dair yapılacak tartışmalar herhangi bir önemi arz etmeyecektir.

---

481 **MüKo/Wagner,** ProdHaftG § 2, Nr. 20; **Kullmann,** s. 85; **BaslerK/Fellmann,** PrHG § 3, Nr. 10.

482 **Müller,** s. 138; **Pott/Frieling,** § 2, Nr. 44.

483 **Handbuch/Westphalen,** § 47, Nr. 44; **Kullmann,** s. 86.

484 **Taschner, Hans/Frietsch, Edwin** (1990) Produkthaftungsgesetz und EG-Produkthaftungsrichtlinie, 1. Aufl., Münih, Beck, § 2, N. 22.

485 **MüKo/Wagner,** ProdHaftG § 2, Nr. 17.

486 **PWW/Schaub,** ProdHaftG § 2, Nr. 2; **Lenz,** s. 215, Pr 298; **Nomos/Taeger,** § 2, Nr. 22.

487 **Şahan,** s. 70; **Oral,** s. 180; **Morscher,** s. 76.

488 Ürün Sorumluluğu Direktifi Tasarısı 2024 m. 4/I'e göre *"Bu Direktif'in uygulanması açısından ürün, başka bir taşınır ya da taşınmazla birleştirilmiş olsa bile her türlü taşınır eşya anlamına gelir. Ürün; elektriği, dijital üretim dosyalarını, hammaddeleri ve yazılımı içerir."*

Özetle yazılımların ürün sorumluluğunun kapsamına dahil olduğunu söylemek mümkündür[489]. Günümüz teknolojik gelişmeleri ve teknolojinin yaygınlaşması bağlamında ise ürün sorumluluğunun kapsamının belirlenmesinde standart ve özelleştirilmiş yazılım arasındaki ayrım beyhudedir. Ne şekilde yapılmış olursa olsun, yazılımın meydana getirmiş olduğu zararlar, ürün sorumluluğu çerçevesinde değerlendirilmelidir[490].

2.1.4. Ürünün Piyasaya Arz Edilmiş Olması

Ürünün piyasaya arz edilmiş olması, sorumluluğun gündeme gelebilmesi için önem arz eder[491]. Piyasaya arz kavramı, ÜGTDK m. 3/k'da *"ürünün piyasada ilk kez bulundurulması"* şeklinde ifade edilmiştir. Ürün sorumluluğu, ürünün piyasaya sürülme anından itibaren üründe mevcut bulunan hata sonucunda gündeme gelebilir[492]. Piyasada ilk kez bulundurulması kavramı, ürünün piyasaya arz edilmiş olmasını tam olarak karşılamamaktadır. Bu kavramdan anlaşılması gereken, bir ürünün üretici ya da ithalatçı tarafından iradi bir şekilde dağıtım zincirine dahil edilerek piyasaya sürülmesidir.

ÜGTDK'de yer alan kanunun kapsamına ilişkin düzenleme eleştiriye açıktır. Zira öncelikle bir ürünün *piyasaya arz edilmesinin hedeflenmesinden* neyin kastedildiği net değildir. ÜGTDK'nın, bu denli önemli bir konuda sarih olmayan bir ifadeye yer vermesi ve bu ifadeden ne anlaşılması gerektiğine dair bir açıklamanın mevcut olmaması eleştirilebilir. *'Tanımlar'* başlıklı ÜGTDK m. 3, açıkça *"piyasada bulundurma"* ve *"piyasaya arz"* kavramlarını düzenlerken, *"piyasaya arz edilmesi hedeflenen üründen"* ne anlaşılması gerektiğinin ortaya konulmaması önemli bir eksikliktir[493]. Örneğin bir üretici, ürettiği ısıtıcıları piyasaya sunmayı düşünmekle beraber ürünlerini henüz piyasaya arz etmemiştir. Üretici, üretmiş olduğu ısıtıcıları bir depoda muhafaza etmektedir. Ürünlerin bulunduğu

---

489 **Müller,** s. 138; Bir yazılımın ürün sorumluluğuna dahil olabilmesi için, bir veri taşıyıcısı üzerinde yer alması gerekir.

490 **Koch/Schnupp,** s. 164; **Müller,** s. 138.

491 7223 sayılı ÜGTDK m. 2/I, kanunun kapsamını düzenlemiştir. Buna göre "*Bu Kanun, piyasaya arz edilmesi hedeflenen, arz edilen, piyasada bulundurulan veya hizmete sunulan tüm ürünleri kapsar."* Bu bağlamda kanunun uygulanabilmesi için bir ürünün piyasaya arz edilmiş olması ya da piyasaya arzının hedeflenmiş olması gerekir.

492 **Baş,** s. 372; **Çelt,** s. 93.

493 Piyasaya arz edilmesi hedeflenen kavramı, Kara'ya göre şu şekilde ifade edilmiştir: *"İmalatçısı tarafından henüz piyasaya arz edilmemiş olmakla birlikte, imalat süreci sona ermiş, piyasaya arz edilmesi için başka bir imalat işlemine gerek olmayan ürünler, piyasaya arz edilmesi hedeflenen ürün olarak kabul edilir."* Bknz. **Kara,** s. 367; Kanaatimizce kanun koyucu, Kara'nın da ifade ettiği şekilde kanunda düzenleme yaparak bu konuya açıklık getirmelidir.

depoda, ürünlerden kaynaklı bir patlama meydana gelmiştir. Bu patlama sonucunda meydana gelen zararların ne şekilde giderileceği hususu tartışma konusu olacaktır. Zira ÜGTDK m. 2/I uyarınca piyasaya sürülmesi hedeflenen ürünlerden kaynaklanan zararların da ürün sorumluluğu kapsamında olduğu düzenlenmiştir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, söz konusu patlama sonucunda meydana gelen zararın, ürün sorumluluğu kapsamında değerlendirilebilmesi gündeme gelecektir. Bu yaklaşım, haksız fiil hukuku açısından bazı sorunları beraberinde getirebilir. Türk hukukunda haksız fiil bağlamında kural, kusur sorumluluğudur. Mevzuatta kusursuz sorumluluk halleri, istisnai nitelikte düzenlenmiştir. Üretilmiş ancak henüz piyasaya sürülmemiş ürünlerin kusursuz sorumluluk türü olan ürün sorumluluğunun kapsamı içerisinde değerlendirilmesi, istisnai nitelikteki sorumluluğun kapsamını genişleteceğinden, bu yaklaşım doğru değildir. Kanaatimizce burada sorumluluğun niteliğini tespitte, ürünün piyasaya arzının hedeflenmesi kavramının doğru yorumlanması gerekmektedir. Ürünün ilk kez piyasaya sürülmesi amacıyla dağıtım, depolama vb. süreçlerinde meydana gelen zararlar, şartları mevcut olması durumunda ürün sorumluluğu kavramı içerisinde değerlendirilmelidir. Bunun dışında ürün üretilmiş olmakla birlikte, henüz piyasaya arzını gerçekleştirmeye yönelik işlemler başlatılmadan bir zarar meydana gelmişse, sorumluluğun haksız fiil hükümlerine göre tayini gerekir. Verdiğimiz örnek üzerinden olayı somutlaştırmak gerekirse, üretici ısıtıcıları yeni üretmiş ancak ürünlerin piyasaya arz edilmesine henüz karar vermemiş ya da piyasaya arz için gerekli işlemleri başlatmamış ise ısıtıcıların patlaması sonucunda meydana gelen zarar, haksız fiil hükümlerine göre tespit edilmelidir. Ancak üretilen ürünler, piyasaya sunulmak üzere bir depoya gönderilmiş ve teslim tarihini beklerken ısıtıcılar patlamışsa, piyasaya arza hazır ürün söz konusu olduğundan sorumluluğun, ürün sorumluluğuna göre tespitinin gerektiğini düşünmekteyiz.

2.1.5. Hatalı Ürünün (Uygun Olmayan Ürün) Varlığı

2.1.5.1. Hata ve Ayıp Kavramları Arasındaki Fark

Ürün sorumluluğu, ilk kez mülga 4077 sayılı Kanun m. 4 ile Türk hukukunda düzenlenmiştir. 4077 sayılı Kanun'da sorumluluğun niteliği 'ayıp' kavramı ile açıklanmıştı. Ancak aynı maddede satıcının ayıba karşı tekeffül hükümlerinin de düzenlenmesi[494] ve

494 Üreticinin sorumluluğu ile ayıba karşı tekeffül sorumluluğu birbirinden farklı hukuki kurumlardır. Ayıba karşı tekeffül borcunda, edim ve karşı edim arasındaki denklik ve karşılıklılık ilişkisi bozulmaktadır. Dolayısıyla ayıba karşı tekeffül borcunu düzenleyen hükümler, taraflar arasında bozulan edim dengenin yeniden kurulmasını sağlamaktır. Ürün sorumluluğunda ise amaçlanan, kişilerin edimle ilgili menfaatlerinden farklıdır. Ürün sorumluluğu, ürün kullanıcılarının can ve mal

ayıp[495] kavramının burada da kullanılması nedeniyle öğretide, ürün sorumluluğu bakımından ayıp kavramı yerine başka bir kavram kullanılması gerektiği görüşü ileri sürülmüştür[496]. Kanun koyucu, ÜGTK m. 4, 15, 16 ile ayıp kavramını kullanmaktan vazgeçmiş, bunun yerine *"uygun olmayan ürün"* kavramını kullanmıştır. Ayıp kavramından vazgeçilerek başka bir kavramın kullanılması, hukuk terminolojisi açısından daha doğrudur. Ancak Türk hukuk terminolojisinde yeni bir kavram olarak karşımıza çıkan uygun olmayan ürün kavramının tercih edilmesi eleştiriye açıktır. Zira uygun olmayan ürün kavramından ilk anlaşılan, belli standartlara uygun olarak üretilmeyen üründür. Ancak ürün sorumluluğu, ilgili düzenlemelere uygun olarak üretilmiş olsa dahi bu üründen kaynaklanan bir zarar varsa gündeme gelebilecektir. Dolayısıyla uygun olmayan ürün kavramı, ifade olarak ürün sorumluluğunun yapısına uymamaktadır.

Bir ürünün ya da malın ayıplı olması, esas olarak tüketiciye ya da kullanıcıya teslim anında taraflarca kararlaştırılmış olan örnek ve modelle uygun olmaması ya da objektif olarak sahip olması gereken özellikleri taşımaması nedeniyle sözleşmeye aykırı maldır[497]. Ayıp tanımı ile hata tanımı, temel olarak birbirine benzer kavramlardır. Bu iki kavramın ayrıldığı en önemli nokta, hukuki ilişki bakımından kendini gösterir. Ayıplı üründen bahsedildiğinde taraflar arasında bir sözleşme ilişkisinin mevcudiyeti ve bu sözleşmeye aykırı bir durumun varlığı gündeme gelir. Hatalı üründe ise taraflar arasında sözleşme ilişkisi yerine, haksız fiil özelinde kusursuz sorumluluk ilişkisi söz konusudur. Bu bağlamda ürün sorumluluğunda, ürünün ayıplı olması yerine hatalı olması kavramının kullanılması terminolojik olarak isabetli olur. Zira ayıptan kaynaklanan sorumluluğun asıl kaynağı sözleşmedir[498].

---

güvenliği için tehlike yaratan, hatalı ürünlerin piyasaya sürülmesinin yol açacağı zararlara karşı kişilerin can ve malvarlığını korumaktır. Bknz. **Demirci**, s. 138; **Havutçu**, s. 34; **Erlüle,** s. 320.

495 Mülga 4077 sayılı TKHK m. 4/I'de sadece satıcının ayıba karşı tekeffül borcuna ilişkin ayıp tanımı yapılmış ancak ürün sorumluluğuna ilişkin ayrı bir ayıp tanımı yapılmamıştı.

496 **Kaplan,** Sorumluluk, s. 138 vd.; **Öztan,** s. 25; **Serozan,** Tüketici, s. 347 vd.; **Havutçu,** s. 71 vd.

497 **Kara, İlhan** (2023) Tüketici Hukuku, 3. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 748 vd. (Kısaltılmışı: Kara, Tüketici); **Atay, Feryal** (2019) Ayıplı Mal-Ayıplı Hizmet, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 77; **Tutumlu, Mehmet Akif/Tutumlu, Özge** (2023) Ayıplı Mal Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 49; **Akipek Öcal, Şebnem/Kara, İlhan** (2023) Tüketici Hukuku Ders Kitabı, 2. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 77; **Gümüş,** Ürün, s. 1064 vd.

498 **Kara,** Tüketici, s. 749; *"Ayıp, bir malda sözleşme hükümlerine göre normal olarak bulunması gereken niteliklerin bulunmaması ya da bulunmaması gereken bozuklukların yer almasıdır.":* Yargıtay HGK, 04.02.2020 T., 2017/13-694 E., 2020/71 K.; Yargıtay HGK, 25.02.2015 T., 2014/13-591 E., 2015/875 K.; Yargıtay 3. HD., 12.03.2015 T., 2014/10600 E., 2015/3968 K.

Ürün sorumluluğunu düzenleyen 85/374 sayılı AB Direktifi'nde *"defective"* kavramı kullanılmıştır. İngilizce *"defective"* kavramı, Türkçe'ye hata, noksan, kusur olarak çevrilmektedir. ProdHaftG'de ve PrHG'de ise güvenli olmayan ürün kavramının yerine *"fehler"* ifadesi kullanılmıştır. Aynı şekilde *"fehler"* kelimesinin Türkçe karşılığı da hata kelimesine karşılık gelir[499]. ÜGTDK Gerekçesi'nde de belirtildiği üzere kanun, 85/374 sayılı AB Direktifi esas alınarak hazırlanmıştır. Hem Direktif'te hem de Direktif'i temel alarak hazırlanan diğer ülke kanunlarında, üründeki eksiklik, bozukluk vb. durumları ifade etmek için hata kavramı kullanılmıştır. Güvenli olmayan ürün kavramının kullanılması, özellikle bir ürünün ilgili mevzuata uygun şekilde üretilmesinin sorumluluğu ortadan kaldıracağı şeklinde anlaşılmasına yol açabileceğinden, güvenli olmayan ürün kavramı yerine hatalı ürün kavramının kullanılması daha isabetlidir[500]. Biz çalışmamızda, uygun olmayan ürün kavramı yerine hatalı ürün kavramını kullanmaktayız. Ancak kanunda geçen uygun olmayan ürün ifadesinden, ilgili düzenlemeler çerçevesinde ne anlaşılması gerektiğinin de açıklanması gereklidir.

2.1.5.2. Hata Kavramının Tanımı

ÜGTDK m. 6, üründen kaynaklanan zararlar için uygunsuzluk kavramını kullanmıştır. Nitekim ÜGTDK m. 6 Gerekçesi'nde de uygun olmayan ürün kavramı kullanılmıştır. ÜGTDK m. 3/r, uygunsuzluğu *"ürünün ilgili teknik düzenlemeye veya genel ürün güvenliği mevzuatına uygun olmama hali"* olarak tanımlamıştır. Bu bakımdan kanun koyucu, üründe bir eksikliğin, bozukluğun ya da hatanın mevcut olması durumunu, terminolojik olarak uygun olmayan ürün şeklinde ifade etmektedir.

Ürün güvenliği ise ÜGTDK m. 5 ile hüküm altına alınmıştır. Buna göre **"***(1) Ürünün güvenli olması zorunludur. (2) Teknik düzenlemenin insan sağlığı ve güvenliği ile ilgili hükümlerine uygun ürün, aksi ispatlanana kadar güvenli kabul edilir. (3) Teknik düzenlemenin bulunmadığı veya insan sağlığı ve güvenliğine ilişkin hükümler içermediği durumlarda, bir ürünün güvenli olup olmadığının değerlendirilmesi genel ürün güvenliği mevzuatına göre yapılır."* ÜGTDK m. 5'e göre ürüne ilişkin bir teknik düzenleme mevcutsa, ürünün ilgili teknik düzenlemeye uygun üretilmesi durumunda kanun koyucu, karine olarak

---

499 **Kıygı, Osman Nazım** (2013) Wörterbuch Recht und Wirtschaft Teil II-Deutsch-Türkisch, 2. Aufl., Münih, Beck, s. 348; **MüKo/Wagner,** 2017, § 3, Pr. 2; **Bauer/Hinsch,** s. 47.

500 **Ünal/Kalkan,** s. 56; **Havutçu,** s. 23; **Tarman,** s. 316; **Kanışlı,** s. 1435; Ünal/Kalkan, Kanışlı ve Çelt, ayrıca güvenli olmayan ürün ifadesinin kamu hukuku terimi olarak anlaşılabileceğini ve bu ifadenin sorumluluğun şartından ziyade temel dayanağını ifade ettiğini ileri sürmüştür. Bknz. **Ünal/Kalkan,** s. 55; **Çelt,** s. 92; **Kanışlı,** s. 1435.

o ürünün güvenli olduğunu kabul etmektedir. Ürüne ilişkin özel bir teknik düzenlemenin mevcut olmadığı durumda ise ürünün güvenli olup olmadığı hususu, GÜGY'e göre tespit edilir.

ÜGTDK m. 5 ile güvenli ürün bağlamında getirilen kıstas hem ürün sorumluluğu için hem de ürün güvenliği için benzer şekilde düzenlenmiştir. Bu şekildeki düzenleme eleştiriye açıktır. Şöyle ki her şeyden önce ürün sorumluluğu ile ürün güvenliği kavramları, birbirleri ile bağlantılı kavramlar olmakla birlikte aynı kavramlar değildir[501]. Piyasaya sürülen ürünlerin devlet tarafından denetlenmesi, şüphesiz olağan bir durumdur. Pek tabi devlet, ülke içerisinde piyasada bulunan ürünlerin içeriğini, sağlıklı olup olmadığını, zarar risklerini vb. konuları denetler ve buna ilişkin düzenlemeler getirir. Ürünlerin mevzuatça belirlenen standartlarda üretilmesi ve bu hususların devlet tarafından denetlenmesi, meydana gelecek zararların azaltılmasına hizmet eder. Bu bağlamda ÜGTDK m. 5 ile getirilen ürün güvenliğine yönelik hüküm, teknik düzenlemelere yönelik yerinde bir düzenlemedir. Devletin getirmiş olduğu güvenlik standartlarına aykırı bir üretimin mevcut olduğu durumda, üründen kaynaklı bir zarar ortaya çıkmasa bile çeşitli idari yaptırımlar söz konusu olabilir. Şüphesiz ki ürün güvenliğine ilişkin düzenlemeler, üründen kaynaklı bir zararın ortaya çıkması riskini azaltır. Ancak bu riskin azalması, hiçbir şekilde zararın ortaya çıkmayacağı anlamına gelmez. Özellikle seri üretimin bu kadar yaygınlaştığı bir sistemde, üretimdeki küçük bir hata sebebiyle birçok kişinin zarara uğrama riski her zaman mevcuttur. Keza ürün sorumluluğunun altında yatan düşüncelerden birisi de bu sebeple meydana gelen zararların giderilmesidir.

ÜGTDK, ürün sorumluluğuna ilişkin ilgili AB Direktifi'nden hareketle hazırlanmış bir kanun olmakla birlikte, Direktif ve karşılaştırmalı hukuktaki düzenlemelerden farklı olarak teknik düzenlemeler içermektedir. Bir ürünün, gerekli teknik düzenlemelere aykırı olarak üretilmesi sonucundaki yaptırımlar ile o ürünün piyasada bir üçüncü kişiye zarar vermesi durumundaki yaptırımlar birbirinden farklıdır. Teknik düzenlemelere ilişkin müeyyideler, idari yaptırımlarken üründen kaynaklı bir zararın ortaya çıkmasındaki durum, sorumluluk hukuku bağlamındaki yaptırımlardır. ÜGTDK'nın idari yaptırımlar ile tazminat sorumluluğuna ilişkin yaptırımlarda aynı kıstası belirlemesi yerinde olmamıştır. Üreticinin hukuki sorumluluğunun tespit edilmesinde, kanunda bahsedilen teknik düzenlemelerin

501 **Sağlam,** s. 154; **Gümüş,** s. 506.

herhangi bir belirleyici rolü mevcut değildir[502]. Kaldı ki üretici, teknik düzenlemelere uymuş olsa dahi üründen kaynaklanan bir zararın meydana gelmesi durumunda, ürün sorumluluğu çerçevesinde meydana gelen zararı tazmin etmekle yükümlüdür.

ÜGTDK m. 6'nın gerekçesinde, düzenlemenin ilgili AB Direktifleri doğrultusunda yapıldığı açıkça ifade edilmiştir[503]. Dolayısıyla uygun olmayan üründen ne anlaşılması gerektiğini açıklarken, 85/374 sayılı AB Direktifi yol gösterici olmalıdır. 85/374 sayılı AB Direktifi m. 6'ya göre *"1) Bir ürün, tüm hal ve şartlar altında, özellikle, a) sunum tarzı, b) makul kullanım şekli, c) piyasaya sürüldüğü zaman dikkate alındığında, bir kimsenin ondan beklemeye haklı olduğu güvenliği sağlamadığında, hatalı sayılır. 2) Bir ürün, sadece sonradan daha iyi bir ürünün piyasaya sürülmesi sebebiyle hatalı sayılmaz.[504]"* Direktif'e göre bir ürünün hatalı sayılabilmesi için tüm hal ve şartlar altında, haklı güvenlik beklentisini sağlamaması gerekir. Direktif, bu düzenleme ile hatalı ürünün tespit edilmesinde objektif ve normatif bir kriter getirerek belirleme yapılmasını sağlamıştır[505]. Dolayısıyla 85/374 sayılı AB Direktifi'ne göre ürünün hatalı olup olmamasında kendisinden haklı olarak beklenen güvenlik kriteri esas alınmaktadır. Haklı olarak beklenen güvenlikten anlaşılması gereken ise herkesin bütün tehlikelere karşı mutlak güvende olması değil; ürünün sunumu, makul kullanım şekli ve piyasaya sürüldüğü an gibi tüm koşullarının dikkate alınması sonucu, haklı olarak beklenen güvenliği sağlamasıdır[506]. Bu kapsamda bir malın güvenli olması, tüm hal

---

502 Atamer/Kurtulan Güner, AB'de hiçbir ülke mevzuatının bir ürüne ilişkin teknik düzenlemeyi o ürünün hatalı olup olmama kıstası olarak belirlemediğini ifade etmektedir. Hatta yazarlar, bu durumun tam tersine, AB üyesi bazı ülkelerin ürün sorumluluğuna ilişkin ulusal düzenlemelerinde, teknik düzenlemelere uyulmuş olmasının veya bir kamu otoritesinin onayının alınmış olmasının sorumluluğu kaldırmayacağının hüküm altına alındığını belirtmektedir. Bknz. **Atamer/Kurtulan Güner,** s. 561.

503 *"Madde ile, ürünün bir kişiye veya bir mala zarar vermesi halinde, bu ürünün imalatçısının veya ithalatçısının zarardan dolayı tazminat yükümlülüğü düzenlenmektedir. Söz konusu düzenleme AB'nin üye devletlerin ürün sorumluluğuna ilişkin 25 Temmuz 1985 tarihli ve 85/374/AET sayılı Konsey Direktifi doğrultusunda hazırlanmaktadır."*

504 Metnin İngilizcesi şu şekildedir: *"1. A product is defective when it does not provide the safety which a person is entitled to expect, taking all circumstances into account, including: (a) the presentation of the prodcut: (b) the use to which it could reasonably be expected that the product would be put: (c) the time when the product was put into circulation. 2. A product shall not be considered defective for the sole reason that a better product is subsequently put into circulation."*

505 **Öztan,** s. 25; **Atamer/Kurtulan Güner,** s. 564; **Tarman,** s. 315; **Polat,** s. 990; **Erlüle,** s. 321; **Kulaklı,** s. 41; **Soergel/Krause,** § 3, Pr. 3; **MüKo/Wagner,** 2017, §3, Pr. 3; **Handbuch/Foerste,** § 48, Nr. 11 vd.

506 **Kırca,** s. 131 vd.; **Aydos,** s. 151 vd.; **Kulaklı,** s. 43 vd.; **PWW/Schaub,** § 3, Pr. 2 vd.; **Palandt/Sprau,** 2023, § 3, 5 vd.; **Bamberger/Roth/Hau/Poseck Kommentar/Förster,** § 2, Nr. 14 vd.; **Hörl, Stephanie** (1999) Die unvertretbare Gefahr im deutschen Produkthaftıngsrecht, 1. Aufl, Berlin, Duncker & Humbolt, s. 29 vd.; Bir bulaşık makinesi satın alındıktan birkaç yıl sonra, ısıtma işlevini sağlayan bölgede biriken klorür, termostat anahtarının arızalanmasına sebep olmuştur. Bu durum önemli miktarda ısı ve buhar oluşumuna sebep olarak makinenin kısa devre yapmasına yol açmıştır. Kısa devre sonucunda tabak, çanak, mutfak eşyaları ve mutfak ekipmanında hasar meydana gelmiştir.

ve şartlar dikkate alındığında; dürüst, makul ve orta zekâlı potansiyel kullanıcı çevresinin maldan beklemeye yetkili olduğu güvenliği sağlayacak durum olarak ifade edilebilir[507]. Dolayısıyla bir ürünün hatalı olup olmadığının tespitinde, Türk hukuku bağlamında 85/374 sayılı AB Direktifi'ne uygun şekilde yorum yapılması gerekir[508].

Ürünün hatalı olması, ürün sorumluluğunun temelini oluşturmaktadır. Zira ürünün hatalı olması neticesinde, ürünü kullananların ya da üçüncü kişilerin yaşam hakkı, sağlık hakkı, beden bütünlüğü ya da malvarlığı hakları ihlal edilebilmektedir. ÜGTDK m. 5/II'ye göre teknik düzenlemenin insan sağlığı ve güvenliği ile ilgili hükümlerine uygun ürün aksi ispatlanana kadar güvenli kabul edilmiştir. Oysaki 85/374 sayılı Direktif bakımından bir ürünün teknik düzenlemelere uygun olması, ürünün güvenli olmasına engel sayılmayarak, üreticiyi sorumluluktan kurtarmamaktadır[509].

Öğretide üründeki hata; tasarım, bilgilendirme, fabrikasyon ve gelişim hatası olarak ele alınmaktadır. Bu çalışmada öğretideki sınıflandırmaya uygun biçimde hata türleri ayrı ayrı incelenecektir.

Kullanıcı, uğramış olduğu zararı üreticiden talep etmiştir. Yargılamada bilirkişi, başlangıçta bulaşık makinesinin ilgili teknik standartlara uygun olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca raporda, klorür birikimini önleyecek güvenlik önlemlerinin kullanılmasının, cihazları ortalama bir kullanıcı için karşılanamayacak kadar pahalı hale getireceğini belirtmiştir. Bununla birlikte bilirkişi, düşük maliyetle bir kaçak akım devre kesicisi kurmanın mümkün olabileceğine raporda yer vermiştir. Bu, klorür birikimini engellemese de cihazın elektrik akımını güvenli bir şekilde kapatacak ve böylece sonuçta ortaya çıkan zarar önlenecektir. Ancak hem üretici hem de diğer üreticilerin hiçbiri buna uygun elektrik sigortaları kullanmamaktadır. Mahkeme, teknik standartlara uygunluğun başlangıçta ürünün gerekli güvenlik seviyesini karşıladığına dair bir karine oluşturduğunu belirtmiştir. Ayrıca mahkeme, üreticinin halkın teknik standartlarda öngörülenden daha yüksek bir güvenlik seviyesini meşru olarak bekleyip bekleyemeyeceğini kontrol etmesi gerektiğini belirtmiştir. Ev aletleri söz konusu olduğunda, kullanıcılar bir cihazdaki arızaların en azından diğer malvarlıklarına yayılmayacağına dair meşru bir beklentiye sahiptir. Bu, bilirkişi raporunda da belirtildiği gibi bir kaçak akım devre kesicisi takılarak sağlanabilir. Böyle bir kurulumun düşük maliyetleri göz önüne alındığında, üreticiden beklenebilir bir durum söz konusudur. Diğer üreticilerin bu tür elektrik sigortalarını sağlamamış olması da önemsizdir. Bu konuda belirleyici kriter, sektörde alışılagelmiş olan değil; kullanıcıların haklı güvenlik beklentileridir: OLG Schleswig, 19.10.2007, 17 U 43/07, NJW-RR 2008, 691.

507 **Dural,** s. 20; **Tarman,** s. 315; **Havutçu,** s. 72, **Heck,** s. 54; **Belz,** s. 70.

508 **Kanışlı,** s. 1438.

509 **Oğuzer, Pelin** (2016), "Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Üreticinin Sorumluluktan Kurtuluş Sebepleri": Baysal, Başak (Editör), Sorumluluk Hukuku Seminerler, 1. Baskı, İstanbul, On iki Levha, s. 360; ÜGTDK'nın, temel aldığı 85/374 sayılı AB Direktifi'nden farklı bir düzenleme kurtuluş kanıtı getirme imkânını oldukça geniş tutarak, Direktifin haklı güvenlik beklentisi kriterinden tamamıyla vazgeçtiği söylenebilir. Bknz. **Demirci,** s. 141.

2.1.5.3. Hata Türleri

2.1.5.3.1. Tasarım Hatası

Bir üründen kaynaklanan hata türlerinden ilki tasarım hatasıdır *(Konstruktionsfehler)*. Burada hata, ürünün planlanması ve tasarlanması süreçlerinde gerçekleşir[510]. Tasarım hatasında, bir ürünün piyasaya arz edildiği sırada, ürünün daha sağlıklı kullanılabilmesi için mevcut bulunan alternatif bir tasarımının bulunması ve bu alternatif tasarımın uygulanması durumunda zararın meydana gelmesinin engellenmesinin mümkün olmasına rağmen, bu alternatif tasarımın kullanılmaması sebebiyle üründen kaynaklı bir zararın meydana gelmesi söz konusu olur[511]. Tasarım hatasının söz konusu olduğu durumlarda, hatalı tasarım modelinin benimsendiği tüm ürün serisi hatalı olur[512].

Dünyada tasarım hatasının en önemli örneği, 346 kişinin yaşamını yitirdiği Türk Hava Yollarına ait 981 sayılı uçuşta yaşanan olaydır[513]. THY'nin McDonnell Douglas DC-10 model yolcu uçağı ile gerçekleştirdiği 981 sefer sayılı Paris-Londra uçuşu, Paris'in kuzeyindeki Ermenonville ormanında 3 Mart 1974 tarihinde düşmüştür. Uçağın kırıma uğramasından sonra yapılan araştırmada, geniş hacme sahip olan Douglas DC-10 tipi uçağın bagaj kapısının, uçuş esnasında yaşanan basınç farklılıklarından dolayı daha güvenli bir kapatma sağlamak amacıyla içeri yönde açılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca kaza sonrasında yapılan soruşturmada, uçağın yükselme ve kanat dümenlerini sağlayan mekanizmanın kılavuz boruları, bagaj kısmından geçtiği halde dışarı yöne açılacak biçimde tasarlandığı belirtilmiştir. Ancak söz konusu bagaj kapağı, fizik kurallarına uygun olarak tasarlanmamıştır. Buna ek olarak bagaj kapağına tam otomatik bir kilit sistemi uygulanması gerektiği yere, sadece dışarıdan kontrol edilebilen bir tane el kilidi yerleştirilmiştir. Uçağın kalkışından sonra bu tasarım ayıbı sebebiyle bagaj kapısı basınca dayanamayarak açılmış,

---

510 **Aydos,** s. 168; **Kara,** s. 73; **Akçura Karaman,** s. 195; **MüKo/Wagner,** 2017, §3, Pr. 3; **Soergel/Krause,** § 3, Pr 10; **Lenz,** s. 231, Pr. 323; **Wagener/Geissl,** s. 36; **Fitz, Hanns/Purtscheller/Reindl, Peter** (1988) Produkthaftung, 1. Aufl., Viyana, Manz Verlag, § 5, Nr. 45; **Borer, Peter** (1986) Produktehaftung: Der Fehlerbegriff nach deutschem, amerikanischem und europäischem Recht, 1. Aufl., Bern, Paul Haupt Bern Verlag, s. 13 vd.

511 **Öztan,** s. 180; **Kırca,** s. 151; **Tiryaki,** Ayıp, s. 80; **Eisenberg/Gildeggen /Reuter /Willburger,** s. 66; **Bamberger/Roth/Hau/Poseck Kommentar/Förster,** § 3, Nr. 33; *"... çamaşır makinesi üzerinde yapılan incelemede makine kapağının içeriden aldığı hafif bir darbeyle rahatlıkla kilitlendiğinin tespit edildiği, bu haliyle davalının üretimi olan makinede tasarım hatası olduğunun anlaşıldığı, davalının ürettiği üründe tüketicilerin haklı beklentilerini karşılayacak mahiyette bir tasarım yapılmadığı"*: Yargıtay 3. HD., 23.01.2024 T., 2023/2691 E., 2024/326 K.

512 **Kulaklı,** s. 87; **Kaplan,** İmalatçı, s. 139; **Palandt/Sprau,** 2023, § 3, Pr. 8; **Bauer/Hinsch,** s. 219.

513 **Borer,** s. 14.

uçağın yükselme ve kanat dümenlerinin kontrollerini sağlayan kılavuz borular basınç değişimi sebebiyle bükülmüştür. Bunun neticesinde uçağın dümeni kontrolden çıkmış ve uçak düşmüştür[514]. Söz konusu olayda, uçağın tasarımında bir hata yapılmış ve bunun sonucunda zarar meydana gelmiştir. Burada, açıkça bir tasarım hatasının varlığından söz etmek mümkündür.

2.1.5.3.2. Bilgilendirme Hatası

Ürün sorumluluğundaki hata türlerinden bir diğeri ise bilgilendirme hatasıdır *(Instruktionsfehler)*. Üreticinin, ürettiği ürünün ne şekilde kullanılacağı, nasıl saklanacağı, ne şekilde çalıştırılacağı, ürünün bakımının veya tamirinin ne şekilde yapılacağı konusunda kullanıcıları bilgilendirmesi gerekir. Üreticinin, ürünle ilgili bu bildirimleri yapmaması, bilgilendirme hatası olarak ifade edilir[515]. Bilgilendirme hatasının temelinde kullanıcıların ürünle alakalı bilmedikleri, öngörmedikleri ya da hesaba katmadıkları tehlikelerden korunması amacı yer alır[516]. Örneğin bir zirai tarım ilacında üreticinin, bu ürünün ne şekilde kullanılacağı, kullanıldıktan sonra ne şekilde ve hangi süre ile saklanacağı konusunda kullanıcıya bilgi vermemesi durumunda, bilgilendirme ayıbının varlığından söz edilir. Ancak üreticinin kullanıcılara ürünle alakalı bildirimde bulunması, o üründe mevcut bulunan tasarım, fabrikasyon ya da gelişim hatasından kaynaklanan sorumluluğu ortadan kaldırmaz[517].

---

514 Kaza raporu hakkında ayrıntılı bilgi için bknz. **France Department of Trade-Accidents Investigation Branch** (1976) Turkish Airlines DC-10 TC-JAV Report on The Accident in The Ermenonville Forest, France on 3 March 1974, s. 43 vd., e.t. 10.10.2023, https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5422eedde5274a1317000247/8-1976_TC-JAV.pdf

515 **Kırca,** s. 151; **Kara,** s. 74; **Kaplan,** İmalatçı, s. 140; **Özsunay,** Boşluk, s. 108; **Handbuch/Foerste,** § 48, Nr. 31; **Belz,** s. 71; **Kullmann,** s. 101; **Wagener/Geissl,** s. 52; **Fitz/Purtscheller/Reindl,** § 5, Nr. 46; **Hörl,** s. 61.

516 **Aydos,** s. 169; **Öztan,** s. 184; **MüKo/Wagner,** 2017, §3, Pr. 41; **Koch,** s. 66; Yargıtay kararına konu olan olayda davacının küçük kızı müteveffa E. K., ebeveyn kontrolü dışında çamaşır makinesinin içerisine girip havasız kalması sebebi ile hayatını kaybetmiştir. Bu olayda *"çamaşır makinesi üzerinde yapılan incelemede makine kapağının içeriden aldığı hafif bir darbeyle rahatlıkla kilitlendiğinin tespit edildiği, makine kapağının bu şekilde rahatlıkla kapandığına dair bir uyarı veya bilgilendirmenin de bulunmadığı, böylece üründe uyarı hatasının da bulunduğu, bu bilgiler doğrultusunda davalının ürettiği üründe tüketicilerin haklı beklentilerini karşılayacak mahiyette bir tasarım ve uyarının yapılmadığı ve davalı üreticinin kusurlu olduğu, meydana gelen zarar ile ürün hatası arasında illiyet bağı bulunduğu, somut olayda illiyet bağını kesen bir durumun bulunmadığı anlaşılmakla ilk derece mahkemesince üretici olan davalının meydana gelen zarardan sorumlu tutulmasında usul ve yasaya aykırılık görülmediği"* yönünde karar verilmiştir: Yargıtay 3. HD., 23.01.2024 T., 2023/2691 E., 2024/326 K.

517 **Kırca,** s. 152; **Kulaklı,** s. 89; **Lenz,** s. 233, Pr. 326; **Borer,** s. 50 vd.

Bilgilendirme hatasına ilişkin Alman hukukundaki en önemli kararlardan biri ise Alman Federal Mahkemesi tarafından verilen çocuk çayı *(Kindertee)* olayına ilişkin kararıdır[518]. Bu karara göre üretici, şekerli çocuk çayları üretmekte ve bu içecekler için emzik şeklindeki plastik şişeler satmaktadır. Bir dişçilik dergisinde, şekerli çocuk çayının sürekli emilmesi sonucu küçük çocuklarda süt dişi çürümesine ilişkin bir raporun ardından üretici, Kasım 1981'de çay ambalajının bandrolüne *"Hazırlama"* başlığı altında şu notu eklemiştir: *"Şişeyi kendiniz tutun ve çocuğa emzik olarak vermeyin; dişlerin sık sık veya sürekli çalkalanması, örneğin uykuya dalmadan önce, diş çürümesine neden olabilir."* Aralık 1982'den itibaren bu metin hazırlama talimatlarından çıkarılmış ve siyah bir kenarlıkla *"Önemli Bilgiler"* başlığı altına yerleştirilmiştir. 1979 doğumlu kullanıcı, Kasım 1979'dan Haziran 1983'e kadar, üreticinin sattığı emzikli şişelerdeki şekerli çocuk çayını gündüzleri uykuya dalmak için, geceleri de tekrar uyumak için içmiştir. 1985 yılında, kullanıcının dişlerinden bazıları şiddetli diş çürümesi nedeniyle çekilmek zorunda kalmıştır. Mahkeme ilk olarak üreticinin, ürünün yarattığı tehlikeler konusunda kullanıcıları uyarması gerektiğine karar vermiştir. Üreticinin bilgilendirme yükümlülüğü, ürünün yanlış kullanımından kaynaklanabilecek tehlikelere ilişkin uyarıyı da içerir. Çocukların çay şişelerini sürekli emmek için kullanmaları aşırı olabilir. Ancak bu durum, şişenin ve çayın genel kullanım amacına dahildir. Bu nedenle, temel bir uyarı yükümlülüğü söz konusudur ve mahkeme de bunun ihlal edildiğine karar vermiştir. Kasım 1981'e kadar olan dönemde, üreticinin sürekli emme riskini kontrol etmesi ve bu riske dikkat çekmesi gerekmesine rağmen, çay ve biberon üzerinde herhangi bir uyarı ya da bilgilendirme mevcut değildir. Kasım 1981'den itibaren yapıştırılan uyarı etiketi, üreticinin bilgilendirme yükümlülüğünü yerine getirmemiştir. Zira uyarının açık bir şekilde yer alması gerekir. Üreticinin bu bilgilendirmeye "hazırlama talimatları" içerisinde yer vermesi, üreticinin bilgilendirme yükümlüğünün yerine getirdiği anlamına gelmez. Bunun nedeni, ürüne aşina olan ve çayları zaten bir süredir kullanan tüketicilerin çayları nasıl hazırlayacaklarını bilmeleri ve bu nedenle hazırlama talimatlarını tekrar okumaları için bir neden bulunmamasıdır. Aralık 1982'den itibaren kullanılan uyarı da en azından ürüne aşina olan tüketiciler için, ambalaj bandrolünün önceki tasarımından açıkça ayırt edilebilir değildir. Dolayısıyla kullanıcıların bunu dikkate alması beklenemez. Ayrıca, plastik şişenin üzerinde de herhangi bir uyarı bulunmamaktadır. Bu sebeplerle üreticinin gerekli bilgilendirmede bulunmadığına karar

---

518 BGH, 12.11.1991, VI ZR 7/91, NJW 1992, 560.; BGH, 31.1.1995, VI ZR 27/94, NJW 1995, 1286.

verilmiştir. Bu karar, bilgilendirme hatalarına ilişkin yol gösterici niteliktedir. Üretici, üründen kaynaklanan tehlikelerin ne şekilde meydana gelebileceğini, ürün üzerine ayrı ve açıkça yazarak kullanıcıları bilgilendirmelidir. Bilgilendirme, kullanıcıların açıkça dikkatini çekecek şekilde yapılmalıdır. Bir ürünün tehlikelerinin, belirli bir kullanımdan sonra anlaşılması durumunda ise, ürüne ilişkin ambalaj tasarımının değiştirilmesi ya da ambalaj üzerine ortaya çıkabilecek tehlikenin açık ve anlaşılır şekilde belirtilerek kullanıcılar bilgilendirilmelidir. Aksi halde meydana gelen zararlar, bilgilendirme hatası çerçevesinde ürün sorumluluğu kapsamında tazmin edilir.

Bilgilendirme hatasına ilişkin önemli kararlardan bir diğeri ise ESTIL ilacına ilişkindir[519]. Bir hastanın Ekim 1961'de hastanede ameliyat geçirmesi gerekmiştir. Ameliyat öncesinde, sol kolunun kıvrımına anestezik ESTIL ilacı enjekte edilmiştir. İntravenöz kullanım için tasarlanan ilaç, yanlışlıkla bir artere girmiştir. Bunun tetiklediği şiddetli vasküler reaksiyon sonucunda hastanın üst kolunun kesilmesi gerekmiştir. İlacın piyasaya sürülmesinden önce yürütülen klinik çalışmalar sırasında bile bir hastanın intra-arteriyel enjeksiyonu sonrasında kolu kesilmek zorunda kalmıştır. Ürün piyasaya sürüldükten sonra, davacı hastadan önce dokuz hastanın daha benzer komplikasyonlardan muzdarip olduğu ve çoğunlukla kolun tamamının kaybedildiği tespit edilmiştir. Bu nedenle, prospektüs ve tıbbi broşürde "Kontrendikasyonlar" bölümünde şu cümle yer almıştır: *"İntra-arteriyel enjeksiyondan güvenli bir şekilde kaçınılmalıdır."* Mahkeme ilk olarak, piyasaya sürülen bir ürünün oluşturduğu belirli tehlikelere ilişkin etkili bir uyarının üreticinin pazarlama yükümlülüklerinden biri olduğunu belirtmiştir. Mahkeme, üreticinin, ürünlerinin kullanıcılarını spesifik tehlikeleri hakkında tam olarak bilgilendirmesi ve onları bu konuda kesin bir şekilde uyarması gerektiğini "apaçık bir pazarlama görevi" olarak tanımlamaktadır. İntra-arteriyel enjeksiyona karşı genel bir uyarı, diğer birçok üründe de bulunabileceği gibi; muhtemel hasarın ciddiyeti göz önüne alındığında yeterli değildir. Bunun yerine, intra-arteriyel enjeksiyonun sonuçlarının açık ve net bir şekilde belirtilmesi gerekir. Böylece tedavi eden doktor ürünü kullanırken mümkün olan azami özeni göstermesi konusunda bilgilendirilmiş olur. Buna ek olarak, ESTIL'de yaygın bir uygulama olan dirsek kıvrımına enjeksiyondan kaçınılması gerektiği, çünkü özel anatomik koşullar nedeniyle burada yanlış enjeksiyon riskinin büyük ölçüde arttığı konusunda kullanıcı bilgilendirilmelidir. Somut

519 BGH, 11.7.1972, VI ZR 194/70, NJW 1972, 2217.

olayda mahkeme, söz konusu yükümlülüklere riayet edilmediğinden üreticiyi bilgilendirme hatası çerçevesinde sorumlu tutmuştur.

2.1.5.3.3. Fabrikasyon Hatası

Ürün sorumluluğundaki bir diğer hata türü ise fabrikasyon hatasıdır[520] *(Fabrikationsfehler)*. Fabrikasyon hatası, seri üretimin bir sonucu olarak kendini gösterir. Standart seriler şeklinde üretimi gerçekleşen ürünlerden, seriye aykırı şekilde üretilmiş olan ürünün, haklı güvenlik beklentisini karşılayamaması, fabrikasyon hatası olarak tanımlanabilir[521]. Fabrikasyon hatasında, üründe, esas olarak herhangi bir tasarım hatası mevcut değildir. Ancak üretim esnasındaki bir sorun sebebiyle ürün, kullanıcıların haklı güvenlik beklentilerini karşılayamamaktadır[522]. Bu sebeple de üründen kaynaklanan bir zararın meydana gelmesi durumunda üretici, fabrikasyon hatası sebebiyle meydana gelen zararı ürün sorumluluğu çerçevesinde tazmin etmekle yükümlüdür.

Fabrikasyon hatasının meydana gelmesinde farklı nedenler rol oynayabilir. Örneğin üretim sürecine dair organizasyonda bir eksikliğin, dikkatsizliğin ya da hatanın olması, işinde uzman olmayan teknik eleman kullanılması, uygun olmayan hammadde vb. kullanılması, üretim faaliyetlerine katılan işçilerin kusuru gibi birçok etken, fabrikasyon hatasının meydana gelmesinde rol alabilir. Ayrıca, üretim sürecinde gerekli tüm dikkat ve özen gösterilmiş olmasına rağmen, seri üretimin niteliğinden kaynaklanan bir eksiklik de söz konusu olabilir. Bu gibi durumlar, üretim kaçağı *(Ausreißer)* olarak ifade edilir. Üretici tarafından gereken tüm önlemler alınmış ve gerekli kontroller yapılmış olmasına rağmen, bütün seri içerisinde bir ya da birkaç üründe bir hatanın mevcut bulunması ve bu hatanın

---

520 Fabrikasyon hatası, öğretide üretim hatası ve yapım hatası olarak da adlandırılmaktadır. Bknz. **Kırca,** s. 150; **Aydos,** s. 171.

521 **Aydos,** s. 172; **Kara,** s. 73; **Tiryaki,** s. 240; **Özsunay,** Boşluk, s. 108; **MüKo/Wagner,** 2017, §3, Pr. 37; **Bamberger/Roth/Hau/Poseck Kommentar/Förster,** § 3, Nr. 33; **Lenz,** s. 232, Pr. 325; **Kullmann,** s. 99; **Wagener/Geissl,** s. 51; **Fitz/Purtscheller/Reindl,** § 5, Nr. 47.

522 *"... dava konusu aracın C sütunu diye belirtilen kısmında küçük dairesel göçüklerin bulunduğu, bunların iklime bağlı çevre şartlarından ve kullanım kaynaklı hatalardan oluşmadığı, kullanılan malzemenin katmanının yeterli kalınlıkta ve mukavemette olmamasından üretim kaynaklı olduğu..."*: Trabzon Tüketici Mahkemesi, 17.07.2018 T., 2017/496 E., 2018/403 K. (Söz konusu karar Yargıtay tarafından da onanmıştır. Bknz. Yargıtay 13. HD., 08.10.2019 T., 2019/1754 E., 2019/9518 K.); *"Dava konusu rakı şişesinin orijinalliği ile ilgili bir sorun bulunmadığını, ayrıca imalat aşamasında sineğin şişe içerisine girmesinin mümkün bulunduğunu, imalattan sonra bilyalı kapak sisteminin takılmasını müteakip, şişe içerisine sinek veya başka bir yabancı maddenin girmesinin mümkün olamayacağını bildirmiş olmakla, üretimden kaynaklanan ayıbın varlığı konusunda taraflar; Mahkeme ve Özel Daire arasında uyuşmazlık bulunmamaktadır."*: Yargıtay HGK, 17.06.2009 T., 2009/4-234 E., 2009/260 K.

fark edilememesi durumunda, üretim kaçağının varlığından söz edilir[523]. Üretici, üretim kaçaklarının sebep olduğu zararlardan ürün sorumluluğu kapsamında sorumludur[524].

Fabrikasyon hatasına ilişkin Alman Federal Mahkemesi'nin bir kararına[525] göre bir gazlı limonata üreticisi hem yeni hem de önceden kullanılmış depozitolu cam şişelere gazlı limonataları doldurarak piyasaya sürmektedir. Kullanıcı, bir içecek perakendecisinden söz konusu limonatadan bir kasa satın almıştır. Kısa bir süre sonra kasadan bir şişe çıkarmaya çalıştığında şişe patlamıştır. Kullanıcı çok ciddi göz yaralanmalarına maruz kalmıştır. Akabinde ise üretici hakkında dava açmıştır. Yargılamada alınan bilirkişi raporunda, şişenin patlamasının ya şişenin çok az doldurulmasının bir sonucu olarak aşırı iç basınçtan ya da camda önceden var olan bir çatlaktan kaynaklandığını ve şişenin kasadan çıkarılması sırasında içindekilerin hareket etmesinin bir sonucu olarak iç basınçtaki hafif bir artış nedeniyle şişenin patlamasına yol açtığını belirtmiştir. Mahkeme, kararının gerekçesinde içecek üreticilerinin, yaklaşan zararın ciddiyetini göz önünde bulundurarak, bu davada olduğu gibi ciddi yaralanmalara yol açabilecek bu tür spesifik tehlikeleri makul ve teknik olarak mümkün olduğunca ortadan kaldırmakla yükümlü olduklarını belirtmiştir. Yine kararın gerekçesinde içecek üreticisinin piyasaya sürmeden önce her bir şişenin camının durumunu kontrol ederek patlama güvenliğini belirlemek ve sadece hasarsız şişelerin üreticinin tesislerinden çıkmasını sağlamakla yükümlü olduğuna işaret etmiştir. Buradaki hatanın kaynağı, fabrikasyon hatasıdır. Zira fabrikasyon hatası, standart seriler şeklinde üretimi gerçekleşen ürünlerden, seriye aykırı şekilde üretilmiş olan ürünün; haklı güvenlik

---

523 **Palandt/Sprau,** 2023, § 3, Pr. 9; **Handbuch/Foerste,** § 48, Nr. 6; **Kırca,** s. 150; **Öztan,** s. 181; Alman hukuk öğretisinde tartışmaya uzun süre hâkim olan konulardan biri de üretim kaçağı sorunudur. Üretim süreci, mevcut bilim ve tekniğin durumuna göre en iyi şekilde düzenlenmiş olsa bile, bir hatanın ortaya çıkacağı ve tespit edilmeden kalacağı göz ardı edilemiyorsa bir "üretim kaçağından" söz edilebilir. Bu durumda, üretici herhangi bir ihmali olmadığı sürece sorumlu tutulamaz. İspat hukuku açısından bu, üreticinin tüm güvenlik önlemlerine uymasına ve en iyi kontrollere rağmen zararın önlenemediğini kanıtlamayı başardığı bir durum olması gerektiği anlamına gelmektedir. Hukuk dilinde üretim kaçağı olarak adlandırılan şey, gerçekte kalite güvencesinde çıktının tahmin edilebilir ve aynı zamanda etkilenebilir bir hata bileşeni olarak anlaşılan imalat ve kontrol sürecinin kaymasıdır. Buna göre, üretim kaçağı "yasal bir komplo " ya da "kalite güvencesinden ziyade yasal tartışmanın bir hayaleti "olarak tanımlanmaktadır. Her halükârda, "üretim kaçağının" bu haliyle, yani üreticinin hiçbir kusurun bulunmadığı bir üretim hatasında, uygulamada mahkemeler bakımından herhangi bir önemi haiz olmadığına dikkat edilmelidir. Bu durum, pek çok davanın mahkeme dışında çözülmesinden de kaynaklanıyor olabilir. Zira çoğu üretici, üretim kaçağı sebebiyle firma imajı lehine bu kusursuzluk savunmasından (eğer ileri sürülebilirse) feragat edecektir. Ancak tartışmanın başlangıcından bu yana, "üretim kaçağının" mahkemeler açısından daha çok teorik bir sorun olarak kaldığı özetlenebilir. Ayrıntılı bilgi için bknz. **Koch,** 64 vd.

524 **Kanışlı,** s. 1459; **Günergök,** s. 316; **Pott/Frieling,** s. 341, Pr. 56; **Winkelmann,** s. 55.

525 BGH, 7.6.1988, VI ZR 91/87, NJW 1988, 2611; Benzer yöndeki kararlar için bknz. BGH, 8.12.1992, VI ZR 24/92, NJW 1993, 528; BGH, 9.5.1995, VI ZR 158/94, NJW 1995, 2162.

beklentisini karşılayamamasıdır. Burada patlayan şişe, gerekli dikkat ve özenin gösterilmemesi sebebiyle seriye aykırı olarak üretilmiştir. Mahkemenin vermiş olduğu karara göre meydana gelen zarar, fabrikasyon hatası çerçevesinde ürün sorumluluğu bağlamında tazmin edilmiştir.

2.1.5.3.4. Gelişim Hatası

Ürün sorumluluğundaki hata türlerinden sonuncusu ise gelişim hatasıdır. Tasarım, fabrikasyon ve bilgilendirme süreçlerinde üreticiye yüklenebilecek hatalı bir davranışa rastlanmamasına, zamanın bilim ve teknoloji seviyesine uygun olarak üretilmesine ve üreticinin ya da herhangi bir kimsenin mevcut imkânlar dahilinde ürünün bir tehlikeyi beraberinde taşıdığını bilmelerinin mümkün olmamasına rağmen, üründen kaynaklı bir zararın meydana gelmesindeki hata türü gelişim hatası *(Entwicklungsfehler)* olarak tanımlanır[526].

Bir ürünün piyasada bulunduğu sürece üreticinin o üründen kaynaklı sorumluluğu devam eder[527]. Dolayısıyla üreticinin, bir ürünün tasarımında, fabrikasyon sürecinde ve bilgilendirme hususunda gereken dikkat ve özeni göstermiş olması, sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Üretici, ürünün piyasada bulunduğu sürece bilim ve teknolojik gelişmeleri takip ederek, ürünün kullanıcılarının haklı güvenlik beklentisini karşıladığını takip etmek durumundadır[528]. Zira bir üründen ekonomik anlamda en çok fayda sağlayan kişi, üreticidir[529]. Dolayısıyla bir ürünün tasarım, fabrikasyon ve bilgilendirme aşamaları tamamlanmış olsa dahi sonradan üründe meydana gelebilecek gelişim hatalarından üreticiler sorumlu tutulmuştur.

85/374 sayılı AB Direktifi m. 7/e uyarınca üretici, *"ürünün piyasaya sürülmesi sırasındaki bilim ve tekniğin düzeyine göre üründeki hatanın anlaşılmasının mümkün olmaması"* durumunda sorumlu değildir. Bu düzenleme çerçevesinde üretici, gelişim hatasının ürünün piyasaya sürülmesi sırasında, mevcut bilim ve teknik düzeyine göre üründeki hatanın tespit edilmesinin mümkün olmadığını ispatlaması durumunda, sorumluluktan kurtulur. Ayrıca Direktif m. 15/I-b'ye göre üye devletlere bu kurtuluş kanıtını

---

526 **Öztan,** s. 184; **Kulaklı,** s. 90; **Tiryaki,** s. 242; **Kaplan,** İmalatçı, s.140; **Özsunay,** Boşluk, s. 109; **Kanışlı,** s. 1446; **Bauer/Hinsch,** s. 217.

527 **Keser,** s. 128; **Kulaklı,** s. 90.

528 **Kulaklı,** s. 90; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 422, Pr. 1106; **Akçura Karaman,** s. 201.

529 **Kara,** s. 77.

kendi iç hukuklarında kabul edip etmeme konusunda bir inisiyatif tanınmıştır. Karşılaştırmalı hukukta ise ProdHaftG § 1/II-5 ve PrHG § 5/e, ürünün piyasaya sürülmesi sırasındaki bilim ve tekniğin imkânlarına göre üründeki hatanın anlaşılmasının mümkün olmadığı durumlarda, üreticinin tazmin yükümlülüğünün ortadan kalktığına dair hüküm ihtiva eder[530]. Dolayısıyla Alman ve İsviçre hukuklarında, gelişim hatası sebebiyle üreticinin sorumlu olmayacağı düzenlenmiştir.

ÜGTDK, gelişim hatalarına ilişkin Alman ve İsviçre hukuklarındaki düzenlemenin aksine, üreticilerin gelişim hatalarından sorumlu olmayacağına dair doğrudan bir düzenleme ihtiva etmemektedir[531]. Dolayısıyla Türk hukuku bakımından, gelişim hatalarından da üreticilerin, ürün sorumluluğu kapsamında sorumlu olduğunu düşünmekteyiz[532].

2.1.6. Özellik Arz Eden Bazı Güncel Ürünlerin Değerlendirilmesi

2.1.6.1. Otonom Araçlar

2.1.6.1.1. Ürün Kavramı Bakımından Otonom Araçlar

Otonom sistemler, teknolojik gelişmeler neticesinde ortaya çıkan bir üründür. Otonom sistemleri normal sistemlerden ayıran en önemli unsur, fonksiyonların insana ihtiyaç duyulmadan gerçekleşmesidir. Günümüzde otonom sistemler birçok alanda faaliyet yürütmektedir. Fabrikaların üretim bantlarında kullanılan robotlarda, evlere kadar giren temizlik robotlarında, insansız hava, deniz ve kara araçlarında, farklı seviyelerdeki otonom sistemlerin kullanımı görülmektedir.

Otonom sistem kavramı, otonomi kelimesi ile açıklanmaktadır. Otonomi, Avrupa Parlamentosu Robotikte Medeni Hukuk Kurallarına İlişkin İlke Kararı'nda *"dış kontrol veya*

---

530 **Soergel/Krause,** §3, Pr. 4; Ancak Alman hukukunda, özellikle de seri olarak üretilen ürünlerde, seriden ilk ürünün piyasaya sürülmesinden, serinin son ürününün piyasaya sürülmesine kadar geçen sürede, üreticinin bilim ve tekniğin ulaştığı düzeyi dikkate almak zorunda olacağı fikri ileri sürülmüştür. Buna göre seri üretimin devam ettiği süreç boyunca, üründeki hatanın anlaşılmasına neden olan yeni bilimsel ve teknik veriler ortaya çıkmışsa, artık burada bir gelişim hatasından söz edilemez. Burada, somut olayın özelliğine göre tasarım ya da fabrikasyon hatasının varlığı gündeme gelir. Bununla birlikte üretici, serinin ilk ürününün piyasaya sürüldüğü sırada bilim ve tekniğin düzeyinin hatanın anlaşılmasına yetecek düzeyde olmadığını kanıtlayarak sorumluluktan kurtulamaz. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bknz. **Handbuch/Foerste,** § 46, Nr. 65 vd.; **Koch,** s. 59.

531 **Kara,** s. 77.

532 **Atamer/Kurtulan Güner,** s. 580; **Kanışlı,** s. 1423; Kırca'ya göre gelişim hatalarından sorumluluk Türk hukukunda uygulanabilir. Bununla birlikte gelişim hatasının, ÜGTDK'da sorumluluktan kurtuluş sebebi olarak düzenlenmesi daha yararlı olacaktır. **Kırca,** s. 181. Kanun koyucu, ÜGTDK ile gelişim hatasını sorumluluktan kurtuluş sebebi olarak düzenlemediğinden, mevcut durumda üreticiler, gelişim hatasından ürün sorumluluğu kapsamında sorumludur.

etkilerden bağımsız olarak karar alma ve bu kararları dış dünyada icra edebilme yetisi" olarak tanımlanmıştır[533]. Tanımdan hareketle bir otonomiden bahsedebilmek için iki şart gereklidir. Bunlardan ilki, sistemin dış kontrol veya etkilerden bağımsız karar alma yeteneğini haiz olmasıdır. Diğer bir şart ise sistemin almış olduğu kararları dış dünyada uygulayabilme yetisine sahip olmasıdır. Bu iki şartın birlikte bulunduğu bir sistem, otonomi olarak kabul edilir. Örneğin evlerde kullanılan çamaşır ya da kurutma makinelerinde birden çok program vardır. Ancak bu makineler, hangi programın kullanılacağına karar verememektedir. Makinenin ne şekilde işlevini yerine getireceği, kullanıcı tarafından belirlenmektedir. Bu sebeple burada bir otonomiden söz etmek mümkün değildir. Diğer yandan evlerde kullanılan temizlik robotunda durum farklıdır. Robot, hareketlerini, çekiş gücü vb. durumları dış kontrol ve etkilerden bağımsız şekilde belirler ve bu belirlemeyi yerine getirir.

Otonom araç, piyasada mevcut olan diğer araçlarla kıyaslandığında, şekil açısından önem arz edecek bir özelliği haiz değildir. Bir araçta olması gereken tekerler, fren sistemi, koltuklar, direksiyon vb. unsurların tamamı, otonom araçlarda da bulunmaktadır. Otonom aracı diğer araçlardan ayıran en önemli özellik, sahip olduğu yazılımdır. Bu sayede araç, sürücünün kısmen müdahalesine ya da herhangi bir müdahaleye ihtiyaç duymadan fonksiyonlarını yerine getirir. Bu bağlamda daha önce öngörülmeyen, bilinmeyen ve tanımlanmamış durumlarda kısmen ya da tamamen karar alma yetisine sahip olan ve almış aldığı kararı uygulayabilen araç, otonom araç olarak tanımlanabilir[534]. Otonom araçların kısmen ya da tamamen kararı kendisinin alması veya aracın kontrolünün tamamen ya da kısmen sürücünün kontrolüne ait olması gibi durumlar, çeşitli tasniflere tabi tutulmuştur. Aracın doğrusal ya da yanal yönetiminin sürücünün kontrolünde olması Seviye 1, aracın belli durumlarda sınırlı bir zaman için aracın yanal ve doğrusal yönetimini üstlenmesi Seviye 2, aracın yanal ve doğrusal yönetiminin sistem tarafından gerçekleştirilmesi Seviye 3,

---

533 *"The ability to take decisions and implement them in the outside world, independently of external control or influence."*, Civil Law Rules on Robotics, Dipnot 2, Paragraf AA.

534 **Okur, Sinan** (2021) Otonom Araçlarda Sözleşme Dışı Hukuki Sorumluluk, 1. Baskı, Ankara, Adalet, s. 61; **Oral, Tuğçe** (2023) Otonom ve Otomatik İnsansız Hava Aracı (İHA) Sistemlerinin Sebep Olduğu Zararlardan Kaynaklanan Sözleşme Dışı Sorumluluk, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 83; **Hey, Tim** (2018) Die außervertragliche Haftung des Herstellers autonomer Fahrzeuge bei Unfällen im Straßenverkehr, 1. Aufl., Wiesbanden, Springer, s. 7; **Mendl, Anna-Katharina** (2021) Haftungsfragen der Automatisierung, 1. Aufl., Dortmund, Readbox Unipress, s. 2 vd.; **Ringlage, Philipp** (2021) Haftungskonzepte für autonomes Fahren-"ePerson" und "RmbH"?, 1. Aufl., Bade-Baden, Nomos, s. 36 vd.; **Sommer, Martin** (2020) Haftung für autonome Systeme, 1. Aufl., Baden-Baden, Nomos, s. 34 vd.; **Weichbold, Markus** (2022) Haftung und Versicherung bei Unfällen automatisierter Fahrzeuge, 1. Aufl., Wien, Manz, s. 6.

sistemin kendisi için tayin edilen mesafe boyunca aracın yanal ve doğrusal yönetimini tamamen sistem tarafından gerçekleştirilmesi Seviye 4 ve sistemin karşılaşılabilecek her bir durum için tek karar alıcı ve de uygulayacağı olması Seviye 5 olarak tasniflendirilmektedir[535].

Daha önce değinildiği üzere USB, CD gibi fiziksel bir ortamda bulunan yazılımların ürün sorumluluğu kapsamında olduğu görüşü ileri sürülmektedir[536]. Zira bu sayede bir yazılım, cismanileşerek ÜGTDK bağlamında ürün kavramı içerisinde değerlendirilebilir. Dolayısıyla bu görüşe göre herhangi bir maddi donanımda bulunmayan bir yazılım, niteliği itibariyle ürün olarak kabul edilmez[537]. Otonom sürüşe imkân veren yazılımlar, araç üzerinde çeşitli donanımlar üzerinde bulunur. Bu sayede bir araç, otonom olarak sürücüye ihtiyaç duymadan fonksiyonlarını yerine getirir. Burada yazılım, bir donanım üzerinde fiziksel varlığını göstermektedir. Bir otonom araç, sadece yazılım destekli olarak faaliyet gösterse bile bu yazılım, bir aracın harekete imkân vermektedir. Bu sebeple artık burada yazılımın araç üzerinde fiziksel bir varlığa sahip olduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla otonom sürüşe imkân veren araçlarda, otonom sürüş sebebiyle verdikleri zararların ürün sorumluluğu içerisinde değerlendirilebileceği savunulmaktadır[538].

Ancak Türk hukukundaki ürün tanımında, fiziksel varlığı haiz olsun ya da olmasın, yazılımların ürün olarak kabul edilmesi gerektiğini ileri sürebiliriz. Bu nedenle, yazılımın bir donanımda fiziksel olarak bulunmasından bağımsız olarak, başlı başına yazılımların ürün olarak nitelendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz[539].

---

535 Tasniflendirmeler hakkında ayrıntılı bilgi için bknz. **Okur,** s. 62 vd.; **Türkmen, Mücahit** (2023) İnsansız Hava Aracı İşletilmesinden Doğan Sorumluluk ve Sorumluluğun Sigortalanması, 1. Baskı, Ankara, Adalet, s. 59 vd.; **Yazıcı, Ayşe Nur Merve** (2023) Otonom Aracın Sebep Olduğu Zararlardan Üreticinin Kusursuz Sorumluluğu, 1. Baskı, Adalet, Ankara, s. 74 vd.; **Yüksekbaş, Raci Çetin** (2024) Otonom Araçların Haksız Fiil Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 43 vd.; **Ringlage,** s. 29 vd.; **Rith, Nina** (2019) Das vernetzte Automobil, 1. Aufl., Wiesbaden, Springer, s. 10 vd.; **Kınıkoğlu, Batu/Hamzaoğlu, Yücel/Hamzaoğlu, Melike** (2021) "Otonom Araçların Neden Olduğu Kazalardaki Hukuki Sorumluluk Rejimi", Adalet Dergisi, S. 66, s. 338 vd.

536 İKİNCİ BÖLÜM, 2.1.3.

537 Öğretide Şahan, yazılımların herhangi bir donanım üzerinde bulunmadan da cismani olduğunu, üzerinde hakimiyet kurulabileceğini ve bir ekonomik değere sahip olduğunu ileri sürerek eşya niteliğini haiz olduklarını ileri sürmüştür. Bu görüşün kabulü halinde yazılımların başka bir donanım üzerinde olup olmadığına bakılmaksızın ürün sorumluluğu kapsamında olduğu söylenebilir. Bknz. **Şahan,** s. 70.

538 **Okur,** s. 241 vd.; **Sağlam,** s. 142; **Oral,** s. 175 vd.; **Polat,** Otonom, s. 171 vd.; **Hey,** s. 112; **Rith,** s. 30 vd.

539 Oral'a göre kanun koyucunun müstahzar kelimesini kullanması bilinçli bir tercihtir. Müstahzar kelimesinin, 1262 Sayılı Kanun'da kullanıldığı anlamıyla, yalnızca hazırlanmış ilaç olarak kullanılmak istenmesi durumunda kanun koyucunun, ilaç ya da hazırlanmış ilaç kelimelerini

Alman hukuku bakımından otonom araçların ürün sorumluluğu, Türk hukukuna göre bazı noktalardan ayrılmaktadır. Otonom araç üreticisinin sorumluluk riskini de etkileyen ilk kısıtlama ProdHaftG § 1/I cümle 2'den kaynaklanmaktadır[540]. Buna göre, ticari olarak kullanılan mallar, ProdHaftG'nin koruma kapsamında değildir. Ticari olarak kullanılan bir malın, hatalı bir otonom araç nedeniyle bir trafik kazasında hasar görmesi halinde, üretici sorumlu değildir[541]. Otonom araç üreticisinin sorumluluğuna ilişkin ikinci bir sınırlama, yine ProdHaftG § 1/I cümle 2'den kaynaklanır. Buna göre, zarara uğrayan şeyin, hatalı üründen (otonom araçtan) farklı olması gerekmektedir[542]. Örneğin bir otonom araç, sürüş esansında hâkimiyetini kaybetmiş ve üçüncü kişinin sevk ve idaresinde bir başka araca çarpmıştır. Bu durumda ürün sorumluluğunun kapsamına, üçüncü kişinin sevk ve idaresindeki aracın uğramış olduğu zararlar dahil olur.

Otonom araçların ürün sorumluluğuna dahil olup olmamasına dair Alman hukukunda da otonom araçların ürün vasfı değerlendirilmiştir[543]. Burada, Türk hukukuna benzer

---

seçmesinin günlük dile uygun kanuni terimler kullanması açısından daha olası olduğu ifade edilebilir. Ayrıca ilaçlar da cismani varlığa sahip, sınırlandırılabilir ve üzerinde fiili ve hukuki hakimiyet kurmaya elverişlidir. Bu sebeple ilaçlar, eşya kavramı içerisinde değerlendirilebilir. Dolayısıyla 7223 sayılı Kanun'da eşya kavramını kullanmış olması sebebiyle kanun koyucunun ayrıca ilaç kavramını kullanmasına gerek yoktur. Bu sebeple, yazara göre müstahzar kelimesi ile ifade edilmek istenen, yalnızca ilaç üreticisinin üretmiş olduğu ilaç değil, yazılım gibi cismani varlığı olmayan, hazırlanarak piyasaya sürülen ve kullanıma hazır her türlü soyut unsurdur. Bu bağlamda Oral, kanun koyucunun somut, cismani, sınırlandırılmış ve üzerinde fiili ve hukuki anlamda hakimiyet kurulabilecek şeyler için eşya terimini; yazılım gibi soyut ve cismani olmayan unsurlar için müstahzar terimini kullandığını ileri sürmektedir. Bknz. **Oral,** s. 180 vd.

540 *"Im Falle der Sachbeschädigung gilt dies nur, wenn eine andere Sache als das fehlerhafte Produkt beschädigt wird und diese andere Sache ihrer Art nach gewöhnlich für den privaten Ge- oder Verbrauch bestimmt und hierzu von dem Geschädigten hauptsächlich verwendet worden ist."* Madde, *"Mala zarar gelmesi durumunda, yalnızca hatalı ürün dışında bir malın zarara uğraması ve bu diğer malın normalde özel kullanım veya tüketim için tasarlanmış bir türde olması ve zarar gören tarafça esas olarak bu amaçla kullanılmış olması halinde geçerlidir."* şeklinde Türkçe'ye çevrilebilir.

541 **Hey,** s. 113; **Mendl,** s. 79.

542 **Hey,** s. 114; **Mendl,** s. 80.

543 Donanım ve yazılım artık bir arada değil, ayrı ayrı üretilip satıldığında, bilgisayar programlarının "taşınabilir mal" olup olmadığı açık olmadığı için, ProdHaftG § 2'nin metni açısından yazılımın bir ürün olarak kabul edilip edilmeyeceği tartışılmalıdır. ProdHaftG'nin amacına odaklanıldığında, sorumluluk nedeni özellikle hatalı bir şekilde tasarlanmış veya üretilmiş bir malın piyasaya sürülmesidir. Bu nedenle, genel yazılım ticari, endüstriyel olarak üretilmiş, maddi bir mal olarak değerlendirilebilir ve potansiyel olarak tehlikeli bir maldır; diğer herhangi bir "şey" gibi pazarda karşılıklı olarak satılmaktadır. Bununla beraber fiziksel veya fiziksel olmayan yazılım arasında ayrım yapılmalıdır. Eğer bir CD/DVD veya USB belleğinde depolanan bir program varsa, depolama ortamı, BGB § 90 uyarınca fiziksel bir nesne olarak kabul edilir ve dolayısıyla ProdHaftG § 2 kapsamında bir üründür. Yazılımın ürün niteliği, yazılımın veri transferi yoluyla sağlanması durumunda, yani alıcı fiziksel bir nesne satın almazsa bile geçerli olmalıdır. Aksi halde, örneğin ofis uygulamaları ve diğer uygulama programları için tipik olan şekilde, kullanıcı programı bilgisayarını satın aldıktan sonra internetten indirirse, ProdHaftG § 2'nin koşulları karşılanmaz. Benzer şekilde kullanıcının yazılımı hiç indirmemesinde, yazılımı yalnızca internet üzerinden kullanmasında, programın bir bulut veya

yorumlar yapılmıştır. Buna göre otonom araçta yazılım, bir donanım üzerinde bulunmaktadır. Dolayısıyla burada tek bir ürün olarak kabul edilmelidir. Bu sayede zarar gören taraf, otonom aracı oluşturan çeşitli sensörler veya yazılımlar arasında ayrım yapmayacak, aracı bir bütün olarak görecektir. Ancak otonom araca daha sonraki bir tarihte parça eklenmesi halinde durumun farklılaşacağı ileri sürülmüştür[544].

Alman hukukunda da otonom aracın üreticisinin ProdHaftG kapsamındaki sorumluluğu, çeşitli sebeplerle dar bir uygulamaya sahiptir[545]. Özellikle ticari olarak kullanılan ürünlerin hariç tutulması nedeniyle, korunan yasal menfaat daha dardır. Ayrıca üreticinin, ProdHaftG § 10 uyarınca yalnızca 85 milyon Euro'ya kadar kişisel yaralanmalardan sorumlu olduğu ve ProdHaftG § 11 uyarınca maddi hasar için 500 Euro'luk bir muafiyet olduğu belirtilmelidir. Dolayısıyla üretici, otonom araçların ürün sorumluluğu bağlamında da bunun neden olduğu kazalardan miktar bakımından sınırlı ölçüde sorumludur[546].

2.1.6.1.2. Ürün Sorumluluğu Bakımından Otonom Araçların Değerlendirilmesi

Otonom araçların ürün sorumluluğuna konu olup olmaması, esas olarak ürün kavramının ne şekilde anlaşılacağının değerlendirilmesi ile şekillenir. Otonom sürüş özelliğini haiz bir araç, çeşitli yazılım ve donanımlar aracılığı ile bu fonksiyonu yerine getirir. Bu fonksiyonun yerine getirilmesindeki en önemli unsur, yazılımdır. Yazılım, araçtaki bir donanımda bulunur ve bu şekilde varlığını gösterdiği kabul edilmelidir. Dolayısıyla yazılımın bir donanımda cismanileşmesi görüşüne göre artık burada yazılımın araç üzerinde fiziksel bir varlığa sahip olduğu sonucuna ulaşılır. Dolayısıyla otonom sürüşe

---

harici sunucuda kalması durumunda hiç ProdHaftG uygulanamaz hale gelir. Bknz. **Rith,** s. 30 vd.; **Hey,** s. 118 vd.; **Mendl,** s. 81 vd.

544 Bu tür parçalar, akıllı telefonlar gibi otonom araca bağlanabilen ya da eklenen eşyaları içerir. Böyle bir cihaz bağlantı sırasında, bağlanan eşya hasar görürse ya da eklenen araç otonom araca zarar verirse burada artık otonom araçtan farklı bir ürünün varlığından söz etmek gerekir. Yazılım güncellemeleri de sonradan eklenen başka bir parça olarak değerlendirilebilir. Bknz. **Hey,** s. 117.

545 **Sommer,** s. 221; Hey ise ProdHaftG kapsamında sorumluluğun BGB § 823'e göre daha kapsamlı olduğunu ileri sürmektedir. Her ne kadar miktar ve ürünün özellikleri gereği sorumluluğun daha dar olduğu düşünülse de özellikle ProdHaftG'de kusur unsurunun aranmaması sebebiyle; otonom araçlardan doğan sorumlulukta ProdHaftG'nin uygulanması daha elverişlidir. Bknz. **Hey,** s. 133.

546 Rith'e göre ProdHaftG kapsamında, yalnızca özel kullanım amaçlı ürünler için tazminat talep edilebilir ve kusurlu ürünün kendisine verilen zarar için tazminat talep edilemez. Bu dar koşullar ve tazminat miktarının sınırlandırılması nedeniyle, ProdHaftG kapsamındaki ürün sorumluluğu uygulamada sınırlı bir öneme sahiptir. Bu nedenle, otonom araçlardan doğan sorumluluk, BGB § 823'te düzenlenen kusur sorumluluğu çerçevesinde daha geniş kapsamda çözümlenmektedir. Bknz. **Rith,** s. 42.

imkân veren araçlarda, otonom sürüş sebebiyle verilen zararların ürün sorumluluğu içerisinde değerlendirilebileceği savunulmaktadır. Ancak ister fiziksel bir varlığa sahip olsun ister olmasın, yazılım ürün olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca, yazılımlar bakımından hata ve ürün tanımlamasının yasal olarak netleştirilmesi gereklidir. Özellikle AB Yasama Organları, bu konuda hukuki açıklık sağlamalı ve yazılımın açıkça ürün olarak kabul edilip edilmeyeceğine dair düzenleme getirmesi gerekliliği ileri sürülmüştür[547]. Dünya'daki teknolojik gelişmeler göz önüne alınarak AB Ürün Sorumluluğu Direktifi Taslağı hazırlanmıştır. Taslak metinde yazılımların ürün kavramı içerisine dahil olduğu yer almaktadır[548]. Bu kapsamda Taslak'ın kabulünden sonra hem karşılaştırmalı hukukta hem de Türk hukuku bakımından yazılımlar ve dolayısıyla otonom araçlar, doğrudan ürün olarak kabul edilecek ve tartışmalar ortadan kalkacaktır.

Bazı durumlarda ürün sorumluluğu, diğer sorumluluk türleri ile yarışabilir. Örneğin otonom bir araç işletme sırasında bir zarar verdiyse, burada zararın tazmini ürün sorumluluğuna ya da 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nda tehlike sorumluluğu olarak düzenlenmiş araç işletenin sorumluluğuna dayanabilir[549]. Burada TBK m. 60 gereği hâkim, zarara uğrayanın aksi yönde bir beyanı olmadıkça ya da kanuni düzenlemeler aksini öngörmedikçe, zarar görene en iyi giderim imkânı sağlayan sorumluluk sebebine göre karar verebileceği gibi TBK m. 61 gereği müteselsil sorumluluk da söz konusu olabilir[550].

2.1.6.1.3. Hata Kavramı Bakımından Otonom Araçlar

Otonom araçların ürün sorumluluğuna konu olup olmayacağı hususundaki en önemli sorun, ürünün hatalı olup olmadığının tespitidir. Otonom araçlar, niteliğine göre sadece yazılımdan veya yazılım ve donanım bütünlüğünden oluşmaktadır. Kanaatimizce otonom aracın donanımında yer alan bir hatanın tespiti, nispeten daha kolaydır. Zira bu durumda uzman kişiler tarafından yapılacak tespitte, fiziksel bir niteliği haiz olan donanımın ayıplı

---

547 **Mendl,** s. 94.

548 Ürün Sorumluluğu Direktifi Tasarısı 2024 m. 4/I'e göre *"Bu Direktif'in uygulanması açısından ürün, başka bir taşınır ya da taşınmazla birleştirilmiş olsa bile her türlü taşınır eşya anlamına gelir. Ürün; elektriği, dijital üretim dosyalarını, hammaddeleri ve yazılımı içerir."*

549 Otonom araçların sebep olduğu zararlardan dolayı sorumlulukta üreticinin sorumluluğu gündeme gelebileceği gibi araç işletenin sorumluluğu da gündeme gelebilir. Otonom araçların söz konusu olduğu olayda bir zarar meydana geldiğinde, zarar gören için iki sorumluluk türüne başvurma imkânı vardır. Otonom aracın üreticisine veya işleteninin sorumluluğuna başvurulabilir. Ürünün hatalı olmasının yanında işletenin kusuru da zararın meydana gelmesinde veya artmasında etkili olabileceği gibi işletenin kusursuz sorumluluğu da gündeme gelebilir. Ayrıntılı bilgi için bknz. **Polat,** Otonom, s. 211 vd.; **Çekin,** Otonom, s. 288 vd.; **Okur,** s. 81 vd.

550 **Polat,** Otonom, s. 211.

olup olmadığı tespit edilebilir. Ancak otonom araçtaki yazılımın, özellikle yapay zekâ bileşeni sebebiyle hatalı olup olmadığının tespiti daha güçtür. Zira yapay zekâ ile destekli bir otonom aracın fonksiyonlarını yerine getirilmesinde, yazılımın hangi veriye ne şekilde tepki vereceğinin tespiti her zaman için kolay değildir. Kaldı ki yapay zekâ destekli bir otonom araç sistemi, her zaman aynı veriye aynı tepkiyi vermeyebilir.

Yapay zekâ destekli otonom sistemler, karşılaştıkları bilgi, veri vb. şeyleri öğrenme ve buna uyum gösterme yeteneğini haizdir. Dolayısıyla bu sistem, her zaman her olaya aynı tepkiyi vermeyebilir. Bu da bu tür sistemlerin öngörülemeyen davranışlar geliştirebileceği anlamına gelir. Bu sebepler karşısında yapay zekâ destekli bir yazılımın hatalı olup olmadığının tespiti ve ispatı oldukça zordur. Bu zorluklar, genellikle tasarım hatasında kendisini daha çok hissettirir. Çalışmamızda, ÜGTDK'da belirlenen hata sistemine göre otonom araçların hata konusunu ayrı ayrı ele alınacaktır.

2.1.6.1.3.1. Otonom Araçların Tasarım Hatası Bakımından Değerlendirilmesi

Yazılımların donanımlara göre üretim ve gelişim süreci oldukça farklıdır. Bir donanım, araştırma ve geliştirme faaliyetleri sonucunda piyasaya arz edildikten sonra aynı formatta uzun yıllar faaliyet gösterebilir. Ancak yazılımlarda durum farklıdır. Kullandığımız bilgisayarlarda veya telefonlardaki gibi yazılım içeren pek çok ürün, çeşitli aralıklarla güncellemeler almaktadır. Bunun nedeni ise genel olarak yazılımda bulunan hataların, güvenlik açıklıklarının giderilmesi sebeplerine dayanır. Dolayısıyla bir yazılımın tamamen hatasız bir şekilde üretilmesi oldukça zordur. Süreç içerisinde üreticiler, kullanıcılardan gelen geri dönüşleri de dikkate alarak yazılımda yer alan hataları güncellemelerle giderme yoluna gider. Otonom araçlar için üretilen yazılımlar, son derece karmaşık ve birbirine bağlı kodlamalar içerir. Sistemin karmaşıklığı, hiçbir yanlışlık veya eksiklik içermeyen bir yazılım tasarlamayı imkânsız hale getirir. Dolayısıyla, bir otonom araç yazılım sistemin mutlak olarak güvenli olmasını ve hiçbir zaman zarara yol açmamasını beklemek gerçekçi bir güvenlik beklentisi değildir. Ancak, bir otonom araç yazılım sistemin güvenlik eksikliği, otonom sistemin beklenen güvenlik standardının altında kalmasına neden oluyorsa, bu durumda otonom sistemin hatalı olduğundan bahsedilebilir[551]. Otonom araçlarda tasarım hatası, donanımda ve yazılımda tasarım hatası olarak iki şekilde ele alınabilir[552].

---

551 **Okur,** s. 393 vd.; **Oral,** s. 188 vd.; **Polat,** Otonom, s. 95 vd.

552 **Hey,** s. 68 vd.; **Sommer,** s. 243 vd.; Bir otonom araçtaki donanım hatası, yazılım hatasında göre daha kolay tespit edilebilir niteliktedir. **Wagner,** § 3, Nr. 32; **Polat,** Otonom, s. 121.

Donanımda tasarım hatası, aracın maddi varlığını oluşturan unsurlardan birinin tasarımındaki hata sebebiyle istenilen şekilde işlevini yerine getirmemesi olarak tanımlanabilir[553]. Donanımda mevcut bulunan hata, işin uzmanları tarafından yapılacak incelemeler çerçevesinde rahatlıkla tespit edilebilir. Özellikle otonom kara taşıtlarında kullanılan ve araçların güvenliklerine ilişkin uluslararası kuruluşların yapmış olduğu test ve sertifikasyon süreçlerinde donanım hataları kolaylıkla tespit edilebilir. Örneğin otonom bir kara aracında kaza anında aracın içerisindeki kişilerin yaralanmasını en aza indirmek amacıyla yapılan hava yastığı (*airbag*) sisteminin gerekli şekilde çalışmaması, bir donanım hatası olarak karşımıza çıkar. Benzer şekilde depremlerde kullanılan ve otonom şekilde çalışan bir kurtarma robotunun, yer altına hareket etme, aydınlatma vb. sistemlerinde bir hatanın mevcut olması, donanımsal bir tasarım hatası olarak değerlendirilebilir.

Yazılımda tasarım hatası ise ürünün donanımında herhangi bir sorun mevcut olmamasına rağmen otonom aracın fonksiyonlarını yerine getirmesini sağlayan yazılımda mevcut olan ve tasarım sürecinden kaynaklanan bir hatanın mevcut bulunmasıdır[554]. Yazılımdaki tasarım hatasının tespiti, donanımda bulunan tasarım hatasına göre daha zordur. Zira donanımdaki hatanın tespiti, fiziki kontrol ve testlerle yapılabilirken yazılımdaki hatanın tespiti; özel teknik bilgi birikimi, özel test süreçleri ve özel yazılımlar gerektirir.

Örnek bir olaya değinmek gerekirse, Amerika'da, otonom sürüş özelliğine sahip olan bir otomobil, gitmesi gereken istikametten sapıp ortada bulunan refüj alanına çarpmıştır[555]. Otomobil, incelendiğinde herhangi hatalı bir donanıma rastlanmamıştır. Kazaya sebebiyet veren husus, otomobilin sahip olduğu yazılımdır. Bununla birlikte daha önce de ifade edildiği üzere yazılımın hangi aşamasında ve neresinde bir hatanın mevcut bulunduğu gibi hususların tespiti oldukça güçtür.

---

553 **Polat,** Otonom, s. 120 vd.; **Ringlage,** s. 75; **Wendt, Jannine/Oberländer, Marcel** (2016) "Produkt und Produzentenhaftung bei selbständig veräanderlichen Systemen", Innovations und Technikrecht, N. 58, s. 61.

554 **Rith,** s. 45; **Çekin, Mesut Serdar** (2018) "Otonom Araçlar ve Sorumluluk", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S. 33 (Kısaltılmışı: Çekin, Otonom), s. 296.

555 Kaza, 2018 yılında Amerika-Kaliforniya'da gerçekleşmiştir. Bknz. National Transportation Safety Board, Safety Recommendation Report, Accident Number: HWY18FH011, Recommendation Number: H-19-13, https://www.ntsb.gov/investigations/AccidentReports/Reports/HSR1901.pdf, e.t. 26.05.2024.

Üründeki tasarım hatası, kural olarak aynı seride üretilmiş tüm ürünlerin hatalı olması sonucunu doğurur[556]. Örneğin bir otomobil üreticisi, hava yastığı sensöründeki kısa devre sebebiyle hava yastıklarının tasarlandığı gibi açılmaması ihtimali karşısında, bir milyondan fazla otomobili geri çağıracağını açıklamıştır. Burada görüldüğü gibi bir tasarım hatası, o serideki tüm ürünlerin hatalı olabileceği sonucunu doğurur. Ancak tasarım hatalarının aynı serideki etkisi otonom sistemlerde aynı sonucu doğurmayabilir[557]. Amerika'da gerçekleşen otonom sürüş özelliğine sahip otomobilin karşılaştığı kazayı örneklemek gerekirse aracı kontrol eden yazılımın bir tasarım ayıbı barındırdığı ve bu nedenle gitmesi gereken istikametten sapıp refüj alanına girdiği tespit edilmiştir. Kanaatimizce yazılımdaki bu tasarım hatasının teşkil ettiği risk, aynı seride üretilen diğer araçlar bakımından hiçbir zaman gerçekleşmeyebilir yahut sadece bir kısım araçlar için bu risk gerçekleşirken aynı yazılım tarafından kontrol edilen diğer araçların hiçbiri kaza yapmayabilir. Bunun sebebi otonom sürüş özelliğine sahip araçların yazılımının yapay zekâ destekli olmasından kaynaklanabilir. Zira yapay zekâ destekli yazılım, çevresini algılayarak ona göre aracın fonksiyonlarını ne şekilde yerine getireceğine karar verir. Yazılımın bu algılama ve öğrenme yeteneği, aynı serideki diğer araçlarda aynı hatanın ortaya çıkmasına sebebiyet vermeyebilir. Sonuç olarak yazılımdaki tasarım ayıbının, o serideki bütün ürünlerin ayıplı olması sonucuna her zaman için sebebiyet vermeyebilir.

Otonom araçlarda tasarım hatası, sistemin temel görevlerini yerine getirememesi şeklinde de ortaya çıkabilir[558]. Bir otonom aracın sürüş, park vb. işlevleri ile doğrudan ilgili görevlerini yerine getiremediği durumda, kullanıcıların haklı güvenlik beklentileri açıktır. Zira otonom sistemin temel görevlerini yerine getirmesi, haklı bir güvenlik beklentisidir. Örneğin, otonom bir taşıt normal şartlar altında seyrederken, dönüş yapması yasak olan bir yerden dönmüş ve kazaya sebep olmuşsa ya da yazılımın kırmızı ışığı algılayamayarak kırmızı ışıkta geçerek kazaya sebebiyet vermesi durumlarında, yazılımdan kaynaklı bir tasarım hatasından söz etmek mümkün olacaktır. Böyle durumlarda, otonom sistemin

---

556 **Okur,** s. 356; **Kulaklı,** s. 88; **Kaplan,** İmalatçı, s. 139; **Palandt/Sprau,** 2023, § 3, Pr. 8; **Bauer/Hinsch,** s. 219.

557 **Polat,** Otonom, s. 122.

558 **Wendt/Oberländer,** s. 61.

karmaşık yapısı, kullanıcıların haklı güvenlik beklentilerini tespit etmeye veya hata değerlendirmesi yapılmasına bir engel teşkil etmez[559].

2.1.6.1.3.2. Otonom Araçların Fabrikasyon Hatası Bakımından Değerlendirilmesi

Otonom araçlardaki fabrikasyon hataları, tasarım hataları kadar karmaşık değildir[560]. Zira genel olarak fabrikasyon hataları, ürünün donanımında ortaya çıkar. Bir otonom aracın donanımını oluşturan parçalardan biri veya bir kısmı, seri üretimdeki diğer ürünlerden farklı ise üründeki hatanın tespiti kolayca gerçekleştirilir. Bu tür durumlarda, işin uzmanı tarafından verilecek bir rapor ile ürünün, üreticinin belirttiği üretim standartlarına uygun olmadığının tespit edilmesi, hatalı ürün belirlemesi için yeterlidir. Fabrikasyon hatasının ortaya çıkması ve tespit edilmesi bakımından, otonom araçlarla diğer ürünler bakımından önemli bir farklılık mevcut değildir[561].

Otonom sistemin yazılımı bakımından bir fabrikasyon hatasının meydana gelmesi riski ise donanımda meydana gelen bir fabrikasyon hatasına göre oldukça düşüktür. Öğretide otonom aracın yazılımında mevcut bulunan bir hatanın, kural olarak fabrikasyon hatası olarak nitelendirilemeyeceği, bunun yerine genel itibariyle tasarım hatası olarak nitelendirilmesi gerektiği ileri sürülmüştür[562]. Yazılımdan kaynaklanan fabrikasyon hatası, kanaatimizce yazılımın sunucudan otonom aracın işletim sistemine eksik ya da hatalı aktarılması durumunda söz konusu olabilir[563]. Benzer şekilde sunucudan aktarılan yazılım içerisinde, virüs olarak ifade edilen zararlı bir yazılımın bulunması ve bu şekilde otonom aracın işletim sistemine yazılımın aktarılması durumunda da üretim ayıbının varlığından söz edilebilir[564].

---

559 **Guney, Jeffrey K.** (2013) Sue My Car Not Me: Products Liability and Accidents Involving Autonomous Vehicles, Journal of Law, Technology & Policy, N. 2, s. 261.

560 **Wagner, Gerhard** (2017) "Produkthaftung für autonome Systeme", Archiv für die civilistische Praxis, Bd. 217, H. 6, s. 725.

561 **Polat,** Otonom, s. 116;

562 Bazı yazarlar yazılımda kural olarak fabrikasyon hatasının söz konusu olmayacağını ve her türlü hatanın tasarım ayıbı olduğunu savunmaktadır. Bknz. **Sommer,** s. 248; **Geistfeld, Mark A.** (2017) "A Roadmap for Autonomous Vehicles: State Tort Liability, Automobile Insuarence and Federal Safety Regulation", California Law Review, Vol. 105, s. 1633.

563 **Guney,** s. 262; **Polat,** Otonom, s. 116, **Geistfeld,** s. 1633; **Mendl,** s. 65; **Wendt/Oberländer,** s. 62.

564 **Wagner,** s. 725; **Wendt/Oberländer,** s. 61; **Wittig,** s. 246; **Ringlage,** s. 77.

2.1.6.1.3.3. Otonom Araçların Bilgilendirme Hatası Bakımından Değerlendirilmesi

Bilgilendirme hatası, otonom araçlar bakımından önemlidir. Zira otonom araçlar bakımından bilgilendirme hatasının, diğer ürünlere nazaran daha önemli olduğu ileri sürülmüştür[565]. Otonom araçların avantajlarıyla beraber karşılaşılabilecek risklerin üreticiler tarafından kullanıcılara yeterince aktarılmaması sonucunda bilgilendirme hatası gündeme gelir.

Otonom araçlara ilişkin üreticiler, meydana gelen trafik kazalarının önemli bir bölümünün sürücü hatası sebebiyle meydana geldiğini vurgulamaktadır. Üreticiler, bu ve benzeri ifadelerle otonom araçların önemini ve kolaylığını vurgularken, otonom sürüş sebebiyle karşılaşılacak risklere de dikkat çekerek kullanıcılara bilgi vermekle yükümlüdür. Üreticiler, toplumun otonom taşıtlara karşı oluşan güven duygusunu dikkate almalı ve gerçekçi olmayan beklentiler oluşturmamalıdır. Zira bu durumda otonom sistemlere gereğinden fazla güven duygusu oluşabilir ve bunun sonucunda kullanıcılar, otonom araçlardan kaynaklanan riskleri göz ardı edebilir.

Otonom araçlar, niteliği itibariyle farklı şekillerde piyasada yer almaktadır. Birtakım otonom araçlar tamamen yapay zekâ ile desteklenmiş yazılım aracı ile sürüşünü devam ettirirken bazısının kullanımında sürücünün müdahalesine ihtiyaç vardır. Örneğin park asistanlarını ele alalım. Bir grup otomobillerde park asistanı, otomobili park ederken sürücünün herhangi bir müdahalesine ihtiyaç duymaz. İleri-geri vites değişimi, gaz-fren ayarı gibi hususlar doğrudan doğruya yazılım tarafından gerçekleşir. Bazı otomobillerde ise durum farklıdır. Park esnasında yazılım, direksiyon manevralarını yaparken sürücüye ihtiyaç duymamakla beraber vites değişimleri, gaz-fren gibi işlevlerin sürücü tarafından yapılmasını bekler. Üretici, otonom park özelliğine sahip bir araçta, parkın tam otonom olarak mı yoksa sürücü destekli olarak mı gerçekleşmesi gerekeceğini kullanıcıya bildirmekle yükümlüdür. Üretici tarafından yeterli bilgilendirmenin yapılmaması durumunda, bilgilendirme hatası söz konusu olur[566].

---

565 **Yazıcı,** s. 205; **Polat,** Otonom, s. 149; otomasyon seviyesinin artmasıyla üreticinin kullanıcıyı bu sistemler hakkında bilgilendirme yükümlülüğü de artacaktır. **Çekin,** Otonom, s. 297; **Bayındır, Sema** (2021) "Otonom Araçlarda Sözleşme Dışı Hukuki Sorumluluk Hallerinin Değerlendirilmesi", İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 2, s. 402.

566 **Hey,** s. 83 vd.; **Mendl,** s. 67; **Rith,** s. 45; **Ringlage,** s. 77; **Okur,** s. 342; **Polat,** Otonom, s. 83.

Üreticiler, ürünün, yanlış bir şekilde kullanılmamasına ilişkin olarak da kullanıcıları bilgilendirmekle yükümlüdür[567]. Örneğin kullanıcın otonom sistemle alakalı bir güncelleme geldiğinde, bu güncellemeyi kurmadan ilgili ürünü kullanmaması gerekiyorsa, buna ilişkin bir bildirimde bulunmak zorundadır. Yahut otonom sistemin insan gözetiminde işletilmesi zorunlu olmamakla birlikte, ürünün kullanımı esansında işletim çevresinde bulunması gereken ya da gerekmeyen durumlara dikkat çekilmesi gerekir. Bununla beraber açıkça kullanıcıların geneli tarafından bilinen ya da bilinmesi gereken risklerin üretici tarafından tek tek bildirilmesinin bir zorunluluk olmadığı ifade edilebilir[568]. Hızlı gelişen teknoloji karşısında çok bariz riskler, günden güne değişebilir. Bu durumda üreticinin bilmesi gereken risklerin neler olduğu, her somut olayın özelliğine göre hâkim tarafından takdir edilmelidir.

2.1.6.2. Aşıların Ürün Sorumluğu Bakımından Değerlendirilmesi

Aşıların ürün sorumluluğuna konu olması için aşının ürün olup olmadığının tespiti gereklidir. Aşının ürün olarak kabul edilmesine bağlı olarak da hata bağlamında değerlendirilmelere ihtiyaç vardır. Aşağıda öncelikle aşıların ürün kavramı içerisindeki yeri ele alınacak, sonrasında ise ÜGTDK'da belirlenen hata sistemine göre aşılardaki hata türleri ayrı ayrı incelenecektir. En son değerlendirme kısmında ise aşılardan kaynaklanan sorumluluğun ürün sorumluluğu içerisinde yer alması konusu değerlendirilecektir.

2.1.6.2.1. Ürün Kavramı Bakımından Aşılar

Aşı, kelime manasıyla *"birtakım hastalıklara karşı bağışıklık sağlamak için vücuda verilen, o hastalığın mikrobuyla hazırlanmış eriyik"* anlamındadır[569]. Aşılardan kaynaklanan sorumluluğun tespit edilmesinde, öncelikle aşıların hukuken ne şekilde değerlendirildiğinin ortaya konması gerekir. Aşı, bir hastalığın önlenmesinde kullanılan en etkin yollardan biridir. Aşı sayesinde vücuda hastalığa sebebiyet veren mikrop enjekte edilerek insanın immün sistemi bağışıklık kazanır[570].

---

567 **Okur,** s. 345; **Polat,** Otonom, s. 149; **Gurney,** s. 264; **Mendl,** s. 68.

568 **Wendt/Oberländer,** s. 62; Okur'a göre, bilgilendirme yükümlülüğünün kapsamının belirlenmesinde, ürünün hitap ettiği kullanıcı çevresinin ortalama bilgisi ve beklentisi esas alınmalıdır. Bknz. **Okur,** s. 343.

569 tdk.gov.tr

570 **Kaygusuz, Sedat/Gül, Serdar** (2018) "Grip ve Aşı", Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, C. 20, S. 3, s. 329; **Dindar Demiray, Emine Kübra/Alkan Çeviker, Sevil** (2020) "Aşı ve Toplumsal Korunma", Journal of Biotechnology and Strategic Health Research, S. Covid-19 Özel Sayı, s. 38;

Aşının tanımına geçmeden önce, aşıyı da içinde barındıran genel bir kavram olan ilacın açıklanması gerekir. İlaç, kelime olarak *"Bir hastalığı iyi etmek veya önlemek için türlü yollarla kullanılan madde: daru, em, ot"* anlamına gelir[571]. Mevzuatta ise çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. 1262 sayılı İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Kanunu[572] m. 1/I'e göre "*Kodekste muharrer şekil ve formül haricinde ve fenni kaidelere muvafık muayyen ve sabit bir şekilde yapılacak amilinin ismiyle veya hususi bir nam altında ticarete çıkarılan tababette müstamel her nevi basit ve mürekkep devai tertiplere ispençiyari ve tıbbi müstahzarlar ismi verilir[573]."* Ayrıca 1262 sayılı Kanun m. 2/A, tedavi edici sabunların, kimyevi maddeler ihtiva etmeyen tıbbi gıdalar ile bünyesinde etkili ve zehirli madde bulundurmayan bütün temizlik malzemelerinin ilaç kavramı içerisine dahil olmadığı hüküm altına alınmıştır. İlaçların Güvenliği Hakkında Yönetmelik[574] m. 4/I-i'de "*İlaç (Beşerî tıbbi ürün): 1) İnsanlardaki hastalığı tedavi edici veya önleyici özelliklere sahip olarak sunulan veya, 2) Farmakolojik, immünolojik veya metabolik etki göstererek fizyolojik fonksiyonları düzeltmek, iyileştirmek, değiştirmek veya tıbbi teşhis amacıyla insanlarda kullanılan veya insana uygulanan, madde veya maddeler kombinasyonunu"* ifade eder. Aynı tanım, Beşerî Tıbbi Ürünlerin Klinik Araştırmaları Hakkında Yönetmelik[575] m. 4/1-n'de de yer almaktadır. İlaç kavramı, öğretide de farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bir tanıma göre *"ilaç, insanlarda hastalıklardan korunma, teşhis, tedavi veya vücudun fizyolojik bir fonksiyonunu düzeltmek, düzenlemek ya da değiştirmek amacıyla kullanılan sentetik, bitkisel veya biyolojik kaynaklı maddelerdir[576]."* Bir başka tanıma göre ise *"ilaç, insanlarla ilgili ruhsal ve bedensel hastalıkları tedavi etmeye, hastalıklara yakalanmamak için korunmaya veya hastalıklarla ilgili şikayetleri teşhis etmeye ve azaltmaya yarayan doğal, yapay veya biyoteknoloji kaynaklı etkin maddelerin bir araya getirilmesi sonucu oluşan etken maddedir[577]."*

Jenke, Nina (2003) Haftung für fehlerhafte Arzneimittel und Medizinprodukte, 1. Aufl., Heidelberg, Springer, s. 10.

571 tdk.gov.tr

572 RG 26.05.1928 T., 898 S.

573 "*Farmakopede yazılmış şekil ve formüle bağlı kalarak ve bilimsel amaçlar doğrultusunda belirli ve sabit bir şekilde üretilen ve üreticisinin adıyla veya özel bir ad ile çıkarılan, tıp alanında kullanılacak her çeşit basit ve bileşik tedavi etme özelliği bulunan ürünlere ilaç adı verilir."*

574 RG 15.04.2014 T., 28973 S.

575 RG 27.05.2023 T., 32203 S.

576 **Petek, Hasan** (2009) İlaç Üreticisinin Hukuki Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 36.

577 **Gültekin, Emre** (2022) İlaç Üreticisinin Hukuki Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Adalet, s. 22.

Mevzuatta ve öğretide yer alan tanımlamalardan hareketle, ilaç kavramının geniş bir içeriğe sahip olduğu ifade edilebilir. Zira ilaç, önleyici ve tedavi edici bütün bileşenleri bünyesinde barındırır[578]. Dolayısıyla ilaç kavramının içerisine aşı kavramı da dahildir. Bu belirleme, çalışmamız açısından önemlidir. Zira hukuki terminolojinin belirlenmesi, sorumluluk açısından yapacağımız nitelendirmede önem teşkil eder.

1262 sayılı Kanun'da ilaç kavramı yerine müstahzar kelimesini kullanılmıştır. Bu tarihten sonra çıkan mevzuat metinlerinde ise ilaç kavramına yer verilmiştir. ÜGTDK'nın ürün tanımlanmasında müstahzar kavramı yer almıştır. Kanun koyucunun bilinçli bir tercihle müstahzar kelimesini kullandığı ve bu ifadenin ilaç kavramına karşılık geldiğine dair öğretide çeşitli görüşler ileri sürülmüştür[579]. Öğretide yer alan bir diğer görüşe göre ise müstahzar kavramından ne anlaşılması gerektiği açık değildir[580]. Dolayısıyla bu görüşe göre müstahzar kelimesinin tam olarak ilaç kavramına denk gelip gelmediğine dair bir yorum yapmak mümkün değildir. Kaldı ki kanunun gerekçesinde, bu hususa dair herhangi bir açıklamaya da yer verilmemiştir. Müstahzar, uygulamada kozmetik müstahzarı, tuvalet müstahzarı ya da tıbbi müstahzarlar şeklinde kullanılmaktadır[581]. Hal böyle iken, müstahzarın doğrudan ilaca karşılık geldiğinden söz edilemez.

Müstahzar kelimesi, Türk hukukunda 1262 sayılı Kanun'da kullanılmış ve hazırlanmış ilaç kavramının karşılığı olarak düzenlenmiştir. Buradan hareketle, müstahzar kavramının mevzuattaki kullanımı itibariyle ilaç kavramına karşılık geldiği ifade edilebilir. İlaç, içerisinde birden fazla tıbbi unsuru barındıran, geniş bir kavramdır. İlaç kavramı içerisine hastalığı önleyici ya da tedavi edici niteliği haiz aşılar da dahildir. Aşı da kavram olarak ilaç içerisinde değerlendirildiğinde, 7223 sayılı Kanun kapsamına aşıların da dahil olduğu sonucuna ulaşmamız mümkündür. Zira 7223 sayılı Kanun, ürün tanımı içerisinde açıkça *müstahzar* ifadesini kullanmıştır. Ancak burada kanuni düzenleme, düzenlenişi itibariyle eleştirilebilir. Artık günümüzde müstahzar kelimesi yerine sıklıkla ilaç kelimesi kullanılmaktadır. Dolayısıyla kanun koyucu, yorum farklılıklarının önüne geçmek maksadıyla, doğrudan ilaç kelimesini kullanmalıdır. Mevzuat içerisinde terim birliğinin

---

578 **Aycan, Mükerrem Betül** (2009) "İlaç Nedir? İlaç, Gıda ve Kozmetik Farkı", Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi I. Sağlık Hukuku Sempozyumu: İlaç Hukuku, s. 1.

579 **Sağlam,** s. 109; **Çelt,** s. 90;

580 **Kanışlı,** s. 1432. Ancak Kanışlı, ürün kavramı için her türlü madde ifadesi kullanıldığından müstahzar kelimesinin kullanılmasını eleştirmiştir. Her türlü madde tanımlamasından hareketle, ilacın bu tanımlamaya dahil olduğu sonucu çıkarılabilir. Bknz. **Kanışlı,** s. 1432.

581 **Kanışlı,** s. 1432.

korunması amaçlanmış ise, en azından bu duruma kanun gerekçesinde yer verilerek tartışmaların önüne geçilmesi gerektiği ileri sürülebilir. Bu haliyle müstahzar kelimesinden geniş anlamda kullanıma hazır ilaçların kastedildiği sonucuna ulaşılabilir[582].

2.1.6.2.2. Ürün Sorumluluğu Bakımından Aşıların Değerlendirilmesi

Aşı, hukuken bir ilaç olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda aşıların hukuki sorumluluğunun tespitinde, ilaç üreticisinin sorumluluğundan hareket edilebilir. İlaçlara ilişkin düzenlemeleri bünyesinde barındıran İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Kanunu'nda aşı/ilaç üreticisinin sorumluluğuna dair herhangi bir hüküm mevcut değildir. Bu sebeple sorumluluk, Türk hukukunda farklı şekillerde değerlendirilmiştir.

Öğretideki bir görüşe göre aşılardan doğan hukuki sorumluluğun temeli, tehlike sorumluluğuna dayanır[583]. Bu görüşün altında yatan temel sebeplerden ilki, Türk hukukundaki düzenlemelerdir. Bu görüşlerin ileri sürüldüğü dönem bakımından Türk hukukunda, aşı/ilaç üreticisinin hukuki sorumluluğunun düzenleyen herhangi bir hukuki düzenleme olmaması ve tüketicinin korunmasına ilişkin mevzuatın bu konuda yeterli düzenlemeler ihtiva etmemesi sebebiyle, TBK m. 71'de düzenlenen genel tehlike sorumluluğuna dayandırılması gerektiği ileri sürülmüştür. Zira aşı/ilaç üreticisinin üretim faaliyeti, üretici bakımından başlı başına risk olarak değerlendirilmektedir[584].

Öğretide yer alan bir diğer görüşe göre ise aşı üreticisinin sorumluluğu, adam çalıştıranın sorumluluğuna dayandırılabilir[585]. Mülga 4077 sayılı TKHK'nın yürürlükte olduğu dönemde ise aşılardan doğan sorumluluğun, üreticinin sorumluluğu çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği görüşü ileri sürülmüştür[586].

---

582 **Kara,** s. 262; **Yıldızdoğan, Ayşegül** (2015) "İlaç Üreticisinin Hukuki Sorumluluğu", İstanbul Barosu Dergisi, C. 89, S. 6, s. 88.

583 **Nart, Serdar** (2017) "Endikasyon Dışı İlaç Tedavisinde Hekimin ve İlaç Üreticisinin Sorumluluğu, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dersi, C. 19, S. Özel (Prof. Dr. Şeref Ertaş'a Armağan) (Kısaltılmışı: Nart, İlaç), s. 772; **Dalcı, Nurcihan** (2014) "TBK md. 71 Bağlamında İlaç Üreticisinin Tehlike Sorumluluğu", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 114, s. 72 vd.; **Akçaal, Mehmet** (2012) "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde İlaç Üreticisinin Hukuki Sorumluluğu", Ankara Barosu Dergisi, S. 3, s. 248; **Petek,** s. 121.

584 **Dalcı,** s. 76.

585 **Gültekin,** s. 60; **Petek,** s. 119; Petek, bu görüşünü 818 sayılı Kanun'un yürürlükte olduğu zamanda ileri sürmüştür. O dönemde Türk hukukundaki düzenlemelere göre uygulanması gereken hükmün adam çalıştıranın sorumluluğu olduğunu belirtmiştir. Ancak taslak halindeki TBK'nın kanunlaşması durumunda, sorumluluğun esasının tehlike sorumluluğuna dayandırılabileceğini belirtmiştir. Bknz. **Petek,** s. 120 vd.

586 **Demir, Mehmet** (2010) "İlaç Kullanımı Sonucunda Doğan Zararlardan İlaç Üreticisinin, Eczacının ve Hekimin Sorumluluğu, Türkiye Barolar Birliği Dergisi", S. 89, s. 108.

Sorumluluğa ilişkin değerlendirmesi yapan yazarlar, Türk hukukundaki yasal düzenlemelerden hareket etmiştir. Ancak genel olarak yazarların ortak noktası, aşı/ilaç üreticisinin sorumluluğuna dair özel bir düzenlemeye ihtiyaç bulunduğuna yöneliktir[587]. İşte bu noktada, ÜGTDK ile üreticinin sorumluluğu özel olarak düzenlenmiştir. Bu çerçevede, aşı üreticisinin sorumluluğunda, kural olarak ÜGTDK'da düzenlenen ürün sorumluluğu gündeme gelecek ve zarara uğrayan, zararını bu düzenlemeye dayanarak tazmin edebilecektir[588].

Aşılardan/ilaçlardan doğan sorumluluk, Alman hukukunda Arzneimittelgesetz (AMG) ile düzenlenmiştir[589]. Alman hukuk sistemi, münhasır birer kanunla ürün sorumluluğu ve ilaç üreticisinin sorumluluğunu ayrı olarak düzenlemiştir[590]. Bu yaklaşımın isabetli olduğu ifade edilebilir. Zira ilaçların ya da aşıların, kendine has özellikleri itibariyle normal bir üründen farklılık arz eder[591]. AMG ile BGB § 823'teki kusur sorumluluğunun yanında, ilaç üreticisinin kusursuz sorumluluğu düzenlenmiştir. AMG § 84 ile düzenlenen bu sorumluluk, hukuki niteliği itibariyle tehlike sorumluluğuna dayanır[592].

---

587 **Petek,** s. 107 vd.; **Yıldızdoğan,** s. 93; **Dalcı,** s. 72; **Şahin, Begüm Erdil/Dündar, Efe** (2011) "Türkiye'de İlaç Üretimi ve İlaç Üreticisinin Sorumluluğu", Fasikül Hukuk Dergisi, C. 3, S. 15, s. 24; **Gültekin,** s. 60.

588 Sorumluluk, esas olarak kusursuz sorumluluk türlerinden özen (sebep) sorumluluğu olarak düzenlenen ürün sorumluluğuna göre tespit edilecektir. Ancak üretim kaçağı ve gelişim hataları bakımından sorumluluk, tehlike sorumluluğuna dayandırılabilir. Bknz. İKİNCİ BÖLÜM, 1.3.; **Dalcı,** s. 76.

589 AMG § 3 ve 4 uyarınca aşı, ilaç kavramı içerisinde sayılmıştır. Dolayısıyla Alman hukukunda aşılardan doğan sorumluluk, ilaç üreticisinin sorumluluğu içerisinde değerlendirilir. AMG § 2'ye göre ilaç, şu şekilde tanımlanmıştır: *"İnsan veya hayvan vücudunda kullanılmak suretiyle hastalıkları, sakatlıkları, bedensel zararları veya hastalığa bağlı ağrıları tedavi edici, hafifletici, önleyici veya tanı koyucu; vücudun yapısal ve fiziksel durumunun, fonksiyonlarının veya ruhsal durumunun tanınmasını sağlayıcı; insan ve hayvan organizmasının ürettiği etken maddeleri veya salgıladığı vücut sıvılarını dengeleyici; mikrop, parazit ve vücuda yabancı diğer maddeleri önleyici, temizleyici veya zararsız hale getirici etkileri olan madde veya maddeler bileşimidir."* Ayrıntılı bilgi için bknz. **Dönmez, Ünsal** (2014) Die Haftung für fehlerhafte Arzneimittel in Deutschland und der Türkei, 1. Aufl., Saarbrücken, Verlag Alma Mater (Kısaltılmışı: Dönmez, Ü.), s. 9 vd.; **Deutsch, Erwin/Spickhoff, Andreas** (2008) Medizinrecht, 6. Aufl., Heidelberg, Springer, s. 692 vd.

590 ProdHaftG § 15, Alman hukukunda ilaç üreticisinin sorumluluğunda hangi mevzuatın uygulanacağına dair bir hüküm içerir. Buna göre *"AMG'nin kapsamına giren, ruhsata tabi olan veya yasal olarak ruhsattan muaf tutulan, insanlarda kullanılan belirli ilaçlardan birinin kullanıcıya verilmesi sonucunda bir kimsenin ölümü, beden bütünlüğünün ihlali veya sağlığının bozulması nedeniyle doğan zararlar hakkında, ProdhaftG hükümleri uygulanmaz."* Bu açık hüküm karşısında, aynı olayda iki kanun hükmünün yarışmasından söz edilemez.

591 Örneğin bir telefonun ve ilacın yaratacakları zarar, birbirinden oldukça farklıdır. Telefonun patlaması sonucunda insanın vücut bütünlüğünde ortaya çıkabilecek zarara oranla ilacın hatalı olması sonucu meydana gelebilecek risk, şüphesiz daha fazladır.

592 **Jenke,** s. 45 vd.; **Dieners, Peter/Reese, Ulrich** (2010) Handbuch des Pharmarechts, Münih, Beck, § 13, Nr. 7 ff.; **Handorn, Boris** (2010) "Haftung für Arzneimittelschäden": Fuhrmann, Stefan/Klein, Bodo/Fleischfresser, Andreas (Hrsg.) Arzneimittelrecht, 1. Aufl., Münih, Beck, § 27, Nr. 1 ff.;

2.1.6.2.3. Hata Kavramı Bakımından Aşılar

2.1.6.2.3.1. Tasarım Hatası Bakımından Aşılar

Aşı ya da genel ifade ile ilaçlara ilişkin hata türlerinden ilki tasarım hatasıdır. Tasarım hatası, bir aşının/ilacın üretilmeden önce tasarlanması sırasında veya yapımında, dönemin ilmi ve teknik gelişmelerine uyulmaması sebebiyle meydana çıkan hatalı üretimdir[593]. Tasarım hatası, ilaçlar/aşılar bakımından oldukça önemlidir. Özellikle Almanya'da yaşanan Contergan Faciası, tasarım hatasındaki en önemli örneklerden biridir[594]. Alman Grünenthal firması, hamilelerde uyku problemlerini ve sabahları duydukları bazı rahatsızlıkları gidermek için Contergan adlı ilaç üretmiştir. Bu ilaç, 1957'den 1961'e kadar yaklaşık dört yıl süre boyunca Batı Almanya'da piyasada kalmıştır. Bununla beraber ilaç, Avrupa'dan Avustralya'ya kadar oldukça geniş bir coğrafyada, Thalidomide etkin maddesine sahip farklı ilaçlar elliden fazla ülkede satılmıştır. Üretici firma, ilacı hatalı tasarlamıştır. İlaçtaki etkin madde, her ne kadar hamilelerde rahatlamaya sebep olsa da anne karnındaki çocuklar için birtakım zararları sonuçlara sebebiyet vermiştir. Bebeklerin elleri ve ayakları gelişememiş, bunun sonucunda kolsuz-bacaksız bebekler ve deforme uzuvlar ortaya çıkmıştır. Contergan ilacındaki bu tasarım hatasının sonucu ağır olmuştur. Yaklaşık 90.000'den fazla düşük olayı rapor edilirken 10.000'den fazla sakat ve ölü doğum ortaya çıkmıştır[595].

Tasarım hatası, etki bakımından diğer hata türlerine göre daha geniş bir etkiye sahiptir. Contergan Faciası'nda da görüldüğü üzere, özellikle aşının/ilacın günümüzde seri üretim tekniği ile üretildiği düşünüldüğünde, bu tür bir hata, tüm bir serinin hatalı üretilmesine sebep olur[596]. Bunun sonucunda ise kısa zaman içerisinde hatalı bir ilaç/aşı, dünyanın birçok yerinde kullanıcılarla buluşabilir.

Dönmez, s. 103 vd.; **Deutsch/Spickhoff,** 841 vd.; **Besch, Volker** (1999) Produkthaftung für fehlerhafte Arzneimittel, 1. Aufl., Baden-Baden, Nomos, s. 29 vd.

593 **Petek,** s. 169; **Akçaal,** s. 277; **Gültekin,** s. 73.

594 Söz konusu olay, doğrudan bir ilaca ilişkindir. Ancak prensip itibariyle aşıların ve ilaçların faz, sertifikasyon vb. süreçleri benzer olduğundan, ilaca yönelik bu örnek aşılar bakımından da geçerli olabilir

595 Ayrıntılı bilgi için bknz. **Kirk, Beate** (1999) Der Contergan-Fall: Eine unvermeidbare Arzneimittelkatastrophe?, 1. Aufl., Stuttgart, Wissenschaftliche Verlag, s. 5 vd.; **Beyer, Christian** (1989) Grenzen der Arzneimittelhaftung, 1. Aufl., Münih, Verlag VVF, s. 213 vd.; **Besch,** s. 114 vd.

596 **Akçura Karaman,** s. 195; **Kırca,** s. 151; **Akçaal,** s. 277; **Yıldırım, M. Fadıl** (2009) "Türk Hukukunda İlaç Üreticisinin İlacın Ayıplarından Sorumluluğu", Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi I. Sağlık Hukuku Sempozyumu: İlaç Hukuku (Kısaltılmışı: Yıldırım, F.), s. 28.

2.1.6.2.3.2. Fabrikasyon Hatası Bakımından Aşılar

Aşılar bakımından fabrikasyon hatasında ise, üretim sürecine katılan çalışan ya da işçinin kusuru veya üretimde kullanılan bir makinenin bozulması sonucunda, seri üretimde üretilen aşılardan/ilaçlardan sadece belli bir kısmının hatalı olmasıdır[597]. Meydana gelen hata, aşının bilim ve tekniğe uygun şekilde üretilmesine rağmen, üretim sürecinde meydana gelen herhangi bir sebep sonucu seri içinden bazı aşıların hatalı üretilmesi durumunda söz konusu olur[598]. Bu durumdaki aşılar, ürün sorumluluğu içerisinde fabrikasyon hatası kategorisinde değerlendirilir.

Seri üretimde kullanılan fabrika ve çalışma sistemi ne kadar iyi organize edilmiş olursa olsun, bazı durumlarda beklenmedik hatalar söz konusu olabilmektedir. Üretim süreci içerisinde yer alan çalışan veya kullanılan makine, herhangi bir sebeple bütün seri içinde birkaç aşının hatalı üretilmesine sebebiyet verebilir. Bu sebeple bir serinin tamamının değil de bir kısmının hatalı olarak üretilmesi, genel olarak üretim kaçağı olarak adlandırılır[599].

2.1.6.2.3.3. Bilgilendirme Hatası Bakımından Aşılar

Bilgilendirme hatası üreticinin, aşının/ilacın kullanılmasında dikkat edilmesi gereken hususların, yan etkilerinin vb. durumları hakkında kullanıcıya yeterli ve açık bilgilendirmenin yapılamamış olması durumunda gündeme gelir[600]. Bir başka ifade ile bilgilendirme hatası, ilacın/aşının ambalajında yer alan bilgilerde, kullanıcılara yönelik kullanım bilgilerinde ya da hekim ve eczacı gibi uzman kişilere yönelik uzmanlık bilgilerine yer verilmemesi durumunda ortaya çıkar[601].

Beşerî Tıbbi Ürünlerin Ambalaj Bilgileri, Kullanma Talimatı ve Takibi Yönetmeliği[602] bilgilendirmenin dış ambalajda, iç ambalajda ve kullanma talimatında ne şekilde yapılacağını ayrıntılı olarak düzenlemiştir. Yönetmelik ile belirlenmiş bilgilendirme yükümlülüğü, ayrı ayrı kullanıcılara yönelik olarak sübjektif şekilde değil; herkese hitap

---

597 **Dönmez, Ü.,** s. 83; **Akçaal,** s. 277; **Özsunay,** s. 108;

598 **Petek,** s. 170 vd.; **Yıldırım,** İlaç, s. 30; **Gültekin,** s. 74.

599 Üretim kaçaklarından ilaç/aşı üreticisinin sorumlu olacaktır. Bknz. **Akçaal,** s. 277; **Yıldırım,** İlaç, s. 28; Üretim kaçağı hakkında bknz. İKİNCİ BÖLÜM, 1.3.

600 **Dönmez, Ü.,** s. 86; **Yıldırım,** İlaç, s. 30; **Akçaal,** s. 277; **Akçura Karaman,** s. 203 vd.; **Kırca,** s. 151.

601 Ayrıca bilgilendirmenin ilk bakışta gözle seçilmeyecek kadar küçük yazılarla yapılması halinde, bu bilgilendirme ilaç/aşı üreticisinin sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Bknz. **Petek,** s. 188.

602 RG 25.04.2017 T., 30048 S.

edecek şekilde, objektif bir biçimde gerçekleştirilmelidir[603]. Üretici, mevzuat gereği kendisinden istenen genel hususları yerine getirerek bilgilendirme yükümlülüğünü yerine getirmiş sayılmaz. Üreticinin ayrıca aşının/ilacın özelliğine göre münhasır bilgilendirme yükümlülüğünü de yerine getirmelidir. Bu kapsamda ilacı/aşıyı piyasaya süren üretici; gerçekleşebilecek hatalı kullanımların sonuçlarına karşı kullanıcıyı bilgilendirmezse, bu durumda da bilgilendirme hatası gündeme gelir[604].

2.1.6.2.3. Covid-19 Salgınında Uygulanan Aşıların Ürün Sorumluluğu Bakımından Değerlendirilmesi

2.1.6.2.3.1. Genel Olarak

Covid-19 hastalığı, SARS-CoV-2 virüsünün neden olduğu bulaşıcı bir solunum yolu hastalığıdır. İlk olarak 2019 Kasım ayında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan hastalık, hızla yayılmıştır. Bunun üzerine 2020 yılında Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından pandemi ilan edilmiştir. Salgının ilk başladığı günden 2024 Ağustos ayına kadar 704.753.890 onaylanmış vakıa rapor edilmiştir. Toplamda 7.010.681 kişi ise salgın nedeniyle hayatını kaybetmiştir[605].

Salgın ile mücadele etmek adına maske takmak, sosyal mesafeyi korumak, el ve vücut hijyenine dikkat etmek ve kalabalık yerlerden kaçınmak gibi çeşitli tedbirler, salgının devam ettiği zaman diliminde uygulanmıştır. Salgınla mücadelede ise en etkin yöntemin aşılanmak olduğu tüm dünyadaki sağlık otoriteleri tarafından ifade edilmiş ve bazı ülkelerde Covid-19 aşısı geliştirme faaliyetleri başlamıştır.

2.1.6.2.3.2. Covid-19 Salgınında Türkiye'de Uygulanan Aşıların Ürün Sorumluluğu Bakımından Değerlendirilmesi

Ülkemizde ve dünyada, salgının etkilerini azaltmak ve korunmak amacıyla aşı geliştirme faaliyetleri sonucunda birçok aşı ortaya çıkmıştır. Bu aşılardan Çinli Sinovac firması tarafından üretilen CoronaVac aşısı, Alman BioNTech ve Pfizer tarafında üretilen BioNTech-Pfizer aşısı, Rusya'da üretilen Sputnik V (Gam-COVID-Vac) aşısı ve yerli olarak

---

603 **Petek,** s. 191; **Akçaal,** s. 278.

604 **Akçaal,** s. 278; **Gültekin,** s. 77.

605 https://www.worldometers.info/coronavirus/#countries, e.t. 25.08.2024.

üretilen Turkovac aşısı ülkemizde kullanılmıştır[606]. Bunlardan BioNTech-Pfizer aşısı mRNA teknolojisi kullanılarak üretilirken diğer aşılar inaktif tipte aşılardır[607].

Yeni üretilen bir ilacın ya da aşının kullanılabilmesi için belirli bir prosedürün izlenmesi gerekir. Bunlar keşif ve araştırma, klinik öncesi çalışmalar, klinik çalışmalar ve onay olarak dört ana bölüme ayrılabilir[608].

Klinik geliştirme bölümü, dört fazda gerçekleştirilir. Faz I'de geliştirilen aşı ya da ilaçla ilgili güvenirlik verilerinin toplanması, doz aralığının saptanması ve farmakokinetik özellikler incelenir. Ortalama bir ile bir buçuk yılda tamamlanan bu fazın ana amacı, güvenilirliktir. Faz II'de geliştirilen aşı ya da ilacın etkinliğinin belirlenmesi, yan etki profilinin araştırılması ve deneklerde hangi doza ne şekilde karşılık verildiği gibi veriler toparlanır. Ortalama iki yıl süren bu fazın amacı, etkinlik ve güvenilirliktir. Faz III'te ise geliştirilen aşı ya da ilacın klinik etkinliğinin ve yan etkilerinin daha geniş bir kitlede uygulanarak denenmesidir. Bu deneme çalışmaları, yaklaşık üç-dört yılda tamamlanır ve çok uluslu bir şekilde yürütülür. Bu fazın amacı, etkinliğin kanıtlanması ve yan etkilerin modernizasyonudur. Faz III çalışmalarında yeterli veriler elde edildikten sonra ürünün kullanılabilmesi için ABD'de bulunan FDA'ya (Food & Drug Administration) ya da AB için EMEA'ya (European Medicines Evualiton Agency) *New Drug Application (Yeni İlaç Başvurusu)* yapılır. Başvuru sonrasında bir ilaç ya da aşı için kullanım onayı alınabilmesi, ortalama bir buçuk yıl sürer. Ürünün onayı alındıktan sonra ancak ilaç olarak kullanımına başlanabilir. Faz IV ise aşı ya da ilaç olarak kullanılan ürünün klinik çalışmaları yürütülür. Bu çalışmaların ana amacı, uzun süreli güvenilirliğin sağlanmasıdır[609].

Covid-19 aşıları, salgının geniş bir coğrafya yayılmasına müteakip başlamıştır. Aşıların üretilmesi ve geliştirmesi faaliyetlerinde, özellikle faz I ve II aşamaları olağandan

---

606 **Akbulak, Mert Aykut/Çöl, Mehmet** (2022) "Dünyada ve Türkiye'de Aşılanma Tutumu ve Covid-19 Açılarına Bakış", ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi, C. 7, S. 2, s. 534.

607 Ayrıntılı bilgi için bknz. **Kahraman, Elmas Pınar/Altındiş, Mustafa** (2020) "Covid-19 Aşıları; Pandemide Sona Doğru?", Journal of Biotechnology and Strategic Health Resarch, C. 4., S. 3, s. 242 vd.; **İnce, Ufuk/Sayın, Feyza** (2022) "Covid-19 Aşısında Güncel Uygulamalar", Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, C. 31, S. 2, s. 259 vd.; **Kaya, Onur** (2021) "Covid-19 Aşıları", Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, S. Özel, s. 32 vd.; **Dayan, Saim** (2021) "Covid-19 ve Aşı", Dicle Tıp Dergisi, C. 48, S. Özel, s. 100 vd.; **Velasquez, German** (2021) Vaccines, Medicines and Covid-19, 1. Edn, Charm, Springer, s. 1 vd.

608 **Aycan,** s. 5.

609 Faz çalışmaları hakkında ayrıntılı bilgi için bknz. **Aycan,** s. 4 vd.; **Nart, Serdar** (2020) Hekimin İlaç Tedavisinden Doğan Sorumluluğu, 2. Baskı, Ankara, Adalet (Kısaltılmışı: Nart, Sorumluluk), s. 66 vd.

kısa tutulmuştur. Faz III aşamasının devam ettiği sırada, FDA ve WHO tarafından alınan kararlar çerçevesinde, aşılara acil kullanım onayı verilmiştir[610]. Bu onayla birlikte salgından korunmak için küresel çapta aşılama faaliyetleri başlamıştır.

Acil kullanım onayı ile kullanılan aşıların hukuken aşı ya da ilaç olarak kabul edilip edilmeyeceğinin irdelenmesi gerekir. Zira yapılacak niteleme, aşılardan kaynaklanan sorumluluğun hangi temele dayandırılacağını etkiler. Bir aşı ya da ilacın kullanılabilmesi için Faz III aşamasında FDA ya da EMEA'dan onay alınması gerekir[611]. Bu onayla beraber aşı ya da ilaç, kullanıma sunulur. Covid-19 aşılarında Faz III, olması gereken şekilde tamamlanmamıştır. Ancak durumun vehamiyetine binaen Covid-19 aşılarına acil kullanım onayı verilmiştir. Acil kullanım onayı, Faz III'te verilen onayı karşılar niteliktedir. Dolayısıyla acil kullanım onayıyla beraber aşılar uygulanmıştır. Bu bakımdan, ilgili kurum ve kuruluşların vermiş olduğu acil kullanım onayı, Covid-19 aşılarına *aşı* statüsünü kazandırır[612]. Hülasa Türk hukukunda Covid-19 aşılarının, ürün mahiyetinde olduğu ifade edilebilir. Bu bağlamda Covid-19 aşılarından doğan zararlar, Türk hukukunda ürün sorumluluğu kapsamında değerlendirilmelidir.

2.2. ZARAR

2.2.1. Genel Olarak

Ürün sorumluluğunun gündeme gelebilmesi için aranan bir diğer şart ise üründen kaynaklı bir zararın ortaya çıkmasıdır. Türk hukukunda zarar, çeşitli şekillerde ortaya

---

610 Acil kullanım onayı, bulaşıcı hastalıklar kapsamında kabul edilen, halk sağlığını ciddi olarak tehdit eden istisnai durumlarda kullanılacak ve ruhsatlandırmaya esas veriler sağlanıncaya kadar sorumlu kurum tarafından verilen kullanım iznidir. Bknz. https://covid19asi.saglik.gov.tr/TR-78018/acil-kullanim-onayi-ako.html, e.t. 22.06.2024; https://www.fda.gov/vaccines-blood-biologics/vaccines/emergency-use-authorization-vaccines-explained, e.t. 22.06.2024; WHO, BioNTech-Pfizer tarafından üretilen aşı için 31.12.2020 tarihinde (https://www.who.int/news/item/31-12-2020-who-issues-its-first-emergency-use-validation-for-a-covid-19-vaccine-and-emphasizes-need-for-equitable-global-access, e.t. 22.06.2024) ve Sinovac tarafından üretilen aşı için 01.01.2021 tarihinde (https://www.who.int/news/item/01-06-2021-who-validates-sinovac-covid-19-vaccine-for-emergency-use-and-issues-interim-policy-recommendations, e.t. 22.06.2024) acil kullanım onayı kararı vermiştir. FDA ise BioNTech-Pfizer için 17.12.2020 tarihinde acil kullanım onayı kararı vermiştir. Bknz. https://wayback.archive-it.org/7993/20201217213102/https://www.fda.gov/emergency-preparedness-and-response/coronavirus-disease-2019-covid-19/pfizer-biontech-covid-19-vaccine, e.t. 22.06.2024

611 **Aycan,** s. 7; **Nart,** Sorumluluk, s. 69.

612 **Guest, Paul C./Ozanne, Susan E.** "The Worldwide Effort to Develop Vaccines for Covid-19" : Guest, Paul C. (Editor) (2021) Identification of Biomarkers, New Treatments and Vaccines for Covid-19, 1. Edn., Cham, Springer, s. 220; **Vogel, Patric U. B.** (2021) Covid-19: Suche nach einem Impfstoff, 2. Aufl., Wiesbaden, Springer, s. 9 vd.; **Karabay, Oğuz** "Covid-19 ve Aşılar": Karabay, Oğuz/Dheir, Hamad/Yaylacı, Selçuk (Editörler) (2023) Temelden Kliniğe Covid-19, 1. Baskı, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Yayınları, s. 1108 vd.

çıkabilir. Bu bağlamda zarar kavramından ne anlaşılması gerektiği ve zarar türleri açıklanacaktır.

2.2.2. Zarar Kavramının Tanımı

Zarar *(Schaden)*, kelime anlamıyla *"bir şeyin, bir olayın yol açtığı çıkar kaybı veya olumsuz, kötü sonuç; dokunca, ziyan, mazarrat, götürü, hüsran, muhatara"* olarak tanımlanır[613]. Hukuk terminolojisinde ise zarardan ne anlaşılması gerektiği kanunda tanımlanmış değildir. TBK'nın ilgili maddelerinde zarar kavramından bahsedilmiş olmakla birlikte herhangi bir tanımlamada bulunulmamıştır. Dolayısıyla zarar kavramının tanımlaması öğretiye ve yargı kararlarına bırakılmıştır. Sorumluluk hukukunda tazminat borcunun gündeme gelebilmesi için hem kusur sorumluluğunda hem de kusursuz sorumluluk hallerinde bir zararın gerçekleşmiş olması aranır[614].

Sorumluluk hukukunda zarar, geniş anlamda ve dar anlamda zarar olmak üzere ikiye ayrılır. Dar anlamda zarar kavramı, maddi zarara (malvarlığı zararı) karşılık gelir[615]. Geniş anlamda zarar kavramı ise, zarar görenin malvarlığında uğradığı maddi zarara ek olarak şahıs varlığında uğradığı zararları da kapsar[616]. Hülasa, dar anlamda zarar, bir kişinin malvarlığı değerlerindeki eksilmeye karşılık gelirken geniş anlamda zarar ise bir kişinin malvarlığında ya da şahıs varlığındaki eksilme olarak tanımlanabilir[617]. Ayrıca hem dar anlamda hem de geniş anlamda zararın, zarar görenin iradesi dışında gerçekleşmiş olması

---

613 tdk.gov.tr

614 **Eren,** s. 579, Pr. 1622; **Eren/Dönmez,** s. 1067, Pr. 13; **Kılıçoğlu,** s. 390, Pr. 2065; **Antalya,** Cilt II, s. 81; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop,** s. 546; **Oğuzman/Öz,** s. 40, Pr. 115; **Akıncı,** s. 232; **Reisoğlu,** s. 170; **Tekil,** s. 142; **Nomer, Haluk Nami** (1996) Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddi Tazminatın Belirlenmesi, 1. Baskı, İstanbul, Beta (Kısaltılmışı: Nomer, Maddi Tazminat), s. 5; **Deschenaux/Tercier,** s. 15; **OR Kommentar/Fischer, Willi** (2009) Schweizerisches Obligationenrecht Kommentar, 2. Aufl., Ulm, Orell Füssli, Art. 41, Nr. 14; **Berger, Bernhard** (2008) Allgemeines Schuldrecht, 1. Aufl., Bern, Stämpfli Verlag, § 23, Nr. 1547; **Guhl, Theo/Koller, Alfred/Schnyder, Anton/Druey, Jean Nicolas** (2000) Das Schweizerische Obligationenrecht, 10. Aufl., Zürih, Schulthess, § 10, Nr. 18.

615 **Antalya,** Cilt II, s. 81; **Tercier/Pichonnaz/Develioğlu,** s. 572, Pr. 1881; **Kıcalıoğlu,** s. 195; **Tandoğan,** Mesuliyet, s. 63; **Remzi/Aydın,** s. 299.

616 **Antalya,** s. 133, Pr. 437; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop,** s. 548; **Gökcan,** s. 55; **Tandoğan,** Mesuliyet, s. 63; **Ayan,** s. 320; Alman hukukunda zarar kavramı, geniş anlamda zarar kavramına karşılık gelmektedir. Ayrıntılı bilgi için bknz. **Kötz/Wagner,** s. 29, Nr. 56 vd.; **Musielak,** s. 436, Pr. 771 vd.; **Deutsch/Ahrens,** s. 8, Pr. 19; **Joussen,** s. 304, Pr. 977 vd.

617 **Eren/Dönmez,** s. 1068, Pr. 14; **Antalya,** Cilt II, s. 81; **Baysal,** s. 156, Pr. 2.201.

gerekir[618]. Türk-İsviçre hukuklarında hem öğretide hem de uygulamada zarar kavramı, maddi zarar kavramına karşılık gelecek şekilde, dar anlamıyla kullanılmaktadır[619].

Geniş anlamda zarar kavramı, Türk hukukunda maddi zarar ve manevi zarar olarak ikiye ayrılır[620]. Bu ayrımdan hareketle çalışmamızda öncelikle maddi zarar kavramı ve maddi zararın görünüm biçimleri açıklanacaktır. Malvarlığındaki eksilmeler maddi zarar, şahıs varlığındaki eksilmeler ise manevi zarar olarak ifade edilmiştir.

2.2.2.1. Maddi Zarar Kavramı

Türk hukukunda maddi zarar *(materieller Schaden)*, dar anlamda zarara karşılık gelir. Maddi zarar, kişinin malvarlığı değerinde iradesi dışında meydana gelen eksilmeyi ifade eder[621]. Maddi zarardan söz edebilmek için üç unsurun varlığı aranır. Bunlar bir kişinin malvarlığının bulunması, bu malvarlığı değerinde bir eksilmenin mevcut olması ile son olarak bu eksilmenin kişinin iradesi dışında gerçekleşmesidir[622].

Malvarlığındaki azalmanın (maddi zararın) ne şekilde tespit edileceğine dair öğretide farklı görüşler ileri sürülmüştür[623]. Türk, İsviçre ve Alman hukukunda maddi zararın tespitinde kabul gören görüş, fark teorisi olarak adlandırılır[624]. Fark teorisine göre maddi

---

618 **Eren,** s. 580, Pr. 1623; **Antalya,** Cilt II, s. 82; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 311, Pr. 819; **Nomer,** s. 181, Pr. 111.

619 **Eren/Dönmez,** s. 1069, Pr. 14; **Bernhard,** § 30, Nr. 1853 vd.

620 **Baysal,** s. 156, Pr. 2.201; **von Tuhr,** s. 76; **Feyzioğlu,** s. 472; **Doğan/Şahan/Atamulu,** s. 207.

621 **Eren,** s. 581, Pr. 1624; **Antalya,** s. 138, Pr. 458; **Kılıçoğlu,** s. 392, Pr. 2076; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop,** s. 548; **Akıncı,** s. 232; **Gökcan,** s. 55; **Feyzioğlu,** s. 473; **Kaplan,** s. 183; **Ayan,** s. 321; **Aybay,** s. 90; **OR Kommentar/Fischer,** Art. 41, Nr. 16; Malvarlığındaki azalma, malvarlığına dahil aktif değerlerin eksilmesi şeklinde olabileceği gibi pasif değerlerin artması şeklinde de meydana gelebilir. Malvarlığındaki irade dışı azalma, bir doğa olayı ile gerçekleşebileceği gibi insan davranışı sonucunda da gerçekleşebilir. Burada önem arz eden husus, sebebi ne olursa olsun azalmanın zarar görenin iradesi dışında gerçekleşmiş olmasıdır. **Deschenaux/Tercier,** s. 15; **Gümüş,** s. 454; **Brüggemeier,** s. 56.

622 **Baysal,** s. 157, Nr. 2.203; **Ayan,** s. 321; **Reisoğlu,** s. 170.

623 İlgili görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bknz. **Nomer,** Maddi Tazminat, s. 6 vd.; **Antalya,** Cilt II, s. 83 vd.; **Ergüne, Mehmet Serkan** (2008) Olumsuz Zarar, 1. Baskı, İstanbul, Beta, s. 13 vd.; **Gümüş,** s. 454.

624 **OR Kommentar/Fischer,** Art. 41, Nr. 16; **Fellmann/Kottmann,** s. 29, Nr. 74; **Berger,** §23, Pr. 1540; **Eren,** s. 582, Pr. 1628; **Antalya,** s. 136, Pr. 449; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 312, Pr. 822; **Kıcalıoğlu,** s. 198; **Tandoğan,** Mesuliyet, s. 64; **Müller, Peter** (2000) Punitive Damages und deutsches Schadensersatzrecht, 1. Aufl., Berlin, de Gruyter (Kısaltılmışı: Müller, P.), s. 76; **Fuchs, Maximilian/Pauker, Werner/Baumgärtner** (2016) Delikts und Schadensersatzrecht, 9. Aufl., Berlin, Springer, s. 386; *"... Tazminat miktarı zarar verici eylem gerçekleşmemiş olsaydı zarar görenin malvarlığı ne durumda olacak idiyse aynı durumun tesis edilebileceği miktarda olmalıdır.":* Yargıtay 5. HD, 30.03.2023 T., 2022/13097 E., 2023/3206 K.; Yargıtay 5. HD, 16.01.2023 T., 2022/9322 E., 2023/343 K.; *"Hukukumuzda zarar kavramı hususunda fark teorisi benimsenmiştir. Bu teori gereğince zarar, malvarlığının zarar verici olaydan sonraki durumu ile zarar verici olay*

zararın tespitinde, zarar görenin malvarlığında zarara sebebiyet veren olaydan önceki durum ile olaydan sonraki durum arasında fark bulunmalıdır. Bu teoriye göre zarar, zarar verici olay sebebiyle kaybedilen menfaatten ibarettir. Dolayısıyla malvarlığındaki iki durum arasındaki fark, zarar görenin menfaatini oluşturur.

2.2.2.2. Manevi Zarar Kavramı

Zarar, her zaman için kişinin malvarlığında kendini göstermez. Bazen zarara uğrayanın şahıs varlığında da söz konusu olur. Şahıs varlığında kişinin vücut ve bedensel bütünlüğünün zarara uğraması, niteliği itibariyle maddi zararın konusu oluşturur. Ancak zarar görenin kişi varlığı (manevi değerlerinde) da zarara uğrayabilir.

Manevi zarar, en temel ifade ile zarar görenin kişilik değerlerinde, zarar görenin iradesi dışında meydana gelen eksilmeyi ifade eder[625]. Zarar görenin şahıs varlığını oluşturan hukuki değerlerin zarar verici olay sonucunda ihlâl edilmesi sebebiyle uğramış olduğu objektif eksilme ve kayıplar, manevi zararı oluşturur[626].

---

meydana gelmeseydi bulunacağı durum arasındaki farktan ibarettir": Yargıtay 3. HD., 26.09.2013 T., 2013/10377 E., 2013/13382 K.

625 **Ünal, Mehmet** (1978) "Manevi Tazminat ve Bu Tazminat Çeşidinde Kusurun Rolü", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 35, S. 1 (Kısaltılmışı: Ünal, Manevi), s. 400 vd.; **Eren,** s. 591, Pr. 1652; **Kılıçoğlu,** s. 393, Pr. 2078; **Oğuzman/Öz,** s. 40, Pr. 116; **Tercier/Pichonnaz/Develioğlu,** s. 572, Pr. 1883; **Akıncı,** s. 232; **Kıcalıoğlu,** s. 201; **Feyzioğlu,** s. 473; **Remzi/Aydın,** s. 342; **Fuchs/Pauker/Baumgärtner,** s. 253; **Koziol, Helmut** (2012) Basic Questions of Tort Law from a Germanic Perspective, 1. Ed., Viyana, Jan Sramek Verlag (Kısaltılmışı: Koziol, Tort), s. 113, Pr. 5/10; **Balcı, Mesut/Soner, Birol/Aydoğan, Bahri/Yener, Ahmet** (2019) İş Kazaları ve Meslek Hastalıklarından Kaynaklanan Manevi Tazminat Davaları, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 17; *"... Manevi zarar, haksız eylem sonucu kişinin manevi cephesinde meydana gelen zararı ifade eder.":* İstanbul 14. ATM, 22.05.2018 T., 2014/711 E., 2018/612 K.; *"Manevi zarar, kişilik değerlerinde oluşan objektif eksilmedir. Duyulan acı, çekilen ızdırap manevi zarar değil, onun görüntüsü olarak ortaya çıkabilir. Acı ve elemin manevi zarar olarak nitelendirilmesi sonucu, tüzel kişileri ve bilinçsizleri; öte yandan, acılarını içlerinde gizleyenleri tazminat isteme haklarından yoksun bırakmamak için yasalar manevi tazminat verilebilecek bazı olguları özel olarak düzenlemiştir."*: Yargıtay 4. HD., 28.11.2022 T., 2022/8964 E., 2022/15530 K.

626 **Köndgen, Johannes** (1976) Haftpflichtfunktionen und Immaterialschaden, 1. Aufl., Berlin, Duncker&Humbolt, s. 75; **Keskin, A. Dilşad** (2016) Objektif Manevi Zarar Teorisi Açısından Manevi Tazminat, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 112; **Eren, Fikret** (1990) "Persönlichkeitsschutz und immaterieller Schaden", Journees turco-suisses 1989, Veröffentlichungen des Schweizerischen Institus für Rechtvergleichung, Band 17 (Kısaltılmışı: Eren, Schaden), s. 35; **Gürsoy, Kemal Tahir** (1973) "Manevi Zarar ve Tazmini", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XXX, S. 1, s. 8; **Gökcan,** s. 56; **Bora, Sevda** (2013) "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Manevi Tazminat Davası", Terazi Hukuk Dergisi, C. 8, S. 83, s. 33.

2.3. İLLİYET BAĞI

2.3.1. Genel Olarak

Ürün sorumluluğunun ortaya çıkabilmesi için aranan son şart ise zarar verici olay ile meydana gelen zarar arasında illiyet bağının *(Adäquate Kausalität)* olmasıdır. İlliyet bağı, kelime anlamı ile *"hukuki sonuç ile sonucu ortaya çıkaran olguların arasındaki bağ"* anlamındadır[627]. İlliyet bağı, bir olay ve ortaya çıkan durum arasındaki sebep-sonuç bağını açıklar. Bu bakımdan illiyet bağı, sorumluluğun asli koşulu olarak değerlendirilir[628]. Hukuken ortaya çıkan bir zararla sorumluluğun bağlandığı olay, durum ya da davranış arasındaki sebep sonuç ilişkisi illiyet bağı kavramıyla açıklanır[629].

Ürün sorumluluğu, bir ürün sebebiyle ortaya çıkan zararlar neticesinde gündeme gelir. Meydana gelen zarar, üründen değil de başka bir sebeple ortaya çıkmışsa, bu durumda ürün sorumluluğundan söz edilmez. İşte illiyet bağı, ortaya çıkan zarara neyin yol açtığının tespitinde rol oynar.

2.3.2. İlliyet Bağını Açıklayan Teori: Uygun İlliyet Bağı Teorisi

İlliyet bağını açıklayan temel teorilerden biri, uygun illiyet bağı teorisidir. Söz konusu teori, bugün hem Türk ve İsviçre hukukunda hem de Alman hukukunda geçerli olan teoridir[630].

---

627 tdk.gov.tr

628 **Eren,** s. 597, Pr. 1663; **Hatemi/Gökyayla,** s. 135, Pr. 1; **Akıncı,** s. 233; **Reisoğlu,** s. 175; **Tekil,** s. 142; **Tandoğan,** Mesuliyet, s. 71; *"... Doğan zarar ile noterlik işlemi arasında illiyet bağı bulunmadığından, doğan zarardan davalı noter vekilinin sorumlu tutulamayacağından kabulü gerekir"*: Yargıtay 3. HD., 16.06.2022 T., 2021/8228 E., 2022/5914 K.; Yargıtay 5. HD, 19.19.2021 T., 2021/2994 E., 2021/11647 K.

629 **Kılıçoğlu,** s. 401, Pr. 2110; **Antalya,** Cilt II, s. 205; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop,** s. 567; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 321, Pr. 843; **Gökcan,** s. 57; **Kıcalıoğlu,** s. 186; **Remzi/Aydın,** s. 306; **Eren, Fikret** (1975) Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi, 1. Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları (Kısaltılmışı: Eren, Teori, s. 2; "*... olayların normal akışına ve hayat tecrübelerine göre, mahiyeti ve ana temayülü itibariyle meydana getirmeye genel olarak elverişli olan veya bu türden bir sonucun gerçekleşme ihtimalini objektif olarak artırmış bulunan zorunlu şartla söz konusu sonuç arasındaki bağa uygun illiyet bağı denir."*; Yargıtay HGK, 28.02.2024 T., 2023/4-1060 E., 2024/137 K.; Yargıtay HGK, 07.02.2024 T., 2022/5-1131 E., 2024/75 K.

630 **BaslerK/Schnyder,** Art. 41, Nr. 16; **Koch, Harald,** "The Law of Torts": Zekoll, Joachim/Reimann, Mathias (Editörler) (2005) Introduction to German Law, 2. Ed. London, Kluwer Law International (Kısaltılmışı: Koch, H.), s. 211; **Tercier, Pierre/Dreyer, D.,** "Torts": Dessemontet, François/Ansay, Tuğrul (Editörler) (2004) 3. Ed, Niederlande, Kluwer Law International, s. 148; **Schulin,** s. 101; **Reisoğlu,** 175; **Eren,** s. 601, Pr. 1682; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop,** s. 573; **Tekil,** s. 143; **Gökcan,** s. 57; **İmre,** s. 12; **Tandoğan,** Mesuliyet, s. 76; **Kötz/Wagner,** s. 92, Nr. 212.

Uygun illiyet bağı teorisi ile haksız fiil teşkil eden davranış ve meydana gelen zarar arasında sebep-sonuç ilişkisinin varlığından söz edebilmek için; haksız fiil teşkil eden davranışın, hayatın olağan akışına ve genel hayat tecrübelerine göre meydana gelen zararı gerçekleştirmeye elverişli olması gerekmektedir[631]. Bu kapsamda, zarar ile zarara sebebiyet veren eylem arasındaki bağa uygun illiyet bağı denir[632]. Bu teori, sorumluluğa bir sınırlama getirmektedir. Gerçekten sebep-sonuç ilişkisini objektif ihtimaller çerçevesinde değerlendirerek haksız fiil teşkil eden davranış ile meydana gelen zarar arasında objektif, herkesçe öngörülebilen ve tesadüfi niteliği haiz olmayan bir bağlantının varlığı halinde sorumluluğun doğacağını belirtmektedir[633]. Uygun illiyet bağı teorisi, sorumluluğu kurarken diğer yandan da sınırlayarak, sorumluluğun amaca uygun şekilde tezahür etmesini sağlar[634].

3. SORUMLULUĞUN SÜJESİ

3.1. GENEL OLARAK

Ürün sorumluluğu çerçevesinde ortaya çıkan zarar kadar bu zararın kim tarafından giderileceği de önemlidir. Zira zarar görenlere etkin bir koruma sağlanabilmesi için, zararın ne şekilde ortaya çıktığı kadar meydana gelen zarardan kimin ya da kimlerin sorumlu olduğunun tespiti de önemlidir. Özellikle günümüz koşullarında ithal malların da ülkemize girmesi, üretici ile dağıtıcının aynı kişi olmaması gibi durumlar karşısında sorumluluğun süjesinin tespiti önem arz eder.

85/374 sayılı AB Direktifi m. 3 ile üretici "*Nihai bir ürünün üreticisi, hammaddenin veya bir bütünleyici parçanın üreticisi ve kendisini üretici gibi gösterecek şekilde adını veya ticari markasını yahut diğer bir ayırt edici işaretini ürünün üzerine koyan kişi*" şeklinde tanımlanmıştır. Direktif'te ayrıca üretici dışında kalan ithalatçı, dağıtıcı gibi ürünün kullanıcıya ulaşmasını sağlayan diğer kişilerin de belirli şartlar altında üretici gibi sorumlu olacağı düzenlenmiştir.

---

631 **Eren,** Teori, s. 52; **Kılıçoğlu,** s. 402, Pr. 2113; **Akıncı,** s. 233; **Feyzioğlu,** s. 509; **Nomer,** s. 184, Pr. 112; **Remzi/Aydın,** s. 306; **Brüggemeier,** s. 28; **Fuchs/Pauker/Baumgärtner,** s. 400; **Fellmann/Kottmann,** s. 151, Nr. 425; **Yıldız, Kübra** (2022) "Haksız Fiil Hukukunda Nedensellik Bağının Belirlenmesi", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 30, S. 3, s. 1130; **Honig,** s. 171; **Joussen,** s. 312, Nr. 1005.

632 **Eren/Dönmez,** s. 1104, Pr. 72; **Antalya,** Cilt II, s. 209; **Tandoğan,** Mesuliyet, s. 77; **Gümüş,** s. 424.

633 **Oğuzman/Öz,** s. 46, Pr. 139; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 324, Pr. 854; **Tercier/Pichonnaz/Develioğlu,** s. 573, Pr. 1887; **Fikentscher/Heinemann,** s. 385, Nr. 626; **Schulin,** s. 118; **BaslerK/Schnyder,** Art. 41, Nr. 16; **Jacoby/von Hinden,** § 823, Nr. 20; **Deutsch/Ahrens,** § 24, Nr. 52.

634 **OR Kommentar/Fischer,** Art. 41, Nr. 51; **Schwenzer,** § 19, Nr. 19.03.

7223 sayılı Kanun m 6/I, *"Ürünün bir kişiye veya bir mala zarar vermesi halinde, bu ürünün imalatçısı veya ithalatçısı zararı gidermekle yükümlüdür."* düzenlemesini ihtiva eder. ÜGTDK m. 6'nın diğer fıkralarından hareketle, ürün sorumluluğundan kaynaklanan zararın giderilmesi için kural olarak üretici ve ithalatçı sorumlu tutulmuştur. ÜGTDK'nın diğer maddelerinde ise yetkili temsilci ya da dağıtıcının çeşitli durumlarda üretici gibi sayılabileceği ve dolayısıyla sorumluluğun süjesi olabileceği düzenlemiştir.

ÜGTDK, hatalı üründen kaynaklanan zarardan sorumlu olan kişileri tek bir maddede düzenlememiştir. Bunun yerine ayrı maddelerde üretici, dağıtıcı, yetkili temsilci gibi sorumluluğun süjesi olabilecek kişilerin hak ve yükümlülükleri düzenlenmiştir. Ayrıca, Kanun'da esas olarak ürün sorumluluğunun asıl süjesinin üretici olduğu düzenlenmiş, diğer kişilerin hangi hallerde üretici olarak kabul edilip sorumluğun süjesi haline geleceği ayrıca belirtilmiştir. Direktif m. 3, genel olarak üretici tanımını yapmış ve bu bağlamda ayrıca kimlerin üretici gibi değerlendirileceğini düzenleyerek tek bir maddede sorumluluğun süjesini hüküm altına almıştır. Benzer düzenleme ProdHaftG § 3 ve PrHG § 2'de de yer almıştır. Bu düzenlemelerde sorumluluğun süjesi olarak yer alan üretici kavramının kimleri kapsadığı, tek bir maddede kesin olarak düzenlenmiştir[635].

ÜGTDK içerisinde sorumluluğun süjesini oluşturan kimselerin hem AB Direktifi hem de karşılaştırmalı hukuktaki gibi münhasır bir hükümle düzenlenmesi daha uygun olur. Zira sorumluların münhasır bir madde hükmü ile düzenlenmesi, kanun sistematiği açısından daha isabetlidir. Ayrıca bu sayede ÜGTDK'nın esas aldığı 85/374 sayılı AB Direktifi ile yeknesak bir düzenleme ortaya çıkar.

3.2. ÜRETİCİ (İMALATÇI)

Üretici kavramı *(Hersteller)*[636], 7223 sayılı Kanun m. 3/g'de tanımlanmıştır. Buna göre *"İmalatçı: Ürünü imal ederek veya ürünün tasarımını ya da imalatını yaptırarak kendi isim veya ticari markasıyla piyasaya arz eden gerçek veya tüzel kişi"*dir. Ayrıca ÜGTDK m.

---

635 **Palandt/Sprau,** § 4, Nr. 1; **Erman/Schiemann,** § 4, Nr. 1; **MüKo/Wagner,** § 4, Nr. 1; **Bamberger/Roth/Hau/Poseck Kommentar/Förster,** § 4, Nr. 1.

636 İmalat, kelime manasıyla ham madde işlenerek yapılan her türlü mal anlamındadır. Bu bağlamda imalatçı ise ham madde işleyerek mal yapan kimsedir. 7223 sayılı Kanun, terim olarak imalatçı kavramını kullanmaktadır. Ancak ürün sorumluluğunun kapsamına giren ürünlerin sadece sınai mallarla sınırlı olmaması, tarımsal üretim veya hammadde üretimi sonucunda meydana gelen ürünlerin de sorumluluğun kapsamına girmesi sebebiyle biz, imalatçı yerine üretici kavramının kullanılmasının daha isabetli olduğu kanaatindeyiz. Aksi halde salt imalatçı kavramının kullanılması, kelime manasıyla ürün sorumluluğun kapsamını daraltıcı nitelikte algılanabilir. Benzer yönde bknz. **Ünal/Kalkan,** s. 71; **Demirci,** s. 134; **Çelt,** s. 100; **Al,** s. 1809; **Polat,** s. 1007.

6'da üretici, üründen kaynaklanan bir zararı karşılamakla yükümlü kişiler arasında sayılmıştır. Dolayısıyla ürün sorumluluğunun süjesini oluşturan sorumlulardan ilki ve en önemlisi üreticidir.

Üretici, ÜGTDK'da *"imalatçı"* kavramı kullanılarak tanımlanmıştır. ÜGTDK m. 3/I-s'de yapılan ürün tanımı dikkate alındığında, kanun koyucunun *"imalatçı"* kavramını kullanmasının yerinde bir tercih olduğu söylenemez. Zira ürünün tanımında geçen *"madde"* kavramı, tarım ürünleri gibi endüstriyel bir sürece tabi tutulmadan piyasaya arz edilen ürünleri de kapsamaktadır. Kaldı ki tarım ürünleri de kural olarak ürün sorumluğunun kapsamında değerlendirilmektedir. Bu tür ürünlerin meydana getirilmesini *"imalat"* yerine *"üretim"* kelimesi ile ifade etmek, daha yerinde ve etimolojik olarak daha uygundur.

Üretici, GÜGY'de de tanımlanmıştır. GÜGY m. 4/I-ğ'de, ÜGTDK'nın aksine üretici kavramı kullanılmıştır. Bu kullanım esasen kavramların özenli bir şekilde kullanımına dikkat edilmediğini göstermektedir. Ayrıca aynı konuya ilişkin kanun ve yönetmelikte iki farklı tanımlama ortaya çıkmaktadır. Normlar hiyerarşisi içerisinde yönetmelik, kanunda yer alan bir düzenlemeye aykırılık teşkil edemez. Bir diğer deyişle yönetmelik, kanuna aykırı olamaz. Ürün sorumluluğu açısından üreticinin kanunda ve yönetmelikte farklı anlam ihtiva edecek şekilde düzenlemesi doğru değildir. Bu bağlamda kanun ve yönetmelik arasındaki fark giderilmeli ve etimolojik olarak üretici kelimesinin kullanılması daha isabetli olacaktır.

85/374 sayılı AB Direktifi m. 3/I ise üretici kavramını şu şekilde tanımlamıştır: *"Üretici, bir nihai ürünü, ham maddeyi ya da bütünleyici parçayı üreten kişi ile o ürün üzerine adını, ticari markasını ya da diğer ayırt edici bir işareti koyarak kendisini üretici olarak gösteren herhangi bir kişidir."* ProdHaftG § 4/I ise üreticiyi *"Üretici, bu Kanun kapsamında nihai ürünü veya bir ham maddeyi ya da bütünleyici parçayı üreten kişidir. Adını, ticari markasını ya da başka bir ayırt edici işaretini ürün üzerine koyarak üretici gibi görünen kimse üretici sayılır."* PrHG § 2/I'de ise üretici şu şekilde tanımlanmıştır: *Bu Kanun kapsamında üretici a. Nihai ürünü, ham maddeyi ya da bütünleyici parçayı üreten kişi, b. Ürün üzerine adını, ticari markasını ya da diğer tanımlayıcı işaretini koyarak üretici olduğu iddia eden herhangi bir kişi, c. Uluslararası antlaşmada aksine hüküm bulunmaması durumunda bir ürünü ticari faaliyetleri kapsamında kiralama, satış, leasing veya başka bir sürüm tarzıyla ithal eden herkes üretici sayılır."*

Türk hukuku ve karşılaştırmalı hukukta yer alan düzenlemeler değerlendirildiğinde, ÜGTDK'da yer alan üretici düzenlemesinin nispeten 85/374 sayılı AB Direktifi'nde yer alan üretici tanımıyla uyumlu olduğu görülmektedir. Burada ÜGTDK'nın ayrıldığı tek nokta,

Direktif'te ve diğer ülke düzenlemelerinde olduğu gibi üretici kavramına ham madde ve bütünleyici parça üreten kişilerin dahil edildiğine ilişkin bir ifadenin yer almamasıdır[637]. ÜGTDK'da açıkça ham madde ve bütünleyici parça üreticisine üretici tanımında yer verilmemesi, kanaatimizce bu kişilerin üretici kavramının dışında bırakıldığı şeklinde yorumlanmamalıdır. ÜGTDK kapsamında Direktif'te yer aldığı şekilde ham madde veya bütünleyici parça üreticisi şeklinde bir ayrım yapılmasa da kanun koyucunun, bu konuda herhangi bir sınırlama getirmemesi ve ÜGTDK'nın Direktif'i esas alarak hazırlanmasından hareketle ham madde veya bütünleyici parça üreten kimselerin de hatalı ürünün sebep olduğu zararlardan sorumlu tutulmaları gerektiğini düşünmekteyiz[638]. Bu kapsamda Türk hukukunda da herhangi bir nihai ürünü, ham maddeyi ya da bütünleyici parçayı üreten gerçek ya da tüzel kişilerle bir ürün üzerine kendi ayırt edici işaretini, ticari markasını ya da ticari unvanını koyarak kendisini üretici olarak tanıtan kimseleri üretici olarak tanımlamak mümkündür[639].

3.3. İTHALATÇI

Ürün sorumluluğuna ilişkin sorumlu tutulacak kişilerden bir diğeri ise ithalatçıdır *(Importeur)*. İthalatçı, ÜGTDK m. 6'da ürün sorumluluğundan kaynaklanan zararı gidermekle yükümlü olan kişiler arasında sayılmıştır. ÜGTDK m. 3/ğ uyarınca ithalatçı, *"ürünü ithal ederek piyasaya arz eden gerçek veya tüzel kişi"* olarak tanımlanmıştır. GÜGY m. 4/ğ-II'de ithalatçı *"imalatçının Türkiye'de yerleşik olmaması halinde, Kanun kapsamında ürünün yetkili temsilcisi sıfatını haiz Türkiye'de yerleşik gerçek ve tüzel kişiyi, yetkili temsilcinin bulunmaması halinde ürünü ithal eden, Kanun kapsamında ithalatçı sıfatını haiz gerçek veya tüzel kişi"* olarak tanımlamıştır. Yönetmelik, bu tanımlamasında üreticinin Türkiye'de yerleşik olmaması durumunda, ürünü ithal edeni doğrudan üretici olarak sorumlu tutmaktadır.

85/374 sayılı AB Direktifi m. 3/II' de ise ithalatçının ürün sorumluluğundan sorumlu tutulacağı düzenlenmiştir. Ancak bu sorumluluğa ilişkin Direktif bir sınırlama getirmiştir.

---

637 **Atamer/Kurtulan Güner,** s. 548; **Kanışlı,** s. 1426.

638 Aynı yönde görüşler için bknz. **Atamer/Kurtulan Güner,** s. 548; **Polat,** s. 1009; **Kara,** s. 268.

639 **Ünal/Kalkan,** s. 72; Alman hukukunda üretici kavramı üçlü bir ayrıma göre tanımlanmaktadır. Bu tanımlama, ProdHaftG'nin düzenlemesinin bir sonucudur. ProdHaftG uyarınca Alman hukukunda asıl ürünün üreticisi, ara malların üreticisi ve ham maddenin üreticisi olarak üçlü bir ayrımla üretici kavramı açıklanmaktadır. Detaylı bilgi için bknz. **Erman/Wilhelmi,** § 4, Nr. 2 ff.; **MüKo/Wagner,** § 4, Nr. 9 ff.; **Bamberger/Roth/Hau/Poseck Kommentar/Förster,** § 4, Nr.8 ff.; **Palandt/Sprau,** § 4, Nr. 3 ff.; **Kullmann,** s. 124 vd.; **Pott/Frieling,** § 4, Nr.7 ff.; **Wagener/Geissl,** s. 64.

Direktif'e göre ithalatçının da üretici gibi sorumlu tutulabilmesi için topluluğa yapılan ithalatın veya diğer bir dağıtım şeklinin, ithalatı gerçekleştiren kişinin ticari faaliyeti kapsamında olması gerekir[640]. Benzer şekilde ProdHaftG § 4/II'de de ticari faaliyetleri kapsamında bir ürünü kazanç sağlamak maksadıyla satış, kiralama, leasing ya da başka bir sürüm yoluyla Avrupa Ekonomik Alan Antlaşma'nın yer bakımından kapsamında olan bir ülkeye toplu ithal eden ithalatçıların, ProdHaftG kapsamında üretici olarak kabul edileceği düzenlenmiştir[641]. PrHG § 2/I-c hükmünde de benzer şekilde uluslararası antlaşmalardaki hükümler saklı kalmak şartıyla, bir ürünü ticari faaliyetleri kapsamında satış, kiralama, leasing ya da başka bir sürüm tarzıyla ithal eden ithalatçıların PrHG kapsamında üretici sayılacağı düzenlenmiştir[642].

İthalatçının sorumluluğu, niteliği itibariyle hem AB Direktifi hem de karşılaştırmalı hukukta yer alan düzenlemelere uygun bir düzenlemeyi ihtiva eder. Esas olarak Türk hukukundaki ithalatçının sorumluluğu, düzenleme itibariyle daha geniş bir çerçeve çizmektedir[643]. Zira kanun koyucu maddede, herhangi bir kısıtlamaya ya da ek açıklamaya yer vermeden, doğrudan bir ürünün ithal edilmesinin yeterli olacağını hüküm altına almıştır. Karşılaştırmalı hukukta ise ithalatçının sorumluluğu, ithalatın ticari faaliyet kapsamında ithal edilmesine bağlı tutulmuştur. Ayrıca ürünün ne şekillerde ithal edileceğine dair açıklamalara da vermiştir. Son olarak ise ithalatçının ithal edilen ürünlerden kaynaklanan sorumluluğunun AB topluluğu içerisinden gerçekleşen ithalat faaliyetleri kapsamında olacağı düzenlenmiştir. Türk hukukunda düzenleme, karşılaştırmalı hukukta olduğu gibi detaylı bir düzenlemeyi barındırmamaktadır. Ancak ithalatçının sorumluluğu bakımından ÜGTDK, AB Direktifi, ProdHaftG ve PrHG'de yer alan düzenlemeler karşılaştırıldığında, hükümlerin benzer olduğu ve ÜGTDK'nın Direktif'e nazaran ithalatçının sorumluluğunu

---

640 85/374 sayılı AB Direktifi m. 3/II: Üreticinin sorumluluğu saklı kalmak üzere ticari faaliyetleri kapsamında satış, kiralama, leasing amacıyla ya da başka bir sürüm tarzıyla ürünü topluluğa ithal eden herkes, Direktif kapsamında üretici sayılır ve üretici gibi sorumludur.

641 **Belz,** s. 76; **Heck,** s. 64; **Koch,** s. 99; **Landscheidt,** s. 107, Pr. 64; **Wagener/Geissl,** s. 68.

642 **BaslerK/Fellmann,** Art. 2, Nr. 13; **Schwenzer,** § 51, Nr. 53.41.

643 Direktif ve karşılaştırmalı hukukta ithalatçının ürünü satış, kiralama, leasing veya başka bir dağıtım şekli üzerinden sunması, ithalatçının ürün sorumluluğunda üretici gibi sorumlu tutulması için yeterli görülmüştür. Benzer bir yorumun Türk hukuku bağlamında geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Zira kanun koyucu, düzenlemede ürünün ithal edilmesini yeterli görmüştür. İthalatın ne şekilde gerçekleştiğinin, ürün sorumluluğu bakımından herhangi bir önemi haiz değildir. Bununla birlikte İthal edilen ürünün ara ürün ya da ham madde olması, kanaatimizce sorumluluk açısından farklılık yaratmaz. Her ne kadar hükümde buna ilişkin bir açıklık bulunmasa da ürün sorumluluğunda ham madde ya da ara ürün üreticisinin ürün sorumluluğu bağlamında sorumlu olacağın belirtmiştir. Dolayısıyla aynı yorumun ithalatçı için de geçerli olduğu ifade edilebilir. Benzer yönde bknz. **Atamer/Kurtulan Güner,** s. 549.

kısıtlayacak herhangi bir düzenlemeyi ihtiva etmediği görülür. Kaldı ki ithalatçının da üretici gibi sorumlu tutulmasının, sorumluluk hukuku açısından oldukça önemli bir düzenleme olduğunu düşünmekteyiz. Zira ithal edilen üründen kaynaklanan bir zararın meydana geldiği durumda, doğrudan o ürününün üreticisine başvurmak her zaman için makul değildir. Uluslararası bir firmaya ürün sorumluluğu açısından dava açma, mahkeme süreçleri, tebligat meseleleri ve zararın giderilmesi hususları oldukça zaman alabileceği gibi zarar gören bakımından fazladan mali külfeti de beraberinde getirebilir. Bu açıdan ithal edilen bir üründen kaynaklanan sorumlulukta, ürünü ithal edenin üretici gibi kabul edilerek sorumlu tutulması, zararın giderimi noktasında oldukça isabetli bir düzenlemedir.

3.4. DAĞITICI

Dağıtıcı *(Lieferant)* kavramı, ÜGTDK m. 3/ğ ile tanımlanmıştır. Buna göre *"dağıtıcı, ürünü tedarik zincirinde yer alarak piyasada bulunduran, imalatçı veya ithalatçı dışındaki gerçek veya tüzel kişidir."*

ÜGTDK, üretici ve ithalatçının yanında dağıtıcının da ürün sorumluluğu açısından üretici gibi sorumlu olabileceğini düzenlemiştir. ÜGTDK m. 11, üreticinin yükümlülüklerinin ve ürün sorumluluğu tazminatının diğer iktisadi işletmecilere uygulandığı durumları düzenlemiştir. İlgili hükme göre ürünü kendi isim veya ticari markası altında piyasaya arz eden veya piyasada bulundurulan ürünü, teknik düzenlemesine veya genel ürün güvenliği mevzuatına uygunluğunu etkileyecek şekilde değiştiren dağıtıcılar, üretici sayılacaktır. Bu çerçevede ÜGTDK m. 7/I'de belirtilen yükümlülükler yerine getirilmelidir. ÜGTDK m. 7/II'de "*Ürünün imalatçısı, yetkili temsilcisi veya ithalatçısının tespit edilemediği durumlarda, yetkili kuruluşça yapılan bildirimin kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren on iş günü içinde imalatçı, yetkili temsilci veya ithalatçısının isim ve irtibat bilgilerini, bu bilgilere sahip değil ise tedarik zincirinde yer alan bir önceki iktisadi işletmecinin isim ve irtibat bilgilerini bildirmeyen dağıtıcı, bu Kanun kapsamında imalatçı olarak kabul edilir."* ÜGTDK m. 7/III'e göre ise *"Üründen kaynaklanan tazminat sorumluluğuna ilişkin olarak ürünün imalatçısı, yetkili temsilcisi veya ithalatçısının belirlenemediği durumlarda, zarara uğrayan kişiye bu iktisadi işletmecilerin isim ve irtibat bilgilerini, bu bilgilere sahip değil ise tedarik zincirinde yer alan bir önceki iktisadi işletmecinin isim ve irtibat bilgilerini bu talebin kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren on iş günü içinde bildirmeyen dağıtıcı, bu Kanun kapsamında imalatçı gibi tazminattan sorumlu tutulur."* şeklinde düzenlemeler getirilmiştir.

Söz konusu hükümler, dağıtıcıya çeşitli yükümlülükler getirmiştir. Kanun'da belirtilen yükümlülüklerin yerine getirilmediği durumda ise üründen kaynaklanan zararlara dağıtıcının üretici gibi katlanacağı belirtilmiştir[644]. İlgili düzenlemenin sorumluluk hukuku bakımından yerinde olduğunu söylemek mümkündür. Zira piyasada yer alan ürünün, bazı durumlarda üreticisinin ya da ithalatçısının belirlenememesi söz konusu olabilir. Bu durumlarda dağıtıcı, ürünün üreticisini ya da ithalatçısını bildirmekle yükümlü tutulmuştur. Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda ise sorumluluk, doğrudan dağıtıcıya yüklenmiştir. Özellikle zarar görenin zararının giderilmesi açısından tali ve istisnai bir şekilde sorumluluğun süjesinin bu şekilde belirlenmesi yerinde olmuştur[645]. Bu durum, madde gerekçesinde de *"Tedarik zincirinin takibini kolaylaştıracak gerekli bilgilerin kaydının tutulması uygun olmayan üründen kaynaklı tazminat sorumluluğu için de önem arz etmektedir. Madde ile, dağıtıcının uygun olmayan üründen kaynaklı zarar uğrayan kişiye ilgili imalatçı veya ithalatçının bilgisini vermediği takdirde, imalatçı gibi tazminattan sorumlu tutulması öngörülmektedir."* ifadesi ile belirtilmiştir.

Dağıtıcının sorumluluğu, AB Direktifi ve karşılaştırmalı hukukta da düzenlenmiştir. Direktif m. 3'e göre *"Üreticinin kim olduğunun tespit edilemediği durumlarda, ürünün dağıtıcısı olan herkes, zarar görene uygun süre içinde ürünün üreticisinin veya ürünü kendisine sağlayan kişinin kim olduğunu bildirmediğinde, o ürünün üretici kabul edilir. İthal edilen ürünlerde de üreticinin kim olduğu belirli olsa bile, 2. fıkra kapsamında ürünün ithalatçısı belirlenemiyorsa, aynı çözüm geçerlidir."* ProdHaftG § 4/III'e göre ise *"Üreticinin kim olduğunun tespit edilemediği durumlarda, ürünün her sağlayıcısı, zarara uğrayana, üreticinin ya da ona ürünü sağlayanın kim olduğunun bildirmesine yönelik talebin kendisine ulaştığı tarihten itibaren bir ay içinde üreticiyi ya da ürünü kendisine sağlayanı bildirmediğinde, üretici sayılır. İthal edilen ürünlerde, üreticinin kim olduğu belli olsa bile, 2. fıkrada belirtilen ürünü ithal eden kişinin kim olduğu belirlenememişse, aynı*

644 Dağıtıcının üretici gibi sorumluluğunun, tali ve istisnai bir nitelikte düzenlendiği ileri sürülebilir. Zira Avrupa Adalet Divanı'nın C-177/04 sayılı ve 14.03.2006 sayılı Komisyon/Fransa kararında dağıtıcıların sorumluluğunun istisnai olarak, tali bir sorumluluk çerçevesinde düzenleneceği, bunun dışında zarar görenin korunması amacıyla sorumluluk çerçevesinin genişletilemeyeceğine hükmetmiştir. Dağıtıcının sorumluluğunun bu çerçevede tali ve istisnai olarak nitelendirilmesi isabetli olur. Zira dağıtıcıların doğrudan doğruya üretici olarak nitelendirilmesi, sorumluluğun süjesinin çok fazla genişlemesi sonucunu doğurur. Sorumluluğun bu minvalde genişletilmesi, ürün sorumluluğunu amacından uzaklaştırır. Aynı yönde görüş için bknz. **Ünal/Kalkan,** s. 70; **Çelt,** s. 101; **Kapoor,** § 4, Nr. 51; **Soergel/Krause,** § 4, Nr. 8.

645 **Atamer/Kurtulan Güner,** s. 552; **Polat,** s. 1011; **Kanışlı,** s. 1429.

kural geçerlidir[646]*."* PrHG § 2/II'ye göre ise *"Ürünün üreticisinin tespit edilememesi durumunda, ürünü sağlayan herkes, makul bir süre zarfında zarar görene üreticinin kim olduğunu veya ürünün kendisine kimin sağladığını bildirmezse, üretici olarak kabul edilir*[647]*."*

Dağıtıcının sorumluluğu bakımından ÜGTDK, AB Direktifi ve karşılaştırmalı hukuktaki mevzuat karşılaştırıldığında; genel olarak benzer hükümler içerdikleri, her iki düzenlemede de dağıtıcıların doğrudan üretici olarak kabul edilmedikleri, ancak üretici veya ithalatçının belirlenemediği durumlarda tali olarak sorumlu tutuldukları, dağıtıcıların, üretici veya ürünü kendilerine sağlayan kişiyi zarar görene bildirmeleri için Direktif ve PrHG makul bir süreyi yeterli görülürken ÜGTDK'da tebliğ tarihinden itibaren on iş günü ve ProdHaftG'de bir ay gibi süre belirlemesi yapıldığı görülmektedir.

3.5. YETKİLİ TEMSİLCİ

ÜGTDK'nın *Tanımlar* başlıklı maddesinde, yetkili temsilcinin tanımı yapılmıştır. ÜGTDK m. 3/t'ye göre *"yetkili temsilci, imalatçının Kanun ve ilgili diğer mevzuattaki bazı yükümlülüklerini onun adına yerine getirmek üzere imalatçı tarafından yazılı şekilde görevlendirilen Türkiye'de yerleşik gerçek veya tüzel kişidir."*

ÜGTDK m. 8/I ise üreticinin yetki ve görevlerinin bir yetkili temsilciye devredilebileceğini ve bu devrin ne şekilde olacağına dair düzenleme getirmiştir. Madde gerekçesinde yetkili temsilcinin aynı zamanda ithalatçı da olabileceği, ancak bu halde ithalatçının yükümlülüklerini de yerine getirmek zorunda olduğu ifade edilmiştir[648].

ÜGTDK yetkili temsilciyi ve yükümlülüklerini düzenlemiş olmakla beraber ürün sorumluluğu açısından yetkili temsilcinin bir sorumluluğunun olup olmadığı hususunda açık bir hüküm öngörmemiştir. Dolayısıyla bu durumda hatalı ürün sebebiyle meydana gelen zararların tazminine ilişkin sorumluluğun devredilip devredilmeyeceği meselesi açıklığa

---

646 **Hettich,** s. 58; **Kapoor,** § 4, Nr. 52; **Soergel/Krause,** § 4, Nr. 8.

647 **Schwenzer,** § 51, Nr. 51.41; **BernerK/Fellmann,** Art. 4, Nr. 30.

648 ÜGTDK m. 8 Gerekçesi: *"Madde ile, imalatçının yetkili temsilcisinin yükümlülükleri düzenlenmektedir. Kanun imalatçının ister yurtiçinde isterse de yurtdışında yerleşik olsun Türkiye'de yerleşik gerçek veya tüzelkişiyi yetkili temsilcisi olarak atayabilmesini hükme bağlamaktadır. Teknik düzenlemenin (örneğin tıbbi cihazlar) gerektirdiği durumlarda yurtdışında yerleşik imalatçı, Türkiye'de yerleşik bir yetkili temsilci atamak zorundadır. Yetkili temsilci, imalatçının kendisine yazılı olarak devrettiği görevleri yerine getirir. Bu yetkilendirme, imalatçının tüm ödevlerini kapsayamayacağı gibi maddenin ikinci fıkrasında belirlenenlerden de az olamaz. Yetkili temsilci aynı zamanda ürünün ithalatçısı da olabilir. Bu durumdaki yetkili temsilci ithalatçının 9 uncu maddede sayılan yükümlüklerini de yerine getirmek zorundadır."*

kavuşturulmamıştır. Üreticinin hatalı üründen kaynaklanan sorumluluğunu yetkili temsilciye devredebileceğinin kabulü durumunda, ÜGTDK m. 6'da yer alan birden fazla imalatçı veya ithalatçının sorumlu olması halinde bunların müteselsilen sorumlu olduklarına ilişkin düzenlemeden hareketle, yetkili temsilcinin üretici ile müteselsilen sorumlu olabileceği düşünülebilir. Ancak sorumluluk hukukunun genel ilkeleri gözetildiğinde bu yaklaşımın ürün sorumluluğu bakımından doğru olmadığı ifade edilebilir. Zira ÜGTDK, hatalı üründen kaynaklanan bir zarar sebebiyle kimlerin sorumlu olacağını açıkça saymıştır. Sorumluluğun süjesi olarak ürün sorumluluğunda üretici, ithalatçı ve dağıtıcının sorumlulukları düzenlenmiştir. Bu çerçevede sorumluluğun kapsamını genişleterek yetkili temsilcinin de sorumlu olduğunun belirlenmesi yerinde olmaz. Üretici, bazı yetki ve görevlerini yetkili temsilciye devretmiş olsa dahi sorumluluğunu devredemez. Yine sorumluluğun devredildiğine ilişkin anlaşmalar herhangi bir sonuç doğurmaz. Kaldı ki yetkili temsilcinin sorumlu olacağına dair hem AB Direktifi'nde hem de Alman ve İsviçre hukuklarında bir düzenleme mevcut değildir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜRÜN SORUMLULUĞUNUN HÜKÜM VE SONUÇLARI

1. TAZMİNAT SORUMLULUĞU

1.1. GENEL OLARAK

Ürün sorumluluğunu düzenleyen ÜGTDK m. 6/I, *"Ürünün, bir kişiye veya bir mala zarar vermesi halinde, bu ürünün imalatçısı veya ithalatçısı zararı gidermekle yükümlüdür."* düzenlemesi ile bir üründen kaynaklanan zararın giderileceğini düzenlemiştir. Ancak ilgili fıkrada hangi zarar kalemlerinin bu giderime dahil olduğuna dair bir düzenleme mevcut değildir. ÜGTDK m. 6/V'e göre *"Ürünün sebep olduğu zarar nedeniyle ödenecek maddi ve manevi tazminat miktarının belirlenmesinde 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu hükümleri uygulanır."* ÜGTDK'nın bu atfıyla birlikte, ürün sorumluluğundan meydana gelen zararın tespiti ve bu zararın giderimine ilişkin TBK'daki zarar kalemleri uygulanır. Bu düzenleme ile kanun koyucu, ürün sorumluluğuna özgü bir düzenleme yapmamış, zarar ve bunun giderimine ilişkin TBK'ya atıf yapmak suretiyle konuyu çözüme kavuşturmuştur. Türk hukukundaki ürün sorumluluğu, uğranılan zarar ve bunların tazminine ilişkin konuda da esas aldığı 85/374 sayılı AB Direktifi'nden ayrılmaktadır.

85/374 sayılı AB Direktifi m. 9, ürün sorumluluğu kapsamında üreticinin sorumlu olduğu zararlara ilişkin münhasır bir düzenleme ihtiva etmektedir[649]. Direktif, üreticinin sorumlu olduğu zararları ölüm ve/veya bedensel yaralanmalardan doğan zarar ile ayıplı ürünün kendisi dışında; mahiyetine göre genel olarak özel kullanıma veya tüketime özgülenmiş ya da zarar gören tarafından kural olarak özel kullanım veya tüketim amacıyla kullandığı başka bir malın uğradığı zarar şeklinde sınırlandırılmıştır. Ayrıca, kişiye yönelik zararların tazminine ilişkin miktar bakımından bir sınırlama getirilmemekle birlikte, mala yönelik zararlar bakımından zarar miktarına da bir sınırlama getirilerek, 500 ECU'ya[650] kadar olan malvarlığı zararlarının zarar gören üzerinde bırakılacağı ifade edilmiştir. Manevi

---

649 *"1. madde anlamında zarar kavramı, a) Ölüm veya yaralanma sonucu doğan zararları, b) Hatalı ürünün kendisi dışında, 500 ECU'ya kadar zarar görenin katlanması şartıyla, (i)* alışılmış *biçimde kişisel kullanım veya tüketim amacına yönelik olan ve (ii) zarar gören tarafından fiili olarak da, kişisel kullanım veya tüketim amacıyla kullanılan başka bir eşyanın hasara uğramasından doğan zararları kapsar. Bu madde, üye ülkelerin iç hukuklarına göre manevi zararla ilgili hükümlerin uygulanmasını engellemez."*

650 Europan Currency Unit, 1 Ocak 1999 tarihinden sonra yerini avro (euro) para birimine bırakmıştır. Dolayısıyla 500 ECU, bu tarihten sonrası için 500 avro olarak anlaşılmalıdır. Bknz. https://www.ecb.europa.eu/ecb/history-arts-culture/history/emu/html/index.en.html, e.t. 11.07.2023

zararlar bakımından sorumluluk ise her ülkenin kendi iç hukukuna bırakılmıştır. 85/374 sayılı AB Direktifi m. 16/I ile üye ülkelere, kişilere verilen zararlar bakımından (ölüm ve yaralanma), aynı hataya ilişkin özdeş ürünlerin yol açtığı zararlar sebebiyle, üreticinin toplam sorumluluğunun 70 milyon ECU'dan az olmayacak şekilde sınırlandırma imkânı tanınmıştır.

AB Direktifi'ni esas alarak çıkarılan ProdHaftG, zarar ve bunun tazminine ilişkin ayrıntılı düzenlemeler getirmiştir[651]. ProdHaftG § 7, vücut bütünlüğünün ihlali sonucunda zarar görenin ölmesi durumunda meydana gelen zararlar ve bunların giderimini düzenlemiştir[652]. ProdHaftG § 8 ise beden bütünlüğünün ihlalinden kaynaklanan zararların giderimine ilişkin hükümleri ihdas etmektedir[653]. ProdHaftG § 10, ölüm ve yaralanma sebebiyle meydana gelen zararlar bakımından, aynı hataya ilişkin özdeş ürünlerin yol açtığı zararlar sebebiyle, üreticinin toplam sorumluluğunun 85 milyon Avro'ya kadar olacağını hüküm altına altmıştır. ProdHaftG § 11 ise, Direktif'e uygun olarak eşyaya ilişkin zararlarda, zarar görenin 500 Avro'ya kadar olan zararlara kendisinin katlanması gerektiğine dair düzenlemeyi ihtiva etmektedir. Alman hukukunda, zarar ve bunun tazminine ilişkin hususlar, Direktif'e uygun şekilde ve münhasır ürün sorumluluğu kanunu içerisinde düzenlenmiştir.

PrHG ise ürün sorumluluğunda meydana gelen zarar türleri ve bunların giderimine ilişkin ayrıntılı düzenlemeleri ihtiva etmez. PrHG, Direktif'e uygun olarak eşyaya ilişkin zararlarda zarar görenin zarara katlanması gereken miktarı düzenlemiştir. PrHG § 5 uyarınca *"1. Eşyaya ilişkin zararlarda, 900 Frank'a kadar zarara zarar gören katlanır. 2. Federal*

---

651 Ayrıntılı bilgi için bknz. **Kullmann,** s. 163 vd.; **Heck,** s 74 vd.; **Taschner/Frietsch,** s. 370 vd.

652 *"1) 1. Ölüm halinde giderim yükümlülüğü tedavi masraflarını, ölenin hastalığı boyunca çalışma gücünün azalması veya kaybı nedeniyle ya da bu süreçte gereksinimlerinin artması nedeniyle meydana gelen malvarlığı kayıplarını kapsar. 2. Bunların dışında giderim yükümlüsü cenaze masraflarını, bu masrafları karşılamakla yükümlü olan kişiye ödemekle yükümlüdür. 2) Ölen kişi, yaralandığı sırada üçüncü kişi ile arasında kanundan doğan bir nafaka ilişkisi çerçevesinde nafaka ödeme yükümlülüğü altındaysa ya da ileride kanun gereği nafaka ödeme yükümlülüğü altına girecekse ve üçüncü kişi, ölün sonucunda nafakaya ilişkin bu hakkını yitirmişse giderim yükümlüsü, ölen kişinin muhtemel yaşam süresi boyunca üçüncü kişiye ödemekle yükümlü olacağı nafakayı ödemekle yükümlüdür. 3) Üçüncü kişinin, ölen kişinin yaralandığı sırada ana rahmine düşmüş ancak henüz doğmamış olduğu durumlarda da giderim yükümlülüğü mevcuttur."*

653 *"1) Vücut bütünlüğünün ihlali veya sağlığın bozulması durumunda tazminat; tedavi masrafları ve zarar görenin, sağlık veya vücut bütünlüğünün ihlali sonucunda geçici ya da sürekli olarak çalışma gücünün kaybı veya azalması ya da ihtiyaçlarını arması nedeniyle uğramış olduğu zararları kapsar. 2) Manevi zararlar için de uygun bir miktarda giderim talep edebilir."* ProdHaftG § 9 ise *1) Çalışma gücünün kaybı veya azalması ve ihtiyaçların artması nedeniyle ödenmesi gereken tazminat ile 7. maddenin ikinci fıkrasına göre ödenmesi gereken tazminatın irat biçiminde ödenmesine hükmedilir. 2) İrat şeklinde ödenecek tazminata BGB § 843/II-IV hükümleri kıyasen uygulanır."*

Meclis, birinci fıkrada öngörülen miktarı ekonomik değişikliklere göre uyarlar." PrHG, sorumluluğa ilişkin bu düzenleme dışında herhangi bir özel düzenleme ihtiva etmez. PrHG § 11/I, *"Bu Kanunla aksi öngörülmedikçe, hakkında düzenleme olmayan konularda, Borçlar Kanunu'ndaki (OR) hükümler uygulanır."* atfını içermektedir. İsviçre hukukunda, Türk hukukunda olduğu gibi ürün sorumluluğuna ilişkin zarar türleri ve bunun giderimine ilişkin ürün sorumluluğu kanununda münhasır düzenlemelere yer vermemiştir. Bu durumun çözümü, iç hukuktaki Borçlar Kanunu (OR) düzenlemelerine bırakılmıştır[654].

7223 sayılı Kanunun zarar bakımından öngördüğü düzenlemeler ile 85/374 sayılı Direktifin zarar bakımından öngördüğü hükümler birlikte değerlendirildiğinde, öncelikle her iki düzenlemede de zarardan ne anlaşılması gerektiğine dair bir tanımlama yapılmadığı görülmüştür. Özellikle AB Direktifi'nin genel bir düzenleme olması ve zararın her ülkenin iç hukukunda farklı tanımlamaya sahip olma ihtimaline binaen zararı tanımlamaması isabetli olmuştur. Ancak zarar kavramının tanımlamasının yapılmamış olması, Direktif'te zarar kalemlerinin sayılmamış olduğu anlamına gelmemektedir. Direktif, ürün sorumluluğu sebebiyle meydana gelebilecek zarar kalemlerine ilişkin gerekli düzenlemeyi ihtiva etmektedir. Ancak Türk hukukunda benzer şekilde bir düzenleme mevcut değildir. AB Direktifi, mala gelen zararlar bakımından, zarar gören malın, kullanıma veya tüketime özgülenmiş olmasını ya da zarar gören tarafından bu amaç doğrultusunda kullanılması şartını öngörmüştür. Türk hukukunda ise ÜGTDK'nın düzenlemesinde böyle bir şart aranmamıştır. Dolayısıyla Türk hukukunda zarar gören malın kullanıma veya tüketime özgülenmiş olması ya da zarar gören tarafından bu amaç doğrultusunda kullanılıp kullanılmaması, zararın meydana gelmesi üzerine bunun tazmin edilmesi açısından herhangi bir öneme sahip değildir[655]. Direktif, mala gelen zararlar bakımından üreticiye başvurmak için bir alt sınır belirlemiştir. Bu alt sınır, hatalı ürün dışındaki diğer malvarlığı değerlerinin uğradığı zarara ilişkindir. Hatalı ürün dışındaki diğer malvarlığı değerindeki 500 Avronun altındaki zararlar, ürün sorumluluğu kapsamında talep edilemez. Ancak ÜGTDK, mala gelen zararlarda üreticiye başvurmak bakımından herhangi bir alt sınır düzenlemesini ihtiva etmemektedir[656]. Yine benzer şekilde Direktif, kişiye gelen zararlar bakımından üreticinin

---

654 Ayrıntılı bilgi için bknz. **BaslerK/Fellmann,** § 11, Nr. 2; **Fellmann/Kottmann,** § 5, Nr. 1218 vd.

655 ÜGTDK'da mala gelen zararlar bakımından böyle bir ayrım yapılmamasının sakıncaları hakkında bknz. **Ünal/Kalkan**, s. 68.

656 Mala verilen zararlarda parasal sınır belirlenmesi, zarar miktarının az olduğu olaylarda ürün sorumluluğuna ilişkin dava sayısının azaltılmasına yönelik olarak getirilmiş bir düzenlemedir. Böylece üreticinin tazminat yükümlülüğü, büyük olaylarla sınırlandırılmaktadır. **MüKo/Wagner,** § 11, Nr. 1; Türk ürün sorumluluğu hukukunda mala gelen zararlar bakımından 85/374 sayılı AB

toplam sorumluluğu bakımından azami bir sorumluluk miktarı öngörmektedir. ÜGTDK, bu şekilde parasal azami sorumluluk sınırına ilişkin bir düzenleme getirmemiştir[657]. Sonuç olarak ÜGTDK, zarar ve bunun tazminine ilişkin özel bir hüküm getirmemiştir[658]. Zarar ve tazminine ilişkin TBK'ya yollama yapmak suretiyle konuyu çözüme kavuşturmuştur.

ÜGTDK m. 6/I, üreticinin hatalı ürün sebebiyle ortaya çıkan zararları gidereceğini düzenlemiştir. Düzenlemede dar anlamda mı yoksa geniş anlamda zararın mı anlaşılması gerektiği belirtilmemiştir. Dolayısıyla her şeyden önce, ÜGTDK'daki zarardan ne anlaşılması gerektiğinin üzerinde durulması gerekir. Zira dar anlamda zarar, sadece maddi

---

Direktifi'nde öngörüldüğü gibi üreticiye başvurulabilmesi için alt parasal sınır belirlenmesi halinde üreticiye karşı küçük miktarlarda çok sayıda davanın açılması önlenmiş olur. Direktif'i temel alarak düzenlenen ÜGTDK'da benzer bir hükmün bulunması, daha isabetli olacaktır. Zira bu sayede ürünün kullanıcıları, piyasadan bir ürünü alırken hem daha dikkatli olacak hem de yargı, ekonomik olarak çok düşük miktardaki taleplerle ilgili dava süreçlerini yürütmeyerek usul ekonomisine katkı sağlayacak ve mahkemelerin iş yükünün gereksiz şekilde artmasını engelleyecektir. Bknz. **Kırca,** s. 161; **Havutçu**, s. 88; **Kara,** s. 82; **Ünal/Kalkan,** s. 69.

657 Havutçu'ya göre kişiye ilişkin zararlarda, ölüm ve yaralanma sonucu doğan zarar miktarı ne olursa olsun, üretici sorumludur. Türk hukukunda seri üretime tabi mallarda aynı hata nedeniyle kişiye gelen zararlarda üreticinin sorumluluğu azami bir miktarla sınırlandırılmamıştır. Bu durumun, Türk sorumluluk hukuku ilkelerine aykırı olduğu söylenemez. Sorumluluğun azami bir miktarla sınırlandırılmamış olmaması isabetlidir. Bknz. **Havutçu**, s. 142. Kanaatimizce Direktif'in üye ülkelere seri üretime tabi mallar için üreticilerin sorumlu olacağı miktara dair parasal sınır getirmesi düşüncesi isabetlidir. Zira sorumluluk hukukunda bir düzenleme yapılırken hem zarar gören hem de zarara sebebiyet veren kişiler arasında bir denge yaratılarak ilgili düzenlemeler getirilmelidir. Bir üreticinin seri üretime tabi bir ürün sebebiyle meydana gelen ölüm ve yaralanma sonucu doğuran olaylarda, üreticiler için sorumlu olacakları azami sınırın belirlenmesi, üreticilerin piyasada var olması açısından önemlidir. Zira herhangi bir sınır belirlenmemesi, bazı durumlarda üreticilerin ekonomik mahvına sebep olur. Benzer şekilde azami bir sınırın getirilmesi, üreticilerin ülkelerinde yatırım yapmasına ve ülkelerin ekonomik gelişimine katkıda bulunur. Bu bağlamda Türk hukukunda da AB Direktifi'nin öngördüğü ölçüde, bir zararın meydana gelmesi durumunda karşılaşılabilecek zarar miktarı, ödeme durumu vb. birçok değişken göz önüne alınarak kanun koyucu tarafından üreticilerin sorumlu olacağı azami miktarın belirlenmesi isabetli olur. Bu sayede sorumluluk hukukundaki taraflar arasındaki dengenin korunması da sağlanır.

658 Kara'ya göre ÜGTDK'nın zarar ve tazminine ilişkin TBK'ya atıf yapmasının en önemli nedeni, ÜGTDK'nın esas aldığı 85/374 sayılı AB Direktifi m. 9'da üründen kaynaklanan bedensel zararlar ve mala gelen zararlar nedeniyle maddi tazminat dışında, manevi tazminat istenebileceğine yönelik açık bir düzenleme yapılmamış olmasıdır. Bu nedenle kanun koyucu tarafından, hatalı üründen kaynaklanan bedensel zararlar ve mala gelen zararlar dışında, manevi zararların talep edilmesi konusunda, uygulamada ve öğretide tereddüt yaşanmaması bakımından, bu şekilde açıkça bir düzenleme yapılmıştır: **Kara,** s. 373. Kara'nın bu görüşüne katılmıyoruz. Zira Direktif, ürün sorumluluğu kapsamında talep edilebilecek bedensel zararlar ile mala gelen zararlara ilişkin açık ve münhasır bir düzenleme getirmiştir. ProdHaftG'de buna benzer bir düzenleme yaparak, ürün sorumluluğundan kaynaklanan zarar kalemlerine ve bunun tazminine ilişkin açık düzenlemeler içermektedir. Türk hukuku bakımından da benzer bir düzenleme yapılması hem mehaz AB Direktifi hem de sorumluluğun uygulanması bakımından daha isabetli olurdu. Ayrıca manevi tazminata ilişkin Direktif, üye ülkelerin düzenleme yapıp yapmaması konusunu, üye ülkelerin iç hukukuna bırakmıştır. Ürün sorumluluğu kapsamında Türk hukukunda manevi zarar ve bunun tazminine ilişkin bir düzenlemede bulunarak mesele çözümlenebilirdi. Hülasa, kanun yapma tekniği açısından ürün sorumluluğundaki zarar türleri ve bunların tazminine ilişkin ÜGTDK'nın herhangi bir düzenlemede bulunmadan doğrudan TBK'ya atıf yapmasının, mehaz alınan mevzuat kapsamında uygun olmadığı kanaatindeyiz.

zararları karşılarken geniş anlamda zarar, maddi ve manevi zararı kapsar[659]. ÜGTDK m. 6/I'deki zarar, geniş anlamda kullanılmıştır. Zira ÜGTDK m. 6/V'de maddi ve manevi zararın tazminine ilişkin TBK hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmiştir. Bu çerçevede sorumluluğun giderimi, maddi ve manevi tazminat olarak gündeme gelir[660].

ÜGTDK m. 6/I'e göre *"Ürünün bir kişiye veya bir mala zarar vermesi halinde, bu ürünün imalatçısı veya ithalatçısı zararı gidermekle yükümlüdür."* Buna göre meydana gelen zararı gidermekle yükümlü olanlar kural olarak üretici ya da ithalatçıdır. Ürünün birden fazla üreticisi ya da ithalatçısı olması durumunda ise ÜGTDK m. 6/III gereği müteselsil sorumluluk söz konusudur[661].

Tazminat talep edebilecek kişiler açısından ise ÜGTDK, kimlerin ürün sorumluluğu bakımından üreticiye başvurabileceğine dair bir sınırlama getirmemiştir[662]. Bu bakımdan zarar görenin bireysel kullanıcı, tacir ya da esnaf olması herhangi bir önemi haiz değildir. Ayrıca, ürünün kullanıcısı dışında üçüncü kişinin zarar görmesi halinde, doğrudan zarar gören üçüncü kişi ürün sorumluluğuna ilişkin taleplerini üretici ya da ithalatçıya yöneltir. Sonuç olarak ürün sorumluluğu, kusursuz sorumluluk türü olarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla zarar gören ile üretici arasında sözleşme ilişkisinin var olup olmaması, tazminat talep edecek kişilerin tespitinde herhangi bir önem arz etmez. Hatalı ürün sebebiyle zarara uğrayan herkes, zararının giderimi için üreticiye ya da ithalatçıya tazminat talebini ileri sürer.

1.2. MADDİ TAZMİNAT

Ürün sorumluluğunun hüküm ve sonuçlarından ilki, maddi tazminattır. ÜGTDK m. 6/I ve 6/V gereği hatalı ürünün sebebiyet verdiği zararların giderimine ilişkin gündeme gelen ilk tazminat türü kişiye verilen zararların tazminidir. ÜGTDK'nın yollaması sonucunda TBK'da düzenlenen ölüm ve bedensel zararlar, bu kapsamda değerlendirilir[663].

Ölüm halinde uğranılan zararlara ilişkin TBK m. 53 düzenlenmiştir. Buna göre cenaze giderlerinin, ölüm hemen gerçekleşmişse tedavi giderleri ile çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıpların ve ölenin desteğinden yoksun kalan

---

659 **Eren/Dönmez,** s. 1068, Pr. 14; **Antalya,** Cilt II, s. 81; **Baysal,** s. 156, Pr. 2.201.

660 Maddi ve manevi zarar hakkında bknz. İKİNCİ BÖLÜM, 2.2.

661 Ürün sorumluluğunda müteselsil sorumluluk hakkında ayrıntılı bilgi için bknz. İKİNCİ BÖLÜM, 3.4.

662 **Keser,** s. 185; **Sağlam,** s. 227; **Kara,** s. 429; **Ünal/Kalkan,** s. 65; **Çelt,** s. 95; **Al,** s. 1810.

663 **Keser,** s. 179; **Sağlam,** s. 176; **Kanışlı,** s. 1441; **Ünal/Kalkan,** s. 68.

kişilerin bu sebeple uğradıkları kayıpların sorumluluğun süjesi tarafından giderilmesi gerekir.

İstanbul 2. Tüketici Mahkemesi'nin bir kararına konu olan olayda, 22/03/2018 tarihinde davacının annesinin ikâmet ettiği adreste … marka televizyonun patlaması sonucu meydana gelen yanıklar nedeniyle ağır şekilde yaralandığı, daha sonra davacının annesinin hastaneye kaldırıldığı, ancak yapılan tüm tedavilere rağmen 03/04/2018 tarihinde vefat ettiği, alınan ATK raporunda ölüm nedeninin vücudunun %50-60'ını kapsayan 2. ve 3. derece yanık ve gelişen komplikasyonlar olduğunun tespit edildiği belirtilerek maddi tazminat talep edilmiştir[664]. ÜGTDK m. 6/I ve 6/V gereği uğranılan zarar, TBK hükümlerine göre belirlenir. Zarara uğrayan davacının annesi, üründeki hatadan dolayı hayatını kaybetmiştir. Ölüm halinde ortaya çıkan zarar kalemleri TBK m. 53'te sayılmıştır. Bu bağlamda ölenin oğlu (davacı) üreticiden cenaze giderlerini, hastanede ölene kadar geçen sürede görmüş olduğu tedavi giderlerini, çalışma gücünün yitirilmesinden doğan kayıplar ile annesinin desteğinden yoksun kalması durumunda destekten yoksun kalma tazminatını talep edebilir. Zarara ilişkin talep, … marka televizyonun üreticisine yöneltilir.

Ürün sorumluluğunun sonuçlarındaki bir diğer maddi zarar kalemi ise TBK m. 54'teki bedensel zararlardır[665]. Bu zararlar, ölüm durumu hariç zarara uğrayanın beden bütünlüğünde gerçekleşmiş zararların tazminine ilişkindir. Tedavi giderleri, kazanç kaybı, çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıplar ve ekonomik geleceğin sarsılmasından doğan zararlar, bedensel zararlara örnek mahiyetinde sayılmıştır. Bunlar dışında ortaya çıkan ürün sorumluluğu kaynaklı bedensel zararlar da TBK m. 54 kapsamında giderilir.

İstanbul 2. Tüketici Mahkemesi'nin aynı kararına konu olan olayda zarar görenin ölmeyip yaralandığı varsayımından hareketle bedensel zararları örneklendirebilir. Televizyon patlaması sonucunda zarar görenin vücudunun %50-60'ını kapsayan 2. ve 3. derece yanıkların oluşması durumunda bedensel zararlar, TBK m. 54'e göre tespit edilir. Öncelikle … marka televizyonun patlaması sonucunda yanıklara ilişkin zarar görenin tedavi giderleri, ürün sorumluluğu kapsamında üretici tarafından giderilir. Tedavi sürecinde

---

664 İstanbul 2. Tüketici Mahkemesi, 2019/1430 E., 2023/1147 K. Söz konusu olay, niteliği itibariyle ürün sorumluluğun kapsamında olmakla birlikte olayın gerçekleştiği tarihte ÜGTDK yürürlükte olmadığından, ürün sorumluluğu çerçevesinde değerlendirilmemiştir. Ancak sorumluluğun hüküm ve sonuçları bakımından söz konusu olayın, ÜGTDK kapsamında görülmesi durumunda ölüm halinde uğranılan zararların nasıl giderileceği hususu örneklendirilmiştir.

665 **Keser,** s. 180; **Kanışlı,** s. 1441; **Çelt,** s. 94; **Atamer/Kurtulan Gökçe,** s. 566.

çalışmadığı süre boyunca uğradığı kazanç kaybı, varsa yanıklara bağlı olarak çalışma gücü kaybı ve ekonomik geleceğinin sarsılması gibi bedensel zararlar, üretici tarafından ürün sorumluluğu kapsamında karşılanır.

Ürün sorumluluğu sebebiyle üretici tarafından tazmin edilecek bir diğer zarar türü ise şeye verilen zararlara ilişkindir[666]. Öncelikle ÜGTDK, hatalı ürünün bir şeye zarar vermesi halinde sorumluluğa ilişkin düzenleme getirmiştir. Dolayısıyla hatalı ürünün bizatihi kendisinde meydana gelen zararlar, ürün sorumluluğunun kapsamına girmez[667]. Hatalı ürünün başka şeylere vermiş olduğu zararlar, sorumluluğun kapsamındadır ve üretici tarafından giderilir.

Bahse konu İstanbul 2. Tüketici Mahkemesi'nin kararına konu olayda, davacının annesinin vefat etmesinin yanında, televizyonun patlamasına ve akabinde de patlama sonucu oluşan parçacıkların ortama ve odada bulunan müteveffanın vücuduna isabet etmiş, ayrıca yanar vaziyette (yüksek ısı barındıran ve alevli şekilde yanan) odaya dağılan televizyon parçacıklarının oda dahilindeki kolay yanıcı A sınıfı ev eşyaları (perde, koltuk, kanepe, vb.) tutuşma sıcaklığına ulaştırmak suretiyle yangının gelişmesine sebep olmuştur. Odada bulunan perde, koltuk, kanepe, vitrin, halı gibi eşyalar, hatalı ürün sebebiyle yanmıştır. Yangının etkisiyle televizyonun bulunduğu oda kullanılamaz hale gelmiş, tekrardan bir inşaat ve bakım işlemleri yapılmadan oturulması mümkün değildir. Üretici, ürün sorumluluğu kapsamında şeye ilişkin zararları gidermekle yükümlüdür. Zira zarar, hatalı ürün sebebiyle oluşmuştur.

1.3. MANEVİ TAZMİNAT

Ürün sorumluluğunun hüküm ve sonuçlarından bir diğeri ise manevi tazminattır. Hatalı üründen kaynaklanan manevi zararlarda, ÜGTDK m. 6/V uyarınca TBK hükümleri uygulama alanı bulur. Bu bağlamda gündeme gelecek ilk manevi zarar, TBK m. 56'dır. TBK m. 56/I'e göre zarar görenin bedensel bütünlüğünün zedelenmesi durumunda, ürün sorumluluğu kapsamında manevi tazminat gündeme gelir[668].

---

666 **Sağlam,** s. 189; **Baş,** s. 373; **Atamer/Kurtulan Gökçe,** s. 568.

667 **Keser,** s. 183; **Çelt,** s. 94; **Atamer/Kurtulan Gökçe,** s. 568; **Akçura Karaman,** s. 244; **Ünal/Kalkan,** s. 67; **Gümüş,** s. 504.

668 **Sağlam,** s. 243; **Al,** s. 1810; Bedensel bütünlüğün zedelenmesinden kaynaklanan manevi zarar hakkında ayrıntılı bilgi için bknz. **Erlüle, Fulya** (2021) Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat, 3. Baskı, İstanbul, On İki Levha (Kısaltılmışı: Erlüle, Manevi Tazminat), s. 141 vd.; **Kazmaz Tepe, Büşra** (2022) Beden Bütünlüğünün İhlalinden Doğan Tazminat

TBK m. 56/I çerçevesinde manevi tazminatın talep edilebilmesi için üründeki hatanın zarar görenin fiziksel bütünlüğünü ihlal etmiş olması şart değildir[669]. Zira bedensel bütünlük, bünyesinde fiziksel ve ruhsal bütünlüğü barındırır[670]. Ürün sorumluluğu kapsamında manevi tazminatın söz konusu olabilmesi için ürün sorumluluğunun şartlarının gerçekleşmesine ek olarak TBK m. 56/I uyarınca olayın özelliklerinin de göz önünde tutulması gerekir. Hâkim, ürün sorumluluğunun şartlarının oluşmasına ek olarak somut olayın özelliğini değerlendirerek manevi tazminata hükmeder. Sorumluluğun şartları oluşsa bile hâkim, somut olayın özelliklerine göre manevi zararın doğmadığını değerlendirirse, manevi tazminat söz konusu olmaz[671].

TBK m. 56/I hükmüne göre manevi tazminat, zarar gören tarafından talep edilir. Bu durumda manevi tazminatı, kural olarak ürünün üretici ya da ithalatçısı ödemekle yükümlüdür. Birden fazla üretici ya da ithalatçının olması durumunda ise müteselsil sorumluluk gündeme gelir[672].

TBK m. 56/II uyarınca, hatalı ürün sebebiyle ağır bedensel zarar veya ölüm durumlarında da manevi tazminat söz konusu olur[673]. Ağır bedensel zarar veya ölüm durumunda manevi tazminat, TBK m. 56/II uyarınca zarar görenin veya ölenin yakınları tarafından talep edilir. Bir kişinin yakın olarak nitelendirilebilmesi için taraflar arasında mutlaka akrabalık ilişkisi esas alınmamıştır[674]. Kişinin yakın olarak sayılabilmesi ve manevi tazminat talep edilebilmesi için talepte bulunan kişinin ölen veya ağır bedensel zarara uğrayan kişiyle düzenli ve yoğun bir ilişkisinin bulunması ve zarar verici olay sebebiyle

---

Davaları, 1. Baskı, Ankara, Adalet, s. 41. vd.; **Arıkan, Şafak** (2023) Bedensel Zararlarda Manevi Tazminat, 2. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 99 vd.

669 **Sağlam,** s. 199.

670 **Eren,** s. 875, Pr. 2458; **Antalya,** Cilt II, s. 187 vd.; **Kıcalıoğlu,** s. 347 vd.

671 **Eren/Dönmez,** s. 31, Pr. 1358.

672 Bknz. İKİNCİ BÖLÜM, 3.4.

673 **Sağlam,** s. 200; Ağır bedensel zarar veya ölüm halinde zarar görenin ya da ölenin manevi zararı hakkında ayrıntılı bilgi için bknz. **Kıraç Adır, Esma** (2018) Ağır Bedensel Zarar Görenin Yakınlarının Manevi Tazminat Talebi, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 124 vd.; **Sulu, Muhammed** (2016) "Ölüm ve Bedensel Bütünlüğün İhlali Halinde Manevi Tazminat", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 22, S. 3, s. 2743 vd.

674 **Antalya,** Cilt II, s. 190 vd.; **Sulu,** s. 2744; **Remzi/Aydın,** s. 343; Yakın kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bknz. **Kıraç Adır,** s. 81 vd.; **Balcı, Mesut/Soner, Birol/Aydoğan, Bahri/Yener, Ahmet** (2022) İş Kazalarından ve Meslek Hastalıklarından Kaynaklanan Maddi ve Manevi Tazminat Davaları El Kitabı, 1. Baskı, Ankara, Yetkin (Kısaltılmışı: Balcı/Soner/Aydoğan/Yener, El Kitabı), 458 vd.; **Antalya,** Manevi, 69 vd.

manevi olarak etkilenmiş olması gerekir[675]. TBK m. 56/II'ye göre manevi tazminatın ödenmesinde, kural olarak ürünün üreticisi ya da ithalatçısı yükümlüdür. Birden fazla üretici ya da ithalatçının olması durumunda ise müteselsil sorumluluk hükümleri uygulanır.

Örneğin Yargıtay kararına konu olan bir olayda, davacıların küçük kızı çamaşır makinesinin içerisine girip havasız kalması sebebi ile hayatını kaybetmiştir[676]. Ölen kızın anne ve babası, TBK m. 56/II uyarınca manevi tazminat talep etmiştir. Kararda *"manevi tazminat yönünden yapılan değerlendirmede; dosya kapsamı, zarara yol açan üründeki hatanın boyutu, meydana gelen olayın vahameti, üretici olan davalının bilim ve tekniğin gerekli kıldığı son durumu dikkate almadan ürün tasarlaması, tarafların sosyal ve ekonomik durumu, vefat eden çocuğun yaşı, ailenin yaşadığı elemin boyutu, paranın alım gücü dikkate alınarak…"* manevi tazminata hükmedilmiştir. Somut olayda görüldüğü gibi, ürün sorumluluğu çerçevesinde zarara uğrayan bir kişinin ölmesi durumunda, yakınlarının TBK m. 56/II uyarınca manevi tazminat talep edilebilmesi mümkündür.

Hatalı ürünün yol açtığı manevi zararlarda, ÜGTDK m. 6/V uyarınca uygulanacak diğer bir hüküm TBK m. 58'dir[677]. Buna göre hatalı üründen dolayı kişilik hakkının zarara uğraması durumunda manevi tazminat söz konusu olur. Manevi tazminatın talep edilip edilemeyeceği, bir malın zarar görmesi durumunda da önem taşır. Hatalı ürün, kişinin manevi olarak değer verdiği bir mala zarar verebilir. Örneğin, hatalı bir televizyon sonucu çıkan yangında, zarar gören kişinin vefat eden ailesine ait eşyaların ya da fotoğrafların yanması mümkündür. Bu bağlamda, ÜGTDK m. 6 ve TBK m. 58'deki şartların gerçekleşmesi durumunda manevi değeri olan bir eşyanın zarar görmesi durumunda üreticiden veya ithalatçıdan manevi tazminat talep edilebilir[678]. Birden fazla üreticinin ya da

---

675 **Kılıçoğlu,** s. 562, Pr. 2943; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 473, Pr. 1223; **Çakırca, Seda İrem** (2013) "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Ağır Bedensel Zararlarda Yakınların Manevi Tazminat Talebi", Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, C. 8, S. Özel, s. 801 vd.

676 Yargıtay 3. HD., 23.01.2024 T., 2023/2691 E., 2024/326 K. Söz konusu olay, niteliği itibariyle ürün sorumluluğun kapsamında olmakla birlikte olayın gerçekleştiği tarihte ÜGTDK yürürlükte olmadığından, ürün sorumluluğu çerçevesinde değerlendirilmemiştir. Ancak sorumluluğun hüküm ve sonuçları bakımından söz konusu olayın, ÜGTDK kapsamında görülmesi durumunda ölüm halinde uğranılan TBK m. 56/II'de düzenlenen manevi zararların nasıl giderileceği hususu örneklendirilmiştir.

677 **Sağlam,** s. 201; **Gümüş,** s. 504; Kişilik hakkının zedelenmesi sebebiyle manevi zarara ilişkin ayrıntılı bilgi için bknz. **Antalya,** Manevi, s. 47 vd.; **Oğuzman/Öz,** s. 255, Pr. 707 vd.; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 470, Pr. 1216 vd.; **Özkan, Hasan** (2015) Açıklamalı-İçtihatlı Asliye Hukuk Davaları ve Tatbikatı-Tazminat, 1. Baskı, İstanbul, Legal (Kısaltılmışı: Özkan, Tazminat), s. 777 vd.; **Kıcalıoğlu,** s. 356 vd.

678 **Kılıçoğlu,** s. 565, Pr. 2960; **Remzi/Aydın,** s. 344; **Antalya,** Cilt II, s. 167 vd.

ithalatçının olması durumunda ise, TBK m. 58'deki manevi tazminata ilişkin de müteselsil sorumluluk söz konusudur.

2. MÜTESELSİL SORUMLULUK

2.1. Genel Olarak

Haksız fiil teşkil eden bir eylem neticesinde meydana gelen zarardan birden fazla kişinin sorumlu tutulması mümkündür. Bu durumda zararı kimin ne şekilde gidereceği sorunu gündeme gelir. İşte bu sorunun çözümü için getirilen müessese, müteselsil sorumluluk (aynı zarardan birden fazla kişinin sorumluluğu) olarak adlandırılır.

Müteselsil sorumluluk, haksız fiile münhasır olarak TBK m. 61 ve 62'de düzenlenmiştir[679]. Müteselsil sorumluluk, esas olarak borçlu olan kimselerin arasındaki borç ilişkilerini düzenler. Müteselsil borç ilişkisi, temelinde borçlulardan her birinin alacaklıya/alacaklılara karşı borcun tamamından sorumlu olduğu, müteselsil borçlulardan herhangi birinin ödeme yaptığı durumda ise ödeme miktarınca diğer borçluların borçtan kurtulduğu ilişkidir[680].

2.2. Ürün Sorumluluğunda Müteselsil Sorumluluk

2.2.1. Müteselsil Sorumlular

Ürün sorumluluğuna ilişkin ÜGTDK m. 6/III'te *"Ürünün sebep olduğu zarardan birden fazla imalatçı veya ithalatçının sorumlu olması halinde, bunlar müteselsilen sorumlu tutulurlar."* hükmü düzenlenmiştir. Bu sayede kanun koyucu, zarar görene müteselsil sorumluluğun sağladığı imkânlardan faydalanma olanağı tanımıştır.

ÜGTDK m. 6/III, ürün sorumluluğundan kaynaklanan taleplerde, sorumluluğun süjesinin birden çok kişi olması durumunda, müteselsil sorumluluğun varlığını düzenlemiştir[681]. Dolayısıyla müteselsil sorumluluk, kanunla düzenlendiğinden

---

679 TBK m. 161 vd. hükümlerinde ise müteselsil borçluluğun genel esasları düzenlenmiştir.

680 **Yağcıoğlu, Ali Haydar** (2014) Haksız Fiil Sebebiyle Aynı Zarardan Birden Fazla Kimsenin Müteselsil Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Adalet, s. 7; **Dalcı Özdoğan, Nurcihan** (2015) Müteselsil Sorumluluk, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 39 vd.; **Kılıçoğlu,** s. 577, Pr. 3017 vd.; **Antalya,** s. 646, Pr. 2786 vd.; **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 451, Pr. 1170 vd.; **Eren,** s. 895, Pr. 1522 vd.; **Reisoğlu,** s. 210 vd.; **Hatemi/Gökyayla,** s. 188, Pr. 2 vd.; Öğretide müteselsil borç ilişkisinde tek bir dar anlamda borç ilişkisi mi yoksa borçlu sayısı kadar dar anlamda borç ilişkisi mi olduğu husus tartışmalıdır. Bknz. **Oğuzman/Öz,** s. 461, Pr. 1339 vd.; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop,** s. 289 vd.

681 Ürün sorumluluğundan kaynaklanan bir uyuşmazlıkta davacının (zarar gören), davalıların müteselsil sorumlu olmasına rağmen bu yönde bir talebinin olmaması durumunda hâkimin müteselsil sorumluluğu re'sen dikkate alıp almayacağı hususu da öğretide tartışmalıdır. Keser'e göre zarar gören,

sorumluluğun varlığına dair herhangi bir tartışma söz konusu değildir. ÜGTDK'ya göre ürün sorumluluğunda müteselsil sorumluluk, üretici ya da ithalatçı arasında söz konusu olur[682]. Bir ürünün birden fazla üreticisinin olması durumunda, üreticiler kendi aralarında müteselsil sorumlu olacaktır. Benzer şekilde bir ürünün birden fazla ithalatçısının olması durumunda da ithalatçılar, kendi aralarında müteselsilen sorumludur.

ÜGTDK, sadece üretici ve ithalatçı arasında müteselsil sorumluluğun uygulanacağını düzenlemiştir. Dağıtıcı ve yetkili temsilcinin müteselsil sorumluluğun kapsamına alınmaması yerindedir. Zira asıl sorumluluk, üretici ya da ithalatçıya yüklenmiştir. ÜGTDK'ya göre dağıtıcının sorumluluğu istisnai olarak kabul edilmiştir. Yetkili temsilcinin ise üründen kaynaklı tazminat sorumluluğu söz konusu değildir. Hal böyle iken, sorumluluğun asıl süjeleri arasında müteselsil sorumluluğa yer verilmesi isabetlidir.

2.2.2. Dış İlişkide Müteselsil Sorumluluk

Ürün sorumluluğunda müteselsil sorumluluğun kabul edilmesinin belli başlı sonuçları mevcuttur. Bunlardan ilki, zarar görenin dilediği kişiye başvurulabilmesidir. Bir ürünün hatalı olması sebebiyle zarara uğrayan, sorumluluğun süjesi birden fazla ise, müteselsil sorumluluğun özelliği itibariyle tercih edilen sorumluya başvurabilir[683].

Talebin miktarı açısından da müteselsil sorumluluğun bir gereği olarak zarar gören, zararının tamamını herhangi birinden talep edebileceği gibi tüm sorumlulara karşı da ileri

---

ürün sorumluluğuna ilişkin tazminat talebinde, sorumluların müteselsil olarak sorumlu tutulmasına yönelik talepte bulunmasa dahi, hukuki sebebe özgü bir müteselsil sorumluluk düzenlendiğinden hâkim, taleple bağlılık ilkesini uygulamamalıdır. **Keser,** s. 217. Ancak kanaatimizce bu görüş yerinde değildir. Zira müteselsil sorumluluğun sırf kanunda belirlenmesi, doğrudan talep edilmese dahi hâkim tarafından re'sen dikkate alınacağı yönünde yorumlanmamalıdır. Kaldı ki hâkim, ancak kamu düzenine ilişkin bir hususta re'sen araştırma ilkesini uygulayabilir. Ürün sorumluluğuna ilişkin müteselsil sorumluluk düzenlemesi kamı düzenine ilişkin bir özellik arz etmediğinden, burada tasarruf ilkesi uygulanmalıdır. Dolayısıyla davacı, müteselsil sorumluluğa ilişkin bir talepte bulunmamış olsa dahi hâkim, bunu dikkate alarak karar vermelidir. Yargıtay, müteselsil sorumluluğa hükmedilebilmesi için davacının talebinin varlığını arar. Bknz. Yargıtay 17 HD., 19.03.2019 T., 2019/616 E., 2019/3219 K.

682 ÜGTDK'da *"birden fazla imalatçı ya da ithalatçı"* hükmünden yalnızca müteselsil sorumluluğun üretici ile ithalatçı arasında söz konusu olacağı anlamı çıkmaz. Bir ürünün birden fazla üreticisi ya da ithalatçı olması durumunda üreticilerin ya da ithalatçıların kendi aralarında da müteselsil sorumluluğun söz konusu olacağı kabul edilmelidir. Bknz. **Sağlam,** s. 261.

683 Ürün sorumluluğunda kural olarak üretici sorumludur. Ancak ürünün ithal edilmiş bir ürün olması durumunda, üreticiyle beraber ithalatçı da sorumlu tutulabilir. ÜGTDK m. 11 uyarınca bazı durumlarda dağıtıcının da sorumluluğu gündeme gelebilir. Bknz. **Keser,** s. 218; **Sağlam,** s. 262.

sürebilir. Sorumluluğun süjeleri arasında iç ilişkide sorumlu olunacağı miktara yönelik bir anlaşma olsa bile bu husus, zarara uğrayana karşı ileri süremez.

Müteselsil sorumluluğun getirdiği bir diğer imkân ise zarar kaynaklı sorumluluk altında bulunanların her birinin kendisine ilişkin savunmalarını ileri sürebilmesidir. Ürün sorumluluğu kapsamındaki zarara ilişkin sorumlulardan herhangi birine karşı zamanaşımının kesilmesi durumunda, TBK m. 155/I gereği diğer borçlular açısından da zamanaşımı kesilecektir. ÜGTDK'da belirlenen hem üç yıllık hem de on yıllık zamanaşımı süreleri kesilir[684]. TBK m. 166/I uyarınca, ürün sorumluluğunun konusuna giren zararın, sorumluluğun süjelerinden herhangi biri tarafından ifa ya da takasla sona erdirilmişse, bu oranda diğer borçlular borcundan kurtulmuş olacaktır.

2.2.3. İç İlişkide Müteselsil Sorumluluk

Müteselsil sorumlulardan herhangi birisi, zarar görenin zararını tazmin edebilir. Bu durumda müteselsil sorumlular arasındaki ilişkinin ne şekilde tesis edileceği gündeme gelir.

İç ilişkide müteselsil sorumluluk açısından öncelikle müteselsil sorumlulukların sorumlu oldukları oranların belirlenmesi gelir. Üretici ya da ithalatçının müteselsil sorumlu olduğu durumda, sorumlulukların belirlemesinde TBK m. 62 hükmünde faydalanılabilir. TBK m. 62 uyarınca, somut olayın bütün durum ve koşulları, özellikle de sorumlulardan her birine yüklenebilecek kusurun ağırlığı ve yoğunluğu dikkate alınarak sorumluların sorumlu olduğu oran belirlenir.

Ürün sorumluluğundan kaynaklan bir zararın giderilmesinde müteselsil sorumlulardan herhangi biri zararı karşılamış olabilir. Bu durumda sorumluluğun süjeleri arasında rücu ilişkisi gündeme gelecektir[685]. TBK m. 62/II gereği tazminatta kendi payına düşen kısımdan daha fazlasının ödenmesi durumunda, fazla ödeme yapan ödeyen kişi, diğer müteselsil sorumlulara karşı rücu hakkına sahip olmakla beraber zarar görenin haklarına da halef olur. Yine TBK m. 167/II uyarınca da sorumlular, ödenen tazminat miktarına ilişkin rücu müessesine göre aralarındaki ilişkiyi tesis eder.

---

684 Keser'in haklı olarak belirttiği üzere, 85/374 sayılı AB Direktifi m. 11 ile düzenlenen azami sorumluluk süresi, hukuki niteliği itibariyle hak düşürücü süre olduğundan, kesilmesi mümkün değildir. Bknz. **Keser,** s. 219.

685 **Keser,** s. 220 vd.; **Sağlam,** s. 264 vd.; Müteselsil sorumlulukta rücu hakkında ayrıntılı bilgi için bknz. **Dalcı Özdoğan,** s. 85 vd.; **Aşık Zerdali, Sebanur** (2021) Müteselsil Sorumlulukta Zarar Verenlerin Birbirine Karşı Rücu İlişkisi, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 47 vd.; **Yağcıoğlu,** s. 248 vd.

2. SORUMLULUKTAN KURUTULUŞ KANITLARI

Ürün sorumluluğu çerçevesinde gerekli tüm şartların gerçekleşmesi durumunda, üretici ya da kanunun üretici gibi saydığı kimselerin sorumluluğu gündeme gelir. Ancak kanun koyucu, sorumluluk meydana gelmeden önce üreticiye sorumlu olmadığını ispat etmesine yönelik bazı kurtuluş kanıtlarını getirme imkânı sağlamıştır.

Üreticinin sorumluluktan kurtuluş kanıtları, ÜGTDK m. 21/II ile düzenlenmiştir. Buna göre *"İmalatçı veya ithalatçı; a) Ürünü piyasaya kendisinin arz etmediğini, b) Uygunsuzluğun dağıtıcının veya üçüncü bir tarafın ürüne müdahalesinden veya kullanıcıdan kaynaklandığını, c) Üründeki uygunsuzluğun, teknik düzenlemelere veya diğer zorunlu teknik kurallara uygun olarak üretilmesinden kaynaklandığını, ispatladığı takdirde bu Kanunda düzenlenen idari yaptırımlar uygulanmaz."* Söz konusu madde esas olarak üretici veya ithalatçının ÜGTDK'da belirtilen idari sorumluluklarına ilişkin bir düzenlemeyi ihtiva eder[686]. Burada kanun koyucu, esas olarak hangi durumların varlığı halinde sorumluluğun süjesinin kanunda belirtilen idari yaptırımlardan sorumlu olmayacağını hüküm altına almıştır. ÜGTDK m. 21/III, *"İmalatçı veya ithalatçı, ikinci fıkrada belirtilen şartlardan birini ispatladığı takdirde, 6 ncı maddede belirtilen tazminat sorumluluğu kalkar. Zararın, üründeki uygunsuzluğun yanı sıra üçüncü bir kişinin fiili veya ihmalinden kaynaklanmış olması imalatçı veya ithalatçının 6 ncı maddede düzenlenen tazminat sorumluluğunu azaltmaz. Ancak, imalatçı veya ithalatçının üçüncü kişiye rücu hakkı saklıdır."* şeklinde düzenlenmiştir. Bu çerçevede kanun koyucu, idari yaptırımlar ile alakalı olarak sağlamış olduğu sorumluluktan kurtuluş kanıtlarının, ÜGTDK m. 6'da kusursuz sorumluluk olarak düzenlenen ürün sorumluluğunda da geçerli olacağına yönelik bir atıf hükmü getirmiştir. ÜGTDK'nın düzenlemiş olduğu sorumluluktan kurtuluş sebepleri tahdidi olarak sayılmıştır[687]. Dolayısıyla başka herhangi bir sebep, sorumluluğa ilişkin kurtuluş kanıtı sunma imkânı sağlamaz.

ÜGTDK m. 21/IV ise *"Zararın, üründeki uygunsuzluğun yanı sıra zarar görenin veya zarar görenin sorumluluğundaki bir kişinin kusurundan kaynaklanmış olması halinde, imalatçı veya ithalatçının 6 ncı maddede düzenlenen tazminat sorumluluğu, hal ve şartlara göre azaltılabileceği gibi tamamen de kaldırılabilir."* Kanun koyucu, bu düzenleme ile

---

686 **Sağlam,** s. 307; **Oğuzer, Pelin/Baysal, Başak** (2022) "Ürün Güvenliği ve Ürün Sorumluluğu Ekseninde Sorumluluktan Kurtuluş Sebepleri": Atamer, Yeşim/Baysal, Başak (Editörler), Ürün Sorumluluğu, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s. 123.

687 **Sağlam,** s. 307; **Kara,** s. 98; **Çelt,** s. 102; **Ünal/Kalkan,** s. 73.

üründeki uygunsuzluğun yanı sıra, zarar görenin bizzat kendi kusurundan ya da zarar görenin sorumluluğunda bulunan bir kimsenin kusurundan ötürü de üretici ya da ithalatçının sorumluluğunun kısmen ya da tamamen ortadan kalkabileceği hususunda hâkime takdir yetkisi tanımıştır.

Sorumluluğu sınırlayan ya da ortadan kaldıran sebepler, 85/374 sayılı AB Direktifi m. 7 ile düzenlenmiştir. Buna göre *"Üretici, aşağıda bulunan hallerden birini ispatlarsa, bu Direktif'e göre sorumlu olmaz. Bu haller a) Ürünün piyasaya arz edilmemiş olması, b) Hal ve şartlardan, zarara sebebiyet veren hatanın ürünün piyasaya arz edildiği sırada mevcut olmadığının veya hatanın daha sonra ortaya çıktığının söylenebilmesi, c) Ürünün ne satılmak ya da başka yollarla piyasaya arz edilmek üzere ticari amaçla üretilmiş ne de mesleki faaliyeti kapsamında üretilmiş ya da piyasaya arz edilmiş olması, d) Hatanın, üye ülkenin bağlayıcı ve uyulması zorunlu düzenlemelerine uyulmasından kaynaklanması, e) Ürünün piyasaya arz edilme anındaki bilim ve teknik (teknolojik) imkânlara göre, hatanın anlaşılmasının mümkün olmaması, f) Bir bütünleyici parçanın üreticisinin sorumluluğunun söz konusu olduğu durumlarda hatanın, nihai ürünün tasarımından ya da nihai ürünün üreticisinin talimatlarına uyulmasından kaynaklanması."* ProdHaftG § 1/II[688] ve PrHG § 5[689] de Direktif ile benzer bir düzenleme ihtiva ederek sorumluluktan kurtuluş kanıtlarını düzenlemiştir.

Sorumluluktan kurtuluş kanıtlarının ÜGTDK ve Direktif'teki düzenleniş şekilleri karşılaştırıldığında; ilk olarak ÜGTDK'da yer alan kurtuluş kanıtlarının genel olarak

---

688 *"2) Eğer, 1. Üretici, ürünü piyasaya arz etmemişse, 2. Hal ve şartlardan, zarara neden olan üründeki hatanın üreticinin ürünü piyasaya arz ettiği sırada mevcut olmadığı çıkarılabiliyorsa, 3. Üretici, ürünü ne satış veya başka yollarla piyasaya arz etmek üzere ticari amaçla üretmiş ne de mesleki faaliyet çerçevesinde üretmiş veya piyasaya arz etmişse, 4. Üründeki hata, ürünün piyasaya arz edildiği sırada uyulması zorunlu hukuki düzenlemelere uyulmasından kaynaklanıyorsa, 5. Ürünün piyasaya arz edildiği andaki bilim ve tekniğin el verdiği imkânlara göre üründeki hatanın anlaşılması mümkün değilse, üreticinin giderim yükümlülüğü ortadan kalkar. 3) 1. Hataya, bütünleyici parçanın birleştirildiği nihai ürünün tasarımının veya nihai ürünün üreticisinin talimatlarına uyulmasının neden olması durumunda da bütünleyici parçanın üreticisi giderimle yükümlü tutulmaz. 2. Birinci cümle, hammadde üreticisi için kıyasen uygulanır."*

689 *"1. Üretici, aşağıdaki hallerden birinin varlığını kanıtladığı takdirde sorumlu tutulamaz. a) Üreticinin ürünü piyasaya arz etmemiş olması, b) Hal ve şartlardan, zarara neden olan hatanın ürünün piyasaya arz edilme anında mevcut olmadığının anlaşılabilmesi, c) Üreticinin ürünü ne satış veya başka yollarla piyasaya arz etmek üzere ticari amaçla üretmiş ne de mesleki faaliyet çerçevesinde üretmiş veya piyasaya arz etmiş olması, d) Üründeki hatanın, ürünün piyasaya arz edildiği sırada uyulması zorunlu hukuki düzenlemelere uyulmasından kaynaklanması, e) Ürünün piyasaya arz edildiği andaki bilim ve tekniğin el verdiği imkânlara göre üründeki hatanın anlaşılmasının mümkün olmaması. 2. Bütünleyici parçanın veya hammaddenin üreticisi, hatanın, hammaddenin işlendiği veya bütünleyici parçanın birleştirildiği nihai ürünün tasarımının neden olduğunu veya hatanın, bu ürünün üreticisi tarafından verilen talimatın sebep olduğunu kanıtladıklarında da sorumlu tutulmazlar."*

Direktif ile uyumlu olduğu ifade edilebilir. Ancak ÜGTDK, Direktif'in yer verdiği gelişim riski savunması düzenlememiştir. Ayrıca kanun koyucu, ürünün ne satılmak ya da başka yollarla piyasaya arz edilmek üzere ticari amaçla üretilmiş ne de mesleki faaliyeti kapsamında üretilmiş ya da başka yollarla piyasaya arz edilmiş ve bir bütünleyici parçanın üreticisinin sorumluluğunun söz konusu olduğu durumlarda hatanın, nihai ürünün tasarımından ya da nihai ürünün üreticisinin talimatlarına uyulmasından kaynaklanmış olması kurtuluş kanıtlarına yer vermemiştir. ÜGTDK m. 5 gereği Türk ürün sorumluluğunda karine olarak bir ürünün hatasız (güvenli) olduğu kabul edilmiştir. Bu doğrultuda üreticiye ürünün teknik düzenlemesinin insan sağlığı ve güvenliğine ilişkin hükümlere uygun olduğunu kanıtlayarak sorumluluktan kurtulma imkânı tanınmıştır. Bu durumun Direktif'e göre daha geniş bir kurtuluş kanıtı getirme imkânı sağladığı kanaatindeyiz.

2.1. ÜRETİCİNİN ÜRÜNÜ PİYASAYA ARZ ETMEMESİNİ İSPAT

ÜGTDK ile getirilen üreticinin sorumluluktan kurtuluş kanıtı getirmesine olanak sağlayan ilk durum, üreticinin ürünü piyasaya arz etmemesidir. Üretici ya da ithalatçı ÜGTDK m. 21/II-a uyarınca *"ürünü piyasaya kendisinin arz etmediğini"* ispatladığı takdirde, ÜGTDK'da düzenlenen ürün sorumluluğuna ilişkin tazminat sorumluluğu doğmaz[690].

Benzer hüküm, kanunun mehaz aldığı 85/374 sayılı AB Direktifi'nde de düzenlenmiştir. Direktif m. 7/a'ya göre *"ürünün piyasaya arz edilmemiş olması"* ispatlandığı takdirde, üretici ya da ithalatçı, ürün sorumluluğu çerçevesinde herhangi bir yükümlülük altına girmez. Alman hukukunda ise benzer durum, ProdHaftG § 1/II-1'de *"üretici, ürünü piyasaya arz etmemişse"* şeklinde düzenlenmiştir[691]. İsviçre hukukunda ise üreticinin ürünü piyasaya arz etmemesini düzenleyen kurtuluş kanıtı, PrHG § 5/I-a'da *"üreticinin ürünü piyasaya arz etmemiş olması"* ifadesiyle hüküm altına alınmıştır[692].

ÜGTDK'da düzenlenen ürünün üretici tarafından piyasaya arz edilmemiş olmasına yönelik kuruluş kanıtı, karşılaştırmalı hukuktaki hükümlerle benzerlik gösterir. Bu kurtuluş kanıtı, kendi içerisinde iki önemli noktayı içerir. Bunlardan ilki, ürünün piyasaya hiç arz

---

690 **Oğuzer/Baysal,** s. 129; *"Üreticinin sorumluluğuna gidilebilmesi için öncelikle zarara konu olduğu iddia edilen malın üreticiye ait olduğu şüpheye mahal vermeyecek şekilde tespit edilmeli…"*: Yargıtay 13. HD., 26.11.2015 T., 2015/15011 E., 2015/34674 K.

691 **Bamberger/Roth/Hau/Poseck Kommentar/Förster,** § 1, Nr. 36; **Bartl,** § 1, Nr. 41; **Erman/Wilhelmi,** § 1, Nr. 6; **Rolland,** § 1, Nr. 103.

692 **BaslerK/Fellmann,** § 5, Nr. 1; **Fellmann/Kottmann,** s. § 5, Nr. 1882.

edilmemesi, diğeriyse ürünün bizatihi üretici tarafından piyasaya arz edilmemiş olmasıdır. Bir ürünün piyasaya arz edilebilmesi için aranan şartlar, üreticinin iradesi ve rızasıdır[693]. Bir ürün, üreticisinin iradesi ve rızası dışında piyasaya sürülmüşse, bu durumda ürünün piyasaya arzından bahsetmek mümkün değildir.

Söz konusu kurtuluş kanıtındaki en önemli nokta, ürünün piyasaya arzına ilişkindir. Piyasaya arz, ÜGTDK m. 3/I-k'da *"ürünün piyasada ilk kez bulundurulması"* şeklinde tanımlanmıştır. Bir ürünün piyasada ilk kez bulundurulması, ürünün üreticisinin iradesi ve rızası doğrultusunda üreticinin hâkimiyet alanından çıkarak piyasaya sürülmesi olarak ifade edilebilir[694]. Üreticinin iradesi ve rızası olmadan bir ürünün, üreticinin hâkimiyet alanından çıkarılarak piyasaya arz edilmesi durumunda, ürün sorumluluğu gündeme gelmez. Örneğin üreticinin üretmiş olduğu ancak henüz piyasaya arz etmediği ürünlerin bulunduğu yerden çalınarak piyasaya arz edilmesi durumunda, üreticinin iradesi ve rızasından bahsedilemez. Bu durumda üretici, ürünlerin çalınarak piyasaya arz edildiğini ispatladığı takdirde, üreticinin o ürünlerden kaynaklanacak zararlardan sorumluluğu söz konusu olmaz.

2.2. UYGUNSUZLUĞUN DAĞITICININ VEYA ÜÇÜNCÜ BİR TARAFIN ÜRÜNE MÜDAHALESİNDEN VEYA KULLANICIDAN KAYNAKLANMASI

ÜGTDK ile düzenlenen ve üreticiye sorumluluktan kurtuluş kanıtı getirme imkânı sağlayan ikinci durum ise üründeki hatanın, dağıtıcının veya üçüncü bir tarafın ürüne müdahalesinden veya kullanıcıdan kaynaklanmasıdır. Bu kurtuluş kanıtı, ÜGTDK m. 21/II-b'de *"Uygunsuzluğun dağıtıcının veya üçüncü bir tarafın ürüne müdahalesinden veya kullanıcıdan kaynaklandığını"* şeklinde düzenlenmiştir.

Karşılaştırmalı hukukta ise benzer bir kurtuluş kanıtına yer verilmiştir. 85/374 sayılı AB Direktifi m. 7/b'de *"Hal ve şartlarda, zarara neden olan hatanın ürünün piyasaya arz edildiği sırada mevcut olmadığının veya hatanın daha sonra ortaya çıktığının"* ispatlanması durumunda, üretici sorumluluktan kurtulabilir. ProdHaftG § 1/II-2, Direktif'te yer alan bu

---

693 **Kırca,** s. 167; **Aydos,** s. 194; **Fellmann/Kottmann,** s. § 5, Nr. 1881; **Heck,** s. 67; **Nomos/Ehring,** § 1, Nr. 48.

694 **Kullmann,** s. 47 vd.; **Fellmann/Kottmann,** § 5, Nr. 1182 vd.; **Kapoor,** § 1, Nr. 45 **Sağlam,** s. 311; Havutçu'ya göre *"piyasaya sürme açısından, üreticinin iradi olarak ürün üzerinden zilyetliğini kaldırması, ürünü başkasının egemenlik alanına sokması gerekir."* Bknz. **Havutçu,** s. 102; Akçura Karaman ise *"ürünün öncelikle üretim sürecinden çıkması, sonrasında da pazara/dağıtım zincirine sokulmuş olması"* halinde piyasaya arzın gerçekleşeceğini savunmaktadır. Bknz. **Akçura Karaman,** s. 342; ABAD kararlarına göre ise piyasaya arz, ürünün ürettim safhasından çıkarak kullanılmak ya da tüketilmek üzere kamuya sunulduğu haliyle pazarlama sürecinin başlatıldığı zamandır. Bknz. ABAD C-127/04, 09.02.2006; ABAD C-203/99, 10.05.2001

düzenlemeyi *"Hal ve şartlardan hareketle, zarara neden olan üründeki hatanın üreticinin ürünü piyasaya arz ettiği sırada mevcut olmadığı çıkarabiliyorsa"* ifadeleri ile Alman hukukuna aktarmıştır[695]. İsviçre hukukunda ise PrHG § 5/I-b ile bu kurtuluş kanıtı, *"Hal ve şartlardan, zarara neden olan hatanın ürünün piyasaya sürülmesi sırasında mevcut olmadığının anlaşılabilmesi"* şeklinde düzenlenmiştir[696].

85/374 sayılı AB Direktifi'ne göre üretici, mevcut hal ve şartlar çerçevesinde, zarara neden olan hatanın, ürünün piyasaya sürülmesi sırasında mevcut olmadığını ya da hatanın sonradan meydana geldiğinin muhtemel olduğunu ispatlayarak sorumluluktan kurtulabilir. Alman ve İsviçre hukukunda ise Direktif'te yer alan *"hatanın daha sonra ortaya çıktığı"* ifadesine yer verilmemiştir. Karşılaştırmalı hukukta yer alan kurtuluş kanıtına ilişkin düzenlemelerin altında esas olarak bir üründe piyasaya arz edildiği sırada mevcut olmayan ve sonradan meydana gelen hatalardan üreticinin sorumlu olmaması düşüncesi yatmaktadır[697]. Burada üreticinin üründe herhangi bir hata olmadan piyasaya sürdüğü, ancak daha sonra piyasada yer alan diğer aktörlerin etkisiyle üründe hatanın gerçekleşebilme ihtimali esas alınmıştır[698]. Dolayısıyla bu kurtuluş kanıtı, ürünün üretim sürecinden çıktığı sırada herhangi bir hataya sahip olmadığı, ancak piyasaya arz edildikten sonra başka sebeplerle üründe hatanın olması durumunda gündeme gelir.

ÜGTDK'da yer alan kurtuluş kanıtı, düzenleniş biçimi itibariyle karşılaştırmalı hukukta yer alan hükümlere göre farklılık göstermektedir. İlk olarak karşılaştırmalı hukukta ürünün piyasaya sürüldüğü esnada mevcut olmayan bir hatanın sonradan ortaya çıkması hüküm altına alınmıştır[699]. Bu düzenleme, görüldüğü gibi genel ifadelerle kaleme alınmıştır. Burada genel ifadelerle kurtuluş kanıtının sınırlandırılmaması amaçlanmıştır. Kaldı ki ürün piyasaya arz edildikten sonra, üründeki hatanın meydana gelmesinde birden çok kişinin sorumluluğu bulunabilir. Ürünün dağıtılması, taşınması, paketlenmesi vb. süreçlerinde yer alan herhangi biri ya da kullanıcının kendisi, üründeki hataya sebebiyet vermiş olabilir. ÜGTDK ise bu kurtuluş kanıtında bir sınırlamaya gitmiş ve hatanın dağıtıcı üçüncü bir taraf

---

695 Ayrıntılı bilgi için bknz. **Bamberger/Roth/Hau/Poseck Kommentar/Förster,** § 1, Nr. 42 vd.; **Erman/Wilhelmi,** § 1, Nr. 7; **Palandt/Sprau,** § 1, Nr. 17.

696 Ayrıntılı bilgi için bknz. **BaslerK/Fellmann,** § 5, Nr. 6 vd.; **Fellmann/Kottmann,** § 5, Nr. 1185.

697 **Bartl,** § 1, Nr. 47; **Heck,** s. 67; **Soergel/Krause,** § 1, Nr. 10.

698 **Kapoor,** § 1, Nr. 77; **Kullmann,** s. 51; **Prey,** s. 51.

699 **Sağlam,** s. 312; **Oğuzer/Baysal,** s. 133.

ya da kullanıcıdan kaynaklanması şeklinde düzenlemiştir[700]. ÜGTDK'da yer alan üçüncü taraf ifadesinden hareketle, düzenlemede herhangi bir sınırlandırmanın bulunmadığı savunulabilir. Ancak kanun koyucunun bu şekilde açıkça dağıtıcı, üçüncü kişi ya da kullanıcı ifadelerine yer vermesi, mehaz AB Direktifi ile karşılaştırıldığında, bu kurtuluş kanıtının sınırlandırıcı olduğu yorumlarına sebebiyet verebilir. ÜGTDK'da yer alan ifade, üretici dışında kalan herkesi kapsamaktadır[701]. Dolayısıyla ÜGTDK'daki düzenleme, pratik bir faydası olmaması ve mehaz Direktif ile farklılık göstermesi hasebiyle eleştirilebilir.

ÜGTDK'da yer alan düzenleme ile karşılaştırmalı hukukta yer alan düzenlemelerin ayrıştığı bir diğer husus ise ispata ilişkinidir[702]. AB Direktifi, Alman ve İsviçre hukuklarında hal ve şartlardan hareket edilerek zarara neden olan hatanın, ürünün piyasaya arz edilmesi sırasında mevcut olmadığının anlaşılabilmesi düzenlemiştir. Burada üreticinin, hatanın mevcut olmadığının ya da daha sonra meydana geldiğinin muhtemel olduğunu ispatlaması gerekir[703]. Olgunun muhtemel olduğunun ispatlanması yerindedir. Zira üreticiden ürün kendi hâkimiyet alanından çıktıktan sonra meydana gelebilecek bir hatayı kesin olarak ispatlaması beklenemez. ÜGTDK'da ise ispat yükünün hafifletilmesine ilişkin herhangi bir ifadeye yer verilmemiştir. Mehaz düzenleme olan 85/374 sayılı AB Direktifi'nden hareket edilerek, Türk hukukunda da söz konusu kurtuluş kanıtı için muhtemel ispat yeterli kabul edilmelidir[704].

2.3. TEKNİK DÜZENLEMELERE VEYA DİĞER ZORUNLU TEKNİK KURALLARA UYGUN OLARAK ÜRETİLMESİNE RAĞMEN ÜRÜNDE HATANIN BULUNMASI

ÜGTDK'da düzenlenen kurtuluş kanıtlarından sonuncusu ise üründeki hatanın teknik düzenlemelere veya diğer zorunlu teknik kurallara uygun olarak üretilmesinden kaynaklanmasıdır[705]. Bu kurtuluş kanıtı, esas olarak 85/374 sayılı AB Direktifi m. 7/d hükmünden hareketle hüküm altına alınmıştır. Ancak ÜGTDK'daki düzenleme, Direktif ile bire bir uyumlu olacak şekilde kaleme alınmamıştır. ÜGTDK'da yer alan hükmün amaca

700 **Keser,** s. 244; **Sağlam,** s. 313.

701 **Atamer/Kurtulan Güner,** s. 573; **Oğuzer/Baysal,** s. 133; **Sağlam,** s. 314.

702 **Oğuzer/Baysal,** s. 134; **Sağlam,** s. 314.

703 **Oğuzer/Baysal,** s. 134; **NomosK/Ehring,** § 1, Nr. 69; **Rolland,** § 1, Nr. 112a.

704 **Oğuzer/Baysal,** s. 134; **Sağlam,** s. 314.

705 **Oğuzer/Baysal,** s. 124; **Sağlam,** s. 315; **Keser,** s. 245.

uygun olmayan ve mevcut sorumluluk düzenlemeleri içerisinde işlevi bulunmayan bir kurtuluş kanıtını düzenlediğini söylemek mümkündür[706]. Zira ÜGTDK m. 3/I-r'nin aksi anlamından hareketle bir ürün, ilgili teknik düzenlemelere ya da genel ürün güvenliği mevzuatına uygun olması halinde, uygun ürün olarak kabul edilir. ÜGTDK m. 6/II'ye göre ürün sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için ürünün kanuni tabir ile uygunsuz ürün niteliğini haiz olması gerekir. Dolayısıyla kanunen uygun bir ürünün varlığı halinde, ürün sorumluluğu ve buna bağlı tazminat talepleri söz konusu olamaz. ÜGTDK m. 21/II-c'de üreticiye tanınan sorumluluktan kurtuluş kanıtı, üründeki hatanın mevcut yasal düzenlemelere uyulmasından kaynaklanmasının ispat edilmesidir. Ancak ÜGTDK, bir bütün çerçevesinde değerlendirildiğinde, yasal düzenlemelere uygun üretilmiş bir ürün, kural olarak ürün sorumluluğuna yol açmaz. Dolayısıyla ÜGTDK m. 21/II-c'de düzenlenen kurtuluş kanıtının, mevcut kanuni düzenleme içerisinde herhangi bir işlevi olmadığı ifade edilebilir. Bu durumun da kanunun düzenleniş şeklinden kaynaklandığını ifade edebiliriz[707]. ÜGTDK, bünyesinde kamu hukuku kökenli ürün güvenliğine ilişkin düzenlemelere ek olarak özel hukuk kökenli ürün sorumluluğuna dair düzenlemeleri birlikte barındırmaktadır. Farklı hukuki kurumların aynı kanunda ve birbirine karıştırılarak düzenlenmesi sonucunda, çeşitli mantık hataları kendini göstermektedir

Direktif m. 7/d'deki kurtuluş kanıtı, esas olarak mevcut yasal düzenlemelere uygun olarak üretilmiş ürünün, buna rağmen hatalı olması sonucunda, üreticinin sorumluluktan kurtulabilmesine hizmet eder[708]. Zira üretici, yasal düzenlemelere aykırı şekilde üretim yapamaz. Ancak yasal düzenlemelere uygun şekilde yapılan üretim faaliyeti neticesinde ortaya çıkan ürün, hatalıdır. Bu durumda üreticilerin sorumlu tutulması hakkaniyete aykırı bir sonuca sebep olur. Bu sebeple Direktif, üreticileri hukuka uygun davranmak ile ürünü

---

706 **Kanışlı,** s. 1446; **Sağlam,** s. 317.

707 ÜGTDK m. 21/II-c'nin düzenleniş şeklindeki bir diğer sorun ise kanunda yer alan teknik düzenlemeler veya diğer zorunlu teknik kurallar kavramıdır. Kanunda yer alan bu kavramlar, emredici hukuk kuralları ile örtüşmeyebilir. ÜGTDK'da yer alan teknik düzenleme kavramı, AB Direktifi'nde yer alan emredici hukuk kuralı (emredici norm) kavramından çok daha geniş bir kavramdır. ÜGTDK'da yer alan kurtuluş kanıtının benimsenmesi, çoğu zaman üründeki bir hata sebebiyle üreticinin kurtuluş kanıtı getirmesine imkân tanıyabilecek ölçüde oldukça geniştir. Bu durumda, üründen kaynaklanan bir hata sebebiyle üreticiye sorumluluk isnat edilebilmesinin önüne geçer ve sorumluluk amacıyla bağdaşmaz. ÜGTDK'da yer alan kurtuluş kanıtı, yani teknik düzenlemelere uyulması, üreticiyi kamu hukukundan doğan sorumluluktan kurtarabilecek nitelikte olabilir. Ancak bu kadar geniş bir kurtuluş kanıtının benimsenmesi, özel hukuk kökenli ürün sorumluluğundan kurtulma imkânı sağlamamalıdır. Bknz. **Atamer/Kurtulan Güner,** s. 575.

708 **Fellmann/Kottmann,** § 5, Nr. 1193; **Kapoor,** § 1, Nr. 102; **Rolland,** § 1, Nr. 128; **Soergel/Krause,** § 1, Nr. 12.

hatasız üretmek arasında bir tercih yapmaya zorlamamıştır[709]. Direktif m. 7/d'ye göre üretici, yasal düzenlemelere uyduğunu ve hatanın bu yasal düzenlemelere uyulmasından kaynaklandığını ispat ederek sorumluluktan kurtulabilir. Benzer şekilde ProdHaftG ve PrHG'de de üretici, üretim sürecine dair kanunun emredici normlarına uyduğunu ve üründeki hatanın bu emredici normlara uyulmasından kaynaklandığını ispat ederek sorumluluktan kurtulabilir[710].

Sonuç olarak ÜGTDK m. 21/II-c'de yer alan kurtuluş kanıtı, Türk hukukunda amacına uygun bir biçimde düzenlenmemiştir. Üretim sürecine dair teknik düzenlemelere uygun olarak üretim yapan bir üreticiyi, yasal düzenlemelere uygun üretim yaptığı için sorumluluktan kurtarmak, ürün sorumluluğunun varoluş sebepleriyle bağdaşmaz. Dolayısıyla ÜGTDK m. 21/II-c'de yer alan kurtuluş kanıtı, yasal bir değişiklik yapılana kadar mehaz 85/374 sayılı AB Direktifi'nde yer alan şekliyle uygulanmalıdır. Bu çerçevede mahkemeler, ÜGTDK m. 21/II-c'de yer alan kurtuluş kanıtını, üründe bulunan hatanın, üretim sürecine dair emredici bir hukuk kuralından kaynaklanmasıyla şeklinde yorumlanmalıdır[711].

3. SORUMSUZLUK ANLAŞMALARI

Türk borçlar hukukuna hâkim olan temel ilkelerden biri TBK m. 26 ile düzenlenen sözleşme özgürlüğü ilkesidir[712]. Bu ilke çerçevesinde kişi, istediği tarafla ve istediği konuda sözleşme yapma serbestisine sahiptir. Ancak bu serbestlik, mutlak değildir. TBK m. 27 gereği *"Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür."* Bu çerçevede taraflar, kendi

---

709 **MüKo/Wagner,** § 1, Nr. 43; **Bamberger/Roth/Hau/Poseck Kommentar/Förster,** § 1, Nr. 49; **NomosK/Ehring,** § 1, Nr. 90.

710 **MüKo/Wagner,** § 1, Nr. 44; **Bartl,** § 1, Nr. 68; **Palandt/Sprau,** § 1, Nr. 20; **BaslerK/Fellmann,** § 5, Nr. 12; Alman hukukunda ilgili hükümlerin az sayıda yer alması sebebiyle, söz konusu kurtuluş kanıtının ileri sürülmesi pratikte çok az öneme sahiptir. Bknz. **Erman/Schiemann,** § 1, Nr. 9; **Kullmann,** s. 58.

711 **Oğuzer/Baysal,** s. 128; **Sağlam,** s. 316.

712 Sözleşme özgürlüğü hakkında ayrıntılı bilgi için bknz. **Ünal, Akın** (2017) Kelepçeleme Sözleşmeleri, 2. Baskı, Ankara, Adalet (Kısaltılmışı: Ünal, A.), s. 38 vd.; **Kaşak, Fahri Erdem** (2021) Sözleşme Özgürlüğünün Sınırı Olarak Kanunun Emredici Hükümlerine Aykırılık, 2. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s. 33 vd.; **Ateş, Derya** (2007) Borçlar Hukuku Sözleşmelerinde Genel Ahlaka Aykırılık, 1. Baskı, Ankara, Turhan, s. 38; **Karabağ Bulut, Nil** (2014) Medeni Kanunun 23. Maddesi Kapsamında Kişilik Hakkının Sözleşme Özgürlüğüne Etkisi, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s. 3 vd.; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop,** s. 363 vd.; **BernerK/Kramer,** OR Art. 19-20, Nr. 2 vd.

aralarında TBK m. 27'de sayılan ilkelere aykırı olmamak kaydıyla, aralarında sorumluluğun doğmayacağına ilişkin bir anlaşma yapma serbestisine sahiptir[713].

Sorumsuzluk anlaşması, Türk hukukunda TBK m. 115 ile düzenlenmiştir[714]. Bir borcun ihlâli sebebiyle meydana gelen zararın gerçekleşmesinden önce taraflar arasında açıkça ya da örtülü olarak yapılan, ileride ortaya çıkması muhtemel tazminat talebinin doğmasının tamamen ya da kısmen engellenmesine imkân veren, bağımsız veya asıl sözleşmeye ek olarak yapılan anlaşmaya sorumsuzluk anlaşması denir[715]. Sorumsuzluk anlaşması, hukuki niteliği itibariyle sözleşme ilişkisini bünyesinde barındırır. Alacaklı yönünden sorumsuzluk anlaşması tasarruf işlemi niteliğini haizken borçlu açısından ise kazandırıcı işlem olarak nitelendirilir[716]. Sorumsuzluk anlaşmasının, zaman olarak en geç zarar doğmadan önce yapılması gerekir[717]. Zararın ortaya çıkmasından sonra yapılan sorumsuzluk anlaşması, niteliği itibariyle, ibra veya sulh sözleşmesi sayılır[718].

AB'nin 85/374 sayılı Direktifi, ürün sorumluluğu özelinde sorumsuzluk anlaşmalarının durumuna ilişkin bir hüküm içerir. Direktif m. 12'ye göre *"Bu Direktif uyarınca, üreticinin zarar görene karşı sorumluluğu; sorumluluğu sınırlayan ya da sorumluluğu ortadan kaldıran bir kayıtla sınırlandırılamaz veya kaldırılamaz."* AB Direktifi'nde, açıkça ürün sorumluluğu sebebiyle üreticinin, sorumsuzluk anlaşması ile sorumluluğunun sınırlandırılamayacağı gibi kaldırılamayacağı da düzenlenmiştir. Direktif'e uygun şekilde ProdHaftG § 14'te, *"Bu Kanuna göre üreticinin sorumluluğu, önceden kaldırılamaz ya da sınırlandırılamaz. Buna aykırı yapılan anlaşmalar hükümsüzdür."*

---

713 **Eren,** s. 335, Pr. 957; **Kılıçoğlu,** s. 114, Pr. 618.

714 TBK m. 115

"Borçlunun ağır kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin önceden yapılan anlaşma kesin olarak hükümsüzdür.

Borçlunun alacaklı ile hizmet sözleşmesinden kaynaklanan herhangi bir borç sebebiyle sorumlu olmayacağına ilişkin olarak önceden yaptığı her türlü anlaşma kesin olarak hükümsüzdür.

Uzmanlığı gerektiren bir hizmet, meslek veya sanat, ancak kanun ya da yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütülebiliyorsa, borçlunun hafif kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin önceden yapılan anlaşma kesin olarak hükümsüzdür."

715 **Başalp, Nilgün** (2011) Sorumsuzluk Anlaşmaları, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s. 8 vd.; **Eren,** s. 1189, Pr. 3386; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop,** s. 879.

716 **Eren, Fikret/Dönmez, Ünsal** (2022) Eren Borçlar Hukuku Şerhi Cilt III, 1. Baskı, Ankara, Yetkin (Kısaltılmışı: Cilt III), s. 2305, Pr. 3.

717 **Erten, Ali** (1977) Türk Sorumluluk Hukukunda Sorumsuzluk Şartları, 1. Baskı, Ankara, Olgaç Matbaası, s. 91; **Erdoğan, K.,** s. 230.

718 **Nomer,** s. 388, Pr. 181; **Kılıçoğlu,** s. 837, Pr. 4286.

şeklinde düzenlenmiştir. Alman hukukunda, üreticinin sorumluluğu önceden yapılan bir anlaşma ile ortadan kaldırılamaz ya da sınırlandırılamaz[719]. Üreticinin sorumluluğunun kısmen ya da tamamen kaldıracağına yönelik anlaşmaların geçersizliğine ilişkin düzenleme, zarar görenleri korumak amacıyla getirmiştir. Zira çoğu durumda, ürünün kullanım kılavuzunda ya da diğer materyallerde üreticinin sorumsuzluğuna ilişkin ifadeler yer almakla birlikte, kullanıcıların her zaman için bu kayıtları okuması ya da bu kayıtlardan haberdar olması beklenemez[720]. Dolayısıyla bu tür kayıtların geçersizliği, zarar görenin korunması amacına hizmet eder[721]. Benzer bir hüküm, İsviçre hukukunda da düzenlenmiştir. PrHG § 8'e göre *"Zarar görene karşı bu Kanundan doğan sorumluluğu sınırlandıran ya da ortadan kaldıran anlaşmalar geçersizdir."* İsviçre hukukunda da Direktif ile uyumlu şekilde, zarar göreni korumak amacıyla üreticinin sorumluluğunu tamamen ya da kısmen ortadan kaldıran anlaşmaların geçersiz olduğu hüküm altına alınmıştır[722].

Türk hukukunda ise üreticinin sorumluluğunu kısmen ya da tamamen kaldıran anlaşmaların durumu, ÜGTDK'da düzenlenmiştir. ÜGTDK m. 6/IV'e göre *"İmalatçı veya ithalatçıyı üründen kaynaklanan tazminat sorumluluğundan kurtaran ya da bu sorumluluğu azaltan sözleşmelerin ilgili maddeleri hükümsüzdür."* Kanun koyucu, 85/374 sayılı AB Direktifi ile uyumlu şekilde, açıkça ürün sorumluluğundan kaynaklanan tazminat taleplerine ilişkin sorumluların sorumluluğunu oradan kaldıran anlaşmaların hükümsüz olduğunu düzenlemiştir. Dolayısıyla ürün sorumluluğunun söz konusu olduğu bir olayda, sorumluların tazminattan sorumlu olmayacağına dair bir anlaşma yapılamaz[723]. Böyle bir anlaşmanın yapılması durumunda ise ÜGTDK m. 6/IV uyarınca yapılan anlaşma hükümsüz olur[724]. Bununla beraber ürün sorumluluğuna dayanan talepler, bazı durumlarda haksız fiilden kaynaklanan ya da satış veya eser sözleşmesinden doğan talepler ile yarışabilir. Zira ÜGTDK m. 6/VII hükmü, diğer kanunlardan doğan tazminat sorumluluğuna ilişkin hükümlerin saklı olacağını düzenlemiştir. Böyle bir durumda, yani ürün sorumluluğu ile haksız fiil ya da sözleşme sorumluluğu hükümlerinin yarıştığı durumlarda, sorumsuzluk

719 **Taschner/Frietsch,** § 14, Pr. 5; **Koch,** s. 110.

720 **Pott/Frieling,** § 14, Pr. 1; **Kullmann,** s. 190.

721 **Rolland,** § 14, Pr. 1; **Kapoor,** § 14, Pr. 6.

722 **BaslerK/Fellmann,** § 8, Pr. 2.

723 **Keser,** s. 250; **Sağlam,** s. 268; **Kara,** s. 445.

724 **Sağlam,** s. 269; **Kara,** s. 445.

anlaşmasının TBK'da düzenlenen sınırlamalar çerçevesinde geçerli olabilir[725]. Sonuç olarak hem AB Direktifi hem de karşılaştırmalı hukukta olduğu gibi üreticinin sorumluluğu bakımından, zarar gören tarafa etkin bir koruma sağlanabilmesi adına sorumluluğu kaldıran veya azaltan sözleşmelerin veya sözleşme şartlarının geçersiz sayılması, ürün sorumluluğunun getiriliş amacı ile de uyumlu bir düzenlemedir.

4. ZAMANAŞIMI

Zamanaşımı *(Verjährung)* kavramı, en temel ifade ile bir hakkın kazanılmasında veya kaybedilmesinde, kanun tarafından öngörülen sürenin dolması anlamına gelir[726]. Özel hukukta zamanaşımı iki farklı şekilde düzenlenmiştir. Bunlardan ilki, kazandırıcı (iktisabı) zamanaşımıdır.

Özel hukukta düzenlenen bir diğer zamanaşımı ise alacak hakları açısından söz konusu olan düşürücü (iskati) zamanaşımıdır. Düşürücü zamanaşımı, kanunda belirtilen durumlar çerçevesinde, belirli bir zamanın geçmesi ile alacaklının alacağını hukuki yollarla talep etme hakkını ortadan kaldıran bir def'i ileri sürme hakkı tanıyan zamanaşımı olarak tanımlanabilir[727].

Zamanaşımı, bir hakkın varlığını etkilemez, ortadan kaldırmaz. Kişi, isterse zamanaşımına uğramış borcunu ifa edebilir. Keza bu durum, TBK m. 78/II'de *"Zamanaşımına uğramış bir borcun ifasından veya ahlaki bir ödevin yerine getirilmiş olmasından kaynaklanan zenginleşmeler geri istenemez."* Zamanaşımına uğramış bir borç, alacaklının borçluya karşı hukuki yollardan borcunu talep etme imkânını doğrudan ortadan kaldırmaz. Ancak borçlu, açılan davada ya da icra takibinde zamanaşımı def'ini ileri sürerek alacaklının ifa talebini ortadan kaldırabilir. Dolayısıyla zamanaşımına uğramış borçlar, hukuken eksik borç olarak nitelendirilir[728].

---

725 **Taschner/Frietsch,** § 14, Pr. 6; **BaslerK/Fellmann,** § 8, Pr. 3; **Furrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 424, Pr. 1111.

726 **Özkaya, Eraslan** (2023) Özel Hukukumuzda Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Süreler, 3. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 31 vd.; **Tutumlu, Mehmet Akif** (2024) Zamanaşımı ve Zamanaşımı Def'i, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 23; **Erdem, Mehmet** (2010) Özel Hukukta Zamanaşımı, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s. 5 vd.; **Akçay, Ergin** (2010) Zamanaşımı, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s. 7 vd.; **Günay, Erhan** (2021) Alacaklarda Zamanaşımı, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 15; **Antalya,** s. 607, Pr. 2585; **Erdoğan,** s. 257; **Bozer,** s. 249.

727 **Tütüncü, Muharrem** (2012) "Yeni Türk Borçlar Kanunu'nda Haksız Fiil Zamanaşımı", İstanbul Kültür Üniversitesi hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 1, s. 152; **Tağsavul, Muhsin** (1947) "Haksız Fiil Zamanaşımı", Adalet Dergisi, C. 38, S. 5, s. 367.

728 **Eren,** s. 988, Pr. 2770; **Kılıçoğlu,** s. 51, Pr. 255; **Hatemi/Gökyayla,** s. 22, Pr. 1.

ÜGTDK m. 6/VI, ürün sorumluluğu sebebiyle meydana gelen zararlara ilişkin zamanaşımı süresini düzenlemiştir. İlgili hükme göre "*Tazminat talebi için zamanaşımı süresi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten itibaren üç yıl ve her halde zararın doğduğu tarihten itibaren on yıldır."* Ürün sorumluluğu sebebiyle zarar görenin zararı sebebiyle sahip olduğu alacak hakkı, ÜGTDK'da belirtilen süreler içerisinde talep veya takip edilebilir. Kanunun öngördüğü süreler içerisinde talep veya takip edilmediği durumda zarar görenin alacak hakkı, zamanaşımına uğrar. Bu durumda zarar gören, alacak hakkını dava yoluyla ya da icra takibi ile talep edebilse de zarara sebebiyet verenin ileri sürebileceği zamanaşımı def'i ile bu dava ve talep hakkı sonuçsuz kalır[729].

ÜGTDK, üç yıllık kısa ve on yıllık uzun süre şeklinde zamanaşımı düzenlemiştir. Türk hukukunda kısa zamanaşımı süresi, TBK m. 72'de iki yıl olarak düzenlenmişken ÜGTDK'da üç yıl olarak düzenlenmiştir. Sürelerin farklılık arz etmesi, esas olarak ÜGTDK'nın mehaz aldığı AB Direktifi ile ilgilidir. Nitekim bu durum, ÜGTDK m. 6 Gerekçesi'nde *"Söz konusu düzenleme AB'nin üye devletlerin ürün sorumluluğuna ilişkin 25 Temmuz 1985 tarihli ve 85/3 74/AET sayılı Konsey Direktifi doğrultusunda hazırlanmaktadır."* şeklinde ifade edilmiştir. Direktif m. 10'da kısa zamanaşımı süresi üç yıl olarak düzenlendiğinden kanun koyucu, ÜGTDK'da buna benzer bir düzenleme getirmiştir. Kaldı ki Direktif, ürün sorumluluğundan doğan taleplere ilişkin üç yıllık zamanaşımı süresinin uygulanmasını, üye devletlere zorunlu kılmıştır[730]. Üç yıllık sürenin kabul edilmesinde, zarar gören tarafın mahkemeye taleplerini iletilebilmesi için zararın ve tazminat yükümlüsünün öğrenilmesi aranır. Talebin takibi için, özellikle tazminat yükümlüsünün tespitinin zaman alabilmesi ihtimaline karşın süre, daha uzun tutulmuştur[731]. Türk hukukunda da madde gerekçesinde ilgili AB Direktifi'nin mehaz alındığı belirtilmekle bu zorunluluğa Türk hukukunun da uyduğu ifade edilebilir.

Üç yıllık kısa zamanaşımı süresi, kanunun ifadesi ile zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsü olduğunu öğrendiği tarihten itibaren başlar. Buna göre zarar görenin hem uğramış olduğu zararı hem de sorumluluğun süjesini öğrenmesi gerekir. Bunlardan sadece

---

729 **Keser,** s. 264; **Sağlam,** s. 343; **Gültekin, M. Sıbgatullah** (1972) "Haksız ve Sebepsiz İktisapta Zamanaşımı Meselesi", Adalet Dergisi, C. 62, S. 4-5 (Kısaltılmışı: Gültekin, M.), s. 345; **Güntülü Alkan, Ayça** (2016) "Haksız Fiil Sorumluluğunda Zamanaşımı", Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 147-148, s. 136.

730 **Lenz,** s. 255, Pr. 439; **Kapoor,** § 12, Nr. 1

731 **Bamberger/Roth/Hau/Poseck Kommentar/Förster,** § 12, Nr. 3.

birinin öğrenilmesi, zamanaşımı süresinin başlaması için yeterli değildir[732]. Örneğin A'nın kullandığı taşınabilir şarj depolama aleti (powerbank), ürünün hatalı olması sebebiyle patlamış ve A zarara uğramıştır. A, taşınabilir şarj depolama aletinin patlamasıyla birlikte zararı öğrenmiştir. Ancak taşınabilir şarj depolama aletinin üreticisi ya da ithalatçısını öğrenmeden üç yıllık zamanaşımı süresi işlemeye başlamaz. Ayrıca kısa zamanaşımı süresinin başlayabilmesi için, zarar verici durumun kesilmesi, ortadan kalkması gerekir[733]. Bununla birlikte zarar verici olay sona ermiş olmakla beraber zararın devam ettiği ve hatalı ürünün ne kadar zarar verdiğinin belirsiz olması durumlarında da kısa zamanaşımı süresi işlemeye başlamaz[734]. Bu durumda kısa zamanaşımı süresi, zararın sona erdiği durumda, diğer şartların da gerçeklemesi ile başlar.

Ürün sorumluluğundan kaynaklanan alacak hakkı için kanunun öngördüğü uzun süre zamanaşımı süresi ise on yıldır. Uzun zamanaşımı süresi, zararın ve sorumluluğun süjesinin öğrenilmesi ile değil, zararın gerçekleşme tarihinden itibaren başlar[735]. Üründeki bir hata, zarar meydana getirmekle birlikte henüz sona ermemiş ve zararın meydana gelmesi devam ediyorsa bu durumda uzun süre zamanaşımı, zarara sebebiyet vermenin kesilmesinden itibaren başlar. Zarar gören kişi, on yıllık uzun zamanaşımı süresi geçtikten sonra zararı ve sorumluluğun süjesini öğrenmiş olsa bile kısa zamanaşımı süresinden yararlanmaz. Ayrıca, üründeki bir hata sebebiyle zarara uğrayan kişi, zararı ve sorumluluğun süjesini on yılın bitimine yakın bir süre içinde öğrenmiş olduğu sürede zamanaşımı üç yıl değil, on yılın dolmasına kalan süreye tabidir[736].

Türk hukukunda ürün sorumluluğundan doğan tazminat taleplerinde kısa zamanaşımı olarak nitelendirdiğimiz üç yıllık zamanaşımı, Direktif'te yer alan hükümlere nispeten uygun şekilde düzenlenmiş olmakla beraber bazı noktalarda ayrışmaktadır. İlk

---

732 **Kılıçoğlu,** s. 612, Pr. 3180; **von Tuhr,** s. 387; **Hatemi/Gökyayla,** s. 192, Pr. 1; **Tütüncü,** s. 166.

733 **Fürrer/Müller-Chen/Çetiner,** s. 457, Pr. 1183; **Sonkurt, Mustafa** (2023) "Olağanüstü Zamanaşımının Haksız Fiillere Uygulanması", Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi, C. 7, S. 1, s. 8; **Narter, Sami** (2015) "Haksız Fiillerde Zamanaşımı ve Bedensel Zararlarda Zamanaşımının Başlangıcı Sorunu", Terazi Hukuk Dergisi, C. 10, S. 109 (Kısaltılmışı: Narter, Zamanaşımı), s. 28.

734 **Antalya,** s. 614, Pr. 2626; **Remzi/Aydın,** s. 345; **Savaş, Fatma Burcu** (2008) "Haksız Fiil Tazminatının Tabi Olduğu Zamanaşımı Süresinin İşlemeye Başlama Anı", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 20, S. 74, s. 131.

735 **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop,** s. 720; **Tercier/Pichonnaz/Develioğlu,** s. 678, Pr. 1912; **Havutçu, Ayşe** (2010) "Haksız Fiil Sorumluluğunda Zamanaşımı Sürelerinin Başlangıcı", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, S. Özel Sayı (Kısaltılmışı: Havutçu, Zamanaşımı), s. 583.

736 **Antalya,** Cilt II, s. 509; **Oğuzman/Öz,** s. 76, Pr. 227; **Reisoğlu,** s. 269; **Akıncı,** s. 283.

olarak Türk hukukunda üç yıllık zamanaşımı süresinin başlaması için zarar görenin, zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrenmiş olması şarttır. Ancak karşılaştırmalı hukukta zararı ve tazminat yükümlüsünü mutlak öğrenmenin yanı sıra öğrenilebilmesi ihtimalinin bulunduğu tarih de zamanaşımın başlama süresi olarak yer almaktadır[737]. Karşılaştırmalı hukuktaki düzenlemelere göre üç yıllık sürenin başlangıcı için diğer unsurlarla beraber zarar görenin üründeki hatayı da öğrenmiş olması gerekirken Türk hukukunda zararın ve tazminat yükümlüsünün öğrenilmesi, sürenin başlangıcı için yeterli kabul edilmektedir[738]. Taleplerin ileri sürülebileceği azami süreye ilişkin, sürenin hukuki niteliği bakımından Türk hukuku karşılaştırmalı hukuk ile ayrışmaktadır. ÜGTDK m. 6/VI'de on yıllık süre de zamanaşımı süresi olarak düzenlemiştir. Karşılaştırmalı hukukta da prensip olarak tazminat taleplerinin ileri sürülebileceği azami süre on yıl olarak belirlenmiştir. Ancak on yıllık süre dışındaki Türk hukukunda ve karşılaştırmalı hukuktaki düzenlemeler ayrışmaktadır. İlk olarak karşılaştırmalı hukukta on yıllık süre, hak düşürücü süre olarak düzenlenmiştir[739]. Türk hukukunda ise ÜGTDK'nın açık ifadesi çerçevesinde, bu süre zamanaşımı olarak nitelendirilmiştir. Ayrışan bir diğer nokta ise karşılaştırmalı hukukta on yıllık sürenin başlangıcı, ürünün piyasaya arz edildiği ilk andan itibaren başlamaktadır. Türk hukukunda ise on yıllık süre, zararın doğduğu tarihten başlamak suretiyle on yıl olarak düzenlenmiştir. Öğretideki bir görüşe göre Türk hukukundaki on yıllık sürenin, ürünün piyasaya arz edildiği tarih yerine zarara uğrama tarihinin esas alınarak düzenlenmesi daha isabetlidir[740]. Zira bu sayede zarar görenler açısından yeterli bir hukuki koruma sağlanabilir. Karşılaştırmalı hukuktaki düzenleme, zarar görenlerin korunması bakımından elverişli değildir. Ancak kanaatimizce sürenin zarara uğrama tarihinden itibaren başlaması yerinde değildir. Bu düzenleme ile üretici ile ürünün kullanıcıları arasındaki sorumluluk dengesi, kullanıcılar lehine bozulmuş olur[741]. Üretici, ürünü piyasaya sürerek kusursuz sorumluluk türü olan ürün sorumluluğu ile her an karşılaşma riski ile karşı karşıyadır. Ancak zaman içerisinde bilimin

---

737 **Keser,** s. 264; **Sağlam,** s. 344; **Kırca,** s. 247; **Kanışlı,** s. 1450; BGH, vermiş olduğu bir kararda öğrenebilme ihtimalini, ciddi bir çaba harcanmadan öğrenebilecek durumda olma şeklinde yorumlamıştır. OLG Düsseldorf, 1999, 360.

738 **Aydos,** s. 258

739 **Keser,** s. 255; **Kırca,** s. 248; **Aydos,** s. 262; **Atamer/Kurtulan Güner,** s. 581; **Çelt,** s. 104; **Al,** s. 1811; **Tarman,** s. 324; **Kanışlı,** s. 1451; Kara'ya göre 85/374 sayılı AB Direktifi'nde yer alan on yıllık süre, hukuki niteliği itibariyle zamanaşımı süresidir. Bknz. **Kara,** s. 496.

740 **Sağlam,** s. 346.

741 **Atamer/Kurtulan Güner,** s. 581; **Kanışlı,** s. 1451; **Çelt,** s. 105; Polat'a göre 10 yıllık sürenin başlangıç anının sabit olmayan bir andan (zararın doğduğu andan) başlaması, zararın tazmini bakımından objektif bir üst süre teşkil etme amacıyla bağdaşmaz. Bknz. **Polat,** s. 1033.

ve teknolojinin ilerlemesi ile üretim süreçleri ve buna bağlı olarak ürünlerin tabi tutulduğu teknik standartlar da gelişmektedir. Bir ürünün piyasaya arz edildikten sonra belirli bir süre ile korunması elbette olması gereken bir düzenlemedir. Ancak zaman içerisinde koşulların değişmesi karşısında, sorumluluğun bir süre ile sınırlandırılması taraflar arasındaki adaletin sağlanması açısından önemlidir. Ayrıca, ülkemize yapılacak yabancı yatırımlar bakımından da bu durum olumsuz neticelere yol açabilir. Örneğin bir ürünün Alman üreticisi, aynı ürünün üretilmesi için Türkiye'de de fabrika açılmasına karar vermiştir. Aynı üründen doğan tazminat talepleri, AB üyesi ülkelerde ürünün piyasaya arz edildiği tarihten itibaren on yılla sınırlandırılmışken, Türkiye'de böyle bir sınırlama mevcut değildir. 2024 yılında piyasaya sürülmüş bir ürünle alakalı Almanya'da üreticinin sorumluluğu, 2034 yılına kadar sürecektir. Türkiye'de ise ürün piyasada kalmaya devam ettiği sürece, örneğin 2036 yılında bir zarar meydana gelmesi durumunda üretici tarafından giderilmek zorundadır. Görüldüğü gibi bu farklılık, ülkemize yapılacak yatırımlar açısından da yatırımcılar ve üreticileri düşündürecek, belki de ilgili yatırımın ülkemize gelmesine engel olabilecektir. Bu bakımdan ilgili düzenlemenin, karşılaştırmalı hukukla benzer şekilde düzenlenmesi daha isabetli olacaktır.

Karşılaştırmalı hukukta ise zamanaşımı, 85/374 sayılı AB Direktifi m. 10 ile düzenlenmiştir. Buna göre *"1. Üye Devletler, bu Direktif'e göre tazminat talebinin davacının zararı, üründeki hatayı ve üreticinin kim olduğunu öğrendiği veya öğrenebileceği tarihten itibaren üç yılda zamanaşımına uğramasına yönelik gerekli hukuki düzenlemeyi yapacaklardır. 2. Üye ülkelerin, zamanaşımının durması veya kesilmesine ilişkin iç hukuk düzenlemeleri, bu Direktif'ten etkilenmez."* Direktif, ürün sorumluluğundan doğan tazminat taleplerine ilişkin üç yıllık zamanaşımı süresi öngörmüştür. Zamanaşımının başlaması açısından ise zarara uğrayanın zararı, üründeki hatayı ve üreticinin kim olduğunu öğrenmesini ya da öğrenme imkânının mevcut olduğu anı esas almıştır.

Direktif m. 11 ise, tazminat taleplerinin ileri sürülmesine ilişkin zamanaşımına ek olarak hak düşürücü süre öngörmüştür. Buna göre *"Üye Devletler, bu Direktif ile zarar görene tanınan taleplerin, zarara sebebiyet veren ürünün piyasaya arz edilmesinden itibaren on yıl geçtikten sonra-bu süre içerisinde mahkeme yoluyla ileri sürülmüş talepler saklı kalmak kaydıyla- ortadan kalkmasına yönelik düzenlemeler yapacaklardır."* İlgili hüküm çerçevesinde bir ürünün piyasaya arz edildiği tarihten sonra on yıl geçmekle beraber, o ürünle alakalı ürün sorumluluğa ilişkin tazminat talepleri ileri sürülemez. Devletler, buna ilişkin iç hukuklarında düzenleme yapacaklardır. Ancak, on yıl geçmeden üründeki hatadan

kaynaklı tazminat taleplerinin mahkemede dava yolu ile ileri sürülmüş olması durumunda ise, tazminat taleplerinin baki kalacağı düzenlenmiştir. Örneğin ürünün piyasaya arz edildiğinin dokuzuncu yılında bir kişinin üründeki hata sebebiyle zarar görmesi sonucunda dava açmıştır. Ancak ürünün piyasaya sürülmesinden sonra on yıl geçmiş, ancak yargılama henüz nihayete ermemiştir. Bu durumda Direktif'in düzenlemesine göre, ilk talep hak düşürücü süre içerisinde ileri sürüldüğü için on yılın dolması, zarar görenin tazminat talebine halel getirmez. Türk hukukunda on yıllık süre, zamanaşımı süresi içerisinde değerlendirilirken Direktif, bu süreyi hak düşürücü süre olarak düzenlemiştir.

Zamanaşımı, Alman hukukunda ise ProdHaftG § 12'de düzenlenmiştir. İlgili hükme göre *"Bu Kanunun birinci maddesinden doğan talep hakkı, zarara uğrayanın zararı, hatayı ve zarara sebebiyet verenin kim olduğunu öğrendiği ya da öğrenebileceği tarihten itibaren üç yılda zamanaşımına uğrar. Zarara uğrayan ile zararı gidermekle yükümlü olan arasında ödenmesi gereken tazminat miktarı konusunda görüşmeler askıya alınmışsa zamanaşımı, görüşmelerin sürdürülmesinden kaçındığı tarihe kadar işlemez. Diğer hallerde, BGB'nin zamanaşımıyla alakalı hükümleri uygulanır."* Alman hukukunda zamanaşımı süresi, AB Direktifi'ne uyumlu olarak düzenlenmiştir. Direktif'te zorunlu tutulması ve bunun tüm üye devletler açısından standardizasyona hizmet etmesi yanında üç yıllık zamanaşımı süresi, zarar görenin lehinedir[742]. Ayrıca taraflar arasında olası uzlaşma görüşmeleri için zaman tanımak ve bu sayede dava açılmasını önlemek amacıyla üç yıllık sürenin belirlenmesi uygun görülmüştür[743]. Zamanaşımı süresinin başlangıcı, tazminat hakkına sahip olan tarafın zarardan, kusurdan ve tazminattan sorumlu kişiden haberdar olduğu veya haberdar olması gerektiği zaman olarak belirlenmiştir[744]. Hak düşürücü süre ise ProdHaftG § 13 ile düzenlenmektedir. Bu hükme göre, ProdHaftGden kaynaklanan talepler, zarara neden olan ürünün, aleyhine talepte bulunulan üretici tarafından piyasaya sürüldüğü tarihten itibaren on yıl geçtikten sonra ileri sürülemez[745].

---

742 **Lenz,** s. 255, Pr. 439.

743 **Bamberger/Roth/Hau/Poseck Kommentar/Förster,** § 12, Nr. 3.

744 **Winkelmann,** s. 139; **Lenz,** s. 255, Nr. 439; **Soergel/Krause,** ProdHaftG § 12, Nr. 1; Üç yıllık zamanaşımı süresinin ileri sürülebilmesi için gereken olgular açısından ProdHaftG'de, Alman hukukundan farklı olarak, zarar görenin bu şartları kesin olarak bilmesinin yanında bilme ihtimali de yeterli sayılmıştır: **Pott/Freiling,** § 12, Nr. 1.

745 ProdHaftG'de düzenlenen on yıllık hak düşürücü sürenin getirilmesinin altında iki sebep yer almaktadır. Bunlar gelişim riskinden kaynaklanan sorumluluk karşısında on yıllık bir süre sınırı koyarak sorumlulukta bir dengenin sağlanması ve belirli bir zamandan sonra üreticinin ispat yükünün

İsviçre hukukunda da tıpkı Alman hukukunda olduğu gibi, 85/374 sayılı AB Direktifi ile benzer bir düzenleme yer almıştır. Zamanaşımı, PrHG § 9'da *"Bu Kanunundan doğan talepleri zarara uğrayanın zararı, hatayı ve üreticinin kim olduğunu öğrendiği veya öğrenebileceği tarihten itibaren üç yılda zamanaşımına uğrar"* şeklinde düzenlenmiştir. PrHG'de yer alan zamanaşımı süresi, zarar gören açısından daha elverişlidir[746]. Zira OR Art. 60/I uyarınca tazminat süresi, bir yıllık zamanaşımı süresine tabi tutulmuşken PrHG'de bu süre, üç yıl olarak belirlenmiştir.

PrHG § 10, *"Bu Kanun'dan doğan talepler, üreticinin, zarara neden olan ürünü piyasaya sürdüğü tarihten itibaren on yıl geçmekle ortadan kalkar."* hükmünü ihtiva eder. Bu madde ile ürün sorumluluğu sebebiyle mevcut bulunan hakların ileri sürülmesi için on yıllık hak düşürücü süre düzenlenmiştir. Bu hüküm, bir yandan ürünlerin zamanla yıpranması düşüncesinden etkilenir. Öte yandan ise zaman içinde üretim süreci ve ürünlere ilişkin daha sıkı güvenlik standartlarının gelişmesi, bilimsel ve teknolojik bilginin gelişmesi ve bunların üretim süreçlerini de etkilemesi fikrinden hareket eder. Bu sebeple, üreticiyi üründeki hatalardan sınırsız bir süre ile sorumlu tutmak adil bir durum değildir. Sorumluluğun bir gereği olarak, sorumluluğun objesi ile süjesi arasında bir dengenin kurulması şart ve gereklidir. Bu sebeplerle, İsviçre hukukunda da AB Direktifi ile benzer şekilde ürün sorumluluğundan kaynaklanan talepler, on yıllık hak düşürücü süreye tabi tutulmuştur[747]. PrHG §10 düzenlemesi, PrHG § 9'dan farklıdır. Hukuki niteliği itibariyle PrHG §10'da hak düşürücü süre düzenlenirken PrHG § 9'da zamanaşımı düzenlenmiştir. Dolayısıyla mahkeme, PrHG §10 gereği on yıllık sürenin geçip geçmediğini re'sen dikkate alırken PrHG § 9'daki zamanaşımı süresini ancak tarafların bir def'i ileri sürmesi durumunda dikkate alır[748].

---

ortadan kalkmasıdır. Zira belirli bir süre geçtikten sonra somut olaya ilişkin kanıt sağlamak giderek zorlaşır. **Koch,** s. 108; **Kullmann,** s. 193 vd.; **Landscheidt,** s. 170; **Taschner,** § 13, Nr. 3 vd.

746 **BaslerK/Fellmann,** PrHG § 12, Nr. 2.

747 **BaslerK/Fellmann,** PrHG § 13, Nr. 1.

748 **BaslerK/Fellmann,** PrHG § 13, Nr. 2.

5. ÜRÜN SORUMLULUĞUNA İLİŞKİN UYUŞMAZLIKLARDA MAHEKEMELERİN GÖREV VE YETKİSİ

5.1. GÖREVLİ MAHKEME

Medeni usûl hukukunda görev, medeni yargının konusuna dahil bir uyuşmazlığın konusuna ya da tarafına göre, bu yargı kolunda kurulan ilk derece mahkemelerinden hangisi tarafından görüleceğini ifade eder[749]. Hukuk mahkemelerinin görevini düzenleyen 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun[750]'un m. 6/III, özel kanunlarla kurulan hukuk mahkemelerinin görevini saklı tutmuştur. Medeni yargı içerisinde ilk derece mahkemeleri, yedi özel (aile mahkemesi, asliye ticaret mahkemesi, fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesi, icra mahkemesi, iş mahkemesi, kadastro mahkemesi, tüketici mahkemesi) ve iki genel (sulh hukuk mahkemesi ve asliye hukuk mahkemesi) mahkeme şeklinde örgütlenmiştir[751]. Uyuşmazlığın bu mahkemelerden hangisi tarafından görüleceği, medeni usul hukuku içerisinde görev kavramı çerçevesinde belirlenir.

Bir davada hangi mahkemenin görevli olduğunun tespiti için öncelikle göreve ilişkin özel bir düzenleme bulunup bulunmadığı ve özel mahkemenin görevli kılınıp kılınmadığına bakılması icap eder. Şayet uyuşmazlığa dair özel mahkeme, görevli kılınmamışsa, bu defa uyuşmazlığın sulh hukuk mahkemesinin görevi kapsamında olup olmadığı belirlenmelidir[752]. Zira 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK)[753] m. 4'te ayrıca, sulh hukuk mahkemesinin görevi kapsamındaki uyuşmazlıklar düzenlenmiştir[754]. Sulh

---

749 **Kuru, Baki** (2020) Medenî Usul Hukuku El Kitabı Cilt I, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 121; **Atalı, Murat/Ermenek, İbrahim/Erdoğan, Ersin** (2023) Medenî Usûl Hukuku, 6. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 135; **Pekcanıtez, Hakan/Özekes, Muhammet/Akkan, Mine/Taş Korkmaz, Hülya** (2017) Pekcanıtez Medenî Usûl Hukuku Cilt I, 15. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s. 110; **Görgün, L. Şanal/Börü, Levent/Kodakoğlu, Mehmet** (2023) Medenî Usûl Hukuku, 12. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 102; **Aslan, Ali Çetin** (2022) Medenî Usûl Hukukunda Görev, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha (Kısaltılmışı: Aslan, A.), s. 16 vd.; **Budak, Ali Cem/Karaaslan, Varol** (2023) Medeni Usul Hukuku, 7. Baskı, İstanbul, Filiz, s. 43, Pr. 1.

750 RG 07.10.2004 T., 25606 S.

751 **Kuru/Aydın,** s. 13 vd.; **Görgün/Börü/Kodakoğlu,** 27 vd.

752 Nitekim 5235 sayılı Kanun m. 6/II, asliye hukuk mahkemesinin görevi tanımlanırken, *"Asliye hukuk mahkemeleri, sulh hukuk mahkemelerinin görevleri dışında kalan ve özel hukuk ilişkilerinden doğan her türlü dava ve işler ile kanunların verdiği diğer dava ve işlere bakar."* hükmüne yer vermiştir.

753 RG 04.02.2011 T., 27836 S.

754 **Tanrıver, Süha** (2020) Medenî Usûl Hukuku Cilt I, 3. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 144; **Kuru, Baki/Aydın, Burak** (2021) Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, 6. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 46; Ayrıca HMK m. 383'e göre sulh hukuk mahkemeleri, başka bir mahkemenin bakacağı açıkça belirtilmemiş olan tüm çekişmesiz yargı işleri bakımından genel görevli mahkemedir.

hukuk mahkemesinin ya da özel bir mahkemenin görev alanına girmeyen bir uyuşmazlık nihayetinde bir diğer genel yetkili mahkeme olan asliye hukuk mahkemesinde görülür. Asliye hukuk mahkemelerinin görevini düzenleyen HMK m. 2/I'e göre *"Dava konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın malvarlığı haklarına ilişkin davalarla, şahıs varlığına ilişkin davalarda görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadıkça asliye hukuk mahkemesidir."*

Ürün sorumluluğundan doğan uyuşmazlıkların hangi mahkemede çözüleceğine ilişkin ÜGTDK'da herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Dolayısıyla ürün sorumluluğundan doğan uyuşmazlıkları çözmekle görevli mahkeme Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre tespit edilmelidir. Öğretide söz konusu sorumluluktan doğan davaların görevinin belirlenmesinde, uyuşmazlığın taraflarına göre ayrım yapılması gerektiği ileri sürülmüştür[755]. Bu görüşe göre ÜGTDK m. 3/I-h'de tanımlanan nihai kullanıcı tanımından hareketle, uygunsuz üründen kaynaklanan bedensel zarara uğrayan kişiler kural olarak tüketici sayılır ve bu kapsamda artık taraflardan biri tüketici olduğundan, tüketici mahkemelerinin görevli olduğu ileri sürülmüştür[756].

6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun m. 73 uyarınca tüketici mahkemeleri, tüketici işlemleri ile tüketiciye yönelik uygulamalardan doğan uyuşmazlıklara bakmakla görevlidir. Dolayısıyla tüketici mahkemelerinin bakacakları işler açısından temel ölçüt, uyuşmazlık konusunun bir tüketici işlemi veya tüketiciye yönelik uygulama olmasıdır[757]. ÜGTDK açısından zarar görenin tüketici olarak tasniflendirilmesi sonucunda ürün sorumluluğundan kaynaklanan taleplerde tüketici mahkemesinin görev alanına girdiği ileri sürülmektedir[758].

---

755 Bu ayrıma göre Kara, görevli mahkemenin belirlemesinde dava taraflarının niteliğine göre tüketici mahkemelerinin ya da ticaret mahkemelerinin yetkili olacağını; bunlardan birinin görev alanına girmeyen uyuşmazlıklarda ise genel görevli mahkeme olan asliye hukuk mahkemelerinin görevli olduğunu savunmaktadır. **Kara,** s. 525 vd.

756 **Kara,** s. 525.

757 **Atalı/Ermenek/Erdoğan,** s. 150; **Pekcanıtez/Özekes/Akkan/Taş Korkmaz,** s. 182.

758 **Kara,** s. 525; Mülga 4077 Sayılı Kanun döneminde görev konusunda tüketici mahkemelerin görevli olduğu ileri sürülmüştür. Bknz. **Aydos,** s. 233; *"Davacılar, davalıların imalatçı-üretici olarak sorumluluklarına dayanmışlardır. İmalatçı-üretici kavramı ile sorumluluğu 4077 sayılı Yasa'nın 3. ve 4. maddelerinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Yasa'nın 23. maddesi ile de, uyuşmazlıkların tüketici mahkemesi tarafından çözümleneceği kuralı getirilmiştir. O halde genel mahkemeler değil, tüketici mahkemesi görevlidir"*: Yargıtay 4. HD., 14.03.2005 T., 2005/1806 E., 2005/2574 K. O dönemde ürün sorumluluğu, Mülga TKHK'da düzenlendiği için bu görüş, ancak o dönem için kabul edilebilir (4077 sayılı Kanun, 28.05.2014'te yürürlükten kalkmıştır).

Uyuşmazlığın tüketici mahkemelerinin görev alanına girdiği durumda, 6502 sayılı Kanun'dan kaynaklanan özel usuli düzenlemeler söz konusu olur. Bunlardan en önemlisi, Tüketici Hakem Heyeti'dir. Tüketici Hakem Heyeti, 6502 sayılı Kanun m. 66'da düzenlenmiştir. 2024 yılı için 104.000,00 Türk Lirası'nın[759] altında bulunan uyuşmazlıklar tüketici mahkemelerinde değil, tüketici hakem heyetlerinde çözümlenmektedir. Tüketici hakem heyeti, Kanun'un ilgili maddesi uyarınca başkanlığı illerde ticaret il müdürü, ilçelerde ise kaymakam veya bunların görevlendireceği bir memur tarafından yürütülen tüketici hakem heyeti, belediye başkanının konunun uzmanı belediye personeli arasından görevlendireceği bir üye, baro mensupları arasından görevlendirilen bir üye, satıcının tacir olduğu uyuşmazlıklarda ticaret ve sanayi odasının ya da bunların ayrı ayrı örgütlendiği yerlerde ticaret odasının; satıcının esnaf ve sanatkâr olduğu uyuşmazlıklarda, illerde esnaf ve sanatkârlar odaları birliğinin, ilçelerde ise en fazla üyeye sahip esnaf ve sanatkârlar odasının görevlendireceği bir üye ve son olarak tüketici örgütlerinin kendi aralarından seçecekleri bir üye olmak üzere başkan dâhil beş üyeden oluşur. Ürün sorumluluğundan kaynaklanan taleplerde, zarar görenin tüketici sayıldığı görüşü kabul edilirse, miktar itibariyle 104.000,00 Türk Lirası'ndan az olduğu takdirde uyuşmazlık, Tüketici Hakem Heyeti tarafından çözümlenecektir.

Ürün sorumluluğundan doğan taleplerde, zarar görenin 6502 sayılı Kanun çerçevesinde tüketici sayılarak görevli mahkemenin tayin edilmesi görüşü yerinde değildir. Ürün sorumluluğu, mevzuatımızda ilk olarak mülga 4077 sayılı TKHK'da düzenlenmiştir. Sonraki süreçte 6502 sayılı TKHK'da ürün sorumluluğuna ilişkin düzenlemeye yer verilmemiştir. 7223 sayılı Kanun ile ürün sorumluluğu, münhasır bir kanunla düzenlenmiştir. Bu tarihsel süreci değerlendirdiğimizde kanun koyucunun iradesi, ürün sorumluluğundan kaynaklanan taleplerin artık bir tüketici meselesi olarak ele alınmadığına yöneliktir. Zira öncesinde mülga tüketici kanunu içerisinde yer verilen hukuki bir kurum, yeni kanunun içeriğinde yer almamaktadır. Kanun koyucu, kusursuz sorumluluk getiren ürün sorumluluğunu tüketici meselesi olmaktan çıkarmıştır. Bu sebeple ürün sorumluluğundan zarar göreni, tüketici gibi nitelendirmek kanun koyucunun iradesine uygun olmayan bir yorum olacaktır.

---

759 https://ticaret.gov.tr/tuketici/tuketici-hakem-heyetleri/tuketici-hakem-heyetlerine-iliskin-bilgilendirme-metni, e.t. 11.06.2024.

Ürün sorumluluğunun söz konusu olduğu bir olayda, zarar görenin uğramış olduğu zararın tazminine ilişkin talepleri, ÜGTDK m. 6 çerçevesinde ileri sürülür[760]. HMK m. 119/I-g'ye göre dava dilekçesinde davacı, dayanılan hukuki sebebi açıkça belirtmelidir. Ürün sorumluluğundan kaynaklanan taleplerde hukuki sebep, ÜGTDK'da yer alan düzenlemelerdir. Hal böyle iken, davanın hukuki sebebi doğrudan kusursuz sorumluluk türü olan ürün sorumluluğudur. Dolayısıyla TKHK'dan kaynaklanan bir talep söz konusu olmadığından, mahkemenin görevi bu doğrultuda yapılmalıdır ve HMK m. 2 uyarınca asliye hukuk mahkemelerinin görevli olduğunun kabulü gerekir.

Ürün sorumluluğundan kaynaklanan taleplerde sorumluluğun süjesi, kural olarak üretici ya da ithalatçıdır. Dolayısıyla tazminat talepleri, doğrudan üretici ya da ithalatçıya yöneltilecektir. Örneğin bir beyaz eşya bayisinden alınan buzdolabı, üretimdeki hatadan dolayı patlamış ve zarara sebebiyet vermiştir. Zarar gören, buzdolabının üreticinin herhangi bir bayisinden satın almıştır. Sözleşme ilişkisi, satıcı bayi ile zarar gören arasındandır. Ancak zarara, buzdolabının bizatihi kendisi sebebiyet vermiştir. Üretici ile zarar gören alıcı arasında doğrudan bir sözleşme ilişkisi mevcut değildir. Ürün sorumluluğu açısından, üretici ile zarar gören arasında akdi bir ilişkinin varlığına ihtiyaç yoktur. Zarara uğrayan alıcı, hatalı ürün sebebiyle doğrudan üreticiye tazminat taleplerini yönlendirebilir. Bu durumda, satıcı bayi ile yapılan sözleşmeden hareketle, meselenin tüketici meselesine indirgenmesi yerinde değildir. Zira tazminat talebi, dağıtıcıya değil doğrudan üretici ya da ithalatçıya yöneltilecektir. Hal böyle iken, zarar görenin yapmış olduğu bir sözleşmeden hareketle işlemin tüketici işlemi olarak nitelendirilerek görevli mahkemenin tüketici mahkemesinin kabul edilmesi doğru bir yaklaşım değildir. Arada bir tüketici ilişkisi mevcut olmadığından ve zarara kusursuz sorumluluk sebebiyet verdiğin, görevli mahkemenin asliye hukuk mahkemesi olması gerekir.

Ele alınması gereken bir diğer mesele ise uyuşmazlığın tüketici hakem heyetlerinde görülmesi konusudur. Tüketici mahkemelerinin görevli olduğunun kabulü durumunda, değeri 104.000,00 Türk Lirası'nın altında olan taleplere ilişkin TKHK m. 68/I'e göre, tüketici hakem heyetlerine başvuru zorunludur[761]. Bu durumda ürün sorumluluğundan

---

760 Bknz. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM, 1.

761 Hakem heyetlerinin hukuki niteliği öğretide tartışmalıdır. Bir kısım yazarlar, hakem heyetinin tüketici mahkemeleri yanında alternatif bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olduğunu ileri sürmektedir. Bir diğer görüşe göre ise tüketici hakem heyetini zorunlu tahkim olarak değerlendirilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bknz. **Budak, Ali Cem** (2015) "6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a Göre Tüketici Hakem Heyetleri", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan, s. 83 vd.; **Atalı, Murat** (2020) "Tüketici Hakem Heyetleri Önünde

kaynaklanan talepler, hakem heyetlerince çözümlenecektir. Hakem heyeti, ifade ettiğimiz üzere beş kişiden oluşur. Bu kişilerden zorunlu olarak sadece baronun görevlendirdiği kişi hukukçudur. Kusursuz bir sorumluluk türü olan ürün sorumluluğuna ilişkin taleplerin, çoğunluğunu hukukçu olmayan kişilerden oluşan bir heyet tarafından çözümlenmesi birçok sorunu beraberinde getirebilir. Zarar görenin zararının niteliğinin ve miktarının tespiti, üreticinin kurtuluş kanıtlarının değerlendirilmesi, hata türlerine ilişkin değerlendirmeler gibi teknik ve hukuki bir bakış açısıyla çözümlenmesi gereken meselelerin hukukçu olmayan kişilerce değerlendirilmesi, sorumluluğun tespiti noktasında oldukça sorunludur.

Üçüncü bir durum olarak ürün sorumluluğundan doğan taleplerde mahkeme, esas olarak ÜGTDK'yı esas alacaktır. Sorumluluğun tespitinde ve uygulanmasında ÜGTDK m. 6'daki düzenlemeye göre, kanunda düzenlemeyen hususlarda TBK'nın ilgili hükümlerine göre uyuşmazlık çözümlenecektir. Görüldüğü üzere uyuşmazlığın çözümünde öncelikle ÜGTDK, hüküm bulunmayan hallerde ise TBK esas alınır. Hal böyle iken, hiçbir şekilde TKHK hükümleri uygulanmamasına rağmen, tüketici mahkemelerinin görevli görülmesi yerinde değildir[762]. Bu bağlamda HMK'nın göreve ilişkin genel ilkelerinden hareket ederek, ürün sorumluluğundan doğan taleplerde genel mahkeme olan asliye hukuk mahkemelerinin görevli mahkeme olması gerektiğini görüş ve kanaatindeyiz[763]. Bu çerçevede ÜGTDK'da

---

Uyuşmazlık Çözümünün Usûl Hukuku Açısından Değerlendirilmesi": Tokbaş, Hakan (Editör) 9. Tüketici Hukuku Kongresi, İstanbul, Aristo, 471 vd. **Özsöker, Gökberk** (2019) Tüketici Hakem Heyetleri, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 56 vd.; **Yağbasan, Hicabi** (2019) "Medeni Usul Hukuku Kuralları Çerçevesinde Tüketici Hakem Heyetlerinde Ortaya Çıkan Bazı Usuli Sorunlar", Selçuk Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dergisi, C. 2, S. 1, s. 78 vd.

762 Mülga 4077 sayılı TKHK uygulandığı süreçte Yargıtay, görev değerlendirmesi huşunda şu kararı vermiştir. *"Davacılar, davalıların imalatçı-üretici olarak sorumluluklarına dayanmışlardır. İmalatçı-üretici kavramı ile sorumluluğu 4077 sayılı Yasa'nın 3. ve 4. maddelerinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Yasa'nın 23. maddesi ile de, uyuşmazlıkların tüketici mahkemesi tarafından çözümleneceği kuralı getirilmiştir. O halde genel mahkemeler değil, tüketici mahkemesi görevlidir"*: Yargıtay 4. HD., 14.03.2005 T., 2005/1806 E., 2005/2574 K.; Yargıtay 13. HD, 14.4.2005 T., 2005/ 162 E., 2005/ 6400 K.; İlgili karar yorumlandığında Yargıtay, sorumluluğun düzenlendiği kanundan hareket etmiş ve kanunda göreve ilişkin hükümler bulunduğundan hareketle tüketici mahkemelerinin görevli olduğuna karar vermiştir. Yargıtay'ın bu yaklaşımından yola çıkarak, günümüzde ÜGTDK'da ürün sorumluluğu münhasıran düzenlendiğinden ve içerisinde görev-yetki kurallarını ihtiva etmediğinden genel hükümlere göre görev meselesi çözümlenmelidir.

763 Yargıtay, mülga 4077 sayılı Kanun döneminde, ürün sorumluluğunun kanun kapsamına alınmadığı dönemde, görevli mahkemenin asliye hukuk mahkemesi olduğuna dair karar vermiştir. Ürün sorumluluğu artık tüketici kanunda düzenlenmediğinden, görevli mahkemenin asliye hukuk mahkemesi olduğu görüşü bugün kabul edilmelidir. *"4077 sayılı Tüketiciyi Koruma Kanunu ile tüketiciler ile satıcı ve üretici firma arasındaki mal alım satımından kaynaklanan iade, değiştirme, satım sonrası hizmetler gibi konularda doğabilecek anlaşmazlıkların çözümü ile ilgili yeni kurallar getirilmiş ve bunlardan kaynaklanan davalara bakma görevi de özel bir yargılama usulü ile Tüketici Mahkemelerine verilmiştir. 4077 sayılı Yasanın amacı ve içerdiği düzenlemelerin niteliği birlikte incelendiğinde uyuşmazlığın, üründeki bir eksiklikten, ayıpdan kaynaklanması bu ürünün tamiri, değiştirilmesi gibi durumlarda, tüketici mahkemesinin görevli olduğu öngörülmüştür. Bunun içindir*

görevli mahkemeye ilişkin bir düzenlemenin yapılarak tartışmalara son verilmesi gerekmektedir.

5.2. YETKİLİ MAHKEME

Mahkemelerin yargı yetkisi, bir diğer ifadeyle davanın hangi yerdeki mahkemede açılacağı, coğrafi alan esas alınarak sınırlandırılmıştır. Bu durum, medeni usûl hukukunda yetki kavramıyla açıklanmaktadır. Bu yönüyle yetki, bir davaya yargı çevresi itibariyle neredeki mahkeme tarafından bakılacağını ifade eder[764].

Bir uyuşmazlığa ilişkin davanın neredeki mahkemenin yargı yetkisi alanına girdiği belirlenirken bazı ölçütler kullanılır. Bu ölçütler uyuşmazlığın taraflarını ya da uyuşmazlığın konusunu esas alır. Aksine bir düzenleme olmadıkça davaların görüleceği yer mahkemesi genel yetkili mahkeme; genel yetkili mahkemeyi belirleyen kural ise genel yetki kuralı olarak nitelendirilir[765]. HMK'da ya da özel kanunlarda uyuşmazlığın konusu esas alınarak yetkiye dair hüküm getirilerek, genel yetkili mahkemenin yetkisi yerine onun yerini alan, bir kısmı ise genel yetkili mahkemeye ek olarak yetkili kılınan mahkemeler öngörülmüştür. Bu yöndeki hükümlere özel yetki kuralları adı verilmektedir[766]. Yetki hususundaki bir diğer ayrım ise kesin yetki-kesin olmayan yetki şeklindedir. Kesin olmayan yetkide taraflar, kanunun izin verdiği ölçüde uyuşmazlığa neredeki mahkemenin bakabileceğine ilişkin bir

---

ki yasa, tüketici ile satıcı veya üretici arasında alım-satım konusu olan üründeki bozukluklardan ve bunun sonucu olarak da değiştirilmesi, tamiri gibi sorunların çözümüne ilişkin ayrıntılı kurallar getirmiştir. Bu nedenle bir ürünün ayıplı üretiminden değil, kullanım sonucu doğan zarardan kaynaklanan uyuşmazlıkların genel mahkemelerde ve genel hükümlere göre çözümlenmesi gerekir. Somut olayda davacıların isteği, davalının üretip pazarladığı ve olaydan dört ay önce satın alınmış olan kombi cihazındaki üretim hatası ve güvenlik sistemi eksikliği nedeniyle çıkan yangından kaynaklanan eşya ve bina zararlarına ilişkindir. Kombi cihazının değiştirilmesi, onarılması veya bedelinin iadesi gibi bir istekleri yoktur. Bu nedenlerle uyuşmazlık imalatçının sorumluluğu ile ilgili olan genel hükümlere göre çözümlenmelidir. O halde yargılamanın da genel hükümler uyarınca Asliye Hukuk Mahkemesinde yapılması gerekir. Mahkemece bu yönler üzerinde durulmadan yazılı şekilde görevsizlik kararı verilmiş olması bozmayı gerektirmiştir.": Yargıtay 4. HD., 04.10.2001 T., 2001/6397 E., 2001/10988 K.

764 **Atalı/Ermenek/Erdoğan,** s. 170; **Pekcanıtez/Özekes/Akkan/Taş Korkmaz,** s. 267.; **Kuru,** s. 166; **Tanrıver,** s. 235; **Görgün/Börü/Kodakoğlu,** s. 117; 5235 sayılı Kanun m. 5/I'e göre *"Hukuk mahkemeleri, her il merkezi ile bölgelerin coğrafî durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen ilçelerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak Adalet Bakanlığınca kurulur."*

765 **Kuru/Aydın,** s. 62; **Atalı/Ermenek/Erdoğan,** s. 173; **Pekcanıtez/Özekes/Akkan/Taş Korkmaz,** s. 267.

766 **Kuru,** s. 167; **Tanrıver,** s. 237; **Görgün/Börü/Kodakoğlu,** s. 122.

yetki sözleşmesi yapabilirken kesin yetkide dava, yalnızca kanunda belirtilen yerdeki mahkeme ya da mahkemelerde açılabilir[767].

Ürün sorumluluğunun söz konusu olduğu bir uyuşmazlıkta, davanın hangi yerdeki mahkemede açılacağına dair ÜGTDK, herhangi bir hüküm getirilmemiştir. Dolayısıyla yetkili mahkemenin tespiti, HMK'ya göre yapılır[768]. HMK'da ürün sorumluluğu konusunda kesin yetki belirlemesi yapılmamıştır. Dolayısıyla öncelikle ürün sorumluluğundan kaynaklanan taleplerde kesin yetkinin olmadığını ifade edebiliriz. HMK'da yetkiye ilişkin genel ve özel yetki olmak üzere ikili bir ayrım benimsemiştir. Ürün sorumluluğunda yetkinin belirlenmesinde, bu ayrımdan hareket edilerek bir değerlendirmede bulunulması gerekir. İlk olarak HMK m. 6'ya göre genel yetkili mahkeme, "*davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir."* Bu kapsamda öncelikle üründen zarar gören kişi, davasını üretici ya da üretici gibi sayılan kişilerin yerleşim yerinde açabilecektir[769]. Davalının birden fazla olması durumunda ise HMK m. 7 uyarınca yetki belirlemesi yapılır. Buna göre *"Davalı birden fazla ise dava, bunlardan birinin yerleşim yeri mahkemesinde açılabilir. Ancak, dava sebebine göre kanunda, davalıların tamamı hakkında ortak yetkiyi taşıyan bir mahkeme belirtilmişse, davaya o yer mahkemesinde bakılır."* Genel yetki kuralının haricinde zarar gören, HMK'da düzenlenen özel yetki kurallarına göre de dava açabilir. Ürün sorumluluğu, hukuki niteliği itibariyle bir kusursuz sorumluluktur. Kusursuz sorumluluk, geniş anlamda haksız fiil sorumluluğunun içerisindedir[770]. Bu kapsamda HMK m. 16'da düzenlenen özel yetki kurallarından biri olan haksız fiilden doğan davalarda yetki çerçevesinde zarar gören, ilgili hükümde bulunan yerde de dava açabilir. İlgili maddeye göre *"Haksız fiilden doğan davalarda, haksız fiilin işlendiği veya zararın meydana geldiği yahut gelme ihtimalinin bulunduğu yer ya da zarar görenin yerleşim yeri mahkemesi de yetkilidir."*

---

767 Usûl hukukunda kural olarak bir mahkemenin yetkisi, kesin değildir. Dolayısıyla kesin olmayan yetki kuralları bir dava şartı değildir. Ancak kanunda kesin yetki belirtilmişse, bu durumda yetki, HMK m. 114/I-ç uyarınca dava şartıdır. **Görgün/Börü/Kodakoğlu,** s. 118; **Atalı/Ermenek/Erdoğan,** s. 174; **Tanrıver,** s. 246; **Pekcanıtez/Özekes/Akkan/Taş Korkmaz,** s. 293

768 Ürün sorumluluğundan doğan davalarda görevli mahkeme, kanaatimizce asliye hukuk mahkemeleridir. Ayrıca sorumluluğa ÜGTDK hükümleri uygulanacağından, yetkili mahkemenin tespitinde TKHK hükümlerinin uygulanmayacak, belirleme HMK hükümlerine göre yapılacaktır.

769 Sorumluluğun süjesi konumundaki kimselerin Türkiye'de yerleşim yerinin bulunmaması durumunda yetki, HMK m. 9'a göre belirlenir. Buna göre *"Türkiye'de yerleşim yeri bulunmayanlar hakkında genel yetkili mahkeme, davalının Türkiye'deki mutad meskeninin bulunduğu yer mahkemesidir. Ancak, diğer özel yetki hâlleri saklı kalmak üzere, malvarlığı haklarına ilişkin dava, uyuşmazlık konusu malvarlığı unsurunun bulunduğu yerde de açılabilir."*

770 **Eren,** s. 543, Pr. 1516; **Antalya,** s. 47, Pr. 5; **Deschenaux/Tercier,** s. 2; **Nomer,** s. 168, Pr. 98; **Gökcan,** s. 38; **Kaplan,** s. 283.

Sonuç olarak ÜGTDK, yetkiye ilişkin herhangi bir düzenleme ihtiva etmemektedir. Dolayısıyla ürün sorumluluğunda kaynaklanan taleplerde mahkemelerin yetkisi, HMK hükümlerine göre belirlenir. Ürün sorumluluğuna ilişkin herhangi bir kesin yetki düzenlemesi mevcut olmadığından, kesin olmayan yetki kurallarına göre belirleme yapılır. Zarar gören, HMK m. 6'ya göre genel yetkili mahkemeye göre ya da HMK m. 16'ya göre haksız fiilde yetkiyi düzenleyen özel yetki kuralına göre belirlenen yerlerde dava açabilir[771]. Kanun koyucu, tartışmaya mahal vermemek adına ürün sorumluluğuna ilişkin davalarda yetkili mahkemeye ilişkin bir düzenleme ihdas etmelidir.

[771] Kara, görevli mahkemenin somut olayın özelliğine göre tüketici mahkemesi, ticaret mahkemesi ya da asliye hukuk mahkemesi olması gerektiği görüşünden hareketle; yetki belirlemesinin bu çerçevede yapılması gerektiğini savunmaktadır. Bknz. **Kara,** s. 549 vd. Ancak kanaatimizce ürün sorumluluğundan kaynaklanan taleplerde görev, genel görevli mahkeme olan asliye hukuk mahkemesi olduğundan, yetki belirlemesinde de HMK m. 6 vd. hükümlerine göre yapılması gerektiğini savunmaktayız.

SONUÇ

Bu çalışmada 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu'nun düzenlendiği ürün sorumluluğu değerlendirilmiştir. Bu kapsamda şu sonuçlara ulaşılmıştır.

7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ile Türk mevzuatına ürün sorumluluğuna ilişkin özel bir düzenleme kazandırılmıştır. Ancak düzenlenişi itibariyle ÜGTDK, bazı açılardan eksiktir.

İlk olarak ÜGTDK hem ürün sorumluluğuna hem de ürün güvenliğine ilişkin meseleleri ihtiva etmektedir. Ürün sorumluluğu, özel hukuk temelli ve sorumluluk hukuku içerisinde yer alan bir tazminat sorumluluğudur. Ürün güvenliğinden kaynaklanan sorumluluk ise kamu hukuku kökenli olup daha çok idari yaptırımlar içerir. Birbirinden tamamen farklı iki konunun aynı kanunda ve birbirine yollama yapmak suretiyle düzenlenmesi, kanun yapma tekniği açısından uygun olmamıştır. Kaldı ki hem AB Direktifleri'nde hem de Alman, İsviçre, Avusturya gibi üye devletlerde ürün sorumluluğu ve ürün güvenliğine ilişkin meseleler ayrı düzenlemelere tabi tutulmuştur. Türk hukuku bakımından da ÜGTDK'da yer alan ürün sorumluluğu ve ürün güveliğine ilişkin hükümlerin ayrılarak münhasır kanunlar şeklinde düzenlenmesi daha isabetli olur.

ÜGTDK'ya getirilen bir diğer eleştiri ise ürün sorumluluğunun düzenleniş şekline ilişkindir. ÜGTDK Gerekçesi'nde, 85/374 sayılı AB Direktifi'nin esas alınarak düzenlendiği belirtilmiştir. Ancak söz konusu düzenlemeleri incelediğimizde, ÜGTDK'nın çoğu noktada Direktif'in ortaya koyduğu esaslardan ve konuyu ele alma şeklinden farklılık gösterdiği ifade edilebilir. Dolayısıyla ÜGTDK'da yer alan düzenlemeleri değerlendirirken, 85/374 sayılı AB Direktifi'nde yer alan hükümler dikkate alınarak amaca uygun bir yorum yapılmalıdır.

ÜGTDK ile yasal bir zemine kavuşan ürün sorumluluğu, kanunen ürün olarak nitelendirilen ve piyasaya sürülen bir ürünün, hatalı (güvenli ürün niteliğini haiz olmaması) olması sebebiyle zarara sebebiyet vermesi halinde, meydana gelen zararın üretici ya da üretici gibi sorumlu tutulan kişilerce giderilmesini sağlayan kusursuz sorumluluk olarak tanımlanmalıdır.

Hukuki niteliği itibariyle ÜGTDK m. 6'da ürün sorumluluğu, bir kusursuz sorumluluk türü olarak düzenlemiştir. Dolayısıyla üretici ya da ithalatçı, hatalı bir ürünün vermiş olduğu zarardan kusuru olmasa dahi sorumludur. Ürün sorumluluğu, üreticinin gerekli dikkat ve özeni göstermesi gerekliliğinden hareket edilerek niteliği itibariyle bir özen

sorumluluğu olarak düzenlenmiştir. Üreticiye ya da ithalatçıya, sorumluluktan kurtuluş kanıtı getirebilme imkânı da tanınmıştır. ÜGTDK m. 21'de sayılan sebeplerden birinin ispatlanması durumunda üretici ya da ithalatçı, sorumluluktan kurtulabilir. Ürün sorumluluğunun hukuki niteliğine ilişkin olarak üretim kaçakları ve gelişim hatası bakımından farklı bir değerlendirmede bulunulabilir. Üretim kaçağı olarak nitelendirilen bir ürünün sebep olduğu zararlardan sorumluluğunun hukuki dayanağı, Türk hukuku bağlamında tehlike sorumluluğuna dayandırılabilir. Üretim kaçakları açısından, bizatihi üretim faaliyeti, TBK m. 71/II bağlamında istisnai olarak tehlike sorumluluğu olarak değerlendirilir. Gelişim hatalarından kaynaklanan zararlar bakımından da üretim kaçağı ile benzer şekilde tehlike sorumluluğu nitelendirilmesi yapılır.

Ürün sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için bazı şartların varlığı aranır. Bunlar hatalı bir ürünün zarara sebebiyet vermesi ve uygun illiyet bağıdır.

Ürün sorumluluğu bağlamında özellik arz eden temel nokta ürün kavramıdır. ÜGTDK, ürünü oldukça geniş şekilde tanımlamıştır. ÜGTDK m. 3/I-s'de *"her türlü madde, müstahzar ve eşya"* ürün olarak kabul edilmiştir. Bu denli geniş bir tanım yapılması birçok tartışmaya yol açmaktadır. Müstahzar kelimesinden ne anlaşılacağı, taşınmazların da ürün olarak kabul edilmesinin gerekip gerekmediği, elektrik ve diğer enerji kaynakları ile doğal güçlerin ürün tanımına dahil olup olamayacağı gibi birçok soruyu beraberinde getirmiştir. Bu sorunların çözümünde, amaca uygun, Direktif'e göre yorum yapılması gerekir. 85/374 sayılı AB Direktifi m. 2, münhasır bir düzenleme ile ürün kavramını tanımlamıştır. Ürün kavramına nelerin dahil olup nelerin dahil olmadığı, karşılaştırmalı hukuktaki düzenlemelerden yola çıkılarak ürün kavramını somutlaştıracak şekilde yeniden ele alınmalıdır. Aksi halde ürün sorumluluğunun uygulanmasındaki yorum farklılıklarından ötürü zarar görenlerin kimi durumlarda zararları ürün sorumluluğu kapsamında karşılanamayacaktır. Benzer şekilde ürün sorumluluğunun kapsamına girmeyen bir madde, eşya vb. şeyden kaynaklanan zarar, ürün sorumluluğu kapsamında değerlendirilecektir. Bu da üretici ve zarar gören arasındaki dengenin zedelenmesine yol açar ve hukuk devletine duyulan güveni sarsar. Bu çerçevede Türk hukuku açısından ürün şu şekilde münhasır bir maddede tanımlanmalıdır: Bir başka taşınır ya da taşınmaz eşyanın bir parçası haline gelmiş olsa bile, her türlü taşınır eşyaya ek olarak elektrik ve yazılım, ürün sorumluluğu bakımından üründür.

Sorumluluğun gündeme gelmesi bakımından ürünün hatalı olması aranır. ÜGTDK m. 3/I (r)'de hatalı olmayan ürün tanımlanmıştır. Buna göre *"teknik düzenlemeye ve genel*

ürün güvenliği mevzuatına" uygun üretilmiş ürün, hatalı ürün olarak nitelendirilemez. Hata (uygunsuzluk) kavramının ÜGTDK'da bu şekilde tanımlanmasının temelinde, birbiriyle ilişki içerisinde olsalar da birbirinden farklı kurumlar olan ürün sorumluluğu ile ürün güvenliğinin aynı Kanun'da düzenlenmesi yer alır. Hatalı üründen ne anlaşılması gerektiğine ilişkin salt ÜGTDK'daki hüküm dikkate alınırsa ürün sorumluluğu uygulanamaz hale gelir. Bu sebeple ÜGTDK'nın mehaz aldığı 85/374 sayılı AB Direktifi m. 6'ya göre ilgili hüküm yorumlanmalıdır. Buna göre bir ürünün tüm hal ve şartlar altında, özellikle sunum tarzı, makul kullanım şekli ve piyasaya arz edildiği zaman dikkate alınarak bir kimsenin haklı güvenlik beklentisi sağlanmaması, hatalı ürün olarak tanımlanır.

Ürün sorumluluğunun diğer bir unsuru zarardır. ÜGTDK m. 6/I'e göre ürünün, bir kişiye ya da bir mala zarar vermesi halinde ürün sorumluğunun söz konusu olacağı düzenlenmiştir. ÜGTDK'da hangi zarar türünün ne şekilde karşılanacağına ilişkin bir hüküm mevcut değildir. ÜGTDK m. 6/V, üründen kaynaklanan maddi ve manevi tazminatın belirlenmesinde TBK'daki hükümlere yollama yapmıştır. Bu çerçevede zarar türleri ve bunların giderimine ilişkin usul ve esaslar, TBK hükümleri çerçevesinde tespit edilerek uygulanır.

Ürün sorumluluğunun meydana gelebilmesi için zarara, hatalı ürünün sebebiyet vermesi gerekir. Sebep ve sonuç arasındaki ilişki, illiyet bağı olarak ifade edilir. Meydana gelen zarar, üründen kaynaklı değil de başka bir sebeple ortaya çıkmışsa, bu durumda ürün sorumluluğundan söz edilemez. Bu kapsamda illiyet bağı, ortaya çıkan zarara neyin yol açtığının tespitinde rol oynar. İlliyet bağının tespitinde, Türk hukukunda hâkim teori olan uygun illiyet bağı teorisi esas alınır.

Teknolojinin gelişmesiyle beraber ortaya çıkan en önemli ürünlerden biri de otonom sürüş özelliğini haiz araçlardır. Günümüzde söz konusu araçların kullanımı yaygınlaşmaya başlamıştır. Otonom araçların sebebiyet verdiği zararların ne şekilde giderileceğinin tespiti sorumluluk hukuku bakımından büyük önem taşır. Otonom araçları oluşturan yazılımlar ürün olarak kabul edilir. Dolayısıyla bu araçların sebep olduğu zararların ürün sorumluluğu içerisinde değerlendirilmesi gerekir.

Pandemiyle beraber gündeme gelen önemli konulardan birisi de aşılardır. Aşıların tıbbi önemi, pandemi döneminde vurgulanmış, dolayısıyla bunlardan kaynaklanan zararların ne şekilde giderileceği meselesi de tartışılmıştır. Aşıların ya da geniş anlamda ilaçların vermiş olduğu zararların tazminine dair Türk hukukunda 7223 sayılı Kanun'a kadar özel bir düzenleme mevcut değildir. Bu çerçevede sorumluluk, öğretide farklı esaslara

dayandırılarak açıklanmıştır. 7223 sayılı Kanun, ürün tanımında *müstahzar* kelimesini kullanmıştır. Özellikle 1262 sayılı İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Kanunu'ndaki düzenlemeler çerçevesinde müstahzar, aşı/ilaç kelimesine karşılık gelir. Bu sebeple aşıların/ilaçların sebep olduğu zararların ürün sorumluluğu kapsamında çözümlenmesi gerekir.

Ürün sorumluluğu çerçevesinde ortaya çıkan zarar kadar bu zararın kim tarafından giderileceği de özellik arz eder. Zira zarar görenlere etkin bir koruma sağlanabilmesi için zararın ne şekilde ortaya çıktığı kadar meydana gelen zarardan kimin ya da kimlerin sorumlu olduğunun tespiti de önemlidir. Özellikle günümüz koşullarında ithal malların da ülkemize girmesi, üretici ile dağıtıcının aynı kişi olmaması gibi durumlar karşısında sorumluluğun süjesinin tespiti gerekir. ÜGTDK m. 6'daki düzenleme gereği ürün sorumluluğundan kaynaklanan zararın giderilmesinden kural olarak üretici ve ithalatçı sorumludur.

Üretici, ÜGTDK'da *imalatçı* kavramı kullanılarak tanımlanmıştır. ÜGTDK m. 3/I-s'de yapılan ürün tanımı dikkate alındığında, kanun koyucunun *imalatçı* kavramını kullanmasının yerinde bir tercih olduğu söylenemez. Zira ürünün tanımında geçen *madde* kavramı, tarım ürünleri gibi endüstriyel bir sürece tabi tutulmadan piyasaya arz edilen ürünleri de kapsamaktadır. Kaldı ki tarım ürünleri de kural olarak ürün sorumluğunun kapsamında değerlendirilmektedir. Bu tür ürünlerin meydana getirilmesini *imalat* yerine *üretim* kelimesi ile ifade etmek, daha yerinde ve etimolojik olarak daha uygun bir kullanım olur. Ayrıca Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği'nde kavram olarak *üretici* kelimesi tercih edilmiş ve üretici tanımlanırken *imalatçı* kavramına yer verilmiştir. Bu kullanım esasen kavramların özenli bir şekilde kullanımına dikkat edilmediğini göstermektedir. Zira aynı konuya ilişkin normlar hiyerarşisinde yer alan iki mevzuatta aynı kavrama ilişkin farklı kelimeler kullanılmıştır. Kanun koyucunun, terminolojideki birliği sağlamak adına, ürün kavramından da hareket ederek ÜGTDK'da imalatçı yerine üretici kavramını kullanması daha isabetli olur. Ancak belirtilmelidir ki üretici kavramının kullanılmasının yanı sıra, bu kavramın muhtevası da yeniden ele alınmalıdır. Şöyle ki, *ara ürün üreticisinin* ve *ham madde üreticisinin* üretici kavramı kapsamına dahil olup olmadığı konusunda ÜGTDK'da bir açıklık yoktur. Oysa ÜGTDK m. 6'nın düzenlenmesinde temel alınan 85/374 sayılı AB Direktifi'nde ara ürün üreticisi ve ham madde üreticisi, üretici kavramına dahil edilmiştir. Bu çerçevede Direktif'e uygun şekilde yorum yapılması ve aynı zamanda ÜGTDK'nın amacı da göz önünde bulundurularak ara ürün ve ham madde üreticisinin de sorumluluk süjesi olarak kabul edilmesi gerekir.

Ürün sorumluluğuna ilişkin ÜGTDK m. 6/III'te müteselsil sorumluluk düzenlenmiştir. Bu sayede kanun koyucu, zarar görene müteselsil sorumluluğun sağladığı imkânlardan faydalanma olanağı tanımıştır. ÜGTDK'ya göre ürün sorumluluğunda müteselsil sorumluluk, üretici ya da ithalatçı arasında söz konusu olur.

ÜGTDK m. 21/II gereğince, üretici bazı hallerde sorumluluktan kurtulabilir. Bunlar; üreticinin ürünü piyasaya arz etmemesi, hatanın (uygunsuzluğun) dağıtıcının veya üçüncü bir tarafın ürüne müdahalesinden veya kullanıcıdan kaynaklanması ve üründeki hatanın (uygunsuzluğun), teknik düzenlemelere veya diğer zorunlu teknik kurallara uygun olarak üretilmesinden kaynaklanmasıdır. Sınırlı sayıda sayılan bu hallerden herhangi birinin mevcudiyeti halinde üretici sorumluluktan kurtulur.

ÜGTDK'da düzenlenen ürünün üretici tarafından piyasaya arz edilmemiş olmasına yönelik kurtuluş kanıtı, karşılaştırmalı hukuktaki hükümlerle benzerlik gösterir. Söz konusu kurtuluş kanıtı, kendi içerisinde iki önemli noktayı içerir. Bunlar ürünün piyasaya hiç arz edilmemesi ve ürünün bizatihi üretici tarafından piyasaya arz edilmemiş olmasıdır.

ÜGTDK'da yer alan hatanın (uygunsuzluğun) dağıtıcının veya üçüncü bir tarafın ürüne müdahalesinden veya kullanıcıdan kaynaklanmasına dayalı kurtuluş kanıtı, düzenleniş biçimi itibariyle karşılaştırmalı hukukta yer alan hükümlerden farklılık göstermektedir. İlk olarak karşılaştırmalı hukukta ürünün piyasaya sürüldüğü esnada mevcut olmayan bir hatanın sonradan ortaya çıkması hali hüküm altına alınmıştır. Bu düzenleme ile genel ifadeler kullanılarak kurtuluş kanıtının sınırlandırılmaması amaçlanmıştır. ÜGTDK'da ise karşılaştırmalı hukuktaki düzenlemelerin aksine kurtuluş kanıtında bir sınırlama getirilerek bu konu *"hatanın dağıtıcı üçüncü bir taraf ya da kullanıcıdan kaynaklanması"* şeklinde düzenlemiştir. Kanun koyucunun bu şekilde açıkça dağıtıcı, üçüncü kişi ya da kullanıcı ifadelerine yer vermesi, mehaz AB Direktifi ile karşılaştırıldığında, bu kurtuluş kanıtının sınırlandırıcı olduğu sonucunu doğurur. ÜGTDK'da yer alan bu kurtuluş kanıtı ile karşılaştırmalı hukukta yer alan düzenlemelerin ayrıştığı bir diğer husus ise ispata ilişkindir. AB Direktifi, Alman ve İsviçre hukuklarındaki hal ve şartlar göz önünde tutularak zarara neden olan hatanın, ürünün piyasaya arz edilmesi sırasında mevcut olmadığının anlaşılabilmesi, ispat açısından yeterli görülmüştür. ÜGTDK'da ise ispat yükünün hafifletilmesine ilişkin herhangi bir ifadeye yer verilmemiştir. Mehaz düzenleme olan 85/374 sayılı AB Direktifi esas alınarak, Türk hukukunda da söz konusu kurtuluş kanıtı için yaklaşık ispat yeterli kabul edilmelidir.

ÜGTDK'da düzenlenen kurtuluş kanıtlarından sonuncusu ise üründeki hatanın teknik düzenlemelere veya diğer zorunlu teknik kurallara uygun olarak üretilmesine dayanmaktadır. ÜGTDK'daki hüküm, Direktif ile uyumlu olacak şekilde düzenlenmemiştir. ÜGTDK'da hükmün amacına uygun olmayan ve mevcut sorumluluk rejimi içerisinde işlevi bulunmayan bir kurtuluş kanıtı düzenlenmiştir. Zira ÜGTDK m. 3/I-r'nin aksi anlamından yola çıkılarak bir ürün, ilgili teknik düzenlemelere ya da genel ürün güvenliği mevzuatına uygun olması halinde, uygun ürün olarak kabul edilir. ÜGTDK m. 6/II'ye göre ürün sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için ürünün kanuni tabir ile 'uygunsuz ürün niteliği'ni haiz olması gerekir. Dolayısıyla kanunen uygun bir ürünün varlığı halinde, ürün sorumluluğu ve buna bağlı tazminat talepleri söz konusu olamaz. ÜGTDK m. 21/II-c'deki sorumluluktan kurtuluş kanıtı, üreticinin üründeki hatanın mevcut yasal düzenlemelere uyulmasından kaynaklanmasını ispat etmesidir. Ancak ÜGTDK, bir bütün olarak değerlendirildiğinde, yasal düzenlemelere uygun üretilmiş bir ürün, kural olarak ürün sorumluluğuna yol açmaz. Dolayısıyla ÜGTDK m. 21/II-c'de düzenlenen kurtuluş kanıtının, mevcut kanuni düzenleme içerisinde herhangi bir işlevi olmadığı ifade edilebilir.

ÜGTDK'da ürün sorumluluğunu kısmen ya da tamamen kaldıran anlaşmaların durumu düzenlenmiştir. Kanun koyucu, ÜGTDK m. 6/IV'da 85/374 sayılı AB Direktifi m. 12 ile uyumlu şekilde, açıkça ürün sorumluluğundan kaynaklanan tazminat taleplerine ilişkin sorumluların sorumluluğunu ortadan kaldıran anlaşmaların hükümsüz olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla ürün sorumluluğunun söz konusu olduğu bir olayda, sorumluların tazminattan sorumlu olmayacağına dair bir anlaşma yapılamaz. Böyle bir anlaşmanın yapılması durumunda ise ÜGTDK m. 6/IV uyarınca yapılan anlaşma hükümsüzdür.

ÜGTDK m. 6/VI'da ürün sorumluluğuna ilişkin zamanaşımı süresi üç yıllık kısa ve on yıllık uzun zamanaşımı süresi olarak düzenlenmiştir. Bu hüküm, her ne kadar 85/374 sayılı AB Direktifi doğrultusunda hazırlanmış olsa da bazı yönleriyle Direktif'ten ayrılır. Bunlardan ilki, üç yıllık kısa zamanaşımı süresinin başlangıcına ilişkindir. Direktif'te, üç yıllık zamanaşımı süresi, zarar görenin zararı, üründeki hatayı ve sorumluluğun süjesini öğrendiği veya öğrenmesi gerektiği tarihten itibaren işlemeye başlar. Ancak ÜGTDK'de üç yıllık zamanaşımının işlemeye başlaması için zarar görenin zarar ve sorumluluğun süjesini öğrenmiş olması gerekir. Türk hukukunda zamanaşımının başlaması için üründeki hatanın öğrenilmesine yer verilmemiştir. Ancak üründeki hatanın da öğrenilmesinin zamanaşımının başlangıcı için şart olması, zarar görenin hak kaybını önlemeyi amaçlar. Özellikle hatanın bu kapsam dışında tutulması, üründeki hatanın fark edilmesinin zaman alabileceği

durumlarda, zarar gören açısından dezavantaj oluşturur. Bu sebeplerle ÜGTDK'daki düzenlemenin yerinde olmadığı ifade edilebilir.

Zamanaşımına ilişkin Direktif ile farklılaşan bir diğer husus ise on yıllık sürenin hukuki niteliğine ve başlama zamanına ilişkindir. ÜGTDK m. 6/VI'ye göre ürün sorumluluğundan doğan haklar, zararın doğduğu tarihten itibaren on yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. Direktif'te düzenlenen on yıllık süre ise niteliği itibariyle hak düşürücü süre olup, bu süre ürünün piyasaya sürüldüğü tarihten itibaren işlemeye başlar. Türk hukukunda düzenlendiği şekliyle zararın ortaya çıkması halinde başlayan on yıllık zamanaşımı süresinin düzenleniş şekli eleştirilebilir. Bu düzenlemelerin özellikle zararın, hatalı ürünün piyasaya arz edilmesinden uzun süre sonra ortaya çıkması halinde, ürün sorumluluğunu neredeyse sınırsız bir sorumluluk haline getirdiği söylenebilir. Zira zararın ortaya çıkma tarihi, piyasaya arz tarihinden çok daha sonra olabilir ve böylece on yıllık mutlak zamanaşımı süresi etkisini kaybeder. Bu durum, üretici ile kullanıcı arasındaki sorumluluk dengesini ihlal edebilecek niteliktedir. Dolayısıyla ÜGTDK'daki düzenlemenin, Direktif ile uyumlu hale getirilmesi gerekir. Ayrıca on yıllık süre ister zamanaşımı süresi ister hak düşürücü süre olarak nitelendirilsin, ürünün piyasaya arz edilmesinden başlatılması isabetli olacaktır.

Ürün sorumluluğundan doğan taleplerin hangi mahkemede görüleceğine ÜGTDK'da yer verilmemiştir. Kusursuz sorumluluk olması hasebiyle, kanun koyucu, ürün sorumluluğunu mülga 4077 sayılı Kanun'un aksine 6502 sayılı TKHK'da değil, aksine karşılaştırmalı hukukta da olduğu gibi münhasır bir kanunla ÜGTDK'da düzenlenmiştir. Bir başka ifade ile kanun koyucu, ürün sorumluluğunu tüketici meselesi olmaktan çıkarmıştır. Dolayısıyla ürün sorumluluğundan doğan hak ve talepler, tüketici mahkemelerinin görev alanından çıkartılmıştır. Özel kanunda görev ve yetkiye dair bir düzenlememe bulunmaması ile taraflar arasındaki ilişkinin bir tüketici meselesi olmaması sonucunda HMK'nın göreve ilişkin genel kuralları gündeme gelir. Bu bağlamda genel görevli mahkeme olan asliye hukuk mahkemelerinin ürün sorumluluğundan doğan taleplerde görevli mahkeme olması gerekir. ÜGTDK'da özel düzenleme olmadığı için yetkili mahkeme, HMK hükümlerine göre belirlenir. Bu konuda ürün sorumluluğuna ilişkin herhangi bir kesin yetki düzenlemesi mevcut olmadığından, kesin olmayan yetki kurallarına göre yetkili mahkeme tespit edilir. Zarar gören, HMK m. 6'ya göre genel yetkili mahkemeye göre ya da HMK m. 16'ya göre haksız fiilde yetkiyi düzenleyen özel yetki kuralına göre belirlenen yerlerde dava açabilir.

Ürün sorumluluğunun Türk hukukunda münhasır bir kanunla düzenlenmesi şüphesiz yerindedir. Ancak ÜGTDK'nın ürün sorumluluğuna ve ürün güvenliğine birlikte ele alınmasından vazgeçilerek bu hususlar ayrı kanunlarda düzenlenmelidir. Bu konuda önemli bir fırsatın varlığından söz edilebilir ki bu fırsat, AB tarafından yayınlanmış olan Ürün Sorumluluğu Direktifi 2024 Tasarısı'dır. Kısa bir süre içerisinde de bu Tasarı'nın kabul edilmesi beklenmektedir. Tasarı'nın yayınlanmasının akabinde, ilgili değişikliklerin üye devletlerin iç hukuklarında yapılabilmesi için belirli bir süre öngören geçiş maddesi yer almaktadır. Bu süreç, Türk hukukunda iyi değerlendirilmeli ve Direktif'te yapılacak değişikliklerin Türk hukukuna aktarılması sırasında ürün güvenliği ve ürün sorumluluğu meseleleri birbirinden ayrılmalıdır. Ayrıca, ürün sorumluluğuna ilişkin Türk hukukunda bahsedilen eksikliklerin, önerilen değişiklikler çerçevesinde modern, üretici ve kullanıcı arasındaki dengeyi gözetecek şekilde giderilmesi gerekir.

KAYNAKÇA*

Abik, Yıldız (2010) "Taşınmaz Malikinin Olumlu Müdahaleler Nedeniyle Komşulara Karşı Sorumluluğu", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt XIV, Sayı: 3-4, ss. 145-186.

Acemoğlu, Daron/Cantoni, Davide/Johnson, Simon/Robinson, James (2011) "The Consequences of Radical Reform: The French Revulation", American Economic Review, Is. 101 (December 2011), ss. 3286-3307.

Açıkgül, Hacı Ali (2015) "Türk ve Amerikan Hukukunda Satılanın Ayıplı Olması Nedeniyle Tüketicinin Sözleşmeden Dönmesi" (Doktora), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Adal, Erhan (2014) "Yeni Borçlar Kanununda Düzenlenen Tehlike Sorumluluğu Hükümlerinin Değerlendirilmesi", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 20, S. 1, ss. 919-980.

Adams, Fames R., "Products Liability Law in The United States: An Overvıew": Hulsenbek, Rudolph/Campbell, Dennis (Editors) (1989) Product Liability: Prevention, Practice and Process in Europe and The United States, 1. Eds., Boston, Kluwer Law.

Akbulak, Mert Aykut/Çöl, Mehmet (2022) "Dünyada ve Türkiye'de Aşılanma Tutumu ve Covid-19 Açılarına Bakış", ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi, C. 7, S. 2, ss. 531-540.

Akçaal, Mehmet (2012) "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde İlaç Üreticisinin Hukuki Sorumluluğu", Ankara Barosu Dergisi, S. 3, ss. 253-290.

Akçaal, Mehmet/Uyumaz, Alper (2013) "6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Bazı Hükümlerine (m. 1-16) İlişkin Bir İncelme", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2, C. 4, ss. 241-276.

Akçay, Ergin (2010) Zamanaşımı, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha.

Akçura Karaman, Tuba (2008) Üreticinin Ayıplı Ürünün Sebep Olduğu Zararlar Nedeniyle Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluğu, 1. Baskı, İstanbul, Vedat.

* Aynı yazara ait birden fazla esere yollama yapılırken kullanılan kısaltmalar parantez içinde gösterilmiştir.

Akıncı, Şahin (2022) Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler, 13. Baskı, Konya, Sayram.

Akipek Öcal, Şebnem/Kara, İlhan (2023) Tüketici Hukuku Ders Kitabı, 2. Baskı, Ankara, Yetkin.

Akipek, Şebnem (2016) "Bedensel Zararların Tazmini Kapsamında Tüketici Hukuku Yönünden Ürün Sorumluluğu": Basa, Necdet/ Uçakhan Güleç, Sema (Editörler), Yeni Gelişmeler Işığında Bedensel Zararların Tazmini Uluslararası Kongre, TBB, C.2, Ankara.

Akkayan Yıldırım, Ayça (2012) "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Düzenlemeleri Çerçevesinde Kusursuz Sorumluluğun Özel Bir Türü Olarak Tehlike Sorumluluğu", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 70, S. 1, ss. 203-220.

Akkurt, Sinan Sami/Erdoğan, Kemal/Tokat, Hüseyin (2024) Borçlar Hukuku, 7. Baskı, Ankara, Seçkin, Adalet.

Akünal, Teoman (2000) "Yeni Tehlike Sorumlulukları Yaratılmasında Yargıcın Rolü", Prof. Dr. Turhan Esener'e Armağan, Ankara.

Akyol, Şener (2006) Medeni Hukuka Giriş, 2. Baskı, İstanbul, Vedat.

Al, Dursun (2020) "7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Kapsamında Ürün Kavramı ve Üreticinin Sorumluluğu", Terazi Hukuk Dergisi, S. 169, C. 15, ss. 1802-1814.

Altıner Yolcu, Fatma Zeynep (2018) "Tüketicinin Korunması Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Bu Gelişimi Türk Hukukuna Yansıması", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırmaları Dergisi, C. 24, S. 2, ss. 1111-1124.

Altop, Atilla (2007) "Hakkaniyet Sorumluluğu", İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. VI, S. 1, ss. 1-16.

Antalya, Gökhan (2015) Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I, 1. Baskı, İstanbul, Legal. **(Cilt I)**

Antalya, Gökhan (2015) Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt II, 1. Baskı, İstanbul, Legal. **(Cilt II)**

Antalya, Gökhan (2017) Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması, 1. Baskı, İstanbul, Legal. **(Manevi)**

Antalya, Gökhan (2019) Marmara Hukuk Yorumu Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt: V/1,2, 2. Baskı, Ankara, Seçkin.

Antalya, Gökhan/Topuz, Murat (2015) Medeni Hukuk, 1. Baskı, İstanbul, Legal.

Arat, Ayşe (2013) "6098 Sayılı Borçlar Kanunu m. 58'e Göre Manevi Tazminatın Belirlenmesine, 818 Sayılı Borçlar Kanunu m. 49/II'nin Kaldırılmasına Etkisi", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVII, S. 3-4, ss. 185-206.

Argunhan, Betül (2022) "Osmanlı Payitahtında Esnaf Teşkilatı: Loncaların Hukuki Açıdan İncelenmesi", Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi (Prof. Dr. M. Fatih Uşan'a Dekanlıkta 10. Yıl Anısına Teşekkür Armağanı), Y. 7, S. 2., ss. 145-196.

Arıkan, Şafak (2023) Bedensel Zararlarda Manevi Tazminat, 2. Baskı, Ankara, Seçkin.

Arslan, Gizem, (2022) Türk Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak Amerikan Haksız Fiiller Hukukunda Tehlike Sorumluluğu, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha.

Aslan, Ali Çetin (2022) Medenî Usûl Hukukunda Görev, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha. **(Aslan, A.)**

Aslan, İ. Yılmaz (2014) Tüketici Hukuku, 4. Baskı, Bursa, Ekin.

Aşık Zerdali, Sebanur (2021) Müteselsil Sorumlulukta Zarar Verenlerin Birbirine Karşı Rücu İlişkisi, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

Ataay, Aytekin (1995) Borçlar Hukukunun Genel Teorisi, 5. Baskı, Der, İstanbul.

Atalı, Murat (2020) "Tüketici Hakem Heyetleri Önünde Uyuşmazlık Çözümünün Usûl Hukuku Açısından Değerlendirilmesi": Tokbaş, Hakan (Editör) 9. Tüketici Hukuku Kongresi, İstanbul, Aristo.

Atalı, Murat/Ermenek, İbrahim/Erdoğan, Ersin (2023) Medenî Usûl Hukuku, 6. Baskı, Ankara, Yetkin.

Atamer, Yeşim/Hermidas, Semir (2020) "Die Neue EU-Richtlinie zum Verbrauchsgüterkauf", AJP, ss. 48-67.

Atamer, Yeşim/Kurtulan Güner, Gökçe (2021) "Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ile İmalatçının Sorumluluğu Konusu Türk Hukuku Açısından Çözülmüş Müdür?", Ankara Üniversitesi Hukuk fakültesi Dergisi, C. 70, S. 2, s. 543-588.

Atay, Feryal (2019) Ayıplı Mal-Ayıplı Hizmet, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

Ateş, Derya (2007) Borçlar Hukuku Sözleşmelerinde Genel Ahlaka Aykırılık, 1. Baskı, Ankara, Turhan.

Avcı, Mustafa (2017) Türk Hukuk Tarihi, 6. Baskı, Konya, Atlas.

Ayan, Mehmet (2020) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara, Adalet.

Aybay, Aydın (2020) Borçlar Hukuku Dersleri Genel Bölüm, 15. Baskı, İstanbul, Filiz.

Aycan, Mükerrem Betül (2009) "İlaç Nedir? İlaç, Gıda ve Kozmetik Farkı", Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi I. Sağlık Hukuku Sempozyumu: İlaç Hukuku.

Aydemir, Muzaffer (2019) "Osmanlı Küçük İşletme Grupları Olarak Ahilik: Tarihsel Bir Değerlendirme", Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C. 20, S. 2, ss. 230-247.

Aydın, M. Akif (1995) "İslam Hukukunda Gasp", İslâm Tetkikleri Dergisi, C. IX, S. Prof. Dr. Nihad M. Çetin'e Hatıra, ss. 163-217 (Kısaltılmışı: Aydın, Gasp).

Aydın, M. Akif (2018) Türk Hukuk Tarihi, 15. Baskı, İstanbul, Beta.

Aydıncık Midyat, Şirin (2017) "Taşınmaz Malikinin İnşaat Faaliyetleri Sebebiyle Komşu Taşınmaz Maliklerine Karşı Sorumluluğu", İstanbul Hukuk Mecmuası, Cilt: LXXV, Sayı: 2, ss. 609-658.

Aydoğdu, Murat (2013) "6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Getirdiği Yeniliklere Genel Bakış, Sözleşmeye Aykırılık, Ayıplı İfa Kavramlarına Getirdiği Farklı Yaklaşım ve Bu Konudaki Önerilerimiz", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 2, ss. 1-62. **(Yenilik).**

Aydoğdu, Murat (2015) Tüketici Hukuku Dersleri, 1. Baskı, Ankara, Adalet.

Aydos, Oğuz Sadık (2009) Ürün Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Adalet.

Aydos, Oğuz Sadık (2013) "Ürün Sorumluluğu Risk Kontrolü", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVII, S. 1-2, s. 1785-1802. **(Risk)**

Aydos, Oğuz Sadık (2023) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 3. Baskı, Ankara, Seçkin. **(Borçlar)**

Bal, Ayşe (2015) "Türk Medeni Hukukunda Aile Başkanının Sorumluluğu" (Yüksek Lisans), Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.

Balcı, Mesut/Soner, Birol/Aydoğan, Bahri/Yener, Ahmet (2019) İş Kazaları ve Meslek Hastalıklarından Kaynaklanan Manevi Tazminat Davaları, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

Balcı, Mesut/Soner, Birol/Aydoğan, Bahri/Yener, Ahmet (2022) İş Kazalarından ve Meslek Hastalıklarından Kaynaklanan Maddi ve Manevi Tazminat Davaları El Kitabı, 1. Baskı, Ankara, Yetkin. **(El Kitabı)**

Bamberger/Roth/Hau/Poseck Kommentar/Flume, Johannes W. (2019) BGB-Kommentar §§ 1-480, 4. Aufl., Münih, Beck.

Bamberger/Roth/Hau/Poseck Kommentar/Förster, Christian (2019) BGB-Kommentar §§ 705-1017, PartGG, ProdHaftG, ErbbauRG, WEG, 4. Aufl., Münih, Beck.

Bartl, Harald (1989) Produkthaftung nach neuem EG-Recht, 1. Aufl., Lech, Verlag moderne Industrie.

BaslerK/Fellmann, Walter (2007) Basler Kommentar-Obligantionenrecht I, 4. Aufl., Basel, Helbing Lichtenhahn Verlag.

BaslerK/Schnyder, Anton K. (2007) Basler Kommentar-Obligantionenrecht I, 4. Aufl., Basel, Helbing Lichtenhahn Verlag.

Baş, Seda (2022) "7223 Sayılı Kanun Kapsamında Ürün Sorumluluğu Kavramına Genel Bir Bakış", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 13, S. 52, ss. 349-382.

Başalp, Nilgün (2011) Sorumsuzluk Anlaşmaları, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha.

Başoğlu, Başak (2015) "Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku ve Özellikle Tehlike Sorumluluğuna İlişkin Değerlendirmeler", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 6, S. 2, ss. 29-56.

Bauer, Carl-Otto/Hinsch, Christian/Eidam, Gerd/Otto, Gerhard (1994) Produkthaftung, 1. Aufl., Berlin, Springer Verlag.

Baygın, Cem/Nar, Ahmet (2021) Medeni Hukuk Dersleri-I, 2. Baskı, Ankara, Yetkin.

Bayındır, Sema (2021) "Otonom Araçlarda Sözleşme Dışı Hukuki Sorumluluk Hallerinin Değerlendirilmesi", İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 2, ss. 383-410.

Baysal, Başak (2019) Haksız Fiil Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha.

Beaumart, Markus (1999) Haftung in Absatzketten im französischen Recht und die europäischen Zuständigkeitsrecht, 1. Aufl., Berlin, Duncker&Humbolt.

BeckOGK/Spindler, BGB.

Belz, August (1991) Schadensersatz und Produkthaftung, 2. Aufl., Stuttgart, Richard Boorberg Verlag.

Berger, Bernhard (2008) Allgemeines Schuldrecht, 1. Aufl., Bern, Stämpfli Verlag.

Berki, Şakir (1949) Roma Hukuku, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

Berki, Şakir (1969) Medeni Hukuk, 2. Baskı, Ankara, Yargıçoğlu Matbaası.

BernerK/Becker, Hermann (2006) Berner Kommentar Band VI-Obligationenrecht, 3. Aufl., Bern, Stämpfli.

BernerK/Brehm, Roland (2006) Berner Kommentar Band VI-Obligationenrecht, 3. Aufl., Bern, Stämpfli.

Besch, Volker (1999) Produkthaftung für fehlerhafte Arzneimittel, 1. Aufl., Baden-Baden, Nomos.

Beyer, Christian (1989) Grenzen der Arzneimittelhaftung, 1. Aufl., Münih, Verlag VVF.

Bilge, Necip (1992) Hukuk Başlangıcı, 8. Baskı, Ankara, Turhan.

Binding, Jörg/Eisenberg, Claudius (2014) "Product Liablity in The People's Republic of China, Bussiness Law International, Vol. 15, Is. 1, ss. 19-41.

Bora, Sevda (2013) "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Manevi Tazminat Davası", Terazi Hukuk Dergisi, C. 8, S. 83, ss. 31-42.

Borer, Peter (1986) Produktehaftung: Der Fehlerbegriff nach deutschem, amerikanischem und europäischem Recht, 1. Aufl., Bern, Paul Haupt Bern Verlag.

Borghetti, Jean Sébastaien, "France": Koziol, Helmut/Green, Michael/Lunney, Mark/Oliphant, Ken/Yang, Lixin (Editors) (2017) Product Liability, 1. Eds., Berlin, De Gruyter.

Borghetti, Jean Sébastaien, "Product Liability in France": Machnikowski, Piotr (2016) European Prdocut Liability, 1. Edn., Antwerp, Cambridge University Press. **(European).**

Bork, Reinhard (2016) Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Gesetzbuchs, 4. Aufl., Tübingen, Mohr Siebeck.

Bozer, Ali (2007) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

Brand, Gerhard/Woltz, Jürgen (1990) Produkthaftung, 1. Aufl., Berlin, Rudolf Haufe Verlag.

Brox, Hans/Walker, Wolf-Dietrcih (2022) Allgemeiner Teil des BGB, 46. Aufl., Münih, Franz Vahlen Verlag.

Brüggemeier, Gert (2006) Haftungsrecht, 1. Aufl., Heidelberg, Springer.

Budak, Ali Cem (2015) "6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a Göre Tüketici Hakem Heyetleri", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan, ss. 77-103.

Budak, Ali Cem/Karaaslan, Varol (2023) Medeni Usul Hukuku, 7. Baskı, İstanbul, Filiz.

Bulut, Yakup (2001) "Türk Hukukunda 4077 Sayılı Kanun Çerçevesinde Tüketicinin Korunması" (Yüksek Lisans), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Burucuoğlu, Göktuğ (2020) "Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları Çerçevesinde Teminatın Kapsamı", Yaşar Hukuk Dergisi, C. 2, S.1, ss. 2-33.

Büyüksağış, Erdem (2006) "Tehlike Esasına Dayanan Genel Sorumluluk Kuralı Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 1, ss. 1-19**.**

Canbolat, Önder (2013) "Üretici ve Sorumluluğu", Ankara Barosu Dergisi, S. 2, s. 371-398.

Cannarsa, Michel/Moréteau, Olivier "The French 'Action Directe': The Justification for Going beyond Privity": Ebers, Martin/Janssen, Adnré/Meyer, Olaf (Editors) (2009) European Perspectives on Producers' Liablity, 1. Edn., Münih, Sellier.

Canpolat, Önder (2013) "Üretici ve Sorumluluğu", Ankara Barosu Dergisi, Y. 71, S. 2013/2, ss. 371-398.

Cansel, Erol/Özel, Çağlar (2017) Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I, 2. Baskı, Ankara, Seçkin.

Castillo, Joel Gonzalez (2012) "Products Liablity in Europe and The United States", Revista Chilena de Derecho, Vol. 39, Is. 2, ss. 277-296.

Cengiz/Söğütlü, Özlem (2022) Roma Hukukundan Günümüz Hukukuna Işık Tutan İlkeler, Kavramlar ve Digesta Metinleri, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

Chambraud, Agnés/Foucher, Patricia/Morin, Anne (1994) "The Importance of Community Law for French Consumer Protection Legislation", Journal of Consumer Policy, Vol. 17, ss. 23-37.

Cooper, William Frierson (1872) "Roman Law", Southern Law Review, Vol. 1, Is. 4.

Çabri, Sezer (2018) 6502 sayılı Kanuna Göre Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, 1. Baskı, Ankara, Adalet.

Çakırca, Seda İrem (2013) "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Ağır Bedensel Zararlarda Yakınların Manevi Tazminat Talebi", Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, C. 8, S. Özel, ss. 785-807.

Çekin, Mesut Serdar "TBK m. 71": Serozan, Rona/Öz, Turgut/Acar, Faruk/Gökyayla, Emre/Develioğlu, H. Murat (Editörler) (2018) İstanbul Şerhi Türk Borçlar Kanunu Cilt I, 2. Baskı, İstanbul, Vedat. **(Şerh)**

Çekin, Mesut Serdar (2016) 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Madde 71 Çerçevesinde Tehlike Sorumluluğu, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha.

Çekin, Mesut Serdar (2018) "Otonom Araçlar ve Sorumluluk", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S. 33, ss. 283-346. **(Otonom)**

Çelebi, Funda "Haksız Fiil Sorumluluğu (Unsurlar, Tazminat, Hukuka Aykırılığı Kaldıran Haller, Zamanaşımı, Yargılama": Belen, Herdem/Altay, İsmal (Editörler) (2014) Prof. Dr. İsmet Sungurbey'e Armağan Cilt II, 1. Baskı, İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları.

Çelik, Çelik Ahmet (2004) "Yapımcının (İmalatçının) Sorumluluğu", Legal Hukuk Dergisi, Y. 2, S. 15, ss. 673-688. **(Yapımcı)**

Çelik, Çelik Ahmet (2021) Bedensel Zararlar, 2. Baskı, Ankara, Seçkin. **(Bedensel)**

Çelik, Nazlı Hilal (2015) "Adam Çalıştıranın Sorumluluğu" (Doktora), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. **(Çelik, N.)**

Çelt, Damla Özden (2021) "Ürün Sorumluluğunda Yaşanan Güncel Gelişme: 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu", Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, C. 7, ss. 73-114.

Dainow, Joseph (1967) "The Civil Law and the Common Law: Some Points of Comparison", The American Journal of Comparative Law, Vol. 15, Is. 3, ss. 419-435.

Dalcı Özdoğan, Nurcihan (2015) Müteselsil Sorumluluk, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

Dalcı, Nurcihan (2014) "TBK md. 71 Bağlamında İlaç Üreticisinin Tehlike Sorumluluğu", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 114, ss. 49-78.

Dayan, Saim (2021) "Covid-19 ve Aşı", Dicle Tıp Dergisi, C. 48, S. Özel, ss. 98-113.

Demir, Abdullah (2019) Mufassal Türk Hukuk Tarihi, 1. Baskı, Ankara, Astana.

Demir, Mehmet (2010) "İlaç Kullanımı Sonucunda Doğan Zararlardan İlaç Üreticisinin, Eczacının ve Hekimin Sorumluluğu, Türkiye Barolar Birliği Dergisi", S. 89, ss. 96-128.

Demirci, Serdar (2019) "Ürün Sorumluluk Sigortasına Sorumluluk Hukuku ve Genel Şartlar Çerçevesinde Güncel Bir Bakış", Ankara Barosu Dergisi, ss. 121-180.

Deschenaux, Henri/Tercier, Pierre (1983) Sorumluluk Hukuku (Çeviren: Özdemir, Salim), 1. Baskı, Ankara, Kadıoğlu Matbaası.

Deutsch, Erwin (1996) Allgemeines Haftungsrecht, 2. Aufl., Münih, Carl Heymanns Verlag.

Deutsch, Erwin/Ahrens, Hans-Jürgen (2009) Deliktsrecht, 5. Aufl., Köln, Carl Heymanns Verlag.

Deutsch, Erwin/Spickhoff, Andreas (2008) Medizinrecht, 6. Aufl., Heidelberg, Springer.

Dieners, Peter/Reese, Ulrich (2010) Handbuch des Pharmarechts, Münih, Beck.

Dindar Demiray, Emine Kübra/Alkan Çeviker, Sevil (2020) "Aşı ve Toplumsal Korunma", Journal of Biotechnology and Strategic Health Research, S. Covid-19 Özel Sayı, ss. 37-44.

Doğan, Murat/Şahan, Gökhan/Atamulu, İsmail (2023) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 3. Baskı, Ankara, Seçkin.

Doğanay, İsmail (1996) "Tüketicinin Korunması Hakkındaki 4077 Sayılı Kanun, Gerçekten, Tüketiciyi Koruyabiliyor Mu?", BATİDER, C. 28, S. 4, ss. 144-156.

Dönmez, Ünsal (2014) Die Haftung für fehlerhafte Arzneimittel in Deutschland und der Türkei, 1. Aufl., Saarbrücken, Verlag Alma Mater. **(Dönmez, Ü.)**

Dönmez, Zeynep (2016) "Avrupa Birliği'nde Tüketici Hukuku Alanında Kanunlaştırma Hareketleri ve Tüketicinin Korunması Modelleri", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırma Dergisi, C. 22, S. 3, ss. 953-968.

Durak, Yasemin (2014) "Tehlike Sorumluluğu", Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. IX, S. 1, ss. 23-51.

Dural, Mustafa (1990) Mangel und Produkthaftung in der Türkei, 1. Aufl., Freiburg, Rudolf Haufe Verlag.

Dural, Mustafa/Öğüz, Tufan (2022) Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku, 23. Baskı, İstanbul, Filiz.

Dural, Mustafa/Sarı, Suat (2012) Türk Özel Hukuku Cilt I, 7. Baskı, İstanbul, Filiz.

Duran, Dilara (2021) "Tüketici Hukukunda Tüketici ile Sözleşme Kurma Zorunluluğu" (Yüksek Lisans), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Edis, Seyfullah (1963) Türk Borçlar Hukukuna Göre Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

Edis, Seyfullah (1989) Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri, 4. Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

Edlin, Douglas E. (2008) Judges and Unjust Law, 1. Baskı, Michigan, The University of Michigan Press.

Ehring, Philipp/Taeger, Jürgen (2022) Produkthaftungs und Produktsicherheitsrecht, 1. Aufl., Baden-Baden, Nomos. **(Kısaltılmışı: Nomos/Bölüm Yazarı, §, Nr.)**

Eisenberg, Claudius/Gildeggen, Rainer/Reuter, Adnreas/Willburger, Andreas (2014) Produkthaftung, 2. Aufl., Münih, De Gruyter Oldenbourg.

Ekinci, Ekrem Buğra (2024) Türk Hukuk Tarihi, 1. Baskı, İstanbul, Arı Sanat.

Emiroğlu, Haluk (2011) "Roma Hukukunda Alım-Satım Sözleşmesinde Maldaki Maddi Ayıplar Nedeniyle Satıcının Sorumluluğu", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2, C. 2., ss.

Epstein, Richard Allen (1980) Modern Products Liablity Law, 1. Edn., Westport, Greenwood Press.

Erdem, Mehmet (2010) Özel Hukukta Zamanaşımı, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha.

Erdoğan, İhsan (2019) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 4. Baskı, Ankara, Gazi.

Erdoğan, Kübra (2019) "Adam Çalıştıranın Sorumluluğunun Şartları" (Yüksek Lisans), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. **(Erdoğan, K.)**

Erdoğmuş, Belgin (2014) Roma Borçlar Hukuku Dersleri, İstanbul, Der.

Eren, Fikret (1975) Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi, 1. Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları. **(Teori)**

Eren, Fikret (1990) "Persönlichkeitsschutz und immaterieller Schaden", Journees turco-suisses 1989, Veröffentlichungen des Schweizerischen Institus für Rechtvergleichung, Band 17, ss. 19-44. **(Schaden)**

Eren, Fikret (2016) Mülkiyet Hukuku, 4. Baskı, Ankara, Yetkin. **(Mülkiyet)**

Eren, Fikret (2023) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 28. Baskı, Ankara, Legem.

Eren, Fikret/Dönmez, Ünsal (2022) Eren Borçlar Hukuku Şerhi Cilt II, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

Eren, Fikret/Dönmez, Ünsal (2022) Eren Borçlar Hukuku Şerhi Cilt III, 1. Baskı, Ankara, Yetkin. **(Cilt III)**

Ergüne, Mehmet Serkan (2008) Olumsuz Zarar, 1. Baskı, İstanbul, Beta.

Erişgin, Nuri "Tehlike Sorumluluğu": Belen, Herdem/Altay, İsmal (Editörler) (2014) Prof. Dr. İsmet Sungurbey'e Armağan Cilt II, 1. Baskı, İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları.

Erkan, Vehbi Umut/Yücer, İpek (2011) "Ayırt Etme Gücü", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 60, S. 3, ss. 485-522.

Erlüle, Fulya (2008), "Yapımcının Sorumluluğu", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 14, S. 4, ss. 310-330.

Erlüle, Fulya (2021) Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat, 3. Baskı, İstanbul, On İki Levha. **(Manevi Tazminat)**

Erman/Schiemann, Gottfried (2014) Erman BGB-Kommentar Band II, 14. Aufl., Köln, Otto Schmidt. **(Erman/Schiemann,** 2014)

Erman/Wilhelmi, Rüdiger (2020) Erman BGB-Kommentar Band II, 16. Aufl., Köln, Otto Schmidt.

Ertaş, Şeref (2014) Eşya Hukuku, 11. Baskı, İzmir, Fakülteler.

Esser, Josef/Schmidt, Eike (1984) Schuldrecht-Allgemeiner Teil, 6. Aufl., Heidelberg, C. F. Müller Verlag.

Fairgrieve, Duncan "L'exception française? The French Law of Product Liability": Fairgrieve, Duncan (2005) Product Liabiliity in Comparative Perspective, 1. Edn., New York, Cambridge University Press.

Fairgrieve, Duncan, "Product Liability Directive": Machnikowski, Piotr (2016) European Prdocut Liability, 1. Edn., Antwerp, Cambridge University Press **(Directive)**.

Feldthutsen, Bruce/Goldberg, John C.P./Green, Michael D./Sharkey, Catherine M., "Product Liablity in North America": Koziol, Helmut/Green, Michael/Lunney, Mark/Oliphant, Ken/Yang, Lixin (Editors) (2017) Product Liability, 1. Eds., Berlin, De Gruyter.

Fellmann, Walter (1987) "Der Verschuldensbegriff im Deliktsrecht", ZSR 106, I.Hb.

Fellmann, Walter/Furrer, Andreas (2012) Produktsicherheit und Produkthaftıng-Neue Herausforderungen für schweizerische Unternehmen, 1. Aufl., Bern, Stämpfli Verlag.

Fellmann, Walter/Kottmann, Andrea (2012) Schweizerisches Haftpflichtrecht, 1. Aufl., Bern, Stämpfli Verlag.

Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin (1976) Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I, 2. Baskı, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Fikentscher, Wolfgang (1992) Schuldrecht, 8. Aufl., Berlin, de Gruyter.

Fikentscher, Wolfgang/Heinemann, Andreas (2022) Schuldrect Allgemeiner Teil und Besonderer Teil, 12. Aufl., Berlin, De Gruyter.

Finkenauer, Thomas (2000) Eigentum und Zeitablauf das dominıim sine re im Grundstücksrecht, 1. Aufl., Berlin, Duncker & Humbolt.

Foerste, Ulrich/Graf von Westphalen, Friedrich (2012) Produkthaftungshandbuch, 3. Aufl., Münih, Beck. **(Kısaltılmışı: Handbuch/Bölüm Yazarı, §, Nr.)**

Fuchs, Maximilian/Pauker, Werner/Baumgärtner (2016) Delikts und Schadensersatzrecht, 9. Aufl., Berlin, Springer.

Fürrer, Andreas/Müller-Chen, Markus/Çetiner, Bilgehan (2021) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha.

Gabriel, Bruno (1987) Die Widerrechtlichkeit in Art. 41 Abs. 1 OR unter Berücksichtigung des Ersatzes reiner Vermögensschaden, 1. Aufl., Entlebuch, Huber Druck.

Geistfeld, Mark A. (2017) "A Roadmap for Autonomous Vehicles: State Tort Liability, Automobile Insuarence and Federal Safety Regulation", California Law Review, Vol. 105, ss. 1611-1694.

Gilcher, Bernd (1994) Produkthaftung für Dienstleistungen, 1. Aufl., Kehl am Rhein, N. P. Engel Verlag.

Goldberg, John C. P./Zipursky, Benjamin C. (2010) The Oxford Introductions to U.S. Law, 1. Ed., Oxford, Oxford University Press.

Goodden, Randall L. "Product Liablity": Goodden, Randall L. (Editors) (2009) Lawsuit! Reducing the Risk of Product Liablity for Manufactureres, 1. Eds., New Jersey, John Wiley & Sons.

Gökcan, Hasan Tahsin (2016) Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Hukuku, 4. Baskı, Ankara, Seçkin.

Göksu, Güler (2021) "Adam Çalıştıranın Sorumluluğu" (Yüksek Lisans), İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gökyayla, Emre "TBK m. 53": Serozan, Rona/Öz, Turgut/Acar, Faruk/Gökyayla, Emre/Develioğlu, H. Murat (Editörler) (2018) İstanbul Şerhi Türk Borçlar Kanunu Cilt I, 2. Baskı, İstanbul, Vedat.

Gönül Koşar, Günhan (2020) Haksız Fiil Sorumluluğunda Kusur ve Etkisi, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha.

Görgün, L. Şanal/Börü, Levent/Kodakoğlu, Mehmet (2023) Medenî Usûl Hukuku, 12. Baskı, Ankara, Yetkin.

Green, Michael D./Cardi, Jonathan "Product Liability in France": Machnikowski, Piotr (2016) European Prdocut Liability, 1. Edn., Antwerp, Cambridge University Press.

Greer, Thomas (1992) "Product liablity in The European Community: The Legislative History", Journal of Consumer Affairs, Vol. 26, Is. 1, ss. 169-176.

Guest, Paul C./Ozanne, Susan E. "The Worldwide Effort to Develop Vaccines for Covid-19" : Guest, Paul C. (Editor) (2021) Identification of Biomarkers, New Treatments and Vaccines for Covid-19, 1. Edn., Cham, Springer.

Guhl, Theo/Koller, Alfred/Schnyder, Anton/Druey, Jean Nicolas (2000) Das Schweizerische Obligationenrecht, 10. Aufl., Zürih, Schulthess.

Guney, Jeffrey K. (2013) Sue My Car Not Me: Products Liability and Accidents Involving Autonomous Vehicles, Journal of Law, Technology & Policy, N. 2, ss. 247-277.

Gültekin, Emre (2022) İlaç Üreticisinin Hukuki Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Adalet.

Gültekin, M. Sıbgatullah (1972) "Haksız ve Sebepsiz İktisapta Zamanaşımı Meselesi", Adalet Dergisi, C. 62, S. 4-5, ss. 343-358. **(Gültekin, M.)**

Gümüş, Mustafa Alper (2014) 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi Cilt 1 (Madde: 1-46), 1. Baskı, İstanbul, Vedat. **(Tüketici).**

Gümüş, Mustafa Alper (2017) "Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğunun Yasal Temelleri": Akipek Öcal, Şebnem/Uzun Kazmacı, Özge/ Ayar, Ahmet/Sayın, Zeliha Gizem/Şen Özçelik, Nesli (Editörler), Medeni Kanun'un ve Borçlar Kanunu'nun 90. Yılı Sempozyumu: 1926'dan Günümüze Türk-İsviçre Medeni Hukuku II. Cilt, 1. Baskı, Ankara, Yetkin (Kısaltılmışı: Gümüş, Ürün).

Gümüş, Mustafa Alper (2021) Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

Günay, Erhan (2021) Alacaklarda Zamanaşımı, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

Günergök, Özcan (2008) "Üreticinin Sorumluluğu Çerçevesinde Üreticinin Ürün Gözleme Yükümlülüğü", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XII, S. 3-4, ss. 313-345.

Güntülü Alkan, Ayça (2016) "Haksız Fiil Sorumluluğunda Zamanaşımı", Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 147-148, ss. 119-140.

Gürsoy, Kemal Tahir (1973) "Manevi Zarar ve Tazmini", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XXX, S. 1, ss. 7-56.

Gürsoy, Kemal Tahir/Eren, Fikret/Cansel, Erol (1978) Türk Eşya Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Anlara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Haferkamp, Hans-Peter (2022) Wege Zur Rechtsgeschichte: Das BGB, 1. Aufl., Köln, Böhlau Verlag.

Haftenberger, Anna (2023) Die Produkthaftung für künstlich intelligente Medizinprodukte, 1. Aufl., Baden-Baden, Nomos.

Hägele, Joachim/Hägele, Rainer (1978) Produkthaftung-eine Gefahr für jeden Betrieb, 1. Aufl., Stuttgart, Taylorix Fachverlag.

Hamilton, Peter J. (1922) "The Civil Law and the Common Law", Harvard Law Review, Vol. 36, Is. 2, ss. 180-192.

Handbuch/von Westphalen, Frag (2012) Produkthaftungshandbuch, 3. Aufl., Münih, Beck.

Handorn, Boris (2010) "Haftung für Arzneimittelschäden": Fuhrmann, Stefan/Klein, Bodo/ Fleischfresser, Andreas (Hrsg.) Arzneimittelrecht, 1. Aufl., Münih, Beck.

Hanns/Purtscheller/Reindl, Peter (1988) Produkthaftung, 1. Aufl., Viyana, Manz Verlag.

Hatemi, Hüseyin (2011) Medeni Hukuka Giriş, 5. Baskı, İstanbul, Vedat.

Hatemi, Hüseyin (2020) Eşya Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha. **(Eşya)**

Hatemi, Hüseyin/Gökyayla, Emre (2015) Borçlar Hukuku Genel Bölüm, 3. Baskı, İstanbul, Vedat.

Hatemi, Hüseyin/Serozan, Rona/Arpacı, Abdülkadir (1991) Eşya Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, Filiz.

Havutçu, Ayşe (2005) Türk Hukukunda Örtülü bir Boşluk: Üreticinin Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

Havutçu, Ayşe (2010) "Haksız Fiil Sorumluluğunda Zamanaşımı Sürelerinin Başlangıcı", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, S. Özel Sayı, ss. 579-605. **(Zamanaşımı)**

Havutçu, Ayşe (2011) "Tüketicinin Korunması Hakkında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağının Üreticinin Sorumluluğu Bakımından Değerlendirilmesi", Fasikül Hukuk Dergisi, C. 3, S. 16, ss. 16-26. **(Taslak).**

Heck, Hans Joachim (1990) Produkthaftung, 1. Aufl., Stuttgart, Richard Boorberg Verlag.

Heiderhoff, Bettina/Schulze, Reiner (2016) Verbraucherrecht und Verbraucherverhalten, 1. Aufl., Baden-Baden, Nomos.

Herzog, Tamar (2018) A Short History of European Law: The Last Two and A Half Millennia, 1. Edn., London, Cambridge.

Hettich, Richard (1990) Produkthaftung, 2. Aufl., Münih, Rehm.

Hey, Tim (2018) Die außervertragliche Haftung des Herstellers autonomer Fahrzeuge bei Unfällen im Straßenverkehr, 1. Aufl., Wiesbanden, Springer.

Hill-Arning, Susanne/Hoffman, William C. (1995) Produkthaftung in Europa, 1. Aufl., Heidelberg, Verlag Recht und Wirtschaft GmbH.

Hirsch, Christoph (2015) BGB Allgemeiner Teil, 8. Aufl., Baden-Baden, Nomos.

Hodges, Christopher "Approaches to Product Liablity in the EU and Member States": Fairgrieve, Duncan (2005) Product Liabiliity in Comparative Perspective, 1. Edn., New York, Cambridge University Press. **(EU)**

Hodges, Christopher. "Europe: Part 1": Goodden, Randall L. (Editors) (2009) Lawsuit! Reducing the Risk of Product Liablity for Manufactureres, 1. Eds., New Jersey, John Wiley & Sons.

Honig, Richard (1936) "İlliyet Nazariyesine Dair" (Çeviren: Abadan, M. Yavuz), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 2, ss. 169-188.

Honig, Richard (1938) Roma Hukuku (Çeviren: Talip, Şemseddin), İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

Honsell, Heinrich (2000) Schweizerisches Haftpflichtrecht, 3. Aufl., Zürih, Schulthess. **(Haftpflich).**

Honsell, Heinrich (2000) Schweizerisches Haftpflichtrecht, 3. Aufl., Zürih, Schulthess. (Kısaltılmışı: Honsell, Haftpflicht)

Honsell, Heinrich (2006) Schweizerisches Obligationenrecht-Besonderer Teil, 8. Aufl., Bern, Stämpfli Verlag. **(OR)**

Honsell, Heinrich (2015) Römisches Recht, 8. Aufl., Zürih, Springer.

Howells, Geraint "Defect in English Law-Lessons for The Harmonisation of European Product Liablity": Fairgrieve, Duncan (2005) Product Liabiliity in Comparative Perspective, 1. Edn., New York, Cambridge University Press.

Hörl, Stephanie (1999) Die unvertretbare Gefahr im deutschen Produkthaftıngsrecht, 1. Aufl, Berlin, Duncker & Humbolt.

Huguenin, Clarie (2012) Obligationenrecht Allgemeiner und Besonderer Teil, 1. Aufl., Zürih, Schulthess.

İbiş, Funda (2016) "Ev Başkanının Hukuki Sorumluluğu" (Yüksek Lisans), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İkizler, Metin (2014) "Avrupa Haksız Fiil Hukuku İlkelerinde Tehlike Sorumluluğu ve Türk Hukuku ile Kısaca Karşılaştırılması", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan, ss. 3241-3260.

İlhan, Cengiz (2006) Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, 1. Baskı, Ankara, Türkiye Barolar Birliği.

İmre, Zahit (1949) Doktrinde ve Türk Hukukunda Kusursuz Mesuliyet Halleri, 1. Baskı, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası.

İnan, Ali Naim/Yücel, Özge (2014) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara.

İnce, Mert (2023) "Adam Çalıştıranın Sorumluluğu" (Yüksek Lisans), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İnce, Ufuk/Sayın, Feyza (2022) "Covid-19 Aşısında Güncel Uygulamalar", Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, C. 31, S. 2, ss. 259-262.

İslamoğlu, Abdullah (2017) "Osmanlı Devleti'nde Esnaf Loncaları", İstanbul Hukuk Mecmuası, C. 75, ss. 447-456.

Jacoby, Florian/von Hinden, Michael/Kropholler, Jan (2015) BGB Studienkommentar, 15. Aufl., Münih, Beck.

Jaeger, Till/Metzger, Axel (2020) Open Source Software, 5. Aufl., Münih, Beck.

Jenke, Nina (2003) Haftung für fehlerhafte Arzneimittel und Medizinprodukte, 1. Aufl., Heidelberg, Springer.

Joussen, Jacob (2017) Schuldrecht I-Allgemeiner Teil, 4. Aufl., Stuttgart, Kohlhammer.

Kahraman, Elmas Pınar/Altındiş, Mustafa (2020) "Covid-19 Aşıları; Pandemide Sona Doğru?", Journal of Biotechnology and Strategic Health Resarch, C. 4., S. 3, ss. 240-249.

Kaleli, Şakir (1979) "Hayvan Tutucusunun Sorumluluğu", Yargıtay Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 2, ss. 313-342.

Kalkan, Arif (2018) Tüketici Hukukunda Ayıplı Maldan Doğan Sorumluluk, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

Kaneti, Selim (1964) Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru, 1. Baskı, İstanbul.

Kanışlı, Erhan (2020) Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu (ÜGTDK) Uyarınca Üreticinin Sorumluluğu, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, S. 3, C. 78, ss. 1413-1468.

Kaplan, Harvey L./Kuckelman, John F. "United State": Goodden, Randall L. (Editors) (2009) Lawsuit! Reducing the Risk of Product Liablity for Manufactureres, 1. Eds., New Jersey, John Wiley & Sons.

Kaplan, İbrahim (1985) "İmalatçının Sorumluluğu Üzerine Düşünceler", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. XIII, S. 1, ss. 137-140. **(İmalatçı)**

Kaplan, İbrahim (2021) Türk Borçlar Hukuku TBK. Madde 1-206 (Genel Hükümler), 7. Baskı, Ankara, Yetkin.

Kaplan, İbrahim (2022) Türk Sorumluluk Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Yetkin. **(Sorumluluk)**

Kapoor, Arun (2023) Produkthaftungsgesetz Kommentar, 1. Aufl., Münih, Beck.

Kara Kılıçarslan, Seda (2016) "Adam Çalıştıranın Sorumluluğu" (Doktora), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kara, İlhan (2021) İmalatçının Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

Kara, İlhan (2023) Tüketici Hukuku, 3. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 748 vd. (Kısaltılmışı: Kara, Tüketici).

Karabağ Bulut, Nil (2014) Medeni Kanunun 23. Maddesi Kapsamında Kişilik Hakkının Sözleşme Özgürlüğüne Etkisi, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha.

Karabay, Oğuz "Covid-19 ve Aşılar": Karabay, Oğuz/Dheir, Hamad/Yaylacı, Selçuk (Editörler) (2023) Temelden Kliniğe Covid-19, 1. Baskı, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Yayınları.

Karaçay, Dolunay (2021) Yapı Malikinin Tazminat Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

Karadeniz, Özcan (1969) "Hukuk Öğretimi Bakımından Roma Hukuku", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 25, S. 1-2, ss. 323-347.

Karahan, Oğuzhan (2021) "Taşınmaz Malikinin Sorumluluğu" (Yüksek Lisans), Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karakocalı, Ahmet (2016) "Roma Hukuku ve Uluslararası Hukuk", Terazi Hukuk Dergisi, C. 11, S. 115, ss. 14-25.

Karakocalı, Ahmet/Kurşun, Ali Suphi (2015), Tüketici Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, Aristo.

Karanfil, Sinan (2016) "Yapı Malikinin Sorumluluğu" (Yüksek Lisans), Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kart, Mehmet/Yeşil, Rüştü (2019) "Müslüman Türk Medeniyeti İnşasında Bir Sivil Toplum Kuruluşu Olarak Ahilik", MANAS Sosyal Araştırımalar Dergisi, C. 8, S. 3., ss. 2462-2483.

Kaşak, Fahri Erdem (2021) Sözleşme Özgürlüğünün Sınırı Olarak Kanunun Emredici Hükümlerine Aykırılık, 2. Baskı, İstanbul, On İki Levha.

Katzenmeier, Christian (1994) Vertragliche und deliktische Haftung in ihrem Zusammenspiel, 1. Aufl., Berlin, Duncker&Humbolt.

Kaya, Ferman (2014) "Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun", İstanbul Barosu Dergisi, C. 88, S.1, ss. 71-80.

Kaya, Onur (2021) "Covid-19 Aşıları", Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, S. Özel, ss. 31-35.

Kayar, İsmail (2000) "Tüketici Kredilerinde Tüketicinin Korunması", Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, ss. 16, s. 75-98.

Kaygusuz, Sedat/Gül, Serdar (2018) "Grip ve Aşı", Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, C. 20, S. 3, ss. 329-344.

Kayıhan, Şaban/Ünlütepe, Mustafa (2017) Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunu'nun Başlangıç Hükümleri, 2. Baskı, Ankara, Seçkin.

Kazmaz Tepe, Büşra (2022) Beden Bütünlüğünün İhlalinden Doğan Tazminat Davaları, 1. Baskı, Ankara, Adalet.

Kelley, Donald (1984) Historians and the Law in Postrevolutionary France, 1. Edn., New Jersey, Princeton University Press.

Keser, Yıldırım (2021) Ürün Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

Keskin Orhan, Merve (2019) "Türk Borçlar Hukukunda Hayvan Bulunduranın Sorumluluğu" (Yüksek Lisans), İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Keskin, A. Dilşad (2016) Objektif Manevi Zarar Teorisi Açısından Manevi Tazminat, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

Kıcalıoğlu, Mustafa (2015) Haksız Fiillerden Doğan Tazminat Davaları, Ankara, Yetkin.

Kılıç, Mehmet (2013) Türk Hukukunda Borcun Üstlenilmesi, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

Kılıçoğlu, Ahmet Mithat (2022) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 26. Baskı, Ankara, Turhan.

Kılıçoğlu, Kumru (2012) Yansıma Yoluyla Zarar, 1. Baskı, Ankara, Turhan. **(Kılıçoğlu, K.)**

Kılıçoğlu, Mustafa (2002) Sorumluluk Hukuku Cilt I, 1. Baskı, Ankara, Turhan **(Kılıçoğlu, M.)**.

Kılıçoğlu, Mustafa (2019) Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, 3. Baskı, Ankara, Bilge. **(Kılıçoğlu, M., Destekten Yoksun Kalma)**

Kılınç, Ayşe Nur (2018) Adam Çalıştıranın Organizasyon Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Adalet.

Kınıkoğlu, Batu/Hamzaoğlu, Yücel/Hamzaoğlu, Melike (2021) "Otonom Araçların Neden Olduğu Kazalardaki Hukuki Sorumluluk Rejimi", Adalet Dergisi, S. 66, ss. 333-377.

Kır, Hafize "Hakkaniyet-Adam Çalıştıranın-Yapı Malikinin Sorumluluğu": Belen, Herdem/Altay, İsmail (Editörler) (2014) Prof. Dr. İsmet Sungurbey'e Armağan Cilt II, 1. Baskı, İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları.

Kıraç Adır, Esma (2018) Ağır Bedensel Zarar Görenin Yakınlarının Manevi Tazminat Talebi, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

Kırca, Çiğdem (2007) Ürün Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

Kıygı, Osman Nazım (2013) Wörterbuch Recht und Wirtschaft Teil II-Deutsch-Türkisch, 2. Aufl., Münih, Beck.

Kızıler, Hamdi (2015) "Osmanlı Toplumunun Sosyal Dinamiklerinden Ahilik Kurumu", İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, C. 4, S. 2, ss. 408-423.

Kızılkaya, Delal (2019) "Ev Başkanının Hukuki Sorumluluğu" (Yüksek Lisans), Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kirk, Beate (1999) Der Contergan-Fall: Eine unvermeidbare Arzneimittelkatastrophe?, 1. Aufl., Stuttgart, Wissenschaftliche Verlag.

Kisbet, Mustafa (2019) "İslam Hukukunda Ayıplı Mal Satışında Tüketicinin Korunması", İHYA Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi, C. 5, S. 1, ss. 161-195.

Klunzinger, Eugen (2019) Einführung in das Bürgerliche Recht, 17. Aufl., Münih, Franz Vahlen Verlag.

Kocayusufpaşaoğlu, Necip (2017) Borçlar Hukuku Genel Bölüm Cilt I, 7. Baskı, İstanbul, Filiz.

Koch, Detlef (1995) Produkthaftung, 1. Aufl., Berlin, Duncker & Humbolt.

Koch, Frank A./Schnupp, Peter (1991) Software-Recht, 1. Aufl., Berlin, Springer.

Koch, Harald, "The Law of Torts": Zekoll, Joachim/Reimann, Mathias (Editörler) (2005) Introduction to German Law, 2. Ed. London, Kluwer Law International. **(Koch, H.)**

Koç, Nevzat (1990) Bina ve Yapı Eseri Maliklerinin Hukuki Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımhanesi.

Koçano Rodoslu, Emine (2014) "Ev Başkanının Sorumluluğu", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 64, Sayı: 4, ss. 879-900.

Koçhisarlıoğlu, Cengiz (2022) Haksız Eylem (Fiil) Kusuru, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

Korkusuz, Refik (2008) "Yeni Borçlar Kanunu Tasarısında Tehlike Sorumluluğunun Düzenlenmesi", Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12-13, S. 16-17-18-19, ss. 23-44.

Kowollik, Eva-Maria "Rechtsschutz/ III. Interlassungsklagen": Baumgartner, Tobias/Brunner, Alexander/Trüten, Drik (Editörler) (2017) Verbrauchervertragsrecht der Europäischen Union, Zürih, Schultness Juristische Medien.

Koyuncu Ateş, Nihan (2020) "TBK md. 71 Hükmünde Düzenlenen Tehlike Sorumluluğu", Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 193-194, ss. 1381-1426.

Koziol, Helmut (1973) Österreichisches Haftplichrecht, 1. Aufl., Viyana, Manz.

Koziol, Helmut (2012) Basic Questions of Tort Law from a Germanic Perspective, 1. Ed., Viyana, Jan Sramek Verlag. **(Tort)**

Köhler, Helmut (2022) BGB Allgemeiner Teil, 46. Aufl., Münih, Beck.

Köndgen, Johannes (1976) Haftpflichtfunktionen und Immaterialschaden, 1. Aufl., Berlin, Duncker&Humbolt.

Kötz, Hein/Wagner, Gerhard (2010) Deliktsrecht, 11. Aufl., Münih, Franz Vahlen Verlag.

Kratenko, Maxim (2022) "Product Liability Rules in Russian Law: The Critical Analysis From The Perspective of Global Trends", Research Gate, <www.researchgate.net/publication/366557543_Product_liability_rules_in_Russian_law_The_critical_analysis_from_the_perspective_of_global_trends?enrichId=rgreq-ed22067690c4afdd986e319e86966becXXX&enrichSource=Y292ZXJQYWdlOzM2NjU1NzU0MztBUzoxMTQzMTI4MTEwOTMwNTQ3MkAxNjcxODU0OTM1OTUw&el=1_x_2&_esc=publicationCoverPdf> E.T. 14.09.2024

Kretschmer, Friedrich/Alleweldth, Helmuth/Buyten, Rüdiger/Scheller, Eva/Wagener, Martin (1992) Produkthaftung in der Unternehmenspraxis, 1. Aufl., Stuttgart, Verlag W. Kohlhammer.

Kulaklı, Emrah (2009) Ürün Sorumluluğu ve Ayıp Kavramı, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha.

Kullmann, Hans Josef (2004), Produkthaftungsgesetz, 4. Aufl., Berlin, Erich Schmidt Verlag.

Kurt, Suheyl Rebi (2022) "Taşınmaz Malikinin Kazı ve Yapı Yaparken Komşu Taşınmazlara Zarar Vermeme Yükümlülüğü", Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, Sayı: Prof. Dr. M. Fatih Uşan'a Dekanlıkta 10. Yıl Anısına Teşekkür Armağanı, ss. 1407-1436.

Kuru, Baki (2020) Medenî Usul Hukuku El Kitabı Cilt I, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

Kuru, Baki/Aydın, Burak (2021) Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, 6. Baskı, Ankara, Yetkin.

Künzler, Adrian/Rauch, Gregor (2020) "New Deal for Consumers: Neue Regelungen für den digitalen Binnenmarkt und für die Rechtsdurchsetzung im Verbraucherrecht, EuZ, ss. 126-139.

Kütükçü, Doğan (2017) Batı Hukuku Geleneğinin Oluşumu, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

Lach, Sebastion/Polly, Sebastian (2015) Produktsicherheitsgesetz, 2. Aufl., Wiesbaden, Springer.

Landscheidt, Christoph (1992) Das neue Produkthaftungsrecht, 2. Aufl., Berlin, Verlag Neue Wirtschafts-Briefe Herne.

Legh-Jones, Nicholas P. (1969) "Products Liablity: Consumer Protection in America", Cambridge Law Journal, Vol. 27, Is. 1., ss. 54-80.

LeMaster, J. Lloyd (1933) "The Practice of law in Continental Europe", Oregon Law Review, Vol. 13, Is. 1, s. 9-18.

Lenz, Tobias (2022) Produkthaftung, 2. Aufl., Münih, Beck.

Lenze, Stefan "German Product Liability Law: Between European Directives, American restatements and Common Sense": Fairgrieve, Duncan (2005) Product Liabiliity in Comparative Perspective, 1. Edn., New York, Cambridge University Press.

Lixin, Yang/Zhen, Yang, "Product Liability in China": Koziol, Helmut/Green, Michael/Lunney, Mark/Oliphant, Ken/Yang, Lixin (Editors) (2017) Product Liability, 1. Eds., Berlin, De Gruyter.

Lorenz, Werner (1970) "Beweisprobleme bei der Produzentenhaftung", Archiv Für Die Civilistische Praxis, Vol. 170, No. 5, ss. 367-391.

Magnus, Ulrich "Product Liability in Germany": Machnikowski, Piotr (2016) European Prdocut Liability, 1. Edn., Antwerp, Cambridge University Press.

Martin, Xavier (2001) Human Nature and The French Revulation, 1. Edn., Oxford, Berghahn Books (Translated from the French by Corcoran, Patrick).

Medicus, Dieter/Petersen, Jens (2017) Bürgerliches Recht, 26. Aufl., München, Verlag Franz Vahlen.

Meltzer, John (2004) "Reform of Product Liability in the EU: New Report Finds General Satisfaction", Defense Counsel Journal, Vol. 71, Is. 1, ss. 42-51.

Mendl, Anna-Katharina (2021) Haftungsfragen der Automatisierung, 1. Aufl., Dortmund, Readbox Unipress.

Morscher, Lukas (1999) Gewaehrleistung und Haftung bei der Software-Überlassung, SZW, Is. 2, ss. 61-77.

Muir Watt, Horatia (2017) "The Reform of the French Civil Code at A Distance: An International and Comparative Perspective", ERCL, Vol. 13, Is. 4, ss. 445-348.

Musielak, Hans-Joachim (2011) Grundkurs BGB, 12. Aufl., Münih, Beck.

Musielak, Hans-Joachim/Hau, Wolfgang (2023) Grundkurs BGB, 18. Aufl., Münih, Beck.

MüKo/Oetker, Hartmut (2012) Münchener Kommentar Bürgerliches Gesetzbuch-Schuldrecht Allgemeiner Teil Band II, 6. Aufl., Münih, Beck.

MüKo/Wagner, Gerhard (2013) Münchener Kommentar Bürgerliches Gesetz-Schuldrecht Besonderer Teil III, 6. Aufl., Münih, Beck.

MüKo/Wagner, Gerhard (2017) Münchener Kommentar Bürgerliches Gesetz-Schuldrecht Besonderer Teil IV, 7. Aufl., Münih, Beck.

Müller, Anne-Kathrin (2019) Software asl "Gegenstand" der Produkthaftung, 1. Aufl., Baden-Baden, Deutscher Wissenschafts Verlag.

Müller, Peter (2000) Punitive Damages und deutsches Schadensersatzrecht, 1. Aufl., Berlin, de Gruyter. **(Müller, P.)**

Müller, Stefan (2020) "Auf dem Weg in ein digitales Verbraucherprivatrecht", InTeR, ss. 1-2. **(Digitales)**

Nart, Serdar (2014) Ayırt Etme Gücünden Yoksun Kimselerin Hukuki Sorumluluğu (Hakkaniyet Sorumluluğu), 1. Baskı, Ankara, Adalet.

Nart, Serdar (2017) "Endikasyon Dışı İlaç Tedavisinde Hekimin ve İlaç Üreticisinin Sorumluluğu, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dersi, C. 19, S. Özel (Prof. Dr. Şeref Ertaş'a Armağan), ss. 729-791. **(İlaç)**

Nart, Serdar (2020) Hekimin İlaç Tedavisinden Doğan Sorumluluğu, 2. Baskı, Ankara, Adalet. **(Sorumluluk)**

Narter, Sami (2015) "Haksız Fiillerde Zamanaşımı ve Bedensel Zararlarda Zamanaşımının Başlangıcı Sorunu", Terazi Hukuk Dergisi, C. 10, S. 109, ss. 21-35. **(Zamanaşımı)**

Nettelbeck, Beate Ilona (1995) Produktsicherheit-Produkthaftung, 1. Aufl., Berlin, Springer.

Nomer, Haluk Nami (1996) Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddi Tazminatın Belirlenmesi, 1. Baskı, İstanbul, Beta. **(Maddi Tazminat)**

Nomer, Haluk Nami (2023) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 19. Baskı, İstanbul, Beta.

Oğuzer, Pelin (2016), "Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Üreticinin Sorumluluktan Kurtuluş Sebepleri": Baysal, Başak (Editör), Sorumluluk Hukuku Seminerler, 1. Baskı, İstanbul, On iki Levha.

Oğuzer, Pelin/Baysal, Başak (2022) "Ürün Güvenliği ve Ürün Sorumluluğu Ekseninde Sorumluluktan Kurtuluş Sebepleri": Atamer, Yeşim/Baysal, Başak (Editörler), Ürün Sorumluluğu, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha.

Oğuzman, Kemal/Barlas, Nami (2018) Medeni Hukuk, 24. Baskı, İstanbul, Vedat.

Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut (2016) Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt II, 12. Baskı, İstanbul, Vedat.

Oğuzman, Kemal/Seliçi, Özer/ Oktay-Özdemir, Saibe (2014) Eşya Hukuku, 17. Baskı, İstanbul, Filiz. **(Eşya)**

Oğuzman, Kemal/Seliçi, Özer/Oktay-Özdemir, Saibe (2020) Kişiler Hukuku, 19. Baskı, İstanbul, Filiz.

Oğuzoğlu, Cahit (1959) Roma Hukuku, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

Okur, Sinan (2021) Otonom Araçlarda Sözleşme Dışı Hukuki Sorumluluk, 1. Baskı, Ankara, Adalet.

Okyar Karaosmanoğlu, Dila (2019) "Adam Çalıştıranın Sorumluluğu (TBK m. 66)" (Doktora), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Oliphant, Ken, "Product Liablity in Europe", Koziol, Helmut/Green, Michael/Lunney, Mark/Oliphant, Ken/Yang, Lixin (Editors) (2017) Product Liability, 1. Eds., Berlin, De Gruyter.

Oliphant, Ken/Wilcox, Vanessa "Product Liability in England and Wales": Machnikowski, Piotr (Editor) (2016) European Prdocut Liability, 1. Edn., Antwerp, Cambridge University.

OR Kommentar/Fischer, Willi (2009) Schweizerisches Obligationenrecht Kommentar, 2. Aufl., Ulm, Orell Füssli.

Oral, Tuğçe (2023) Otonom ve Otomatik İnsansız Hava Aracı (İHA) Sistemlerinin Sebep Olduğu Zararlardan Kaynaklanan Sözleşme Dışı Sorumluluk, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

Ovacık, Mustafa (2000) İngilizce-Türkçe Hukuk Sözlüğü, 3. Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

Owles, Derrick (1978) The Development of Product Liablity in the USA, 1. Eds., Londra, Lloyd's of London Press.

Ozanoğlu, Hasan Seçkin (2001) "Tüketici Sözleşmeleri Kavramı (Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Maddi Anlamda Uygulanma Alanı)", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 50, S. 1, ss. 55-90.

Öz, Turgut (2007) "Üreticinin Sorumluluğu", İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 2, C. VI, Y. 6, ss. 7-18.

Özel, Çağlar (2001) "Sözleşme Dışı Sorumlulukta Yansıma Zarar ve Giderimine İlişkin Bazı Düşünceler", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. L, S. 4, ss. 81-106. **(Yansıma)**

Özel, Çağlar (2021) Tüketicinin Korunması Hukuku, 7. Baskı, Ankara, Seçkin.

Özel, Çağlar/Keleş, Adem (2016) "Tehlike Sorumluluğu ve Türk Borçlar Kanununun 71. Maddesi Üzerine Bazı Düşünceler", İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 2-2, ss. 347-376.

Özkan, Hasan (2015) Açıklamalı-İçtihatlı Asliye Hukuk Davaları ve Tatbikatı-Haksız Fiil Sorumluluğu, 1. Baskı, İstanbul, Legal.

Özkan, Hasan (2015) Açıklamalı-İçtihatlı Asliye Hukuk Davaları ve Tatbikatı Tazminat, 1. Baskı, İstanbul, Legal. **(Tazminat)**

Özkaya, Eraslan (2023) Özel Hukukumuzda Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Süreler, 3. Baskı, Ankara, Seçkin.

Özsöker, Gökberk (2019) Tüketici Hakem Heyetleri, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

Özsunay, Ergun (1979) "Türk Hukukunda Gerçek Bir Boşluk: Yapımcının Sorumluluğu", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 10, S. 1, ss. 97.158. **(Boşluk)**

Özsunay, Ergun (1981) "Produzentenhaftung im türkischen Recht (Probleme/Lösungen/Tendenzen)", Die Türkisch-Schweizerische Juristenwoche 1980 in Zurich und Bern, Die Verantwortlichkeit im Recht Band I, 1. Auflag., Zürih, Schulthess Polygraphischer.

Öztan, Bilge (1982) İmâlatçının Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Turhan.

Öztaş, İlker (2007) "Bina ve Diğer Yapıların Yapılışlarındaki Bozukluklardan veya Bakımındaki Eksiklerden Dolayı Paydaşların Sorumluluğu", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt XI, Sayı: 1-2, ss. 351-365.

Paksoy, Meliha Sermin/ Arslan Demir, Gizem (2013) "Üreticinin TBK 71 Kapsamında Sorumlu Tutulması", İstanbul Üniversitesi hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXXI, S. 2, ss. 299-316.

Palandt/Grüneberg, Christian (2016) Palandt Bürgerliches Gesetzbuch (Kommentar), 75. Aufl., Münih, Beck.

Palandt/Sprau, Hartwig (2018) Palandt Bürgerliches Gesetzbuch (Kommentar), 77. Aufl., Münih, Beck.

Palandt/Sprau, Hartwig (2023) Palandt Bürgerliches Gesetzbuch (Kommentar), 82. Aufl., Münih, Beck.

Peers, Steve "Security and Cooperation on Crime": Kassim, Hussein/Ennis, Sean/Jordan, Adnrews (Editors) (2021) UK Regulation After Brexit, 1. Edn. East Angelia.

Pekcanıtez, Hakan/Özekes, Muhammet/Akkan, Mine/Taş Korkmaz, Hülya (2017) Pekcanıtez Medenî Usûl Hukuku Cilt I, 15. Baskı, İstanbul, On İki Levha.

Peltzer, Martin/Schuecking, Christoph Schwarz, Carl W./Sabagh, Denyse (1985) Produzentenhaftpflicht in den USA und in Deutschland, 3. Aufl., Bonn, Deutsch-Amerikanische Handelskammer.

Petek, Hasan (2009) İlaç Üreticisinin Hukuki Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

Polat, Cemre (2021) "Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Ürün Sorumluluğu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 70, S. 4, ss. 973-1041.

Polat, Cemre (2022) Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukukunda Otonom Sistemler, 1. Baskı, Ankara, Yetkin. **(Otonom)**

Pott, Werner/Frieling, Günter (1992) Gesetz über die Haftung für fehlerhafta Produkte, 1. Aufl., Essen, Verlag für Wirtschaft und Verwaltung Hubert Wingen.

Potter, Harry (2015) Law, Liberty and The Constitution: A Brief History of The Common Law, 1. Edn., Woodbridge, The Boydell Press.

PWW (Prütting/Wegen/Weinreich)/Schaub, Renate (2023) BGB Kommentar, 18. Aufl., Hürth, Wolters Kluwer.

Ramage, C. J. (1922) "Roman Law", Virginia Law Register, Vol. 7, Is. 12, ss. 881-886.

Reisoğlu, Safa (2014) Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 25. Baskı, İstanbul, Beta.

Remzi, Mehmet/Aydın, Sezer (2020) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara, Adalet.

Riley, Thomas E./Doyle, Conor (2018) "Recent Developments in Products Liablity", Tort Trial & Insurance Practice Law Journal, Col. 53, Is. 2, s. 545-578.

Ringlage, Philipp (2021) Haftungskonzepte für autonomes Fahren-"ePerson" und "RmbH"?, 1. Aufl., Bade-Baden, Nomos.

Rith, Nina (2019) Das vernetzte Automobil, 1. Aufl., Wiesbaden, Springer.

Rolland, Walter (1990) Produkthaftungsrecht: Kommentar, 1. Aufl., Köln, Bundesanzeiger.

Rouhette, Thomas/Gallage-Alwis, Sylvie (2014) "French Product Liability Law: Towards a Pro-Plaintiff System", Defence Counsel Journal, Is. July, ss. 249-262.

Ruxandra Kraft, Ioana (2004) Der Angleichungsstand der EG-Produkthaftung, 1. Aufl., Berlin, Tenea Verlag.

Sağlam, İlyas (2023) 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu'na Göre Üreticinin Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

Saraç, Senem (2013) Türk Borçlar Kanunu'nda Tehlike Sorumluluğu, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha.

Sarıhan, Banu Bilge (2014) "Türk Borçlar Kanunu'nda Genel Bir Kural Olarak Tehlike Sorumluluğu", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 20, S. 1, s. 1177-1195.

Sarıtaş, Duygu Özer (2019) "Roma Cumhuriyet Döneminde Aedilis Makamı: Kuruluş Hukuki Statü ve Yetkiler" Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2, C. 16, ss.

Satan, Ayşe (1997) Tüketicinin Ayıplı Mal Satımı Dolayısıyla Hakları" (Yüksek Lisans), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sav, Atillâ/Özden, Yekta Güngör/Erzurumluoğlu, Erzan/Odyakmaz, Zehra/Küçük, Eşref/Sav, Özden/Yücel, Erkan/Büyüktanır, Tahir/Tansu, Aydın/Erdoğan/Meral/Ünel, Nehir (Çalışma Kurulu) (2021) Türk Hukuk Lûgatı Cilt I, Ankara, Yetkin.

Savaş, Fatma Burcu (2008) "Haksız Fiil Tazminatının Tabi Olduğu Zamanaşımı Süresinin İşlemeye Başlama Anı", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 20, S. 74, ss. 121-148.

Schmidt-Salzer, Joachim (1975) Produkthaftung, 1. Aufl., Berlin, J. Schweitzer Verlag.

Schulze, Reiner/Janssen, Andre/Kadelbach, Stefan (2020) Europarecht, 4. Aufl., Baden-Baden, Nomos.

Schwarz, Andreas B. (1948) Borçlar Hukuku Dersleri I. Cilt (Çeviren: Davran, Bülent), İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

Schwenzer, Ingeborg (2016) Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, 7. Aufl., Bern, Stämpfli Verlag.

Serozan, Rona (1996) "Tüketiciyi Koruma Yasasının Sözleşme Hukuku Alanındaki Düzenlemesinin Eleştirisi", YASA Hukuk ve İçtihat Dergisi, C. XY, S. 173/4, ss. 579-598. **(Eleştiri)**

Serozan, Rona (2003) "Tüketici Koruma Kanunu Değişikliğinin Artıları ve Eksileri", İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXI, S. 1-2, ss. 339-356. **(Tüketici)**

Serozan, Rona (2015) Medeni Hukuk, 6. Baskı, İstanbul, Vedat.

Sezer, İbrahim Ethem (2018) "Tüketici Hukukunda Ayıplı Hizmetten Sorumluluk" (Yüksek Lisans), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sirmen, Lale (2017) Eşya Hukuku, 5. Baskı, Ankara, Yetkin.

Slapper, Gary/Kelly, David (2001) English Legal System, 5. Edn., London, Cavendish.

Smith, Helen/Fotheringham (2022) "Exploring Remedies for Defective Artificial Intelligence Aids in Clinical Decision-Making in Post-Brexit England and Wales", Medical Law International, Vol. 22, Is. 1, ss. 33-51.

Smith, Scott A./Grage, Duana (2000) "Federal Preemption of State Products Liability Actions", William Mitchell Law Review, Vol. 27, Is. 4, ss. 391-416.

Soergel/Krause, Rüdiger (2006) BGB-Kommentar, 13. Aufl., Stuttgart, Kohlhammer.

Sommer, Martin (2020) Haftung für autonome Systeme, 1. Aufl., Baden-Baden, Nomos.

Sonkurt, Mustafa (2023) "Olağanüstü Zamanaşımının Haksız Fiillere Uygulanması", Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi, C. 7, S. 1, ss. 1-36.

Söğütlü Erişgin, Özlem (2016) Roma Hukukunda Tarihsel Gelişimi İçerisinde Contractus (Sözleşme) Kavramı ve Sözleşmesel Sorumluluk Ölçütleri, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

Söğütlü, Özlem (2022) Roma Özel Hukuku, 3. Baskı, Ankara, Seçkin.

Stadler, Astrid (2022) Allgemeiner Teil des BGB, 21. Aufl., Münih, Beck.

Stauninger BGB/Höpfner, Clemens (2021) Schadensersatzrecht §§ 249-254, Berlin, ottoschmidt-de Gruyter.

Steininger, Barbara (2007) Verschärfung der Verschuldenshaftung,1. Aufl., Viyana, Verlag Österreich.

Sulu, Muhammed (2016) "Ölüm ve Bedensel Bütünlüğün İhlali Halinde Manevi Tazminat", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 22, S. 3, ss. 2737-2756.

Şahan, Gökhan (2016) Bilgisayar Programı İmal Sözleşmesi, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

Şahin, Begüm Erdil/Dündar, Efe (2011) "Türkiye'de İlaç Üretimi ve İlaç Üreticisinin Sorumluluğu", Fasikül Hukuk Dergisi, C. 3, S. 15, ss. 18-29.

Tağsavul, Muhsin (1947) "Haksız Fiil Zamanaşımı", Adalet Dergisi, C. 38, S. 5, s. 366-379.

Tahiroğlu, Bülent (2021) Roma Borçlar Hukuku, 2. Baskı, İstanbul, Der.

Takcı, Nesibe (2021) "Hayvan Bulunduranın Sorumluluğu" (Yüksek Lisans), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tandoğan, Haluk (1961) Türk Mes'uliyet Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Ajans-Türk Matbaası. **(Mesuliyet)**

Tandoğan, Haluk (1979) "Tehlike Sorumluluğu Kavramı ve Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Düzenlenmesi Sorunu", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. X, S. 2, ss. 291-321. **(Tehlike)**

Tandoğan, Haluk (1981) Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Turhan.

Tanrıver, Süha (2020) Medenî Usûl Hukuku Cilt I, 3. Baskı, Ankara, Yetkin.

Tarman, Zeynep Derya (2007) "Türk Hukukunda İmalatçının Sorumluluğuna Genel Bir Bakış", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, S. 2, C. 65, ss. 299-326.

Taschner, Hans Claudius/Frietsch, Edwin (1990) Produkthaftungsgesetz und EG-Produkthaftungs Richtlinie, 2. Aufl., Münih, Beck.

Taylor, Simon "Harmonisation or Divergence? A Comparison of French and English Product Liablity Rules": Fairgrieve, Duncan (2005) Product Liabiliity in Comparative Perspective, 1. Edn., New York, Cambridge University Press.

Tekil, Fahiman (1980) Borçlar Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, Yelken Matbaası.

Tekinay, Selâhattin Sulhi (1970-71) Eşya Hukuku, İstanbul, Kurtulmuş Matbaası.

Tekinay, Selahattin Sulhi/Akman, Sermet/Burcuoğlu, Haluk/Altop, Atillâ (1993) Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, İstanbul, Filiz.

Temel, Erhan (2008) "Produkthaftung nach türkischem Recht im Vergleich zur EG-Produkthaftungsrichlinie und dem ProdHaftG", Versicherungsrecht, ss. 1303-1316.

Tercier, Pierre/Dreyer, D., "Torts": Dessemontet, François/Ansay, Tuğrul (Editörler) (2004) 3. Ed, Niederlande, Kluwer Law International.

Tercier, Pierre/Pichonnaz, Pascal/Develioğlu, H. Murat (2016) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha.

Thomas, Kriste (2014) "The Product Liability System in China: Recent Changes and Prospects", The International and Comparative Law Quarterly, Vol. 63, No. 3, ss. 755, 775.

Tiftik, Mustafa (2005) Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

Tiryaki, Betül (2006) "Avrupa Konseyi'nin 15.7.1985 Tarihli Direktifi'ne Göre Üreticinin Sorumluluğunun Şartları ve Tüketicinin Korunması Mevzuatı ile Mukayesesi", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2, C. 55, ss. 229-248.

Tiryaki, Betül (2007) Tüketicinin Korunması Hukuku Açısından Ayıplı Hizmetten Doğan Sorumluluk, 1. Baskı, Ankara, Yetkin. **(Ayıp).**

Tunçomağ, Kenan (1976) Türk Borçlar Hukuku Cilt I: Genel Hükümler, 6. Baskı, İstanbul, Sermet Matbaası.

Tutumlu, Mehmet Akif (2024) Zamanaşımı ve Zamanaşımı Def'i, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

Tutumlu, Mehmet Akif/Tutumlu, Özge (2023) Ayıplı Mal Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Seçkin.

Türk Standartları Enstitüsü (2013) Kanunname-i İhtisab-ı Bursa, Ankara, Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.

Türkmen, Ahmet (2012) "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Organizasyon Sorumluluğu (TBK m. 66/III)", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: 70, Sayı: 2, ss. 257-284.

Tütüncü, Muharrem (2012) "Yeni Türk Borçlar Kanunu'nda Haksız Fiil Zamanaşımı", İstanbul Kültür Üniversitesi hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 1, ss. 151-195.

Ulusan, İlhan (2013) "Türk Borçlar Kanununda Yer Alan Genel Tehlike Sorumluluğu Kuralına İlişkin Birkaç Tespit ve Hukuk Düzeni Tarafından Faaliyetine İzin Verilmiş Önemli Ölçüde Tehlike Arzeden İşletmelerin Yol Açtığı Zararların Uygun Bir Bedelle Denkleştirilmesi Sorunu", Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, C. 8, S. Özel, s.2897-2905. **(Tehlike)**

Ulusan, İlhan (2021) Tehlike Sorumluluğu Üzerine, 1. Baskı, Ankara, Aristo.

Uyaroğlu, Merve (2022) "İşverenin Tehlike Sorumluğu (TBK m. 71)", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 13, S. 51, s. s. 483-500.

Uygur, Turgut (1990) Borçlar Kanunu Genel Hükümler 1. Cilt, 1. Baskı, Ankara.

Ülgen, Erol (2021) "Esnaf ve Sanatkârların Pîri Ahi Evran ve Geçmişten Gününüze Ahilik", Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C. 61, S. 1, ss. 447-469

Ünal, Akın (2017) Kelepçeleme Sözleşmeleri, 2. Baskı, Ankara, Adalet. **(Ünal, A.)**

Ünal, Akın/Kalkan, Arif (2019) "Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğu Üzerine Olan ve Olması Gereken Hukuka Dair Düşünceler", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S. 29, Y. 11, ss. 45-82.

Ünal, Mehmet (1978) "Manevi Tazminat ve Bu Tazminat Çeşidinde Kusurun Rolü", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 35, S. 1, ss. 397-437 **(Ünal, Manevi)**

Ünal, Mehmet (1979) Türk Medeni Hukukunda Aile Başkanının Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Ünal, Mehmet (2021) Sınırlı Ayni Haklar, 1. Baskı, Ankara, Savaş. **(Ayni Hak)**

Ünal, Mehmet/Başpınar, Veysel (2020) Şekli Eşya Hukuku, 11. Baskı, Ankara, Savaş.

Ünlütepe, Mustafa (2016) Organizasyon Sorumluluğu (TBK m. 66/III), 1. Baskı, İstanbul, Legal.

van Dam, Cees (2007) European Tort Law, 1. Edn., Oxford, Oxford University Press.

Velasquez, German (2021) Vaccines, Medicines and Covid-19, 1. Edn, Charm, Springer.

Velioğlu Yılmaz, Gülçe (2020) "6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Tüketici Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları" (Yüksek Lisans), Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Vogel, Patric U. B. (2021) Covid-19: Suche nach einem Impfstoff, 2. Aufl., Wiesbaden, Springer.

von Tuhr, Andras (1983) Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı Cilt: I-II (Çeviren: Edege, Cevat), 2. Baskı, Ankara, Yargıtay Yayınları.

Vormbaum, Thomas (1976) Die Rechtsfähigkeit Der Vereine im 19. Jahrhundert, 1. Aufl., Berlin, De Gruyter.

Wagener, Martin/Geissl, Karin E. (2010) Produkthaftung Deutschland-USA von A-Z, 2. Aufl., Münih, Deutscher Taschenbuch Verlag.

Wagner, Gerhard (2017) "Produkthaftung für autonome Systeme", Archiv für die civilistische Praxis, Bd. 217, H. 6, ss. 707-765.

Weichbold, Markus (2022) Haftung und Versicherung bei Unfällen automatisierter Fahrzeuge, 1. Aufl., Wien, Manz.

Wendt, Jannine/Oberländer, Marcel (2016) "Produkt und Produzentenhaftung bei selbständig veräanderlichen Systemen", Innovations und Technikrecht, N. 58, ss. 58-65.

Westen, Klaus (1977) Das Neue Zivilrecht der DDR nach dem Zivilgesetzbuch von 1975, 1. Aufl., Baden-Baden, Nomos.

Whittaker, Simon, "Introduction to Fault in Product Liablity": Whittaker, Simon (2010) The Development of Product Liablity, 1. Edn., Cambridge, Cambridge University Press.

Wilburg, Walter (1941) Die Elemente des Schadensrecht, 1. Aufl., Marburg, Elwert.

Williams, David V., "Radical Title of The Crown and Aboriginal Title: North America 1763, New South Wales 1788 and New Zealand 1840": Eves, William/Hudson, John/Ivarsen, Ingrid/ White, Sarah B. (Editors) (2021) Common Law, Civil Law and Colonial Law, 1. Edn., Cambridge, Cambridge University Press.

Williams, Ian, "Early Modern Judges and The Practice of Precedent": Brand, Paul/Getzler, Joshua. (Editors) (2012) History of The Common Law and Civil Law: From Antiquity to Modern Times, 1. Edn., Cambridge, Cambridge University Press. (**Williams, I.)**

Wilson, Gary L./Moccio, Vincent/Fallon, Daniel O. (2000) "The Future of Products Liablity in America", William Mitchell Law Review, Vol. 27, Is. 1, ss. 85-120.

Winkelmann, Thomas (1991) Produkthaftung bei internationaler nehmenskooperation, 1. Aufl., Berlin, Duncker&Humbolt Verlag.

Wuyts, Daily (2014) "The Product Liability Directive-More Than Two Decades of Defective Products in Europe", Journal of Education, Teaching and Learning, Vol. 5, Is. 1, ss. 1-34.

Yagelnitskiy, Alexander/Petrol, Oleysa, "Product Liability in Russia": Koziol, Helmut/Green, Michael/Lunney, Mark/Oliphant, Ken/Yang, Lixin (Editors) (2017) Product Liability, 1. Eds., Berlin, De Gruyter.

Yağbasan, Hicabi (2019) "Medeni Usul Hukuku Kuralları Çerçevesinde Tüketici Hakem Heyetlerinde Ortaya Çıkan Bazı Usuli Sorunlar", Selçuk Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dergisi, C. 2, S. 1, ss. 73-125

Yağcı, Mine (2018) Yardımcı Kişilerin Fiillerinden Sorumluluk (TBK m. 116), 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha.

Yağcıoğlu, Ali Haydar (2014) Haksız Fiil Sebebiyle Aynı Zarardan Birden Fazla Kimsenin Müteselsil Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Adalet.

Yavuz, Cevdet (2008) "Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na Göre 'Kusursuz Sorumluluk' Halleri ve İlkeleri", Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 4, ss. 29-61.

Yazıcı, Ayşe Nur Merve (2023) Otonom Aracın Sebep Olduğu Zararlardan Üreticinin Kusursuz Sorumluluğu, 1. Baskı, Adalet, Ankara.

Yıldırım, Abdulkerim (2013), "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarı Taslağının Bazı Maddelerine İlişkin Değerlendirmeler", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1-2, C.17, ss. 1015-1047.

Yıldırım, Abdulkerim (2023) Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara, Monopol. **(Borçlar)**

Yıldırım, M. Fadıl (2009) "Türk Hukukunda İlaç Üreticisinin İlacın Ayıplarından Sorumluluğu", Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi I. Sağlık Hukuku Sempozyumu: İlaç Hukuku. **(Yıldırım, F.)**

Yıldız, Kübra (2022) "Haksız Fiil Hukukunda Nedensellik Bağının Belirlenmesi", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 30, S. 3, ss. 1115-1158.

Yıldızdoğan, Ayşegül (2015) "İlaç Üreticisinin Hukuki Sorumluluğu", İstanbul Barosu Dergisi, C. 89, S. 6, ss. 84-94.

Yılmaz, Necla (2014) "Adam Çalıştıranın Sorumluluğunun Şartları" (Yüksek Lisans), Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. **(Yılmaz, N.)**

Yılmaz, Süleyman (2010) "Türk Borçlar Kanunun Tasarısında Sebep Sorumluluklarına İlişkin Yeni Hükümler", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 59, C. 3, ss. 551-.578.

Yılmaz, Süleyman/Yıldırım, Abdulkerim (2023) Medeni Hukuk I, 4. Baskı, Ankara, Seçkin.

Yılmaz, Yasemin (2018) "Taşınmaz Malikinin Sorumluluğu", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 2, ss. 1146-1173. **(Yılmaz, Y.)**

Yiğit, Birgül (2022) Genel Tehlike Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

Yörük, Şeyda (2022) "Taşınmaz Malikinin Hukuka Aykırı Taşkınlıklardan Sorumluluğu" (Yüksek Lisans), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Yüce, Tunay (2017) "Roma ve Türk Hukuklarında Hayvanın Yol Açtığı Zararlardan Dolayı Hayvan Tutucusunun Sorumluluğu", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 2, ss. 393-422.

Yücel, Özge (2014) Türk Borçlar Kanunu'na Göre Genel Tehlike Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

Yüksekbaş, Raci Çetin (2024) Otonom Araçların Haksız Fiil Sorumluluğu, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

Yünlü, Semih (2019) Yardımcı Kişilerin Fiillerinden Sorumluluk, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha.

Zevkliler, Aydın/Aydoğdu, Murat (2004) Tüketicinin Korunması Hukuku, 3. Baskı, Ankara, Seçkin.

Zoller, Michael (1992) Die Produkthaftung des Importeurs, 1. Aufl, Baden-Baden, Nomos.